

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

αντι

Περίοδος Β'
Τεύχος, 551
Παρασκευή
13 Μαΐου 1994
Δρχ. 300

0

αλβανικός παράγων στη Βαλκανική

ΚΑΛΗ ΕΛΠΙΔΑ

Η χώρα του θεσμοθετημένου ρατσισμού εί-
ναι παρελθόν. Η μαύρη πλειοψηφία νομιμο-
ποιείται πλέον να κυβερνήσει με θεσμούς
που διασφαλίζουν τη δημοκρατία, το νόμο,
τα βασικά πολιτικά και ατομικά δικαιώματα.

ΘΑ ΜΠΟΡΕΣΕΙ ΠΟΤΕ Η ΤΕΧΝΗΤΗ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗ ΝΑ ΓΙΝΕΙ ΙΣΟΔΥΝΑΜΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ;

*Ο Roger Penrose εξερευνά τα μυστήρια της νόησης και της συνείδησης.
Ταυτόχρονα ξεναγεί με μοναδικό τρόπο τους αναγνώστες του
στο πιο γοητευτικό αλλά και δημιουργικό ταξίδι μέσα από
τη σύγχρονη φυσική, την κοσμολογία, τα μαθηματικά και τη φιλοσοφία.*

Οι υπέρμαχοι της τεχνητής νοημοσύνης διατείνονταν, για δεκαετίες, ότι οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές σύντομα θα είναι σε θέση να κάνουν ό,τι και το ανθρώπινο μυαλό.

Ομολογουμένως, σήμερα παίζουν σκάκι σε επίπεδο γκραν μετρο, όμως «κατανοούν» το παιχνίδι όπως εμείς; Θα μπορέσουν πράγματι οι υπολογιστές να κάνουν όλα όσα μπορεί να κάνει το ανθρώπινο μυαλό;

Σε αυτό το περιεκτικό και συχνά αμφισβητούμενο βιβλίο ο Roger Penrose –διαπρεπής φυσικός, που τιμήθηκε, μαζί με τον Stephen Hawking, με το Βραβείο Φυσικής Wolf– υποστηρίζει την άποψη ότι υπάρχουν κάποιες πλευρές της ανθρώπινης νόησης που δεν μπορεί να μιμηθεί μια μηχανή. Αν και το βιβλίο καλύπτει πολλούς τομείς, όπως τη θεωρία της σχετικότητας, τη κβαντομηχανική και την κοσμολογία, κεντρικό του θέμα είναι αυτό που οι φιλόσοφοι ονομάζουν «πρόβλημα νους-σώμα». Ο Penrose διερευνά το πώς λειτουργεί το μυαλό –με βάση τις υπάρχουσες θεωρίες της φυσικής και των μαθηματικών– και πόσο μας χρειάζεται ακόμη να μάθουμε για να κατανοήσουμε τις φυσικές λειτουργίες της συνείδησης. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι υπάρχει

ROGER PENROSE
Καθηγητής Παν/μίου Οξφόρδης

**Ο ΝΕΟΣ
ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ (;)**

Νοημοσύνη, Τεχνητή Νοημοσύνη,
Νόμοι της Φυσικής
και Υπολογιστές

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΚΟΒΟΣΤΗ

ένα σημαντικό χάσμα στην γνώση μας στο σημείο που συναντιέται η κλασική με την κβαντική φυσική. Ο Penrose ανήκει σ' ένα ολοένα αυξανόμενο αριθμό φυσικών που πιστεύουν ότι ο Αϊνστάιν δεν είχε πειστώσει όταν έλεγε ότι «το μικρό του δακτυλάκι» του είχε πει ότι η κβαντομηχανική είναι ατελής και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι για την κατανόηση της λειτουργίας του νου είναι απαραίτητοι νόμοι βαθύτεροι από την κβαντομηχανική. Για να υποστηρίξει αυτόν τον ισχυρισμό ο Penrose οδηγεί τον αναγνώστη σε ένα καταπληκτικό

ταξίδι που περιλαμβάνει θέματα όπως οι μιγαδικοί αριθμοί, οι μηχανές Turing, η συμπλεκτική θεωρία, η κβαντομηχανική, το παρίδοξο του Gödel, τον χώρο των φασεων, τον χώρο Hilbert, τις μαύρες τρύπες, τις λευκές τρύπες, τη ακτινοβολία Hawking, την εντροπία, τους ημικρύσταλλους, την δομή του εγκεφάλου και ένα σωρό άλλα θέματα. Τα διαφωτιστικά (και συχνά διασκεδαστικά) σχέδια του Penrose κάνουν κατανοητές τις απόψεις που αναπτύσσει σ' όλο το βιβλίο.

Όπως υποστηρίζει ο Martin Gardner στον πρόλογο του βιβλίου, «τα επιτεύγματα του Penrose στα μαθηματικά και τη φυσική πηγάζουν από ένα αίσθημα θαυμασμού –που κρατά μια ολόκληρη ζωή– για το μυστήριο και τη ομορφιά της ύπαρξης. Το «μικρό του δακτυλάκι» του λέει ότι ο άνθρωπος νους είναι κάτι παρόμοιο πάνω από μια απλή συνάθροιση μικροσκοπικών συρμάτων και διακοπών».

Ο Νέος Αυτοκράτορας(;) θα γοητεύσει όλους όσους ενδιαφέρονται για την μοντέρνα φυσική και τη σχέση της με φιλοσοφικά ζητήματα, καθώς και τους φυσικούς, τους μαθηματικούς, τους φιλόσοφους και τους διαφωνούντες στην τεχνητή νοημοσύνη.

Ο Roger Penrose διδάσκει μαθηματικά στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης, όπου έχει τη έδρα Rouse Ball. Είναι κάτοχος πλήθους βραβείων – ανάμεσα στα οποία και το Βραβείο Φυσικής Wolf του 1988, που το μοιράστηκε με τον συνάδελφό του Stephen Hawking για την κοινή εργασία τους που αφορά στον τρόπο κατανόησης του σύμπαντος.

Ιερίδος Β'
ζρόνος 21ος
εύχος 551
Ιαρασκευή 13 Μαΐου 1994
ρχ. 300

ΟΛΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ
ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ
Δημοχάρους 60-115 21 ΑΘΗΝΑ
Τηλ.72.32.713 - 72.32.819
FAX:72.26.107

δοτης:
ΗΣΤΟΣ ΠΑΠΟΥΤΣΑΚΗΣ
νοκράτους 131
21 Αθήνα
φημίσεις:
ΛΥΝΑ ΓΚΙΟΚΑ
μματεία - Λογιστήριο:
ΣΙΑ ΡΟΥΜΠΟΥ
ιδοποίηση - Μοντάζ:
ΣΙΑ ΛΕΒΟΝ
τοστοιχειοθεσία - Φύλμς:
ΛΑΤΕΡΙΝΗ
ΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ
που Λαδά 1 - Αθήνα
2.33.114-32.19.182
32.33.182
ύπωση:
ΟΥΤΥΠ Α.Ε.
ου 5 - Περιστέρι
1 Αθήνα
57.22.201

ενυπόγραφο άρθρο εκφράζει τις
εις του συγγραφέα του.
γραφα δεν επιστρέφονται.

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ
ερετικού:
ι: 3.400 δρχ.
ια: 6.800 δρχ.
ια Οργανισμών, Τραπεζών
25.000 δρχ.
ητική ετήσια: 6.100 δρχ.
ερετικού:
ιπη- μεσογειακές χώρες:
ι: δολ.27
ια: δολ.54
Α-Καναδάς-Αν. Ασία- Αυσ-
λία- Ωκεανία:
ι: δολ.30

ματα, επιταγές
ΤΟΣ
ΟΥΤΣΑΚΗΣ
άρους 60
ΑΘΗΝΑ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ
ιβιβλιοπωλεία της Αθήνας:
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΝΤΙ
Δημοχάρους 60
115 21 ΑΘΗΝΑ
ιβιβλιοπωλεία Β.Ελλάδος:
Κέντρο του βιβλίου.
ουλουκουτσή και ΣΙΑ Ε.Ε

Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α

ΑΓΕΤ: ΣΤΟ ΧΩΡΟ ΤΩΝ «ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ»15
Η παραπομπή Μητσοτάκη και άλλων τριών στελεχών της Ν.Δ. στην προανακριτική επιτροπή της Βουλής, με κατηγορίες για συμμετοχή στο «σκάνδαλο της ΑΓΕΤ» δεν είναι μόνο μια εκδήλωση ρεβανσισμού του ΠΑΣΟΚ για την παραπομπή του αρχηγού του ύστερα από τα γεγονότα του '89. Πάνω απ' όλα, είναι μια κίνηση αντιπερισπασμού από τα φλέγοντα ζητήματα της πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής επικαιρότητας. Γράφουν ο Γιάννης Κωστάκης και ο Τάσος Παππάς.

Ο ΑΛΒΑΝΙΚΟΣ ΠΑΡΑΓΩΝ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΑ..... 25

Οι Αλβανοί διεκδικούν κεντρική θέση στο μωσαϊκό των κρατών που κατοικούν στην υπό γενικότερη ανάφλεξη Βαλκανική. Ποιος είναι ο ρόλος τους, οι επιδιώξεις τους, η στρατηγική τους, ποια η διασπορά της βαλκανικής εθνότητας στις βαλκανικές χώρες και ποιες οι βλέψεις της σημερινής Αλβανίας. Γράφουν: Ελένη Καραντζόλα, Νίκος Παπαδόπουλος και, για τις ελληνοαλβανικές σχέσεις, ο δρ. Γ. Νικολάου, σ' ένα εκτεταμένο αφιέρωμα.

ΝΟΤΙΑ ΑΦΡΙΚΗ: ΚΑΛΗ ΕΛΠΙΔΑ..... 39

Η χώρα του θεσμοθετημένου ρατσισμού είναι παρελθόν. Η μαύρη πλειοψηφία νομιμοποιείται πλέον να κυβερνήσει με θεσμούς που διασφαλίζουν τη δημοκρατία, το νόμο, τα βασικά πολιτικά και ατομικά δικαιώματα. Στις σελίδες της «Διεθνούς σκηνης».

ΣΙΩΠΕΣ ΚΑΙ ΨΙΘΥΡΟΙ
ΓΙΑ ΤΗ ΔΗΜΟΣΙΑ
ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Δώδεκα νόμοι για τη δημόσια διοίκηση θεσπίστηκαν την οκταετία του ΠΑΣΟΚ (1981-89), πέντε νόμοι την τετραετία της Ν.Δ. (1990-93) -κι όμως, ο κύριος συνιστώσες της νεοελληνικής γραφειοκρατίας παραμένουν αναλλοίωτες. Ποια είναι η σχέση της γραφειοκρατίας με την πολιτική δομή; Και ποια με την πελατειακή φύση της πολιτικής. Σ' αυτά και σε άλλα ερωτήματα απαντά ο Δ. Α. Σωτηρόπουλος.
ΣΕΛ. 22

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ
ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ.....5
Κόμικς του Γ. Φιλδισάκου
ΠΟΛΙΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ.....1
ΑΝΤΗΝΩΡ
ΑΝΤΙΘΕΣΕΙΣ.....1
ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ
ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ.....1
BLACK OUT.....1
ΑΘΛΗΤΙΚΟ
ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ.....38
ΔΙΕΘΝΗΣ ΣΚΗΝΗ.....39
ΔΙΑΛΟΓΟΣ.....47
ΕΠΙΣΗΜΑΙΝΟΥΜΕ.....49

Εξώφυλλο:
ΠΑΝΟΣ
Ε. ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΝ ΟΨΕΙ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Η ΚΥΒΕΡΝΗΣΗ βρίσκεται σήμερα σε μια κατάσταση ακινησίας και αναποφασιστικότητας σε καίρια θέματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής. Η διεξαγωγή των ευρωεκλογών τον ερχόμενο μήνα εμποδίζει, βέβαια, σύμφωνα με τη συμβατική πολιτική σοφία, κάθε κίνηση που θα έβλαπτε τα πολιτικά συμφέροντα του κυβερνώντος κόμματος και θα μείωνε την εκλογική του απήχηση. Γιατί είναι φανερό ότι τα αποτελέσματα των ευρωεκλογών θα έχουν και τον εσωτερικό τους αντίκτυπο, ιδιαίτερα μάλιστα αν οι απώλειες του κυβερνώντος κόμματος είναι σοβαρές.

ΜΟΛΟΝΟΤΙ τα «μηνύματα» των ευρωεκλογών μπορεί να είναι τόσο σημαντικά ώστε να μη μπορούν να αγνοηθούν από την κυβέρνηση, η τελευταία βρίσκεται στην ουσία ενώπιον σοβαρών αποφάσεων που δεν μπορεί να αποφύγει.

ΣΤΟ ΜΕΤΩΠΙΟ της οικονομίας, τα πράγματα δεν είναι καθόλου καλά. Τόσο η ελαφρά άνοδος του πληθωρισμού, που δεν φαίνεται να μπορεί να συμπιεστεί περαιτέρω χωρίς άλλα δραστικά και διαρθρωτικής φύσεως μέτρα, όσο κυρίως τα ελλείμματα του προϋπολογισμού, λόγω υστέρησης των φορολογικών εσόδων, θέτουν σοβαρά διλήμματα οικονομικής πολιτικής, που θα εκφραστούν και πολιτικά στους κόλπους του ΠΑΣΟΚ μεταξύ των οπαδών της κατ' επίφαση «φιλολαϊκής» πολιτικής και εκείνων που επιμένουν στη λήψη νέων αυστηρών μέτρων λιτότητας για τη σταθεροποίηση της οικονομίας και τη δημιουργία αληθινών κι όχι ψευδεπίγραφων προϋποθέσεων για ανάκαμψη. Άλλωστε, με την εκπνοή της ελληνικής προεδρίας θα εξαντληθεί και οποιαδήποτε υπομονή έχει απομείνει στα κοινοτικά όργανα για την εμφανή ανικανότητα διαδοχικών ελληνικών κυβερνήσεων να εφαρμόσουν ένα αξιόπιστο πρόγραμμα σταθεροποίησης της οικονομίας και να τιθασεύσουν το διαρκώς ογκούμενο δημοσιονομικό έλλειμμα.

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ μέτωπο όπου απαιτούνται γρήγορες και σοβαρές αποφάσεις είναι τα εθνικά θέματα: οι σχέσεις με την Αλβανία και κυρίως με τα Σκόπια. Το ότι κάτι κινείται στο θέμα των Σκοπίων είναι φανερό. Αυτό που απαιτείται όμως είναι μια θαρραλέα πολιτική, που θα αξιοποιήσει τα τελευταία υπολείμματα καλοπιστίας και στήριξης, κυρίως της αμερικανικής πλευράς, μιας και η Ευρωπαϊκή Ένωση μάς έχει προ καιρού εγκαταλείψει, και μάλιστα μας προσάγει και ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

ΟΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ αυτές είναι καίριας σημασίας, τόσο για την εσωτερική πολιτική σκηνή όσο και για τις εσωτερικές εξελίξεις, στην ουσία δε αλληλοσυνδέονται. Η τακτοποίηση του δικού μας οίκου, χωρίς τελικά να καταστούμε αιχμάλωτοι αλλότριων αποφάσεων και έξωθεν επιβολών τύπου ΔΝΤ, ισχυροποιεί τη θέση μας διεθνώς, ενώ η λύση του θέματος των Σκοπίων θα αποδεσμεύσει την πολιτική μας από πολλές δουλείες για να προασπίσει τα εθνικά μας συμφέροντα κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Συμφέροντα, τα οποία σήμερα αφρόνως διακυβεύουμε έχοντας χάσει πολύτιμο χρόνο, επιτρέποντας την τουρκική διείσδυση και, ακόμα χειρότερα, επιτρέποντας σε ανίσχυρες χώρες, όπως η Αλβανία και τα Σκόπια, να μας θέτουν συχνά διεθνώς στη γωνία.

αντί

ΗΡΕΜΗ ΔΥΝΑΜΗ του Γιώργου
Φιζδισάνου

ΕΧΩ... ΕΧΩ ΚΟΜΜΑΡΕΣ. ΔΕΝ ΚΟΙ-
ΜΑΜΑΙ ΚΑΛΑ... ΝΙΘΘΟ ΜΟΝΑΞΙΑ...
ΜΕ ΕΠΙΒΟΥΛΕΥΟΝΤΑΙ!

ΠΡΟΧΘΕΣ ΟΝΕΙΡΕΥΤΗΚΑ ΟΤΙ ΗΤΑΝ
Ο ΝΤΕΛΟΡ ΕΛΕΓΚΤΗΣ ΣΤΟ ΛΕΩΦΟΡΕΙΟ ΚΙ
ΑΦΗΣΕ ΚΑΤΙ ΣΚΟΠΙΑ ΝΑ ΜΠΟΥΝ
ΧΩΡΙΣ ΕΙΣΙΤΗΡΙΟ!

ΟΙ ΞΕΝΟΙ ΦΤΑΙΝΕ! ΑΥΤΟΙ ΒΑ-
ΖΟΥΝ ΤΟΝ ΜΠΕΡΙΣΑ ΝΑ ΜΑΣ ΠΡΟΫΑΛΕΙ!
ΠΙΣΤΕΥΩ ΟΤΙ ΜΑΣ ΦΘΟΝΟΥΝ ΕΠΕΙΔΗ
ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΔΙΑΒΑΣΟΥΝ ΚΑΡ-
ΚΑΒΙΤΣΑ ΑΠΟ ΤΟ ΠΡΟ-
ΤΟΤΥΠΟ!

ΓΙΑΤΡΕ, ΕΙΝΑΙ
ΤΕΛΕΙΟΣ ΤΡΕΛ-
ΛΟΣ;

ΜΗΝ ΑΝΗ-
ΣΥΧΕΙΤΕ...

ΜΙΑ ΑΠΛΗ ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΗ
ΝΕΥΡΩΣΗ ΕΙΝΑΙ... ΘΑ ΤΟΥ ΓΡΑΨΩ
ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ ΕΝΑΝ ΣΑΜΑΡΑ
ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΥΡΕΚΛΟΓΕΣ...

...ΚΙ ΑΝ ΔΕΝ ΥΠΟΧΩΡΗΣΕΙ, ΘΑ
ΤΟΝ ΑΡΧΙΣΟΥΜΕ ΣΤΑ ΜΟΥΝΤΙΑΛ.

Οι ευρωεκλογές έρχονται, αλλά...

ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ, ο νεορατσισμός—ως φυλετικός ή «διαφοριστικός» ή «πολιτισμικός» ρατσισμός—σημειώνει άνοδο. Αλλά, την περασμένη Τρίτη, στην Πραιτώρια, ο ρατσισμός δέχθηκε ένα καταλυτικό πλήγμα, όταν ο Νέλσον Μαντέλα ορκιζόταν πρώτος μαύρος πρόεδρος της Νότιας Αφρικής... Για πρώτη φορά, το όνειρο εκατομμυρίων Νοτιοαφρικανών, για μια κυβέρνηση της μαύρης πλειοψηφίας έπαιρνε σάρκα και οστά. Ακόμα πιο σημαντικό: Για πρώτη φορά, στη Μαύρη Ήπειρο, «όλες οι φυλές θεωρούνται μέλη ενός και μόνου έθνους».

ΤΟ ΓΕΓΟΝΟΣ αυτό χαιρετίστηκε—όπως ήταν φυσικό—από όλους τους «αγαπώντας την ειρήνη λαούς». Αλλά και από όλους εκείνους που πιστεύουν ότι ο εθνικισμός ή ο ρατσισμός (με οποιαδήποτε μορφή) αντιμάχεται τον εκσυγχρονισμό, ενθαρρύνει τους κοινωνικούς αποκλεισμούς, αναδιώνει σχήματα σκέψης του παρελθόντος...

ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟ μεγάλο γεγονός του «Δεκαπενθημέρου» υπήρξε η κύρωση της συμφωνίας Γιτζάκ Ράμπιν για Γιάσερ Αραφάτ, για την παροχή αυτονομίας στη Γάζα και στην Ιερριχά... Ός την ώρα που γράφονται οι γραμμές αυτές, το σώμα των πρώτων Παλαιστίνιων αστυνομικών δεν έφθασε ακόμα στη Γάζα. Και οι δυσκολίες για την εφαρμογή της «ιστορικής συμφωνίας» παραμένουν. Αλλά, παρά τις αντιδράσεις και τα εμπόδια, η συμφωνία είναι αναντίρρητο γεγονός. Και στη Μέση Ανατολή—όπως και στη Νότιο Αφρική—μια καινούργια σελίδα έχει ανοίξει. Την οποία σφράγισε (μεταξύ άλλων) η θερμή χειραψία που αντάλλαξαν στην Πραιτώρια, ο πρόεδρος του Ισραήλ Εζέρ Βάισμαν και ο Παλαιστίνιος ηγέτης Γιάσερ Αραφάτ.

★ ★ ★

ΟΤΑΝ ΑΥΤΑ τα συγκλονιστικά γεγονότα συμβαίνουν γύρω μας, πόση αξία να έχουν οι δικές μας μικρότητες, οι δικές μας «μικροπολιτικές αθλιότητες», όπως η πρόταση λ.χ. των 42 βουλευτών του ΠΑΣΟΚ για σύσταση προανακριτικής επιτροπής στην υπόθεση της ΑΓΕΤ ή η απόλυση 5.500 εργαζομένων της ΔΕΗ, για ν' αντικατασταθούν με ίσο αριθμό «ημετέρων»;... Και πόσο πείθει, άραγε, ο κυβερνητικός εκπρόσωπος κ. Β. Βενιζέλος, όταν μας διαβεβαιώνει ότι η κυβέρνηση δεν είχε... συμμετοχή στην «πρωτοβουλία» των 42 βουλευτών(!) ή ότι δεν πρέ-

πει να τοποθετηθούν «υπηρεσιακοί υπουργοί», εν όψει των ευρωεκλογών, διότι ενδέχεται οι Ευρωπαίοι εταίροι μας να υποθέσουν ότι υπάρχει «θέμα φερεγγυότητας των θεσμών»;...

ΚΑΠΟΙΟΙ, βέβαια (ακόμα και αρθρογράφοι φίλα προσκείμενοι στο κυβερνών κόμμα) ερωτούν—και ξαναρωτούν—αν υπάρχει «ειδοποιός διαφορά» μεταξύ του «δρώμιου» 1989 και του «μη δρώμιου» (υποτίθεται) 1994, αλλά απάντηση δεν πήραν... Και κάποιοι άλλοι, με δεδομένο τον πρωθυπουργικό αντιευρωπαϊσμό (και φιλοαμερικανικό αλληθωρισμό), διερωτώνται πόσο μας ενδιαφέρει τάχα η «καλή μαρτυρία» των Ευρωπαίων εταίρων μας, όταν, ως Ελληνική Προεδρία, είμαστε σχεδόν ανύπαρκτοι, ενώ οι ίδιοι οι Ευρωπαίοι—με βάση τη δική μας συμπεριφορά—δεν αποκλείουν «μελλοντικό διαζύγιο» Ελλάδας και Ευρωπαϊκής Ένωσης.

ΑΛΛΟ ΤΟΣΟ: Όταν στην Ιερριχά γκρεμίζονται τα τείχη του μίσους και των προκαταλήψεων και στην Πραιτώρια ο Νέλσον Μαντέλα ασπάζεται τους, μέχρι χθες, πολιτικούς του αντιπάλους (ακόμα και αυτούς που τον κράτησαν επί είκοσι επτά ολόκληρα χρόνια στη φυλακή), πόσο δικαιώνεται η «παπαθεμελική πολιτική», που δεν είναι, βέβαια, μόνον πολιτική του Στ. Παπαθεμελή; Είναι δυνατόν όλα τα θέματα εξωτερικής μας πολιτικής—ακόμα και θέματα απλών σχέσεων με τους δόρειους γείτονές μας—να βαφτίζονται «εθνικά θέματα»; Και νοείται αποτελεσματική εξωτερική πολιτική, με τη συνεχή διόγκωση των εξωτερικών απειλών και έναν οξυμένο εθνοκεντρισμό; (Ο καθηγητής Πάνος Καζάκος λέει ότι η πολιτική αυτή, στις ακραίες εκδοχές της, θα μπορούσε ν' αποκληθεί «εθνικολαϊκιστική»). Έπαθλο της πολιτικής αυτής είναι η δημιουργία πρόσθετων εχθρών, η παραγνώριση ευκαιριών και η λαμπρή απομόνωσή μας.

★ ★ ★

ΠΑΡ' ΟΛΑ αυτά, η απόφαση της κυβέρνησης να δεχθεί διάλογο «εφ' όλης της ύλης» για το θέμα των Σκοπίων, αποτελεί (υπό την αίρεση ότι θ' αποδειχθεί ειλικρινής) μια ενθαρρυντική εξέλιξη.

ΠΟΛΛΕΣ ΑΥΤΑΠΑΤΕΣ, βέβαια, δεν χωρούν. Υπό άλλη ηγεσία, το ΠΑΣΟΚ, ως «κόμμα σοσιαλιστικό», με άνετη κοινοβουλευτική ηγεσία, θα είχε ήδη λύσει το πρόβλη-

μα των σχέσεών μας με τη FYROM, αν τεθεί ότι η Νέα Δημοκρατία, ως «κό δεξιό», με «παρωχημένες, παραδοσιακές αντιλήψεις για τις διεθνείς σχέσεις» και εξαιρετικά εύθραυστη κοινοβουλευτική πλειοψηφία, δεν μπορούσε να το επιτύχει. Αλλά στην Ελλάδα, τα θέματα εξωτερικής πολιτικής διαπλέκονται, κατά κανόνα εκτιμήσεις προεκλογικές παροχές, συγκυρίες ευθυνών «κόστος πολιτικό», κ.ά. Κ πρόεδρος του ΠΑΣΟΚ (και σημερινός πρωθυπουργός) δεν διακρίνεται, όπως είναι γνωστό, για πολιτική (ή ιδεολογική) σπείρα. Πότε το παίζει ουμανιστής και ούλτρα-εθνικιστής. Πότε πτωχοπρόδρομικρομεσαίος, πότε εκσυγχρονιστής και τε αυριανιστής-λαϊκιστής.

ΤΟΥΤΩΝ ΔΟΘΕΝΤΩΝ, είναι δύσκολο υποθέσει κανείς ότι θα έχουμε πρόοδο διαπραγματεύσεις για τα Σκόπια πριν τις ευρωεκλογές (αυτό εξυπακούεται) ή από τις δημοτικές εκλογές. Έτσι, παρά πίεση της Ευρωπαϊκής Ένωσης που ζήτηση του εμπάργκο και την ταχύτερη λύση του Μακεδονικού, παρά την πίεση μικρότερο βαθμό των ΗΠΑ, που θέλουν λές σχέσεις και με την Ελλάδα, και με Τουρκία, και με τη FYROM (και αυτό σε πλαίσιο αντιπαλότητας με την Ευρώπη) ΠΑΣΟΚ θα επιχειρήσει να τραβήξει τις διαπραγματεύσεις σε μακρός.

ΩΣΤΟΣΟ, κάποιος «ενδιάμεσος σταθμός» για την άρση τουλάχιστον του εμπάργκο φαίνεται να υπάρχει. Η FYROM είναι έμνη να εγκαταλείψει τον ήλιο της Βεργί (αντί του ήλιου θα προκριθούν δύο ποιητές που πίνουν νερό από την «πηγή της ζωής».

ρόκριση που θα συνοδευτεί από μια επί-
μη δήλωση του Κίρο Γκλιγκόροφ, σύμφω-
με την οποία η Πρώην Γιουγκοσλαβική
μοκρατία της Μακεδονίας «δεν τρέφει
αφικνές βλέψεις κατά της Ελλάδας».

ΥΣΙΚΑ, η αλλαγή της σημαίας της FY-
OM θα εμφανιστεί από την κυβέρνηση (και
υς αγιογράφους της) ως «θρίαμβος της
ετής» και «περιφανής νίκη της ελληνικής
υπεριχούς πολιτικής». Βολεύει εξάλλου τό-
τον Γκλιγκόροφ (που θα παρουσιάσει την
ση του εμπάργκο ως δική του διπλωματι-
επιτυχία...), όσο και τον πρωθυπουργό,
Α. Παπανδρέου, ο οποίος, παρά το γεγο-
ότι δέχτηκε διαπραγματεύσεις για λύση-
κέτο (περιλαμβανομένου και του ονόμα-
), προτιμά όπως το όνομα συζητηθεί σε
ποια «δεύτερη φάση». Αυτό συνάγεται
από την τελευταία δήλωση του υφυπουρ-
Εξωτερικών, Γ. Παπανδρέου, ο οποίος
ώντας την περασμένη Δευτέρα στη διά-
ψη επιτροπών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου,
ότεινε την υπογραφή «προσυμφώνου εν
ει μέτρων οικοδόμησης εμπιστοσύνης» σε
ο φάσεις διαπραγματεύσεων, με το όνομα
συζητηθεί στη «δεύτερη φάση».

ΛΗΛΩΣΗ αυτή του υφυπουργού Εξωτε-
ών ενίσχυσε την άποψη ορισμένων ανα-
ών, που υποστηρίζουν ότι οι λογής «δια-
χοποιήσεις» υπουργών ή στελεχών του
ΣΟΚ (Πάγκαλος, Οικονόμου, κ.λπ.) γί-
ται «θάσει σχεδίου» και αποτελούν «δια-
ή ρόλων» της ίδιας πολιτικής. [Και ο
πουργός Γ. Παπανδρέου είχε, στο πα-
θόν, διαφοροποιηθεί από τη γραμμή του
υθυπουργού, Α. Παπανδρέου]. Άλλοι
λυτές, ωστόσο, δεν συμφωνούν με την
οχή αυτή: «Οι διαφορετικές τοποθετή-
εκφράζουν πολιτικό θάρρος, έστω ελεγ-
ενο» - δηλώνουν.

★ ★ ★

ΣΙΚΑ, αργά ή γρήγορα, ο πρωθυπουρ-
θα υποχρεωθεί να επιλέξει ανάμεσα σε
σύνθετο όνομα («Βόρειος Μακεδονία»,
α Μακεδονία», κ.λπ.) και το σκέτο όνο-
«Μακεδονία», μια και άλλη λύση, άλλη
οπτική δεν υπάρχει. Οι επτά άγονοι μή-
που διέρρευσαν από την άνοδο του ΠΑ-
Κ στην εξουσία, τα αναθέματα κατά της
ς Δημοκρατίας (για τους χειρισμούς
ι, οι δημαγωγικές κορώνες, η εγκατάλει-
του διαλόγου, το εμπάργκο, η απομόνω-
ας από την Ευρώπη, ο αμερικανισμός,
μόνο δεν προώθησαν την υπόθεση του
ματος («το όνομα είναι η ψυχή μας»,
ι.), αλλά, αντιθέτως, μας ζημίωσαν. Αυ-
κάθε άνθρωπος με αθόλωτο νου, το δια-
ώνει. Σήμερα, επιστρέφουμε στα Ηνω-
α Έθνη περισσότερο αδύναμοι από ό,τι
ισταν στις 10 Οκτωβρίου 1993.

ΤΑ ΤΑ άλλα, ο πρωθυπουργός θα πρέ-
να εκτιμήσει το ότι -σε αντίθεση με τη
ή του συμπεριφορά, ως αρχηγού της
ματικής αντιπολίτευσης- επιφανή στε-
της σημερινής αντιπολίτευσης προσφέ-
ν τη στήριξή τους για μια συμβιβαστική

λύση στο θέμα του ονόματος. Όσο για τον
πρόεδρο της Πολιτικής Άνοιξης, κ. Α. Σα-
μαρά, ας συγκροτήσει, με όσους μητροπολί-
τες θέλει, το δικό του «μέτωπο». Το μέλλον
ενός πολιτικού κόμματος δεν περνά από τη
δημαγωγία και τον στείρο εθνικισμό.

★ ★ ★

ΣΤΟ ΜΕΤΑΞΥ, και ενώ μας χωρίζει μόλις
ένας μήνας από τις ευρωεκλογές, τίποτε δεν
φαίνεται να προχωρεί. Το ΠΑΣΟΚ συμπλή-
ρωσε ήδη επτά μήνες παραμονής του στην
εξουσία, αλλά η ελληνική οικονομία -για να
μεταφέρουμε μια διατύπωση ανώτερου τρα-
πεζικού στην Αυγή- «μοιάζει με ατμομηχανή
σταθμευμένη σε κάποιο σταθμό», ανήμπορη
να συνεχίσει τη διαδρομή της, λόγω ελλεί-
ψεως καυσίμων... Ήδη ο πληθωρισμός τρα-
βά και πάλι την ανηφόρα (ο μονοψήφιος
αριθμός μετατέθηκε για το 1995...), ενώ το
εσωτερικό δημόσιο χρέος προσλαμβάνει
-προσέλαβε- εφιαλτικές διαστάσεις. Ο
πρόεδρος της Νέας Δημοκρατίας, κ. Μ.
Έδερτ, μιλά για «πολύ μεγάλο αδιέξοδο που
θα ξεσπάσει πολύ γρήγορα», φίλοι του ΠΑ-
ΣΟΚ δέχονται ότι «η κατάσταση είναι όντως
τραγική», ενώ άλλοι υποτονθορύζουν ότι
«αν δεν υπάρξει αναστροφή, θα έχουμε πι-
θανώς κρίση το φθινόπωρο» - κάτι σαν το
«Δυστυχώς, επτωχεύσαμε» του Τρικού-
πη...

ΑΠΟ ΤΗΝ άλλη, φαίνεται ότι η τοποθέτηση
του κ. Γιάννου Παπαντωνίου στο νευραλγι-
κό πόστο του υπουργού Εθνικής Οικονο-
μίας, ενώ ικανοποίησε τους κομματικούς
του ΠΑΣΟΚ (που απέκλειαν, οπωσδήποτε,
τον κ. Ι. Μπούτο ως «μονεταριστή», «δεξιό
φιλελεύθερο», «ξένο σώμα» κ.λπ.), από την
άλλη δυσανεξία ορισμένα δημοσιογραφι-
κά και άλλα οικονομικά συγκροτήματα, τα
οποία -με τη μορφή αθώου, τάχα,
«προβληματισμού»- διερωτώνται: «Μπορεί
ο κ. Γιάννος Παπαντωνίου να συντονίσει
π.χ. τους κ. Άκη Τσοχατζόπουλο, Κ. Λα-
λιώτη, Ευ. Γιαννόπουλο και Κ. Σημίτη;
Μπορεί να σηκώσει το τηλέφωνο και να ζη-
τήσει εξηγήσεις γιατί καθυστερούν στην
προώθηση ενός νομοσχεδίου ή στην εκτέλε-
ση ενός έργου;»...

ΠΑΙΓΝΙΔΙΑ, όμως, παίζονται με τα δια-
βόητα «μεγάλα έργα», τα οποία, αν πιστέ-
ψουμε Το Βήμα, έγιναν ήδη εννέα, από δε-
κατρία που ήταν... Η ίδια εφημερίδα μιλά
για «συγκρούσεις συμφερόντων και εται-
ρειών», για «αναμείξεις ξένων πρεσβειών»
και για τον κίνδυνο να μεταβληθεί το ιλιγ-
γιώδες ποσό των 7 τρισ. δρχ. από μοχλό
ανάπτυξης σε «τροφή των συνήθων τρωκτι-
κών». Ωστόσο, μόνο για τις ευθύνες του
ΠΑΣΟΚ (τις «προτιμήσεις» του ίδιου του
ΠΑΣΟΚ ή κύκλων προσκειμένων στο ΠΑ-
ΣΟΚ) δεν γίνεται λόγος... Και το μεν «Με-
τρό» -χάριτι θεία- σώθηκε! Έστω με κά-
ποιες καθυστερήσεις, το έργο προχωρεί!
Γιατί, επί επτά μήνες, πάγωσαν τα πάντα;
Γιατί σταμάτησε λ.χ. η κατασκευή του νέου
αεροδρομίου των Σπάτων; [Τα περί ανάγκης

«προστασίας του περιβάλλοντος», κ.λπ., θυ-
μίζουν λίγο τον μισονείσμό εκείνων που εί-
χαν εναντιωθεί στον... σιδηρόδρομο, επειδή
ο θόρυβος της ατμομηχανής θα τρόμαζε τις
αγελάδες, οι οποίες και θα απέβαλαν! Κάθε
αεροδρόμιο είναι ρυπογόνο].

ΠΕΡΑ, ΟΜΩΣ, από τα θέματα της οικονο-
μίας και των μεγάλων έργων, αν κάτι εξοργί-
ζει είναι η υποκρισία του ΠΑΣΟΚ που κα-
μώνεται ότι όλα δαίνουν καλώς -ότι «το
κλίμα δεν είναι πολωμένο»- και ότι, συνε-
πώς, δεν συντρέχει σπουδή στην αποσαφήνι-
ση των όρων διεξαγωγής των ευρωεκλογών!
Και, όμως, υπάρχουν θέματα σημαντικά
-όπως η τοποθέτηση υπηρεσιακών
υπουργών, η κρατική επιχορήγηση, το όριο
και η διαφάνεια στις εκλογικές δαπάνες,
κ.ά.- τα οποία, ένα μήνα πριν από την εκλο-
γική αναμέτρηση, δεν έχουν ακόμη τακτο-
ποιηθεί! Το πλέον περίεργο, πάντως, είναι η
άποψη που «διεβιδάσθη» στην αξιωματική
αντιπολίτευση, από ανώτερα κυβερνητικά
κλιμάκια, και που λέει ότι η τοποθέτηση δύο
ή τριών υπηρεσιακών υπουργών θα εντείνει
την αντιπαράθεση και ότι (μεταξύ άλλων) θα
δυσχεράνει τον... ανασχηματισμό, που προ-
γραμματίζεται για τα τέλη Ιουνίου, με την
εκπνοή της Ελληνικής Προεδρίας!

ΜΕΣΑ ΣΤΑ δρώμενα του «Δεκαπενθημέ-
ρου», ας καταγράψουμε και μεις την επιτυ-
χία που σημείωσε η Α' Συνάντηση Διανοου-
μένων της Νοτιοανατολικής Ευρώπης με τίτ-
λο «DE ALTERA EUROPA» (Θεσσαλονί-
κη, 7-9 Μαΐου) και την απόφαση των συνέ-
δρων της να δημιουργήσουν τη «Διαρκή διά-
σκηψη για το διάλογο και τη συνεργασία των
λαών της Βαλκανικής», με έδρα το μαρτυρι-
κό Σεράγεβο. Ήταν μια συνάντηση γεμάτη
πνοή, ανθρωπιά, αλληλεγγύη, με υψηλό αί-
σθημα ευθύνης.

ΑΝΤΩΝΩΡ

ΝΑΡΚΩ-ΠΕΔΙΟ

«Προσοχή, κυκλοφορεί καθαρή πρέζα», ειδοποιεί πάντα ενδιαφερόμενο η ΕΛ.ΑΣ., μέσω του έντυπου και ηλεκτρονικού Τύπου, αιρόμενη έτσι στο ύψος της αποστολής της.

«Το πρόγραμμα - πιλότος για τα ναρκωτικά (υφ' όρους χορήγησης ηρωίνης ή υποκαταστάτων σε εξαρτημένους) δεν εφαρμόστηκε ακόμη, επειδή δεν βρίσκουμε στελέχη πλήρους απασχόλησης...», ομολογεί ο υφυπουργός Υγείας, κ. Σκουλάκης, σε πρωινή εκπομπή μεγάλης ακροαματικότητας, καθιστώντας ευδιάκριτη την αταλάντευτη πρόθεση του κράτους ν' απαλλαγεί από τους έμπορους της πρέζας.

Στο ίδιο χρονικό διάστημα των τελευταίων εβδομάδων, έμποροι ηρωίνης μπεινοβγαίνουν με άδεια στις φυλακές ή απλώς διασχίζουν τους διαδρόμους του μεγάρου της Ασφάλειας σαν να βρίσκονται σε λούνα παρκ, ενώ κάποιοι συνάδελφοί τους ξεκαθαρίζουν τους λογαριασμούς τους με δύστροπα πρεζάκια (τα οποία μήπως πλήρωσαν την άρνησή τους να γίνουν οι ρουφιάνοι των νονών της πιάτσας;), με τη μέθοδο της υψηλής περιεκτικότητας σε ηρωίνη της πωλούμενης πρέζας, γνωστής και ως υπερβολικής δόσης.

Επίσης, την ίδια περίοδο ένας πρεσβύτες ογδόντα τριών ετών, ο Πέτρος Πετράκης, καταδικάζεται σε κάθειρξη 11,5 ετών επειδή καλλιεργούσε κάνναβη· ο παππούς απαλλάσσει την κοινωνία από τον «κίνδυνο» της ύπαρξής του, αφήνοντας την τελευταία του πνοή, ύστερα από έξι μήνες προφυλάκισης στον Κορυδαλλό, λόγω καρδιακής ανακοπής.

Κανένα κανάλι δεν αφιερώνει πολύτιμο χρόνο στο θάνατο του παππού, όλα όμως φιλοξενούν τη συνήθη χορεία των επωνύμων αρμοδίων, διανθίζοντας τα αφιερώματα με ασφαιρους ολολυγμούς για τη «μάστιγα των ναρκωτικών» ή με αποκλειστικά ρεπορτάζ καταστρεπτικής βλακείας, του τύπου: «Πώς πέρασα από το χάσις στην ηρωίνη», μ' άλλα λόγια «πώς πέρασα από το γάλα στο αλκοόλ ή από την πίτσα στις αμφεταμίνες».

Ας μην γελιόμαστε. Εάν οι φορείς εξουσίας σ' αυτό τον τόπο -κράτος, κόμματα και Τύπος- ήθελαν πραγματικά ν' απαλλάξουν τη χώρα από τους εμπόρους της πρέζας, θα το είχαν ήδη κάνει. Το επικρατούν καθεστώς, όμως, της ποινικοποιημένης χρήσης, ο μη ρητός και κατηγορηματικός διαχωρισμός των ουσιών, οι αποδεδειγμένες υψηλές διασυνδέσεις των ναρκεμπόρων, η μη ύπαρξη κρατικών ιδρυμάτων αποτοξίνωσης με ελεγχόμενη χορήγηση ηρωίνης ή υποκαταστάτων της στους εξαρτημένους κι η ίδια η απρόσκοπτη λειτουργία της «άσπρης» αγοράς, δυστυχώς επιβεβαιώνουν την άποψη ορισμένων που πιστεύουν πως η πρέζα είναι το καλύτερο -και πλέον προσοδοφόρο- μέσο χειραγώγησης από την εξουσία του «επαναστατημένου» μέρους του πληθυσμού, με εξαίρεση ίσως τη μέθοδο της τηλεοπτικής αποδλάκωσης.

Πόσα μέλη της, όμως, θα χάσει ακόμη η ελληνική κοινωνία πριν γλιτώσει από αυτό το ναρκο-πέδιο κι από τα καρκινώματα που έχουν συμφέρον να το συντηρούν;

Π.Μ.

ΕΠΑΝΟΔΟΣ

Στην Ουγγαρία, το Σοσιαλιστικό Κόμμα (πρώην Κομμουνιστικό) επανέρχεται στην εξουσία με εντυπωσιακή πλειοψηφία. Έτσι, ο ουγγρικός λαός, μετά τις εμπειρίες των τελευταίων ετών, εναποθέτει τις ελπίδες του αυτή τη φορά σε μεταρρυθμισμένους κομμουνιστές μέσω της κάλπης. Η συμμετοχή των ψηφοφόρων έφτασε στο 69%, δείγμα του ενδιαφέροντος των πολιτών, ενώ στην πρώτη γραμμή βρέθηκαν τα οικονομικά προβλήματα. Απομένει να αποδειχθεί εάν σε συνθήκες ελευθερίας και δημοκρατίας οι σοσιαλιστές μπορούν να εφαρμόσουν κάποιο μεταρρυθμιστικό οικονομικό πρόγραμμα που θα λύσει τα προβλήματα του πληθωρισμού και της ανεργίας, πράγμα βέβαια δύσκολο, όταν τα προβλήματα αυτά παραμένουν άλυτα, ιδιαίτερα το πρόβλημα της ανεργίας, στις

προηγμένες δυτικές καπιταλιστικές χώρες.

Ο δεύτερος γύρος των εκλογών θα ξεκαθαρίσει βέβαια τα πράγματα και σύντομα θα φανούν οι πολιτικές συμμαχίες -αν δεν υπάρξει αυτοδυναμία- που θα αναλάβουν τη διακυβέρνηση της χώρας. Κάποιος «ροζ σοσιαλισμός» ίσως επιτύχει εκεί που απέτυχε ο κομμουνισμός.

Γεγονός είναι ότι οι Ούγγροι ψηφοφόροι, όπως και σε άλλες χώρες της Αν. Ευρώπης, μετά τις πρώτες εμπειρίες της άτσαλης καπιταλιστικής παλινόρθωσης, για διάφορους λόγους, ιδιαίτερα, όμως οικονομικούς, θέλουν και πάλι να δοκιμάσουν τους σοσιαλιστές. Τα κεκτημένα είναι τα νέα δημοκρατικά καθεστώτα και οι πολιτικές ελευθερίες.

Β.Κ.

ΧΑΟΤΙΚΗ ΕΥΠ

Το δημοσίευμα του *Βήματος* της περασμένη Κυριακής για τους δρώντες και τα δρώμενα εντός της ΕΥΠ (Εθνική Υπηρεσία Πληροφοριών) δεν αφήνει καμιά αμφιβολία για το επίπεδο ετοιμότητας και την αποτελεσματικότητα της υπηρεσίας αυτής αντιμετώπισης τα προβλήματα και να προσφέρει τις υπηρεσίες που απαιτούνται, ιδιαίτερα κάτω από τις σημερινές συνθήκες. Οργιάζει ο κομματισμός και ο φατριασμός «άδυστα των αδύτων» της κρατικής μηχανής. «Εμφύλιο πόλεμο» χαρακτήρισε την κατάσταση, σχόλιο απογευματινής εφημερίδας. Δεν πρέπει να κοιμόμαστε καθόλου ήσυχοι.

ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΤΑ ΣΚΟΠ

Δεν είναι γνωστό, τη στιγμή που γράφονται γραμμές αυτές, τι ακριβώς θα βγει από τη συνάντηση της Πέμπτης μεταξύ του γενικού γραμματέα του ΥΠΕΞ Χρ. Ζαχαράκη και ν μεσολαβητή του ΟΗΕ Σάββου Βανς στη Ν. Υόρκη, ο οποίος θα συναντηθεί και με τον ΥΠΕΞ των Σκοπίων.

Παρά τη διοχετευόμενη απαισιοδοξία, υπάρχουν όλες οι προϋποθέσεις ένας διάλογος «εφ' όλης της ύλης» με τα Σκόπια να δρομολογήσει έστω και σταδιακά -για να παρακαμφθούν τα εσωτερικά πολιτικά προβλήματα σε κάθε χώρα- λύσεις ανεκτές από τις δύο πλευρές.

Ιδιαίτερα η ελληνική κυβέρνηση θα πρέπει δείξει τη γενναιότητα και τη διορατικότητα που απαιτούνται για να αποτινάξει αυτό το βραχνά από πάνω της, να μπορέσει να αποκαταστήσει τη διεθνή αξιοπιστία της χώρας, ν' αποτρέψει την εδραίωση του όρα «Μακεδονία» σαν αποκλειστική χρήση σε εθνική ονομασία του κράτους και ν' ανοίξει δρόμο για την ενεργό πολιτική της παρουσία στα Βαλκάνια. Απαιτείται, πράγματι, ποι θάρρος και διορατικότητα.

Πέραν τούτων, εμείς δεν έχουμε τίποτα άλλο προσθέσουμε.

Έχουμε εγκαίρως και κατ' επανάληψη υποστηρίξει ένα συμβιβασμό επί του ονόματος για να λήξει το θέμα αυτό που έχει δέσει χειροπόδαρα την εξωτερική μας πολιτική νίκη και τα κέρδη αφήνουν στους τολμηρούς. Υπάρχει ακόμα χρόνος για να βρούμε από αδιέξοδο στο οποίο οι ίδιοι εισήλθαμε.

Η διαδικαστική συμφωνία ως μεταφραστική σε ουσιαστικό διάλογο με ουσιαστικά αποτελέσματα.

ΑΞΙΟΠΙΣΤΙΑ ΠΙΟ ΜΙΚΡΗ ΚΙ ΑΠΟ 35%!

...σε λοιπόν και η 1η Μαΐου, όπως—δυο
...πριν—είχε περάσει η 1η Μαρτίου και
...ρα άλλες κι άλλες κοινές, ξαφνικά
...δεικνύμενες—ελέω Υπουργού—σε
...ιδιαικές, ημέρες του ημερολογίου μας. Ο
...για τον Υπουργό Παιδείας, που—ας το
...—κανένας πια δεν τον πιστεύει όταν
...γγέλλει τις καινούργιες κάθε τόσο
...ομηνίες του. Δεν είναι λοιπόν παράξενο
...η αξιοπιστία του έχει πέσει πολύ πολύ
...άτω από το 35%. Φυσικά δεν
...λείεται κι αυτουνού να του τάζουν
...τόσο μια καινούργια ημερομηνία, όμως
...μερινός Υπουργός (τα κεφαλαία,
...λαία!) δεν είναι από τις συνηθισμένες
...πτώσεις, θέλω να πω από αυτούς που
...ν μάθει να εμπαίζονται και να
...ίζουν είναι πανεπιστημιακός, από
...πανεπιστημιακούς μάλιστα που
...νίζονταν συχνά στις συνελεύσεις (μας),
...συνελεύσεις του ΕΣΔΕΠ της ιδιαίτερης
...πιστημιακής του πατρίδας, και όχι
...υπερθεμάτιζε, αλλά και υποδείκνυε
...σεις κατά του—τότε—υπουργού
...είας (ή, έστω, κατά του—τότε—
...ργείου Παιδείας), αν ήταν κάποτε να
...ον να είναι της ντροπής, της μεγάλης
...ής οι αποδοχές των πανεπιστημιακών.

Σήμερα απλώς εξαγγέλλει ημερομηνίες
(έτσι, για να δείχνουμε ότι είμαστε εδώ!),
στην πραγματικότητα όμως φαίνεται ότι
περί άλλα τυρβάζει. Και να πεις: το
υπουργιλίκι δεν είναι και η «αποκλειστική
του απασχόληση»· είχε πάντοτε και άλλα να
κάνει. Μήπως θα έπρεπε λοιπόν να του
θυμίσουν—οι φίλοι του—ότι αντί να
εξαγγέλλει ημερομηνίες, πολύ καλύτερο θα
ήταν να γυρίσει στη θέση του; Αν μάλιστα το
έκανε με το σωστότερο τρόπο, ίσως αυτή η
ημερομηνία να αποδεικνυόταν σημαντική
(ας μη μιλούμε για ιστορικές).

Δ.Ε.Π.

Η ΕΡΓΑΤΙΚΗ ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑ

Όταν γράφονταν αυτές οι γραμμές είχε
παρέλθει η 1η Μαΐου· αλλά επρόκειτο την
επομένη να γιορταστεί η Εργατική
Πρωτομαγιά. Δεν ξέρουμε λοιπόν ούτε τι
ειπώθηκε ούτε και το βαθμό συμμετοχής και
την επιτυχία του εορτασμού. Γιατί πολλοί
και πάλι προγραμματίζαν εκδρομές και
γιορτές λουλουδιών.

Όμως, η φετινή Πρωτομαγιά, δρῆκε τους
εργαζόμενους της χώρας μας σε διπλή
δοκιμασία: Από τη μία η γενικευμένη πτώση
της οικονομίας και η αύξουσα ανεργία. Οι
απολύσεις στη ΔΕΗ είναι η πιο φανερή και

άγρια επίθεση εναντίον των εργαζομένων τις
ημέρες αυτές. Από την άλλη, το
συνδικαλιστικό κίνημα βρίσκεται
στριμωγμένο, αποδυναμωμένο—και τελικά
συκοφαντημένο από ένα σύνολο που έχει
πολύ μικρή σχέση με τους κοινωνικούς
αγώνες του παρελθόντος.

Όμως, οι εργάτες του Σικάγου και οι
εργαζόμενοι σε όλη τη γη πάλαιψαν, έναν
αιώνα τώρα, δίνοντας μάχες, επίμονους και
επίπονους αγώνες· δίνοντας τη ζωή τους για
να πετύχουν στοιχειώδεις όρους ζωής. Οι
αγώνες εκείνοι έφεραν συνθήκες ζωής
ανεκτές για τους εξαθλιωμένους μέχρι τότε
προλετάριους.

Αλλά ο πλανήτης έχει αλλάξει· ας μην
απαριθμίζουμε τώρα την εξαθλίωση εθνών
και λαών στον Τρίτο Κόσμο. Ας μην
αναφερόμαστε λεπτομερειακά για τα
εκατομμύρια ανέργων και αστέγων στις
ανεπτυγμένες καπιταλιστικές χώρες.

Τα προβλήματα υπάρχουν. Είναι δίπλα μας,
είναι και εδώ. Η Πρωτομαγιά δεν έχει χάσει
ούτε τη σημασία της ούτε και τα μηνύματά
της έχουν ξεπεραστεί. Ένας νέος κόσμος,
πιο άγριος, πιο αποξενωτικός αναδύεται.
Τα προβλήματα υπάρχουν περισσότερο
πολύπλοκα από ποτέ.

Η επέτειος της Πρωτομαγιάς είναι, σήμερα,
για τους εργαζόμενους της χώρας μια μέρα
πολυσήμαντη.

Για την Άλλη Ευρώπη

Η πρώτη Συνάντηση Διανοομένων των Βαλκανίων και της Κεντροανατολικής Ευρώπης στη Θεσσαλονίκη (7 έως 9 Μαΐου 1994)

Μια πρώτη συνάντηση διανοομένων που οδήγησε στη συζήτηση, τη διατύπωση και τη διάχυση ενός κριτικού λόγου ευθύνης και θετικής συμβολής στις σημερινές ταραγμένες συνθήκες των Βαλκανίων, πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη στις 7, 8 και 9 Μαΐου. Η συνάντηση πνευματικών ανθρώπων των Βαλκανίων και της Κεντροανατολικής Ευρώπης, είχε στόχο τις προϋποθέσεις «για την άλλη Ευρώπη».

Στην επίσημη έναρξη των εργασιών παραβρέθηκαν πολλοί άνθρωποι των γραμμάτων και των τεχνών, ακαδημαϊκοί, εκπρόσωποι φορέων, δημοσιογράφοι και κ.ά. Χαιρετισμό απηύθυναν ο πρόεδρος του Συνασπισμού **Ν. Κωνσταντόπουλος** και ο πρόεδρος της Ένωσης Συγγραφέων Μακεδονίας - Θράκης **Η. Κουτσούκος**, ενώ διαβάστηκαν οι χαιρετισμοί του υφυπουργού Εξωτερικών **Γ. Παπανδρέου** και του πρώην προέδρου της Κυπριακής Δημοκρατίας **Γ. Βασιλείου**.

Στο τριήμερο των εργασιών συμμετείχαν 80 και πλέον σύνεδροι από 10 χώρες (ακαδημαϊκοί, πολιτικοί, συγγραφείς, καλλιτέχνες, δημοσιογράφοι κ.ά.), οι οποίοι συζήτησαν τρεις θεματικούς κύκλους.

1. Εθνικισμοί και ρατσισμός στην Ευρώπη σήμερα, με εισηγητές τους καθηγητές **Α. Λιάκο** και **Ζ. Παπαδημητρίου**.

2. Δημοκρατία και θεσμοί στις κοινωνίες της Κεντροανατολικής Ευρώπης και των Βαλκανίων μετά το 1989, με εισηγητή τον καθηγητή **Α. Μανιτάκη** και

3. Ο ρόλος και η ευθύνη των διανοομένων στην Ευρώπη σήμερα, με εισηγητές την καθηγήτρια **Α. Δεληγιώργη** και τον δικηγόρο **Μ. Τριανταφυλλίδη**.

Φιλοδοξία της οργανωτικής επιτροπής που ανέλαβε τη διοργάνωση της συνάντησης είναι να ακολουθήσουν μια σειρά παρόμοιες εκδηλώσεις που θα βοηθήσουν στην αποκατάσταση διαύλων επικοινωνίας και στη συνεννόηση μεταξύ των λαών για τον άμεσο τερματισμό του εμφύλιου σπαραγμού στη Βοσνία και την οριστική απομάκρυνση της απειλής ενός γενικευμένου πολέμου στα Βαλκάνια.

Στην κατεύθυνση αυτή, κατά το πέρας των

εργασιών υιοθετήθηκαν ομόφωνα οι εξής προτάσεις:

1. Η αρχική επιτροπή διευρύνθηκε με μέλη από όλες τις βαλκανικές χώρες και απέκτησε μόνιμο χαρακτήρα.

2. Το τελικό κείμενο - διακήρυξη της συνάντησης, αφού διαμορφωθεί από κοινού, θα υπογραφεί και θα επιδοθεί στη συνάντηση κορυφής της Ευρωπαϊκής Ένωσης τον Ιούνιο στην Κέρκυρα.

3. Ως έδρα της επιτροπής ορίζεται συμβολικά το κτίριο της κατεστραμμένης βιβλιοθήκης του Σεράγεβο, στην ανοικοδόμηση της οποίας θα συμβάλει μεταξύ άλλων και η επιτροπή.

4. Η επόμενη συνάντηση θα γίνει τον Οκτώβριο σε κάποια άλλη βαλκανική πρωτεύουσα.

5. Ως κοινή μέρα δράσης των διανοομένων κατά του πολέμου ορίζεται η ημερομηνία της κήρυξης του Α' Παγκοσμίου Πολέμου.

6. Αναλαμβάνεται η χρηματοδότηση της σύνθεσης και της έκδοσής μιας «Ανθολογίας βαλκανικής ποίησης και πεζογραφίας», καθώς και ενός αντίστοιχου έργου σχετικού με τη μουσική των Βαλκανίων.

Οι συμμετοχές στη συνάντηση, οι σημαντικές και ενδιαφέρουσες παρεμβάσεις των συνέδρων και η μεγάλη απήχυσή της δικαιώσαν την πρωτοβουλία των διοργανωτών και άνοιξαν δρόμους για τη συνέχεια και τη διεύρυνση των δραστηριοτήτων της διαβαλκανικής πλέον επιτροπής.

Ακολουθεί το σχέδιο του πρώτου κειμένου της συνάντησης:

«Οι ελπίδες ότι η κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού θα οδηγούσε στην εδραίωση δημοκρατικών καθεστώτων, στη συνεργασία μεταξύ τους για την οικονομική τους ανάπτυξη διαψεύστηκαν με τραγικό τρόπο, όπως αποδεικνύει η αναδίωξη των εθνικισμών στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης και το φαινόμενο του ρατσισμού στη Δυτική Ευρώπη.

Ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις μεγάλες δυνάμεις με στόχο την εξασφάλιση ζωνών επιρροής στα πλαίσια της νέας τάξης πραγμάτων οδήγησε -μεταξύ άλλων- στη διάλυση της κρατικής οντότητας της ενιαίας Γιουγκοσλαβίας και δημιούργησε εκρηκτικές καταστάσεις για όλη τη Βαλκανική.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στάθηκε ανίκανη να

διαμορφώσει ενιαία πολιτική για την αντιμετώπιση της νέας κατάστασης και υποκύπτοντας για άλλη μια φορά στη λ των στενών εθνικών συμφερόντων, ενίοτις ήδη υφιστάμενες εσωτερικές αντιθέσεις και τους ανταγωνισμούς στο χώρο της Βαλκανικής.

Οι κυβερνήσεις των χωρών της περιοχής αποδείχτηκαν κατώτερες των περιστάσεων. Αντί να ακολουθήσουν μια συνεπή αντιπολεμική στάση, άσκησαν μια πολυαποφυγής του πολιτικού κόστους στο εσωτερικό τους ή και αποκόμισης οφελών από τη ρευστότητα της κατάστασης έτ'άστοχες και σπασμωδικές ενέργειες όπως παραπέρα το κλίμα χωρίς να προσμετρή τις συνέπειες από την κλιμάκωση της κ

Ενώ ορισμένοι λαοί της περιοχής σφαγιαζονται, οι υπόλοιποι παρακολουθούμε τα γεγονότα με αγωνία καθώς η έλλειψη σφαιρικής και αντικειμενικής πληροφόρησης δυσχεραίνει την επαφή, το διάλογο και τη συνεννόηση. Ακυρώνεται η οποιαδήποτε δυνατότητα ουσιαστικής παρέμβασης στις εξελίξεις. Οι πνευματικοί άνθρωποι δεν επιτρέπεται να μένουν αμέτοχοι παρατηρητές των γεγονότων. Ο λόγος τους, συχνά απομονωμένος ή και υπό δίωξη, πρέπει επιδιώξει, όπως και το δικαιούται, ένα θήμα, από όπου θα μπορέσει να συμβάλει θετικά στην αποκατάσταση της επικοινωνίας, στην αλλαγή του αρνητικού κλίματος και στην άμβλυνση των εντάσεων.

Η πρωτοβουλία αυτή για τη σύγκληση πρώτης συνάντησης πνευματικών ανθρώπων των Βαλκανίων και της Κεντροανατολικής Ευρώπης στη Θεσσαλονίκη στις 7, 8 και 9 Μαΐου 1994 φιλοδοξεί να αποτελέσει την αρχή μιας σειράς παρόμοιων κοινών εκδηλώσεων που θα επιτρέψουν να διατυπωθεί και να διαχυθεί ένας κριτικός λόγος ευθύνης θετικής συμβολής στις σημερινές δύσκολές συνθήκες που θα βοηθήσει στην αποκατάσταση διαύλων επικοινωνίας στη συνεννόηση μεταξύ των λαών για άμεσο τερματισμό του εμφύλιου σπαραγμού στη Βοσνία και στην οριστική απομάκρυνση της απειλής ενός γενικευμένου πολέμου στα Βαλκάνια».

Για περισσότερες πληροφορίες: κ. Νάσι μουζιάδη ή Μαρία Τρυφωνίδου, τηλ. 03 ή fax: 031 - 261045.

ΞΕΝΗ ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ

1979-1994 Δεκαπέντε Χρόνια Νεφέλη

ΤΟΝΙ ΜΟΡΙΣΟΝ

TZAZ

Σοστ! Την ξέρω αυτή τη γυναίκα. Ζούσε κάποτε μ' ένα σμάρι πουλιά στη Λεωφόρο Λένου. Ξέρω και τον άνδρα της. Ξεμυαλίστηκε με μια μικρή δεκαοκτώ χρονών. Ήταν από εκείνους τους ολέθριους, παράξενους έρωτες: τον έκανε να νιώθει τέτοια ευτυχία και λύπη, που

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΣΧΙΝΑ

οκτώσε την κοπέλα μόνο και μόνο για να κρατήσει ζωντανό αυτό το αίσθημα. Όταν η γυναίκα, Βιολέτ τη λένε, πήγε στην κηδεία να δει το κορίτσι και να χαρακώσει το νεκρό του πρόσωπο, ο κόσμος έπεσε πάνω της και την πέταξε έξω από την εκκλησία. Τότε εκείνη άρχισε να τρέχει μέσα στο χιόνι και όταν γύρισε στο διαμέρισμά της, έβγαλε τα πουλιά από τα κλουβιά τους, άνοιξε τα παράθυρα και τ' άφησε ελεύθερα να παγώσουν ή να πετάξουν μαζί και τον παπαγάλο, που την ώρα εκείνη είχε πει: "Σ' αγαπώ".

Ν Ε Φ Ε Λ Η

► ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ '93

Μόλις κυκλοφόρησε

ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

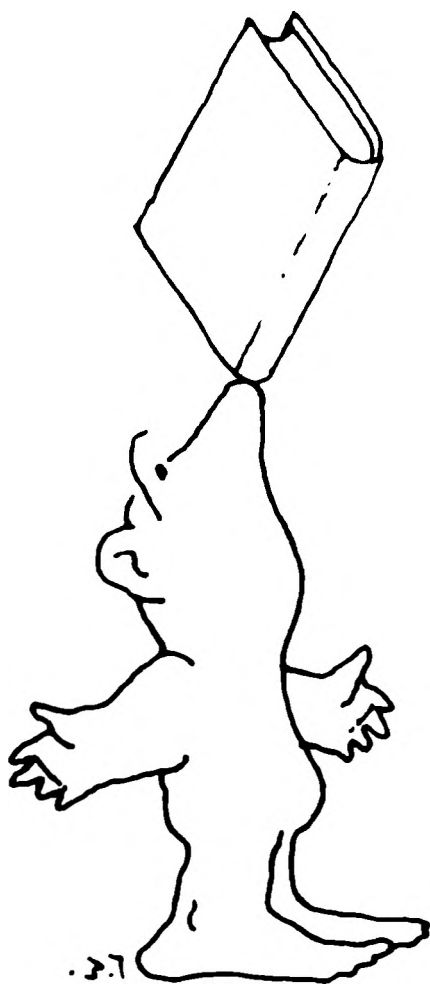
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

...προωθούν το καλό βιβλίο

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6 - ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3607744

• Φαίνεται ότι η κ. **Μέννα Παπαδοπούλου** έδωσε τις κομματικές εξετάσεις της, θεωρεί ότι πέτυχε κι αντιμετωπίζει πλέον με πολλή υπεροψία τους συντάκτες της ET1. Δεν εξηγείται αλλιώς το γεγονός ότι αρνείται να δει τους μόνιμους συντάκτες της ET1, κυριολεκτικά τους έχει αποπέμψει από το χώρο δουλειάς τους, έχοντας δώσει τα γραφεία τους στους παραγωγούς των δελτίων ειδήσεων, ενώ για τους πρώτους -που βγάζουν και τον κύριο όγκο δουλειάς- έχουν απομείνει μόνο δύο γραφεία για να καθίσουν και να γράψουν τα θέματά τους! Δεν περιορίζεται όμως μόνο σ' αυτά: Έχει μεταφέρει σχεδόν ολόκληρο το επιτελείο της από το New Channel. Απειρα παιδιά τα περισσότερα, που προσελήφθησαν με σύμβαση έργου, αμείβονται εξόφθαλμα πιο πολύ από τους μόνιμους συντάκτες, οι οποίοι περιφέρονται στους διαδρόμους μη έχοντας αντικείμενο εργασίας. Στα ίδια πλαίσια κινείται και ο κ. **Κωνσταντάρης**, που για τη σχετικά πρωινή εκπομπή του κανείς φαντάζομαι δεν είναι διατεθειμένος να πει έστω και μια καλή κουβένα. Έχει μεταφέρει κι αυτός μια ντουζίνα παιδιά, με τα γνωστά αποτελέσματα. Άσε που η EPT λέγεται ότι πληρώνει γι' αυτό το πρωινό μαγκαζίνο, το οποίο βγήκε στον αέρα τελικά ανολοκλήρωτο, το ποσό των 70 εκατομμυρίων μηνιαίως... Αυτά αλήθεια δεν τα βλέπει ο κ. **Ευγένιος Γιαννακόπουλος** που, έως πρόσφατα, μιλούσε για οικονομίες, νοικοκυρέμα των κρατικών καναλιών και αξιοποίηση των ανθρωπών που υπάρχουν εκεί; Φαίνεται ότι το «οργανόγραμμα» τον μάρανε, όταν τουλάχιστον στο πρώτο κανάλι γίνονται σημεία και τέρατα...

• Ύστερα από πολλές παλινδρομήσεις, φαίνεται ότι ο κ. **Δ. Σαπρανίδης** πήρε κυριολεκτικά το επάνω χέρι στην **Ραδιοτηλεόραση**, επιχειρεί όπως μπορεί ν' αναστηλώσει το περιοδικό, το οποίο λέγεται ότι ανακάμπτει και κυκλοφοριακά. Ωστόσο, αφού έχει τακτοποιήσει τους προσωπικούς του φί-

λους, τον κ. **Αμελίδη** ως διευθυντή σύνταξης (εξηφανίσθη από την ταυτότητα του περιοδικού ο πρώην κ. **Αν. Ζησιμάτος**), τώρα έφερε και ως αρχισυντάκτη τον κ. **Κοχλατζή** και προχωρεί ακάθεκτος σε απολύσεις. Ανάμεσά τους ο κ. **Γιάννης Βιντάλ** (πρώην αρχισυντάκτης) και η κ. **Αλίκη Νικολοπούλου**. Για τον πρώτο, βέβαια, δεν θα μπορούσε να πει κανείς ότι έκανε κι άσχημα, αφού απαιτούσε κι έπαιρνε δύο μισθούς από την κρατική **EPT**. Έναν για τις υπηρεσίες του στο ραδιόφωνο, κι έναν ακόμη από τη **Ραδιοτηλεόραση**. Γεγονός που, τυπικά τουλάχιστον, απαγορεύεται διά νόμου να συμβαίνει...

• Φωναχτά ακούγονται πλέον οι -έως πρόσφατα- ψίθυροι στο χώρο της ΕΤΗΠΤΑ, που λένε ότι αρνείται να τους συναντήσει ο καθ' ύλην αρμόδιος υφυπουργός τους, για να του εκθέσουν τα προβλήματα των τεχνικών του Τύπου, που αυτή τη στιγμή τουλάχιστον καταγράφονται ως σημαντικά. Ο εν λόγω υφυπουργός δεν είναι άλλος

βέβαια από τον κ. **Ευάγγελο Βενιζέλο**. Κι ο λόγος αυτής της άρνησης; Από κάποιους που γνωρίζουν καλά τα πράγματα, δίνεται η εξής εξήγηση: Ο κ. **Βενιζέλος** ήταν ο νομικός σύμβουλος του κ. **Μπόμπολα**, όταν το εν λόγω σωματείο είχε κάνει είκοσι και πλέον προσφυγές στο Συμβούλιο Επικρατείας εναντίον του συγκεκριμένου εκδότη. Αν διερωτάσθε ποιός ήταν ο έτερος νομικός σύμβουλος του κ. **Μπόμπολα**, σας είναι γνωστό τ' όνομά του: **Δημήτρης Τσάτσος**. Δεν ξέρω, βέβαια, αν το συγκεκριμένο πολιτικό - εκδοτικό - νομικό σύμπλεγμα σας λέει τίποτα...

• Θα διαβάσατε βέβαια, για το έστω και στημένο μπουγέλωμα του κ. **Θέμου Αναστασιάδη** από την κ. **Μαλβίνα Κάραλη** στην οθόνη του ΣΚΑΙ T.V. Φαίνεται ότι η αδυναμία και των δύο να υπάρξουν από κοινού τηλεοπτικά, οδήγησε τα παιδιά να παίξουν για να προκλέσουν... είδηση. Είδηση έστω και στημένη, που λέγεται όμως πως έκανε έξω φρενών τον κ. **Μίνωα Κυριακού** του Απτεννα, ο οποίος απαγορεύει στους σταρ του να εμφανίζονται αλλού και μάλιστα χωρίς την άδειά του, κάτι που το διέπραξε... ίσως επιτούτου η ιδιόρρυθμη κ. **Κάραλη**. Ίσως βέβαια με τον τρόπο της ήθελε να του πει ότι το πουλάκι έχει πετάξει, ήδη άρχισε καθημερινή εκπομπή στον ραδιοφωνικό ΣΚΑΪ, θα ανήκει ολοκληρωτικά στο ραδιομέγαρο του Φαλήρου...

• Δεν είναι όμως μόνο το νερό που έφαγε από την κ. **Κάραλη** ο κ. **Θέμος Αναστασιάδης**, φαίνεται να έχουν πέσει επί της κεφαλής του κι άλλα, αυτόν τον καιρό. Πρόσφατα είχε γράψει ένα κυριολεκτικά ανατριχιαστικό σχόλιο για τη **Λίστα του Σίντλερ** και κατ' επέκτασιν για τους Εβραίους στη Μαύρη Τρύπα της **Ελευθεροτυπίας**. Το Κεντρικό Ισραηλίτικο Συμβούλιο της Αθήνας είχε κοινοποιήσει επιστολή διαμαρτυρίας στον διευθυντή της εφημερίδας, κ. **Σεραφείμ Φυντανίδη**. Κι εκείνος έστειλε την παρακάτω απάντηση που δημοσιεύτηκε στο περιοδι-

κό **Τα νέα μας** (15.4.94) που κυκλοφορεί από το Κ.Ι.Σ.:

«Αγαπητέ κ. Πρόεδρε, με σχετική θυστέρηση σας απαντώ στο γράμμα της 16.3.93 (μεσολάβησε ένα λήμερο ταξίδι μου στο εξωτερικό). Και βέβαια έχετε δίκιο με όσα πη τηρείτε. Και βέβαια συμμερίζομαι ευαισθησίες σας, απέναντι στο κρείσιν δημοσίευμα, το οποίο κι ελύπησε βαθύτατα. Θέλω μόνο γι' αυτό να σας διαβεβαιώσω. Το λιο του **Θέμου Αναστασιάδη** δεν φηκε με πνεύμα αντισημιτικό. μια ατυχής απόπειρα μαύρου χι στο γενικό μηδενιστικό πνεύμα επικρατεί στους νέους της εποχής - και δεν αφήνει τίποτα όρθιο. Δεν αποτελεί δικαιολογία, αλλά εση.

Σας διαβεβαιώνω, πάντως, ότι ντισα να μην επαναληφθεί αυτόδος "χιούμορ", σε ό,τι αφορά τον στον την τραγωδία ενός Έθνους την οποία όλοι στεκόμαστε - π να στεκόμαστε - σε στάση προσο

Η επιστολή του κ. Φυντανίδη μα από μόνη της. Περισσότερα σπ για τον κ. Αναστασιάδη περιττει

• Συνεχής η πώση της θεαματας στο **Mega Channel**, που έφτασα στον Απρίλιο τις 5 ποσοστιανάδες, γεγονός που φαίνεται να ανησυχήσει ιδιαίτερα τους νους του καναλιού. Αντίθετα, το στο τηλεθέασης του **Antenna** έχραμείνει σταθερό, ενώ ανοδικσεις παρατηρούνται στον ΣΚ πώση όμως της θεαματικότητας και πολλά άλλα κακά: Έν αυτά, η αποχώρηση λέγεται, **Χαρδαβέλα**, που με τις «σπνε-εκπομπές του, όλο και κάτι προστη θεαματικότητα του καναλιου τον Σεπτέμβριο, όπως ακούγε αυτός ολοκληρωτικά στον ΣΚΑ λιάζει το καράβι και τα ποντίχχουν για να σωθούν...

• Στον ΣΚΑΙ, όπου οι πρόσφατ λύσεις δεν αναλήθηκαν, λέγε λιστα ότι προετοιμάζονται κι ενώ, αν και η ΕΣΗΕΑ κάλεσε **Γιάννη Αλαφούζο** για να μιλήσ αυτές, εκείνος λες και δεν το ά

• Κάποτε, ο κ. **Γιάννης Καψ** πει ότι «η δημοσιογραφία μπορ οδηγήσει παντού, αρκεί να τη ταλείψεις...». Το παράδειγμά τ λούθησαν πολλοί δημοσιο

Ακόμη δεν έχει κοπάσει ο θόρυβος με το θέμα που δημιουργήθηκε στην ΕΡΤ, όταν κάποιοι από τους εγκεφάλους του Ραδιομεγάρου της Αγίας Παρασκευής αποφάσισαν να μεταδώσουν την κηδεία Γεννηματά ως πέμπτη είδηση στο κεντρικό δελτίο των 9.00 μ.μ.

Άλλωστε, λέγεται ότι διενεργούνται ακόμη ανακρίσεις για να αποδοθούν ευθύνες από την κ. Μέννα Παπαδοπούλου που βεβαίως επέστρεψε από την Αμερική όπου συνόδευε τον πρωθυπουργό, αν και η θέση της ήταν στην Αγία Παρασκευή (έχει και αυτή την ευθύνη της, είτε το θέλει είτε όχι).

Το γεγονός συνέπεσε με την έκδοση του προηγούμενου τεύχους του περιοδικού. Στο δεκαπενθήμερο που πέρασε, σχεδόν όλα γράφτηκαν και ειπώθηκαν. Ωστόσο, θα μπορούσε να πει κανείς ότι παρήλθε ο αναγκαίος χρόνος για ψυχραιμότερες διαπιστώσεις, που κυρίως έχουν να κάνουν μ' αυτή καθαυτή τη δομή της ΕΡΤ και τη σχέση της με την κυβέρνηση ή, καλύτερα, με την εκάστοτε κυβέρνηση.

Βασικότερη διαπίστωση αποτελεί η απευθείας κυβερνητική παρέμβαση στα διοικητικά της ΕΡΤ, γεγονός που επιβεβαιώνει ότι ο ομφάλιος λώρος μεταξύ Ζαλοκώστα και Αγίας Παρασκευής μπορεί ενίοτε να χαλαρώνει, ωστόσο υπάρχει πάντα. Αν η ίδια η κυβέρνηση δεν είχε επέμβει τόσο δυναμικά, για ν' αναγκαστεί λίγο αργότερα να υποχωρήσει μετά τη γενική κατακραυγή, τα πράγματα δεν θα είχαν φτάσει σ' αυτό το σημείο. Ίσως βέβαια να μην είχε αποκαλυφθεί και ποτέ το πρόβλημα σ' όλη του την έκταση. Μ' άλλα λόγια, να μη γινόταν κοινώς κατανοητή όχι μόνο η τεχνική ανεπάρκεια της ΕΡΤ, αλλά και η αδυναμία των ανθρώπων που δουλεύουν σ' αυτήν — εκλεκτοί οι περισσότεροι των εκάστοτε κυβερνήσεων, αδιάφοροι δημόσιοι υπάλληλοι πλέον — ν' αντεπεξέλθουν στις ανάγκες ενός συμβάντος, που αν και γνωστό και συγκεκριμένο, δεν είναι καθημερινό.

Διαπίστωση δεύτερη: Ο υφυπουργός Τύπου, κ. Βενιζέλος, αν αντέδρασε μ' αυτόν τον τρόπο, δεν ήταν βέβαια από ευαισθησία, αλλά γιατί προσπάθησε να καλύψει τον κ. Παπανδρέου και την κυβέρνηση, για να μην ταυτιστούν με την επιλογή της ΕΡΤ, που μετέδωσε ως πρώτο θέμα το ρεπορτάζ από την Αμερική και υποβάθμισε την κηδεία Γεννηματά...

Διαπίστωση τρίτη: Στην Αγία Παρασκευή επικρατεί το χάος, άπειροι δημοσιογράφοι με δεδομένες κομματικές ταυτότητες εκτελούν χρέη αρχισυντακτών δελτίου. Άνθρωποι που αδυνατούν να αξιολογήσουν τις ειδήσεις, να δώσουν

ένα προσωπικό δυναμικό χαρακτήρα στα δελτία, να τα κάνουν ανταγωνιστικά των ιδιωτικών, αφού κατέντησαν αυτά να είναι πρότυπό τους.

Διαπίστωση τέταρτη: Η αποπομπή του Γενικού Διευθυντή της ΕΡΤ, κ. Δημήτρη Κατσιμή, έγινε αφ' ενός μεν για να υπάρξει εξιλαστήριο θύμα και αφ' ετέρου για να κατευναστούν τα πνεύματα. Αποπέμφθηκε άνθρωπος του κομματικού μηχανισμού (λέγεται ότι ενέχονται κάποιες κομματικές φράξιες στην αποπομπή του), ο οποίος έχει γίνει κυρίως γνωστός από τις απολύσεις τους και όχι από το κυρίως έργο του. Είναι κοινό μυστικό, άλλωστε υπάρχουν και επώνυμες καταγγελίες, ότι ο κ. Κατσιμής ήταν εκείνο το συγκεκριμένο βράδυ στο κοντρόλ, ενημερώθηκε ότι η κηδεία Γεννηματά θα γινόταν πέμπτο θέμα, όπως επίσης είχε ενημερωθεί και ο πρόεδρος της ΕΡΤ, κ. Ευγένιος Γιαννακόπουλος, αλλά ουδείς εκ των δύο αντέδρασε! Είναι άλλωστε απορίας άξιον ότι ο κ. Δ. Κατσιμής δεν θεώρησε καν απαραίτητο να υπερασπιστεί τον εαυτό του, προφανώς εσιώπησε, δίνοντας έτσι τα διαπιστευτήριά του στο κόμμα για την επόμενη κρατική θέση. Άλλωστε, μετά την προηγούμενη απόλυσή του και αφού είχε μεσολαβήσει το αποτυχημένο πείραμα των Ειδήσεων του κ. Πόπωτα (πρώτη προσπάθεια του ΠΑΣΟΚ ν' αποκτήσει πλήρως ελεγχόμενο εκδοτικό συγκρότημα), είχε τοποθετηθεί στο Γραφείο Τύπου της ελληνικής πρεσβείας στη Λισσαβώνα!

Τα παραπάνω που αναφέρθηκαν, δίνουν ακριβώς το στίγμα της ΕΡΤ αυτή τη στιγμή, και αποκαλύπτουν το μέγεθος του χάους... Ενός χάους που, όπως δείχνουν τελικά τα πράγματα, δεν πρόκειται να «τακτοποιηθεί» ποτέ, άσχετα απ' ό,τι λένε οι κατά καιρούς νέοι πρόεδροί της, που εμφανίζονται συνήθως μετά τις εκλογές ως σωτήρες της, προσπαθώντας δήθεν να της ξαναδώσουν τη χαμένη αξιοπιστία της αλλά και κάποια ποσοστά τηλεθέασης, με αποτέλεσμα οι δημοσιογράφοι να ασχολούνται για κάποιο διάστημα μαζί της, κάποιοι ημέτεροι ν' αποσπάσουν θέσεις και χρήματα, ώσπου να επανέλθει στα ίδια, αφού τη θεαματικότητα την έχουν μονοπωλήσει προ πολλού τα ιδιωτικά κανάλια. Κι αφού, η ίδια η ΕΡΤ έχει εκ των πραγμάτων απεκδυθεί το ρόλο της ως δημόσια κρατική επιχείρηση που ασχολείται με την ενημέρωση και τον πολιτισμό και χρηματοδοτείται από τους Έλληνες φορολογούμενους πολίτες.

και μόνο παραδείγματα: Οι κ.κ. Πρίας, Αναστασόπουλος, Καψής, Αϊσις, Κασσίλης, Κοραχάης, Μανώλης (τέως πρόεδρος της ΓΕΑ που δεν ευτύχησε να εκλεγεί) πολλοί άλλοι, στελέχωσαν κατά τις τα ψηφοδέλτια των πολιτικών κομμάτων. Η πρώτη όμως γυναίκα που εγκαταλείπει τη δημοσιογραφία της πολιτικής δεν είναι άλλη

από την κ. Κατερίνα Δασκαλάκη, που αφήνει την ηγεσία της Μεσημβρινής για να βρεθεί στο ευρωψηφοδέλτιο της Πολιτικής Άνοιξης. Λέγεται ότι με προσωπική απόφαση του κ. Σαμαρά τοποθετήθηκε πρώτη στη λίστα του νεότευκτου πολιτικού κόμματος. Κρίμα, γιατί η δημοσιογραφία θα χάσει μια από τις καλύτερες εργάτριές της...

• Στις 20 Μαΐου αρχίζει να εκπέμπει

οριστικά το Κανάλι 5 του κ. Κουρή, που ανάμεσα στα ατού του περιλαμβάνει και τον υπουργό Εργασίας, κ. Ευάγγελο Γιαννόπουλο, ο οποίος θα εμφανίζεται στο γυαλί τρία πρωινά και τρία απογεύματα της εβδομάδας. Φαν του κ. Ευαγγέλου, δεν έχετε παρά να περιμένετε... Προς το παρόν, όμως, το σήμα του καναλιού πέφτει επάνω στο δορυφορικό RAI Uno, το

οποίο πληρώνουμε όλοι μας και θα θέλαμε να το βλέπουμε ιδιαίτερα τώρα, που οι εξελίξεις στη γειτονική Ιταλία είναι σημαντικές. Δεν θα μπορούσε αλήθεια να παραχωρηθεί άλλη συχνότητα στον κ. Κουρή, ο οποίος, αν δεν κάνουμε λάθος, δεν έχει καν άδεια;

ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

Οι οικονομικές εξελίξεις το 1993 χαρακτηρίζονται κυρίως από τις αποκλίσεις των βασικών μεγεθών της ελληνικής οικονομίας από τους στόχους που είχαν τεθεί ή τις προβλέψεις που είχαν γίνει στις αρχές του έτους, ιδιαίτερα όσον αφορά τα ελλείμματα του δημόσιου τομέα και το δημόσιο χρέος, την αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και το ρυθμό οικονομικής ανόδου, με αποτέλεσμα να επιδεινωθεί η οικονομική κατάσταση.

Στον τομέα της δημοσιονομικής προσαρμογής, όχι μόνο σημειώθηκαν μεγάλες αποκλίσεις από τους στόχους του κρατικού προϋπολογισμού για το 1993, αλλά μεταστράφηκε η πρόοδος που είχε γίνει το 1992 στη μείωση του ελλείμματος του δημόσιου τομέα. Συγκεκριμένα, οι καθαρές δανειακές ανάγκες του δημόσιου τομέα, σε ταμειακή βάση, υπερέβησαν περίπου κατά 4 εκατοστιαίες μονάδες του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος τις αντίστοιχες προβλέψεις του προγράμματος σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας που υποβλήθηκε στην Κοινότητα το Μάρτιο του 1993 και έφθασαν το 11,4% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος από 7,5% το 1992. Σημειώνεται ότι οι δανειακές ανάγκες του Δημοσίου το 1993 θα ήταν υψηλότερες περίπου κατά 1,7 εκατοστιαίες μονάδες του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος, αν δεν είχαν κεφαλαιοποιηθεί και μεταφερθεί σε επόμενα χρόνια δαπάνες για τόκους που δάρυναν αυτό το έτος.

Όπως αναφέρεται αναλυτικότερα παρακάτω, η σημαντική διεύρυνση των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα οφείλεται κατά κύριο λόγο στην υστέρηση των φορολογικών εσόδων, σε σχέση με τις προβλέψεις του προϋπολογισμού. Σύμφωνα με τα διαθέ-

Ο διοικητής της
Τράπεζας της
Ελλάδας κ. Ιω. Μπούτος

σιμα στοιχεία, η υστέρηση των εσόδων εκτιμάται σε 980 δισ. δρχ. για το 1993. Παράλληλα, οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού διαμορφώθηκαν σε επίπεδο κατά 325 δισ. δρχ. υψηλότερο από τις προβλέψεις. Η προεκλογική περίοδος είχε αρνητική επίδραση στα δημόσια έσοδα, ενώ παράλληλα συνέβαλε στη διόγκωση των δαπανών λόγω της αύξησης των προεκλογικών παροχών. Οι αποκλίσεις αυτές οφείλονται εν μέρει και στο γεγονός ότι είχε γίνει υπερεκτίμηση των φορολογικών εσόδων και υποεκτίμηση των δαπανών στον κρατικό προϋπολογισμό για το 1993.

Η διεύρυνση των δανειακών αναγκών του δημόσιου τομέα, σε συνδυασμό με το αυξημένο κόστος δανεισμού και την εξασθένηση της οικονομικής δραστηριότητας, είχε ως αποτέλεσμα την ταχεία αύξηση του δημόσιου χρέους. Αν συνυπολογιστούν οι απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος έναντι του Δημοσίου που αφορούν το σωρευτικό υπόλοιπο του τρεχούμενου λογαριασμού του στην Τράπεζα, του λογαριασμού χρηματοδότησης πετρελαιοειδών και του λογαριασμού συναλλαγματικών διαφορών, οι οποίες μετατράπηκαν από την 31η Δεκεμβρίου

1993 σε μακροπρόθεσμα δάνεια προς το Δημόσιο διάρκειας 30 ετών, καθώς και τα ομολογιακά δάνεια με τα οποία η κυβέρνηση ρύθμιζε τις σωρευμένες υποχρεώσεις του Δημοσίου προς την Αγροτική Τράπεζα, την Κτηματική Τράπεζα και αύξησε το μετοχικό κεφάλαιο της ΕΤΒΑ, το δημόσιο χρέος στο τέλος του 1993 έφθασε το 119,6% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος από 93,3% το 1992.

Η χειροτέρευση των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και η διόγκωση του δημόσιου χρέους το 1993, με δεδομένες τις συνθήκες που επικρατούν στην οικονομία, κυρίως τα υψηλά πραγματικά επιτόκια και το βραδύ ρυθμό οικονομικής ανόδου, καθιστούν ιδιαίτερα δύσκολη τη σταθεροποίηση του δημόσιου χρέους ως ποσοστού του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος και ανατρέπουν τις αρχικές συνθήκες εφαρμογής του προγράμματος σύγκλισης της ελληνικής οικονομίας προς τις οικονομίες των λοιπών χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Σχετικά με τον πληθωρισμό, παρά την υποχώρηση που σημειώθηκε, ήταν σημαντική η απόκλιση από το στόχο που είχε τεθεί για το 1993. Η αύξηση του δείκτη τιμών κατανα-

λωτή στη διάρκεια του έτους ήταν 12,1% έναντι στόχου για πληθωρισμό κάτω του 10%. Ο ετήσιος πληθωρισμός, που είχε αρχίσει να υποχωρεί τους τελευταίους μήνες του 1992, παρουσίασε σημαντική επιτάχυνση το πρώτο εξάμηνο του 1993 και ξεπέρασε το 16% το δεύτερο τρίμηνο του 1993. Ο πληθωρισμός άρχισε να επιβραδύνεται πάλι από τον Ιούνιο, ταχύτερα δε από τον Αύγουστο όταν εξαντλήθηκαν οι επιδράσεις της αύξησης των έμμεσων φόρων του Αυγούστου 1992 στον ετήσιο πληθωρισμό. Η υποχώρηση του πληθωρισμού οφείλεται εν μέρει στην επένδυση έκτακτων, παροδικών χαρακτήρα παραγόντων και ειδικότερα στην επαναφορά ελέγχων τιμών, στην αύξηση των επιδοτήσεων και στην αναβολή της αναπροσαρμογής των τιμολογίων των επιχειρήσεων κοινής ωφέλειας. Αν συνυπολογιστεί η επίπτωση των έκτακτων αυτών παραγόντων προκύπτει ότι οι πληθωριστικές πιέσεις εξακολούθησαν να είναι ισχυρές, παρά την κάμψη των πραγματικών αποδοχών και την υποτονικότητα της οικονομικής δραστηριότητας, αλλά και την υποχώρηση του πληθωρισμού διεθνώς. Ο ετήσιος ρυθμός πληθωρισμού υποχώρησε βαθμιαία στο 10,2% το Μάρτιο του 1994 ήταν δηλαδή κατά δύο εκατοστιαίες μονάδες περίπου χαμηλότερος από τον αντίστοιχο ρυθμό στο τέλος του 1993. Με τον όποιο η πτωτική τάση του πληθωρισμού τους τελευταίους μήνες είναι σαφής, πρέπει να τονιστεί ότι, για να συνεχιστεί η πρόοδος που έχει επιτευχθεί, είναι αναγκαίο να συνεχιστούν οι προσπάθειες για τον έλεγχο των βασικών παραγόντων που συντηρούν τη πληθωριστική διαδικασία, κυρίως των υψηλών δημόσιων ελλειμμάτων και του μεγάλου και αυξανόμενου δημόσιου χρέους.

ΣΤΟΝ ΡΥΘΜΟ ΤΩΝ «ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ»

του Γιάννη Κωστάκη

Νέαι ημέραι δόξης... λαμπράι περιμένουν τη θρυλική πλέον αίθουσα «150» της Βουλής, όπου συνεδρίαζαν οι προκριτικές επιτροπές. Εί οι βουλευτές δεν νοθεύουν. Οι μεν κυβερνητικοί εναγωνίως προαθούν να αποδείξουν ο Μπισσοτάκης «τασσε» από την πώληση ΑΓΕΤ, όπως προσπαθούσαν μέχρι το Πάσχα να πείσουν οτι υπέκλεπτε τις τηλεφωνικές συλλογές των πολιτικών του αντιπάλων αλλά και των συνεργατών του. Κατ' αναλογία, οι της αξιωματικής αντιπολίτευσης μάχονται για το αντίθετο. Μιλάνε για οργανισμό δουλειάς, που δεν έχουμε δει ούτε σε καλύτερες στιγμές των συνεδριάσεων της Ομέλειας του Κοινοβουλίου, το οποίο συνεχίζει άρτια την υπολειπουργία του. Αυτή είναι η επιλο-

Εργο του Βλάσση Κανιάρη, από την έκθεση Art Athina '93, που γίνεται αυτές τις ημέρες.

γή του ΠΑΣΟΚ —χωρίς η Ν.Δ. να προβάλλει σοβαρές αντιρρήσεις— και όλοι, θέλοντας και μη, χορεύουν στο ρυθμό των σκανδάλων. Ελάχιστοι είναι όσοι αναφέρονται στην ουσία των πραγμάτων: θα επιστρέψει τελικά ή όχι η «Ακρόπολη της βαριάς βιομηχανίας της Ελλάδας» —όπως είχε χαρακτηρίσει την ΑΓΕΤ ο Α. Παπανδρέου— στο Δημόσιο; Η προεκλογική πε-

ρίοδος των ευρωεκλογών θα χρησιμοποιηθεί για να συζητηθούν τα θέματα που άπτονται της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή όλα θα υποβαθμιστούν για να διεξαχθεί μια ανούσια και ίσως αδιέξοδη συζήτηση των σκανδάλων (ή, μήπως, των «σκανδάλων») της προηγούμενης κυβέρνησης; Γεγονός που, φαίνεται, μάλλον εξυπηρετεί — για τους δικούς της λόγους — και τη σημερινή ηγεσία της Ν.Δ.

Στις 5 Απριλίου, ο ειδικός εφέτης-ανακριτής **Ν. Γεωργίλης** έστειλε στον πρόεδρο της Βουλής, **Α. Κακλαμάνη**, την ανακοίνωσή του για τις διαδικασίες πώλησης της ΑΓΕΤ, συνοδευόμενη από επτά ογκωδέστατους φακέλους. Μεταξύ άλλων, σημείωνε ότι η έρευνά του, όσον αφορά την δωροδοκία μελών της τότε κυβέρνησης, κατέστη άκαρπη και εξήγησε τους λόγους ζητώντας συγχρόνως από τη Βουλή να εξετάσει οποιαδήποτε εμπλοκή μελών της σε αξιόποινες πράξεις.

Την επομένη, από το ΠΑΣΟΚ «διαρρέουν» στους δημοσιογράφους επιλεκτικά 33 έγγραφα της δικογραφίας. Τη μεθεπομένη, «διοχετεύεται» η πληροφορία ότι θα ζητηθεί η σύσταση Προανακριτικής Επιτροπής για τους **Κ. Μητσοτάκη**, **Γ. Παλαιοκρασσά** και **Α. Ανδριανόπουλο**. Οι νομικοί εγκέφαλοι του κινήματος, σπάζοντας κάθε ρεκόρ ταχύτητας, κατάφεραν σε λιγότερο από 48 ώρες να μελετήσουν επτά φακέλους και να αποφανθούν ότι υπάρχουν τουλάχιστον ενδείξεις για δωροδοκία του κ. Μητσοτάκη.

Τελικά, χρειάστηκε ακριβώς ένας μήνας μέχρι την επίσημη κατάθεση της πρότασης κατηγορίας στη Βουλή. Στο διάστημα αυτό, μη νομιστεί ότι γινόταν επεξεργασία των στοιχείων της δικογραφίας σε βάθος, αφού, όπως είχαν προαναγγελθεί, έτσι και διατυπώθηκαν οι κατηγορίες στα προαναφερόμενα πρόσωπα. Το διάστημα αυτό, το ΠΑΣΟΚ το χρησιμοποίησε τόσο για τις προπαγανδιστικές του ανάγκες, όσο και για εσωκομματική «ζύμωση» στο ίδιο, αλλά και στο κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης, ενόψει μάλιστα των επικείμενων συνεδρίων τους. Είναι χαρακτηριστικό, εξάλλου, ότι στους διαδρόμους της Βουλής είχε ακουστεί η πληροφορία, προερχόμενη και από στελέχη της κυβέρνησης όσο κι από βουλευτές της Ν.Δ., ότι η πρόταση θα κατατεθεί μετά το Πάσχα. Το τι πέτυχε το ΠΑΣΟΚ με την επιδιωκόμενη «ζύμωση» θα το δούμε στο προσεχές διάστημα.

Δεν μπορούμε να πούμε όμως ότι απέτυχε στον πρώτο στόχο που είχε θέσει. Καταρχάς, κατάφερε με τη μέθοδο των «διαρροών» να βρίσκεται το θέμα σχεδόν καθημερινά στην ειδησεογραφία. Παράλληλα με απείρως σοβαρότερα θέματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, που

υπό άλλες συνθήκες θα μονοπωλούσαν το ενδιαφέρον, δημιουργώντας τουλάχιστον αρνητικές εντυπώσεις για τους χειρισμούς τους από την κυβέρνηση. Με τα σκάνδαλα κρατήθηκε κάποια ισορροπία.

Το πιο μεγάλο κέρδος, όμως, που έχει το κυβερνητικό κόμμα είναι ότι οι δύο επόμενες (αν όχι τρεις) εκλογικές αναμετρήσεις θα διεξαχθούν με τα σκάνδαλα στην επικαιρότητα. Και ιδού γιατί: Η συζήτηση της πρότασης κατηγορίας θα γίνει στις 18 ή 20 Μαΐου. Δηλαδή, τρεις εβδομάδες προ των ευρωεκλογών και ενώ η προεκλογική περίοδος θα κορυφώνεται. Οι «μίζες της ΑΓΕΤ» είναι σίγουρα ένας πολύ καλός αντιπερισπασμός, από το να επικεντρωθεί η συζήτηση στα καυτά θέματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του ρόλου της Ελλάδας σ' αυτή κ.λπ. Ένας αντιπερισπασμός που δεν ευνοεί φυσικά μόνο το ΠΑΣΟΚ. Από εκεί και πέρα, η ολοκλήρωση του έργου της Προανακριτικής Επιτροπής δεν πρέπει να αναμένεται πριν από δυόμισι ή τρεις μήνες. Άρα, φτάνουμε στα τέλη Αυγούστου. Πρακτικά, με τις καλοκαιρινές διακοπές, στις αρχές Σεπτεμβρίου. Συνεπώς η συζήτηση για τις παραπομπές στο Ειδικό Δικαστήριο θα γίνει σχεδόν ταυτόχρονα με την προεκλογική περίοδο των δημοτικών και νομαρχιακών εκλογών.

Αν μάλιστα δεχτούμε ότι εντός του 1995 θα γίνουν και βουλευτικές εκλογές, δεν αποκλείεται να πραγματοποιηθούν ενώ θα είναι σε εξέλιξη η δίκη στο Ειδικό Δικαστήριο, οπότε αντί των προβλημάτων της χώρας, στο επίκεντρο θα είναι τα «γουνάκια» του προέδρου. Τι καλύτερο από αυτό μπορεί να θέλει το ΠΑΣΟΚ, αλλά γιατί όχι και η Ν.Δ.; Δεδομένου ότι οι διαφορές πολιτικής των δύο κομμάτων στα βασικά ζητήματα είναι εξαιρετικά δυσδιάκριτες, το μόνο που μπορεί να τους χωρίσει είναι τα συνδικάτα, με εναλλαγή μεταξύ τους του ρόλου του κατηγορούμενου. Οπότε και εναλλάσσονται οι αλληλοκατηγορίες για «κλέφτες» και «συκοφάντες», χωρίς φυσικά να υπάρχει η παραμικρή διάθεση διαλεύκανσης οποιασδήποτε από τις υπάρχουσες υποθέσεις ή όποιες προκύψουν στο μέλλον. Πέρα βέβαια από την πιθανότητα του συμψηφισμού των σκανδάλων. Άλλωστε το επιδιωκόμενο δεν είναι η ανεύρεση της αλήθειας, αλλά ο αποπροσανατολισμός.

O1 5+3

ΠΕΝΤΕ κατηγορίες αποδίδονται στον **Μητσοτάκη** και από τρεις στους **Γ. Παλαιοκρασσά** και **Α. Ανδριανόπουλο**.

Ειδικότερα ο **Κ. Μητσοτάκης** κατηγορείται για:

- 1** Ηθική αυτουργία στην απιστία και κατηγορούνται ότι τέλεσαν οι **Ι. Παλαιοκρασσάς** και **Α. Ανδριανόπουλος**, και άλλα πρόσωπα.
- 2** Παράβαση καθήκοντος.
- 3** Παράβαση του νόμου περί ευθύνης υπουργών.
- 4** Παθητική δωροδοκία.
- 5** Δόλια αποδοχή προϊόντων εγκλήματος.

Οι **Γ. Παλαιοκρασσάς** και **Α. Ανδριανόπουλος** κατηγορούνται για:

- 1** Απιστία.
- 2** Παράβαση καθήκοντος.
- 3** Παράβαση του νόμου περί ευθύνης υπουργών.

Συγκεκριμένα, η πρόταση κατηγοριών 42 βουλευτών αναφέρει:

«*Η πρότασή μας στρέφεται κατά πρώην πρωθυπουργού, Κ. Μητσοτάκη, θώς και των πρώην υπουργών, Ι. Παλαιοκρασσά και Α. Ανδριανόπουλο. Εναντίον τους προέκυψε αναμφισβήτητη πληθώρα συγκλινουσών ενδείξεων που δημιουργούν την εύλογη, όσο και βαρύατη υπόνοια την εκ μέρους τους διάπραξη των αδικημάτων που αναφέρονται αναλυτικότερα στα επόμενα κεφάλαια.*

Ειδικότερα:

α) Ο πρώην πρωθυπουργός, με τις εξουσίες και τη δύναμη του αξιώματός του, αλλά και με την ενεργό αποφασιστική συμμετοχή του στα κρίσιμα στάδια της όλης διαδικασίας για την εκποίηση των μετοχών της ΑΓΕΤ - Ηρακλής στην CAL/NAT, θώς και για τη συμπαικτική δημιουργία της τελευταίας, είναι ο άνθρωπος που πια τις καίριες αποφάσεις, ώστε να διαμορφωθεί το ζημιογόνο τελικό αποτέλεσμα. Ο γεγονός αυτό είχε καταστεί σαφές σε ενδιαφερόμενους αγοραστές και ιδίως στους υπεύθυνους της CALCESTRUZ, οι οποίοι δεν είχαν κανέναν απολύτως λόγο να

κατηγορίες

δοκήσουν τον αδύναμο να πάρει οποιαδήποτε απόφαση Ν. Γεωργιάδη ή τον ιδιώτη ξενοδόχο, Η. Μαθιόπουλο. Τα τεράστια χρήματα που δόθηκαν στον πρώτο και μερικοί διοχετεύθηκαν στη συνέχεια στον δεύτερο, είχαν ολοφάνερα ως τελικό προορισμό την παροχέτευσή τους σε πρόσωπο δυνατό να τους εξυπηρετήσει.

Όλες οι ενδείξεις οδηγούν προς την κατεύθυνση του τότε πρωθυπουργού. Είναι φανερό πως κατά τη γνώση μας απολύτως ακριβώς, να απευθυνθεί η παρούσα κατηγορία εναντίον του, αφού αυτός είναι ο μόνος τρόπος για να διερευνηθεί πλήρως η όλη υπόθεση, όπως ακριβώς έγινε πρόσφατα με επίσημη ανακοίνωσή της και η σημερινή ηγεσία της Ν.Δ.

Η παραπάνω συλλογιστική υποχρεώνει τον αναγνώστη να διερευνήσει, παραδοχή ότι ο πρώην πρωθυπουργός υπήρξε ηθικός αυτουργός στο έγκλημα της απιστίας (και τα συζητάμε προς αυτό), που καθ' όλες τις ενδείξεις, τελέστηκε από τους επίσης εγκαλούμενους πρώην υπουργούς, ως φυσικούς αυτουργούς.

Οι τελευταίοι πρέπει κατά τα υπάρχοντα πολυάριθμα στοιχεία και τις σχετικές ενδείξεις, να αντελήφθησαν το ζημιογόνο χαρακτήρα του εγκληματικού εγχειρήματος της εκποίησης της ΑΓΕΤ - Ηρακλής. Τρεξαν ωστόσο στη συντέλεσή του κάτω από τη φορτική πίεση και "ηθική" επιβολή αρχηγού του κόμματός τους (...) Επιλέγεται επομένως κατά την κρίση μας να διερευνηθεί ανακριτικά εις βάθος και η διμελής συμμετοχή, αντικειμενική και υποκειμενική, στα διαπραχθέντα εγκλήματα». Φυσικά οι κατηγορίες δεν αρκεί να διατυπώνονται. Πρέπει να αποδεικνύονται. Αντίθετη περίπτωση όλη η ιστορία θα γινόταν υπέρ του κ. Μητσοτάκη. Τον προβληματισμό αυτό εκφράζουν αρκετά μέλη του ΠΑΣΟΚ. Κάποιοι μάλιστα σε συζητήσεις έλεγαν πριν την κατάρτιση της πρότασης: «Αν είναι να αθωωθεί τελικά ο Μητσοτάκης, καλύτερα να μην κάνουμε τίποτα».

Αυτοί που δεν είναι τυχαίο και το ότι, παρά

•Ενόψει των προαποφασισμένων δικών στο Ειδικό Δικαστήριο, το ΠΑΣΟΚ θέλει να ελέγξει — για ευνόητους λόγους — τη Δικαστική Εξουσία. Όταν ο υπουργός Δικαιοσύνης, Γ. Κουβελάκης, έφερε στη Βουλή νομοσχέδιο που υποτίθεται ότι στόχευε στην αποσυμφόρηση των φυλακών και στη διευκόλυνση της ταχύτερης έκδοσης των αποφάσεων στις αστικές υποθέσεις, προσπάθησε επιμελώς να κρύψει ότι το «ψαχνό» βρισκόταν αλλού: Στην αντικατάσταση του επιθεωρητή του Αρείου Πάγου, Σ. Σωκρατίδη, από άλλον, πιο «συνεργάσιμο» με την κυβέρνηση δικαστικό.

Φυσικά το θέμα δεν είναι στο παρελθόν του συγκεκριμένου αντιπροέδρου του Αρείου Πάγου, το οποίο επικαλέστηκε στη Βουλή ο Γ.Α. Μαγκάκης για να δικαιολογήσει τη μεθόδευσή του, αλλά αυτή καθαυτή η πράξη της μεθόδευσης. Που τελικά, νομιμοποιεί και για το μέλλον αντίστοιχες ενέργειες.

Είναι γνωστό ότι ο σατανάς δεν ξορκίζεται με τον σατανισμό.

Γ.Κ.

τις προσδοκίες των συντακτών της πρότασης, τελικά μόνο 42 βουλευτές την υπέγραψαν. Ανάμεσά τους οι Ν. Αθανασόπουλος, Α. Ακριβάκης και Γ. Ανωμερίτης, που καλώς ή κακώς είχαν κατηγορηθεί στο παρελθόν από τη Ν.Δ. Ως εκ τούτου δεν μπορεί να υποστηριχθεί σοβαρά η αμεροληψία τους. Από την άλλη μεριά, η άρνηση υπογραφής της πρότασης από τους Α. Βερυβάκη και Γ. Ποττάκη ενδεχομένως να είναι η κορυφή του παγόβουνου ή να σηματοδοτεί γενικότερες εξελίξεις.

Εξάλλου αν δεν προκύψει τίποτα από το άνοιγμα του λογαριασμού της παναμερικής εταιρείας EUROTOURS, κάτι που οι υπογράφωντες την πρόταση χαρακτηρίζουν «ζωτικά αναγκαίο», τότε ενδεχομέ-

νως όλη η κατηγορία να αποδειχθεί ότι δεν στηρίζεται σε κανένα στοιχείο.

Τούτο ενισχύεται και από το γεγονός ότι γνωστοί πολέμιοι του Κ. Μητσοτάκη, όπως ο Αρ. Αλαφούζος, στην ένορκη εξέτασή του από τον αντεισαγγελέα του Αρείου Πάγου, Κ. Βολονάση, στις 22/11/93 είπε ότι: «Η εφημερίδα μας (Καθημερινή) πολλές έρευνες έχει κάνει εδώ και στο εξωτερικό για να εξακριβώσει αν είχαν δοθεί δώρα και σε ποιους, στο πλαίσιο της πώλησης των μετοχών της ΑΓΕΤ - Ηρακλής. Όμως δεν έχουμε καταλήξει σε συγκεκριμένο αποτέλεσμα, αν και έχουμε πολλές υποψίες. Για τη δωρεά που λέγεται ότι έγινε ενός πύργου στη Βόρειο Ιταλία προς πολιτικό πρόσωπο, για να προωθηθεί πώληση της ΑΓΕΤ - Ηρακλής, δεν μπόρεσα να καταλήξω σε αποτέλεσμα και δεν να βρω ενοχοποιητικά για κάποιον στοιχεία».

Η την κατάθεση του παλιού ιδιοκτήτη της ΑΓΕΤ, Γ. Τσάτσου, που είπε στον κ. Βολονάση εξεταζόμενος ενόρκως στις 17/11/93: «Ως προς το τίμημα του Ηρακλή, που επετεύχθη τελικώς, κατά τη γνώμη μου είναι υψηλότερο του αναμενόμενου και της αντικειμενικής αξίας της εταιρείας κατά την εποχή εκείνη, πιθανώς κατά 30%. Σήμερα δε, ακόμα περισσότερο».

Και οι συνεργάτες...

Οι υπογράφωντες την πρόταση βουλευτές του ΠΑΣΟΚ σημειώνουν ότι εκτός των εγκαλουμένων, ρόλο στη διαδικασία πώλησης των μετοχών της ΑΓΕΤ - Ηρακλής έπαιξαν οι:

— Μ. Βρανόπουλος: «Ο βασικότερος συνεργάτης του πρώην πρωθυπουργού».

— Π. Παπαγεωργίου: «Τοποθετήθηκε στον ΟΑΕ κι αυτός στο κρίσιμο διάστημα της πώλησης τον Ιούλιο του 1991».

— Μ. Ξαφά: «Συμμετείχε μέχρι τη σύναψη της συμφωνίας ΕΤΕ-CAL, σε όλες σχεδόν τις συσκέψεις — ακόμα και στο Λονδίνο — είναι η έμπιστη οικονομική σύμβουλος του πρωθυπουργού».

— Ηρ. Μαθιόπουλος: «Έμπιστος φίλος του κ. Σπυρόπουλου, οικονομικού υποστηρικτή και "ταμιά" του Κ. Μητσοτάκη, αλλά και του ίδιου του Κ. Μητσοτάκη».

Αντιπερισπασμοί και συμψηφισμοί

του Τάσου Παππά

Ούτε οι βουλευτές του ΠΑΣΟΚ φαίνεται να πολυπιστεύουν τη βασιμότητα ορισμένων κατηγοριών κατά του Κ. Μητσοτάκη που περιέχονται στο κείμενο που συνοδεύει την πρόταση για τη σύσταση της προανακριτικής επιτροπής. Άλλωστε, αρκετοί αρνήθηκαν να δώσουν την υπογραφή τους, ενώ μερικοί που δεν είχαν το πολιτικό θάρρος να πουν όχι, «δραπέτευσαν» προσωρινώς από το προσκήνιο. Η προχειρότητα μέρους του κατηγορητηρίου είναι προφανής κατά πως λένε και νομικοί υπεράνω υποψίας, αλλά και πολιτικοί που θα ήθελαν να δουν τον Κ. Μητσοτάκη «κρεμασμένο ανάποδα στο Σύνταγμα». Η σπουδή όμως που επιδείχθηκε οφείλεται, σύμφωνα με όλες τις ενδείξεις, στο γεγονός ότι η πολιτική συγκυρία «πιέζει» για αφορμές αποπροσανατολισμού.

Η κυβέρνηση είναι στριμωγμένη στα εθνικά θέματα. Το ταξίδι του πρωθυπουργού στις ΗΠΑ σηματοδότησε την κομψή αναδίπλωση στο ζήτημα των Σκοπίων. Τώρα τα συζητάμε όλα «πακέτο», αλλά επιθυμούμε λύσεις κατά τμήματα! Μ' άλλα λόγια, στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων μπαίνει και το όνομα - κι ας λέει ο υπουργός Εξωτερικών Κάρλος Παπούλιας ότι «όταν η συζήτηση οδηγηθεί εκεί θα καταβάλουμε κάθε προσπάθεια να πείσουμε τους Σκοπιανούς να δεχθούν τις απόψεις μας»! Με τέτοια επιχειρήματα δεν πείθεται όχι ο ελληνικός λαός, ο οποίος, εν πάση περιπτώσει, είναι υποψιασμένος για τις προθέσεις της πολιτικής ηγεσίας, αλλά ούτε και οι μισθοδοτούμενοι από το υπουργείο Εξωτερικών εντεταλμένοι εκπραστές της εξωτερικής μας πολιτικής. Γι' αυτό άλλωστε και οι περισσότεροι Έλληνες δεν θεωρούν τον Θόδωρο Πάγκαλο ανόητο και υποψήφιο αυτόχειρα όταν από καιρό υποστηρίζει τα ακριβώς αντίθετα απ' αυτά που, λόγω της συμμετοχής του στην κυβέρνη-

σηση οφείλει να υποστηρίζει. Ο άνθρωπος προετοιμάζει το έδαφος...

Η κυβέρνηση, όπως ομολογούν ακόμη και υπουργοί της, είναι στριμωγμένη και στο οικονομικό. Ήδη στελέχη του ΠΑΣΟΚ άρχισαν να κάνουν λόγο για συμπληρωματικό προϋπολογισμό, πράξη που αν σημειωθεί θα σημάνει αναγνώριση της αποτυχίας της οικονομικής πολιτικής.

Αντιπερισπασμοί...

Κάτω λοιπόν απ' αυτές τις συνθήκες, ένας διορατικός πρωθυπουργός και μια προβληματική κυβέρνηση έχουν ανάγκη από αντιπερισπασμούς. Τα «παλιά χρόνια» τα τρικ ήταν δεδομένα: αναζήτηση εξιλαστήριων θυμάτων ή γενικευμένος ανασχηματισμός. Τα μέσα αυτά έχουν κατά κόρον χρησιμοποιηθεί και, βεβαίως, έχουν εκμεταλλευτεί το ζην τους. Δεν λειτουργούν πια.

Από το 1989 και εντεύθεν, στην αντιπαράθεση έχει ενταχθεί και η ποινικοποίηση της πολιτικής ζωής. Το ΠΑΣΟΚ νομίζει ότι υπήρξε θύμα τέτοιας μεθόδευσης και θεωρεί ότι «δικαιούνται» να μετατραπεί, σήμερα, σε θύτη. Φανταζόμαστε, όμως, πως υπάρχει η στοιχειώδης ευφυΐα να σταματήσει εκεί που πρέπει και όχι να ακολουθήσει τον ολισθηρό δρόμο μέχρι τέλους, γιατί τότε ίσως έχει την τύχη που είχε ο Κ. Μητσοτάκης και οι συν αυτό, οι οποίοι ξεκίνησαν για να εξοντώσουν πολιτικά τον Α. Παπανδρέου, να τεμαχίσουν το κόμμα του, αλλά κατάφεραν και τον Α. Παπανδρέου να αναδείξουν σε ήρωα και το ΠΑΣΟΚ να συσπειρώσουν και να το οδηγήσουν σε λίγα μόνο χρόνια εκ νέου στην εξουσία. Φανταζόμαστε ότι οι εγκεφαλοί των προανακριτικών θα δείξουν την απαιτούμενη αυτοσυγκράτηση και δεν θα παραπέμπουν τον πρώην πρωθυπουργό εάν τα στοιχεία που θα προκύψουν από την ανακριτική διαδικασία δεν είναι τόσο «καρμπινάτα» ώστε να πείσουν και τον πλέον εμπαθή νεοδημοκράτη ότι η καταδίκη των παραπεμπόμενων είναι κάτι παραπάνω από σίγουρη. Ακόμη και ο Δ. Τσοβόλας, ο οποίος έχει κάθε λόγο να ζητά την τιμωρία του ανθρώπου που τον έστειλε στο εδώλιο του Ειδικού Δικαστηρίου, συστήνει προσοχή και ενδελεχή έρευνα πέρα και έξω από κομματικές σκοπιμότητες.

... Και συμψηφισμοί

Εδώ οφείλουμε όμως μια διευκρίνιση. Σκάν-

δαλο ΑΓΕΤ υπάρχει. Πρώτα πρώτα σκάνδαλο συνιστά η πώληση μιας βιομηχανίας που αποτελούσε το βαρύ πυροβολικό της ελληνικής οικονομίας και το κυριότερο, ήταν προβληματική! Άρα είναι φληναφματά όσα υποστηρίζει ο Μ. Έδερτ, οι απλογητές του νεοφιλελευθερισμού και άλλοι ότι το τίμημα ήταν πολύ καλό. Στην προκειμένη περίπτωση, όμως, έχουμε πολιτική ευθύνη του τέως πρωθυπουργού και της κυβέρνησής του, η οποία «πληρώθηκε» με το αποτέλεσμα των εκλογών του Οκτωβρίου. Το σκάνδαλο όμως φαίνεται πως έχει και ποιητική διάσταση. Οι μίζες που φέρεται να εισπράξε ο Γεωργιάδης και η απίθανη διαδρομή που έκαναν μερικά εκατομμύρια δολάρια οπωσδήποτε πρέπει να απασχολήσουν μέλη της προανακριτικής επιτροπής και ο συνέχειά την τακτική δικαιοσύνη. Αμφιβάλλουμε όμως ότι είναι δυνατόν να αποδειχτεί πως μέρος του ποσού καρπώθηκε ο Κ. Μητσοτάκης. Ο τέως πρωθυπουργός μπορεί στο παρελθόν να διακρίθηκε σε πολλούς τομείς (κυνικός, αδίστακτος, αμοραλιστής, ιντριγκαδόρος, πολιτικός σπεκουλαδόρος) αλλά μέχρι τώρα δεν μας έχει δώσει την εντύπωση ηλιθίου. Αν έχει διαπράξει παρανομία θα έχει φροντίσει να καλύψει τα νώτα του έτσι ώστε να αποφύγει τις περιπέτειες.

Βεβαίως, για όλους υπάρχει η πρώτη φορά και το προνόμιο της αβλεψίας δεν ανήκει μόνο στους άπειρους και ανόητους πολιτικούς, όμως, ο κ. Μητσοτάκης είναι παλκαράβανα στην πολιτική! Ο άνθρωπος που πρωταγωνίστησε στην μεγαλύτερη μεταπολεμική πολιτική σκευωρία - εννοούμε το 1965 - ο άνθρωπος που έχει την απόλυτη ευθύνη για τον εκφυλισμό της χώρας σε μεγαλύτερη, μεταπολιτευτικά σαπουνόφουσα - εννοούμε το 1989 - λέτε τώρα στα στενά του να διέπραξε την κολοσσιαία γκάφα;

Εξηγούμαστε: Δεν συνυπογράφουμε «θεϊκό» και ηθικώς διαβλητό: «δεν παραπέμπεται ένας πρώην πρωθυπουργός». Οι πέντε παραπέμπονται αρκεί να υπάρχουν στοιχεία γιατί μόνο τότε το πολιτικό σύστημα θα βγει από μια τραυματική εμπειρία περισσότερο ενισχυμένο. Γιατί μόνο τότε πολίτες θα πεισθούν ότι δεν υπάρχουν συμψηφισμοί. Χρειάζονται όμως σοβαρά στοιχεία και όχι εγκεφαλικές κατασκευές που θα σκορπίσουν στην πρώτη βασανιστική εξέταση...

Τηλεμανία

«... μόνο αυτό έχω να πώ σ' αυτούς που διακόπτουν τη ροή των διαφημίσεων για να παρεμβάλουν ειδήσεις: "τίποτα δεν είναι αληθινό· όλα επιτρέπονται"».

Ναι, είμαι άρρωστος τηλεμανής. Δεν ντρέπομαι να εξομολογηθώ ακόμη και δημόσια πως από τα παιδικά μου χρόνια κάνω χρήση τηλεοπτικών διαφημίσεων.

Βέβαια, τα πρώτα χρόνια της ελληνικής τηλεόρασης, η τηλεπρέζα ήταν δυσεύρετη, κι όταν βρισκόταν ήταν πάντα μέτριας ή κακής ποιότητας. Θυμάστε εκείνο το νοθευμένο, εμετικό πράγμα με τον δήθεν δημοσιογράφο που την έπεφτε σε νοικοκυρές στα σουπερμάρκετ προτείνοντάς τις το «δικό του» απορρυπαντικό ή την άλλη αδικία, τα κωμικά ανθρωπάκια του λαχείου, που διατείνονταν πως ο «ένας στους δύο κερδίζει»;

Είχα απογοητευτεί μέχρι το σημείο ν' αποφασίσω ν' αποτοξινωθώ από την τηλεπρέζα, ώσπου, ευτυχέστατα, μπήκαν στην πιάτσα τα ιδιωτικά κανάλια, ντιλάροντας φρέσκο πράγμα, πολύ καλύτερης ποιότητας και σε αυξανόμενες ποσότητες. Από τότε άρχισα να «χτυπάω» καθαρή τηλεπρέζα, ανακαλύπτοντας με έκπληξη πως όχι απλώς δεν πάθαινα τίποτα, αλλά, αντίθετα, χρειαζόμουν όλο και περισσότερες και πιο καθαρές δόσεις.

Αυτό όμως είναι φαύλος κύκλος: όσο πιο καθαρή, πιο ποιοτική είναι η τηλεπρέζα, τόσο αμβλύνονται οι αφομοιωτικές μου ικανότητες. Η ανάγκη μου για ταχύτατα εναλλασσόμενους (είκοσι δευτερόλεπτα διάρκειας ο καθένας) τεχνητούς παράδεισους μεγαλώνει, και καθώς οι εμπειρίες μου πλουτίζουν μερα με την ημέρα, δύσκολα ικανοποιούμαι πλέον με ευρήματα και ιδέες, που την προηγούμενη ημέρα με είχαν χορτάσει. Ας πούμε, τα κουτιά απορρυπαντικού που χορεύουν· οι μπαμπάδες που κάνουν σκι μέσα στις πάνες του μωρού· τα απολυμαντικά τουαλέτας που υπερύπτανται της λεκάνης· οι κοπέλες που βρυχώνται τρομάζοντας λιοντάρια για να διεκδικήσουν — και να κερδίσουν — ένα μπουκάλι ανθρακούχου μεταλλικού νερού· η δράση του λευκαντικού

σε επίπεδο μορίων· το παιδί που παραδίδει πίτσες σε δήθεν ερευνητικό κέντρο μεγάλης εταιρείας πετρελαιοειδών και πέφτει σε κενό βαρύτητας· οι πότες ούισκι που μεταμορφώνονται.

Όλα αυτά, σήμερα, μου φαίνονται παρωχημένα, ενώ μ' ενθουσίασαν χθες. Πορώνομαι και το καταλαβαίνω αλλά, όπως είπα στην αρχή, είμαι τηλεμανής, τηλεπρεζάκιας αν προτιμάτε, και τι να κάνουμε τώρα γι' αυτό; Είναι πολύ αργά για να κλείσω την τηλεόραση και, ήδη, η «πραγματική» πραγματικότητα, η αντικειμενική όπως τη θέλουν μερικοί, έχει χάσει ανεπιστρεπτί τη λάμψη της για μένα.

Μπορεί να δυσκολεύομαι να επικοινωνήσω, να διστάζω ν' αγαπήσω, να μη σκέφτομαι καθαρά, να μη σέβομαι τίποτα και να λαθροβιώνω αλλά, τουλάχιστον, έχω — με το πάτημα ενός κουμπιού — αγελά-

δες που μιλάνε, αυτοκίνητα που σκέφτονται, απορρυπαντικά που αγαπούν, καθαριστικά που σέβονται και γιαούρτια που ζουν· μπορεί να είμαι βαρύς και δυσκίνητος έτσι που θρονιάζομαι με τις ώρες μπροστά στο πρεζοκούτι, όμως βουτώ με το κεφάλι σε αβυσσαλέους γκρεμούς χωρίς αλεξίπτωτο ή διασχίζω αφρισμένα ποτάμια των τροπικών με καγιάκ για να με περιστοιχίσουν μετά τα πιο όμορφα μανέκέν του κόσμου — εφόσον το αποφασίσω κι ανοίξω τις φλέβες του μυαλού μου στο παυσίλυπο ναρκωτικό των διαφημίσεων, στην «παραμύθα» και την παραμυθία τους.

Μόνο ένα - δύο πράγματα με τρομάζουν. Όχι, όχι ο θάνατος, ούτε η αρρώστια· αυτά απλώς δεν υπάρχουν στη virtual reality, την εικονική πραγματικότητα των διαφημίσεων. Φοβάμαι μήπως στερέψουν οι δημιουργικοί εγκέφαλοι των διαφημιστών, μήπως περιοριστούν οι διαφημίσεις από τα κανάλια λόγω κάποιας παρωχημένης κι αναχρονιστικής εθνικής ή κοινοτικής νομοθεσίας, μήπως οι πελάτες αποφασίσουν να διαφημιστούν με άλλους τρόπους και μέσα... Με καταλαβαίνετε, ενώ περιμένω πώς και τι τη νέα καμπάνια της Benetton και της Coca Cola για να ευτυχίσουν τα εθισμένα κύτταρά μου με κατακρεουργημένα σφάγια από τη μία και διαφήμιση του ανταγωνιστή από την άλλη, φανταστείτε να επικρατήσουν οι ξενέρωτοι, οι στενόμυαλοι και στενόκαρδοι, και ν' απαγορεύσουν τη διακίνηση αυτής της πεντακάθαρης, άλφα άλφα τηλεπρέζας, με το επιχείρημα ότι πρέπει να μπουν κάποια δεοντολογικά όρια στη διαφήμιση.

Μα είναι δυνατόν; Αν μπορώ να δανειστώ τη σοφή ρήση του Γ. Μπάροουζ, γίγαντα της αμερικανικής λογοτεχνίας και της χρήσης πρέζας, μόνο αυτό έχω να πω σ' αυτούς που διακόπτουν τη ροή των διαφημίσεων για να παρεμβάλουν ειδήσεις: «Τίποτα δεν είναι αληθινό· όλα επιτρέπονται».

Παύλος Μεθενίτης

Ζητούνται χώρες - σκουπιδότοποι

της Γεωργίας Λάμα

Τα τοξικά απόβλητα που παράγονται στις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες της Δύσης και που δεν είναι δυνατόν να διασπαστούν, θα μπορούν πλέον νομίμως να διοχετεύονται για ανακύκλωση στις αναπτυσσόμενες χώρες, έπειτα από την υπογραφή των σχετικών διμερών συμφωνιών.

Στην απόφαση αυτή κατέληξαν οι υπουργοί Περιβάλλοντος των χωρών του ΟΟΣΑ που συμμετείχαν στη δεύτερη ολομέλεια της Σύμβασης της Βασιλείας, η οποία πραγματοποιήθηκε μεταξύ 21ης και 25ης Μαρτίου, στη Γενεύη.

Το κείμενο που είχε υπογραφεί κατά τη διάρκεια της πρώτης Συνόδου, στις 22 Μαρτίου 1989 στη Βασιλεία, επέτρεπε την ελεύθερη διακίνηση των τοξικών αποβλήτων, χωρίς να θέτει κανέναν περιορισμό στην εξαγωγή τους. Οι εκπρόσωποι των αναπτυσσόμενων χωρών είχαν εκφράσει τότε την απογοήτευσή τους. Η νέα συμφωνία, που καθορίζει τη διακίνηση από χώρες μέλη του ΟΟΣΑ προς χώρες μη-μέλη, έγινε υπό την προεδρία της χώρας μας, και χαρακτηρίστηκε από τη μεν εκπρόσωπο του ελληνικού κράτους, υφυπουργό Περιβάλλοντος κ. Ελ. Παπαζώη ως «συμβιβαστική», από δε το ελληνικό τμήμα της Greenpeace ως «ανήθικη».

Η αλήθεια είναι πως, με την κύρωση της συμφωνίας, νομιμοποιούνται δύο τρόποι για τη διακίνηση και το εμπόριο των τοξικών αποβλήτων: η ανακύκλωση και οι διμερείς συμφωνίες μεταξύ της χώρας που τα

**Βαρέλια
ευρωπαϊκών
αποβλήτων
που εκβράστη-
καν στις τουρκι-
κές ακτές.
Φωτογραφία,
Greenpeace.**

Η ανακύκλωση και οι διμερείς συμφωνίες μεταξύ των κρατών που εξάγουν και υποδέχονται τα τοξικά απόβλητα, κατάλοιπα του πολιτισμού της βιομηχανικής ανάπτυξης, μειώνει αλλά δεν επιλύει εντελώς το πρόβλημα της άναρχης εναπόθεσης των σκουπιδιών της πολιτισμένης Δύσης σε φτωχές χώρες. Στο μεταξύ, μάλιστα για το περιβάλλον αλλά και για την ίδια τη ζωή των ανθρώπων, συνεχίζει να αποτελεί η παράνομη εναπόθεση τοξικών αποβλήτων σε χώρες με κατεστραμμένες οικονομίες, που οι άρχοντές τους βλέπουν ως μέσον προσπορισμού εσόδων. Χωρίς να υπολογίζουν τις δραματικές συνέπειες που συνεπάγονται...

ξάγει και της χώρας που τα αποδέχεται. Για το τελικό περιεχόμενο της συμφωνίας σήσαν έντονη πίεση οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που παράγουν τοξικά απόβλητα, κυρίως η Γερμανία και η Βρετανία, ε τις οποίες συμπαράταχτηκαν επίσης η Ιρλανδία και η Γαλλία. Περισσότερες από 20 αναπτυσσόμενες χώρες ζήτησαν την λήξη απαγόρευση της διασυνοριακής διάλυσης από τις πλούσιες βιομηχανικές χώρες προς τις αποκαλούμενες τρίτες χώρες, πρίς όμως το αίτημά τους να ικανοποιηθεί.

Νομιμοποίηση των εξαγωγών

τις βιομηχανικά ανεπτυγμένες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η διάθεση των τοξικών αποβλήτων εντός των συνόρων των χωρών που τα παράγουν έχει πλέον καταστεί δύνατη. Επιμέρους νομοθεσίες που προ-κατεύουν το περιβάλλον ορίζουν ότι απαιτούνται, πρώτον, καθορισμένοι χώροι -ένα έμα που δεν μπορεί να λυθεί εύκολα αφού νιδρούν οι περίοικοι- και, δεύτερον, ασφαλής τρόπος ταφής. Όμως, κάτι τέτοιο ανεπάγεται μεγάλο κόστος -και στο κό-τος πρέπει να συνυπολογιστούν και τα πόστιμα για τις βιομηχανίες που τα παρά-ουν. Αναζητώντας φτηνή λύση σε αυτά τα διέξοδα, ασκήθηκαν σοβαρές πιέσεις στη νόνδο ώστε να νομιμοποιηθούν οι εξαγω-ές. Η «εξαγωγή» του προβλήματος είναι ιαίτερα προσφιλής στις βιομηχανίες, κα-ός με τον τρόπο αυτό μειώνουν το κόστος παραγωγής τους.

Τα τελευταία χρόνια, για τη μεταφορά των κινδύνων φορτίων δεν αρκούν πλέον τα πια της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Σύμφωνα με τη έρευνα της «ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ SOS», πα-τηρείται έντονη αύξηση των εξαγωγών τοβλήτων προς αναπτυσσόμενες χώρες. ο γεγονός αυτό έχει άλλωστε προκαλέσει κίλικες αντιδράσεις εκ μέρους των περι-ύλλοντικών οργανώσεων, καθώς και των ρασίνων στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. Ο μεγα-περος εξαγωγέας τοξικών αποβλήτων την Ευρώπη, αλλά πιθανόν και παγκο-ίως, είναι η Γερμανία. Ήδη έχει αποκαλυ-θεί ότι διοχετεύει τα επικίνδυνα απόβλητά ρς σε χώρες της ανατολικής Ευρώπης όπως η Ρουμανία, την Κροατία, τη Σλοβενία και η Ουκρανία.

Η Γερμανία ισχυρίζεται ότι οι εξαγωγές πές είναι νόμιμες, βασιζόμενη κάθε φορά το πρόσχημα της ανακύκλωσης. Ενδεικτι-ό είναι το πρόσφατο παράδειγμα της απο-ιολής στην Αλβανία, και μάλιστα με τη ρραγίδα της «ανθρωπιστικής βοήθειας», έμα περίπου τόνων επικίνδυνων ουσιών.

Ενδεικτικό, εξάλλου, της σημασίας του προβλήματος είναι ένα στοιχείο που ήρθε στη δημοσιότητα από το υπουργείο Περι-βάλλοντος της Ιταλίας. Σύμφωνα με αυτό, το ποσοστό των τοξικών αποβλήτων που μπο-ρούμε να διαχειριστούμε δεν υπερβαίνει το 10% του συνόλου. Τα υπόλοιπα εξάγονται παράνομα ή, απλώς, εναποτίθενται στο έδαφος ανεξέλεγκτα. Σε πολλές περιπτώ-σεις παράνομων θαλάσσιων μεταφορών στη Μεσόγειο θάλασσα αναφέρεται ο ιταλι-κός στόλος. Προορισμός των ταξιδιών, ο Λί-βανος, η Ρουμανία, η Τουρκία, η Νιγηρία, το Τζιμπουτί, η Συρία και η Βενεζουέλα.

Σταθερός αποδέκτης, η Μεσόγειος

Η εύκολη και ασφαλής λύση που εφαρμό-ζουν εδώ και αρκετές δεκαετίες οι παράνο-μοι εξαγωγείς τοξικών αποβλήτων είναι η διακίνηση μέσω της θαλάσσιας οδού. Ως σήμερα, είναι αρκετά τα επικίνδυνα φορτία που εντοπίστηκαν ενώ μεταφέρονταν οδι-κώς· αντίθετα, ελάχιστα είναι αυτά που ανακαλύφθηκαν να διακινούνται από τη θάλασσα. Η Μεσόγειος, λόγω της μικρής απόστασης που τη χωρίζει από τις χώρες που τα παράγουν αλλά και επειδή διαθέτει πολλά λιμάνια υποψήφιους αποδέκτες, θεωρείται ότι δέχεται τα περισσότερα φορτία. Πιο συγκεκριμένα, τα τοξικά απόβλητα -εκτός από τα φυτοφάρμακα- που παράγο-νται γύρω από τη Μεσόγειο και καταλήγουν σε αυτή, υπολογίζονται περίπου στους 250.000 τόνους το χρόνο. Οι οικολογικές οργανώσεις, όμως, θεωρούν ότι οι σημαντι-κότεροι κίνδυνοι για τη Μεσόγειο προέρχο-νται από την έντονη διακίνηση, για την οποία γνωρίζουμε πολύ λίγα. Δεν είναι λί-γες οι περιπτώσεις ατυχημάτων κατά τη διάρκεια του ταξιδιού ή κατά τη φόρτωση των τοξικών στο πλοίο υπό συνθήκες αντι-κανονικές. Σοβαρές καταγγελίες φέρνουν επίσης στο φως περιπτώσεις μεταφορών στη Μεσόγειο, που δεν ολοκληρώθηκαν πο-τέ. Αρκετοί είναι οι πλοιοκτήτες που, μπρο-στά στον κίνδυνο να εντοπιστούν, προτίμη-σαν να βουλιάζουν το πλοίο τους σε διεθνή ύδατα, όπου η αστυνόμευση είναι ανύπαρ-κτη. Ένα άλλο ενδιαφέρον σημείο είναι ποι-οι αναλαμβάνουν την ευθύνη της διακίνη-σης. Η ανάγκη εξεύρεσης νομικά επιχειρή-σεων ευνόησε τη δημιουργία ενός νέου εί-δους λαθρεμπορίου και ενίσχυσε τη μαύρη αγορά. Μην ξεχνάμε ότι μια μεγάλη ναυτι-λιακή εταιρεία σπανίως ρισκάρει το όνομά της και μάλιστα όταν υπάρχει σοβαρό ενδε-χόμενο αυτοβύθισης των πλοίων της. Αρκε-τά συχνά, πλέον, καταγγέλλεται παράνομη

διακίνηση τοξικών αποβλήτων που ξεφορ-τώνονται μακριά από τη χώρα παραγωγής τους. Στις περισσότερες απ' αυτές τις περι-πτώσεις, αναφέρεται ότι τα πλοία μεταφέ-ρουν το επικίνδυνο φορτίο τους από χώρα σε χώρα, αλλάζοντας βεβαίως στην πορεία όνομα και σημαία. Είναι κοινό μυστικό ότι, κάποιες φορές, τα απόβλητα ξεφορτώνο-νται και μέσα στη θάλασσα. Ένα τέτοιο ση-μείο που αναφέρεται συχνά, χωρίς όμως να υπάρχουν επίσημες αποδείξεις, είναι η θά-λασσα στα ανοιχτά των Κυθήρων.

Το πρόσχημα της ανακύκλωσης

Ενώ ουσιαστικά οι ποσότητες τοξικών αποβλήτων που διακινούνται παραμένουν άγνωστες, πολλές φορές δίδονται επίσημα στοιχεία από τις χώρες-εξαγωγείς, τα οποία φυσικά αμφισβητούνται. Για παράδειγμα, σύμφωνα με τα στοιχεία της αμερικανικής κυβέρνησης, το 1992 εξήχθησαν από τις ΗΠΑ 145.000 τόνοι αποβλήτων, τη στιγμή που τα ελεγχόμενα από τη Σύμβαση της Βα-σιλείας απόβλητα ανέρχονται σε 16-20 εκατ. τόνους.

Η οργάνωση Greenpeace αποκά-λυψε, ωστόσο, ότι οι αμερικανικές εταιρεί-ες στέλνουν τοξικά απόβλητα για ανακύ-κλωση, αλλά ανακύκλωση δεν γίνεται. Μια από τις πιο πρόσφατες αποστολές ήταν 16.000 βαρέλια με απόβλητα υδραργύρου στη Νότια Αφρική, η επεξεργασία ανακύ-κλωσης των οποίων δεν ολοκληρώθηκε πο-τέ. Το αποτέλεσμα ήταν, στην περιοχή όπου εναποτέθηκαν, να ακολουθήσει σε μικρό χρονικό διάστημα ο θάνατος ενός και η δη-λητηρίαση είκοσι οκτώ ανθρώπων. Το γεγο-νός αυτό ανάγκασε τον πρόεδρο Κλίντον να αλλάξει την έως τότε άκαμπτη στάση των ΗΠΑ στον τομέα αυτό. Αναγγέλθηκε, λοι-πόν, η απαγόρευση εξαγωγής των τοξικών, χωρίς όμως να θιγεί η γνωστή οδός της ανα-κύκλωσης. Άλλη χαρακτηριστική περίπτω-ση αποβλήτων που εξήχθησαν για ανακύ-κλωση είναι η μαζική μεταφορά μπταταριών μολύβδου από τις ΗΠΑ, τη Βρετανία και τη Γερμανία προς την Ινδονησία, τις Φιλιππί-νες, την Ταϊβάν, τη Βραζιλία και το Μεξικό. Μέσα στα υποτυπώδη χυτήρια και σε απα-ράδεκτες συνθήκες, το μόνο αποτέλεσμα που είχε η προσπάθεια ανάκτησης του μο-λύβδου ήταν να ξεπεραστεί κάθε ανεκτό όριο ρύπανσης σε τεράστιες εκτάσεις.

Κατά γενικό τρόπο, όλες οι επιστημονικές έρευνες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχει καμία μέθοδος διάθεσης των αποβλήτων που να μη ρυπαίνει τον αέρα, το νερό ή το έδαφος.

□

Οι κύριες συνιστώσες της ελληνικής γραφειοκρατίας

του Δημήτρη Α. Σωτηρόπουλου

Ο Εσά ντε Κέρος, πορτογάλος λογοτέχνης του 19ου αιώνα, σχολίασε τις μεγαλεπήβολες διοικητικές μεταρρυθμίσεις, που στην εποχή του είχαν απασχολήσει τη Βουλή της Πορτογαλίας. Παρά τη μεγάλη σημασία που δόθηκε στην ψήφισή τους, λέει ο ντε Κέρος, όταν ρωτήθηκαν οι βουλευτές για τις μεταρρυθμίσεις, δεν βρέθηκε κανείς που να θυμάται το περιεχόμενό τους. Η διοικητική μεταρρύθμιση δεν γνώρισε καλύτερη τύχη στη χώρα μας. Όμως, το περιεχόμενο των κατά καιρούς μεταρρυθμίσεων δεν πρέπει να θεωρείται σε μας άγνωστο, αφού είναι λίγο ως πολύ προβλέψιμο, τόσο ως προς αυτά που περιλαμβάνει όσο και ως προς εκείνα που αποσιωπά. Παρά την πληθώρα νόμων (τουλάχιστον δώδεκα νόμοι για τη δημόσια διοίκηση θεσπίστηκαν την οκταετία 1981 - 1989 από το ΠΑΣΟΚ και πέντε νόμοι την τετραετία 1990 - 1993 από τη Ν.Δ.), οι κύριες συνιστώσες της νεοελληνικής γραφειοκρατίας παραμένουν σχεδόν αναλλοίωτες.

Η ελληνική γραφειοκρατία εννοείται εδώ, όχι ως ένα παθολογικό φαινόμενο, αλλά ως μια δημόσια «οργάνωση» με ιεραρχική δομή, γραπτούς κανόνες λειτουργίας και πλήρως απασχολούμενο προσωπικό. Πέντε μόνιμες όψεις της γραφειοκρατίας μας επιβεβαιώθηκαν πρόσφατα με το νόμο 2190/1994 (το γνωστό μέχρι τη θέση του σε ισχύ τον περασμένο Μάρτιο ως «νομοσχέδιο Πεπονή») και, αμέσως μετά το Πάσχα, με την εφαρμογή του στην περίπτωση των απολύσεων στη Δ.Ε.Η.

Η ρευστότητα των δομών είναι η πρώτη όψη της ελληνικής γραφειοκρατίας. Το καινούργιο βαθμολόγιο που ισχύει με το Ν. 2190, αντικαθιστά το βαθμολόγιο που είχε εισαγάγει μόλις πριν δύο χρόνια ο Ν. 2085/1992, το οποίο αντικαθιστούσε το ενιαίο βαθμολόγιο του Ν. 1586/1986. Η ρευστότητα των δομών ευνοεί τις πολιτικές παρεμβάσεις, αλλά και τροφοδοτείται από τη διακύμανση του βαθμού πολιτικοποίησης της δημόσιας διοίκησης.

ΔΕΥΤΕΡΗ όψη της γραφειοκρατίας μας είναι το ευμετάβλητο του φάσματος των πολιτικών θέσεων στη διοίκηση. Ήδη με την πρώτη

σύσταση του Α.Σ.Ε.Π. (Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού) δημιουργούνται νέες ουσιαστικά πολιτικές θέσεις, αφού σύμφωνα με το Ν. 2190/1994, ο υπουργός Προεδρίας της κυβέρνησης, σε συνεργασία με τη Σύνοδο των Προέδρων της Βουλής παίζουν κρίσιμο ρόλο κατά την πρώτη επιλογή των ένδεκα μελών του Συμβουλίου. Με τον ίδιο νόμο, οι διοικητές και υποδιοικητές των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου μπορούν να προσλαμβάνουν μέχρι τρεις υπαλλήλους ο καθένας για το γραφείο του, χωρίς οποιαδήποτε διαδικασία και για όσο χρόνο οι ίδιοι βρίσκονται επικεφαλής των Ν.Π.Ι.Δ. (άρθρο 22 του ν. 2190/1994).

ΤΡΙΤΗ όψη της γραφειοκρατίας στη χώρα μας είναι η περιβολή κομματικών παρεμβάσεων στη δημόσια διοίκηση με το ένδυμα του διοικητικού εξορθολογισμού. Συχνά, ο μεν εξορθολογισμός είναι ιδιόρρυθμος οι δε πολιτικές προθέσεις των εμπνευστών του διάφανες. Πρόσφατα, ο εξορθολογισμός της διαχείρισης της Δ.Ε.Η. συνυπήρξε με τον αδέξιο κομματικό ρεβανσισμό. Παλαιότερα, το 1982, η ολοσχερής κατάργηση της θέσης των γενικών διευθυντών από το ΠΑΣΟΚ δικαιολογήθηκε, μεταξύ των άλλων, και με το

επιχείρημα της μείωσης των απαιτούμενων υπογραφών, αφού τα έγγραφα των διευθυντών δεν θα χρειάζονταν πλέον την υπογραφή του γενικού διευθυντή πριν προωθηθούν στον προϊστάμενο υπουργό. Σήμερα πάλι με το Ν. 2190/1994 επιχειρείται ο εξορθολογισμός των προσλήψεων, με τη δημιουργία ανεξάρτητου οργάνου που θα τις συντονίζει, αλλά ταυτόχρονα ακυρώνεται ο εξορθολογισμός αυτός με την εισαγωγή πάμπολλων εξαιρέσεων στο γενικό κανόνα. Ενδεικτικά, την επαναπροσλήψη των απολυθέντων της περιόδου 1990 - 1993 δεν θα διεκπεραιώσει το Α.Σ.Ε.Π., αλλά κατ'εξαιρεση το υπουργείο ή το νομικό πρόσωπο από το οποίο έγινε η απόλυση του ενδιαφερόμενου (άρθρο 25 του Ν. 2190/1994).

ΤΕΤΑΡΤΗ όψη της ελληνικής (αλλά και άλλων συγκρίσιμων γραφειοκρατιών) είναι ο πολλαπλασιασμός των οργανωτικών δομών. Για παράδειγμα, με το Ν. 2190/1994 προβλέπεται να συστήνονται περιοδικά κεντρική και τοπικές επιτροπές διαγωνισμών για προσλήψεις στο Δημόσιο, που θα προγραμματίζονται από το νέο όργανο επιλογής προσωπικού. Με τον ίδιο νόμο συνιστώνται και τριμελείς επιτροπές για αξιολόγηση προσφυγών υπαλλήλων κατά αδικαιολόγητων μεταβολών της υπηρεσιακής τους κατάστασης την περίοδο 1990 - 1993. Το ζήτημα των προσλήψεων στο Δημόσιο, που θα ρυθμίζει το Α.Σ.Ε.Π., είναι μια προφανής αρμοδιότητα του υπουργείου Προεδρίας της κυβέρνησης, που αποσπάται από αυτό με τη δημιουργία νέας διοικητικής αρχής. Φαίνεται ότι μια γραφειοκρατία, όπως η σύγχρονη ελληνική, που πάσχει από καλπάζουσα έλλειψη νομιμοποίησης μεταξύ των πολιτών που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες της, μπορεί να μην παρωθείται στη συρρίκνωση, αλλά να υφίσταται περαιτέρω διόγκωση των δομών της, στην προσπάθειά της να αποκαταστήσει αυτήν ακριβώς τη νομιμοποίηση μέσω διοικητικών εγχειρημάτων που δημιουργούν νέες μονάδες χωρίς να συρρικνώνουν ή να αποσυνθέτουν τις παλιές.

ΠΕΜΠΤΗ όψη της ελληνικής γραφειοκρατίας είναι η αντιφατική πολιτική προσωπικού που ασκείται σε αυτήν από την εκάστοτε πολιτική ηγεσία. Όταν χαράσσεται η γραμμή προσλήψεων, αλλά και απολύσεων, που θα ακολουθήσει η διοίκηση, δεν βαρύνει η επαγγελματική καταλληλότητα των υποψηφίων προς πρόσληψη ή προς απόλυση, αλλά κοινωνικά κριτήρια μέσω των οποίων ασκείται περισσότερο κοινωνική παρά διοικητική πολιτική. Στόχος της παραδοσιακής πολιτικής προσλήψεων στη χώρα μας δεν είναι η πρόσληψη και τοποθέτηση του κατάλληλου ανθρώπου στην κατάλληλη θέση, αφού άλλωστε η ελληνική δημόσια διοίκηση έχει οικοδομηθεί πάνω σε ένα «σύστημα σταδιοδρομίας» αντί για ένα «σύστημα θέσεων» (που χαρακτηρίζει άλλες διοικήσεις π.χ. στη Βόρεια Αμερική). Ούτε όμως γίνεται επιλογή του νέου διοικητικού προσωπικού, που θα ξεκινήσει μια σταδιοδρομία στην ιεραρχία της διοίκησης, με αμιγή επαγγελματικά κριτήρια. Μέσω των πελατειακών δικτύων, παλαιότερα προσωπικών και πιο πρόσφατα κομματικών, προσφέρονται τελικά θέσεις εργασίας σε όσους μεταξύ των ενδιαφερομένων είναι (ή προσποιούνται ότι είναι) πολιτικά πιστότεροι ή κοινωνικά ευπαθέστεροι ή και τα δύο, χωρίς προσδοκία απόδοσης έργου από τη μεριά τους.

Από την κοινωνική πολιτική στα ρουσφέτια

Η άσκηση κοινωνικής πολιτικής μέσω της πολιτικής προσλήψεως δεν είναι άμοιρη εσωτερικών αντιφάσεων, όταν διαπλέκεται με κομματικές σκοπιμότητες και δημοσιονομικές δυσχέρειες. Έτσι, στις μέρες μας, ενώ από τη μια επιδεικνύεται κοινωνική αναληψία με την ομαδική απόλυση 5.500 περίπου συμβασιούχων της Δ.Ε.Η., από την άλλη, στους πίνακες προτεραιοτήτων για προσλήψεις στο Δημόσιο που θα πραγματοποιηθούν μέχρι να λειτουργήσει το Α.Σ.Ε.Π., δίνεται προτεραιότητα στους πολύτεκνους και στους μεγαλύτερους σε ηλικία υποψηφίους (εγκύκλιος του υπουργείου Προεδρίας της κυβέρνησης της 29ης Μαρτίου 1994). Δεοντολογι-

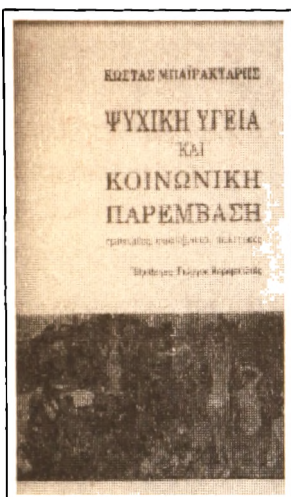
Η προσοχή των νομοθετών, είτε επί ΠΑΣΟΚ είτε επί Ν.Δ., ήταν και είναι κατεξοχήν στραμμένη στην αναπαραγωγή των πελατειακών σχέσεων μεταξύ πολιτικής εξουσίας και κοινωνίας των πολιτών.

κά, δεν είναι προφανές γιατί πρέπει να ευνοηθούν αυτές οι κοινωνικές ομάδες αντί για άλλες που παρουσιάζουν μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας, όπως οι νέοι και οι γυναίκες. Σχηματικά, η αποτελεσματική πολιτική προσλήψεων ακυρώνεται από προτεραιότητες κοινωνικής πολιτικής, που με τη σειρά της υπόκειται σε αντιφάσεις προερχόμενες από κομματικές πιέσεις και δημοσιονομικούς εξαναγκασμούς. Τελικά, ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας της κοινωνικής πολιτικής που ασκείται μέσω των προσλήψεων υποσκάπτεται από την επιλεκτική χρήση της συλλογικά υπέρ κάποιων κοινωνικών ομάδων και ατομικά υπέρ κάποιων οπαδών. Πάντως, η αγωνιώδης προσπάθεια της κυβέρνησης (του ΠΑΣΟΚ αλλά και των προκατόχων της) να αποξενώσει όσο το δυνατόν λιγότερες κοινωνικές ομάδες και να διευρύνει έτσι τη νομιμοποίηση των διοικητικών επιλογών της δεν φαίνεται μόνο στις ίδιες τις διατάξεις του νέου νόμου, αλλά και στον τρόπο εφαρμογής του κατά το δίμηνο που μεσολάβησε από την έναρξη ισχύος του. Έτσι, προτού καν

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

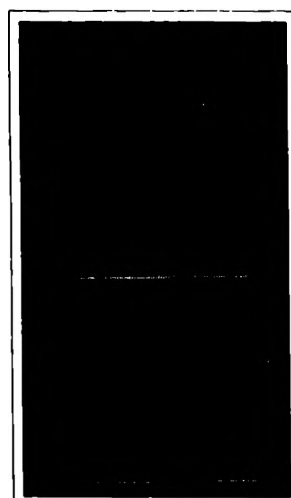
- **ΑΘΗΝΑ:** Θεμιστοκλέους 37,
τηλ. 36.26.319, fax 36.39.930
- **ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ:** Αρμενοπούλου 24,
τηλ. (031) 20.23.49
- **ΛΕΥΚΩΣΙΑ:** Εκτορος 40,
τηλ. 003572-43.32.97, 34.75.22
- **ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:**
Κοινοπρακτική Ε.Π.Ε., Ιπποκράτους 68,
τηλ. 36.20.647, 36.46.202

ΚΩΣΤΑΣ ΜΠΑΪΡΑΚΤΑΡΗΣ
ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΑΡΕΜΒΑΣΗ

Η ανιστορικότητα αλλά και η βαρβαρότητα του ψυχιατρικού νοσοκομείου είναι πλέον δεδομένη. Το ζητούμενο είναι η δυνατότητα μιας κοινωνικά δίκαιης, ανθρώπινης και επιστημονικά υπεύθυνης στήριξης σε δύσκολες καταστάσεις της ζωής μας.

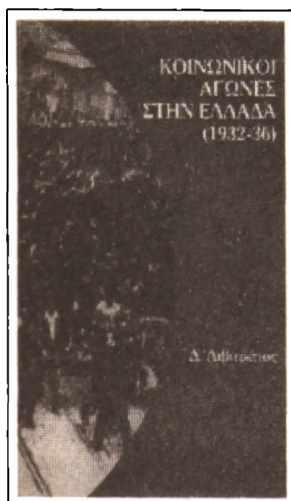
Στο βιβλίο αυτό δεν προτείνεται ένα νέο παράδειγμα αλλά ένα πλαίσιο συζήτησης και συνεννόησης, που θα επιτρέψει μια νέα σύνθεση.

ANDRE GORZ
ΚΑΠΙΤΑΛΙΣΜΟΣ, ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ, ΟΙΚΟΛΟΓΙΑ

Η οικολογική αναδιάρθρωση της κοινωνίας απαιτεί την υποταγή της οικονομικής λογικής σε μια οικολογική λογική.

Η μείωση της παραγωγής εμπορευμάτων και εμπορευματικών υπηρεσιών πρέπει να πραγματοποιηθεί με τον αυτοπεριορισμό των αναγκών, με την ταυτόχρονη μείωση του χρόνου εργασίας και τη διεύρυνση των δυνατοτήτων για συνεταιριστική αυτοπαραγωγή.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΙΒΙΕΡΑΤΟΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1932-36)

.... Στα Φιλιπρά συγκεντρώνονται χιλιάδες αγρότες από όλη την Τριφυλία την ίδια ώρα. Μετά τις ομιλίες κατέλαβαν το τηλεγραφείο και μίλησαν με τον Ράλλη.

.... Με μαύρες σημαίες μπροστά κατευθύνονται στα γραφεία του ΑΣΟ. Η χωροφυλακή τους πυροβολεί, σκοτώνοντας τον Τσαρπάλα και την Κυνηγού, τον 12χρονο Πατούρο και τον Κ. Χριστόπουλο. Τραυματίστηκαν και πολλοί άλλοι...

συγκροτηθεί το Α.Σ.Ε.Π. ως ξεχωριστή μονάδα, επιτράπηκε να γίνουν προσλήψεις κατά παρέκκλιση των διαδικασιών που ορίζει ο νέος νόμος. Συγκεκριμένα, το υπουργικό συμβούλιο ενέκρινε την κατ' εξαίρεση πρόσληψη 1.200 υπαλλήλων από το υπουργείο Πολιτισμού και άλλων 30 από την Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας. Με εγκύκλιο του υπουργού Προεδρίας της κυβέρνησης οι προσλήψεις αυτές και όσες άλλες γίνουν μέχρι τον ερχόμενο Ιούνιο, οπότε θα αρχίσει να λειτουργεί πλήρως το Α.Σ.Ε.Π., πρέπει να γίνονται με γραπτές εξετάσεις ή σειρά προτεραιότητας με «αντικειμενικά κριτήρια» (Η Καθημερινή, 23 Μαρτίου 1994 και 30 Μαρτίου 1994).

Προσλήψεις και πολιτική πελατεία

Ωστόσο, ο έλεγχος εφαρμογής των παραπάνω κριτηρίων είναι προς το παρόν δύσκολος και προβλέπεται να γίνει αναδρομικά, μετά την έναρξη λειτουργίας του Α.Σ.Ε.Π., αφού την ευθύνη των ενδιάμεσων προσλήψεων που γίνονται με βάση το νόμο 1735/1987 την έχουν οι πολιτικές ηγεσίες των υπουργείων και οι διοικήσεις των δημόσιων επιχειρήσεων και οργανισμών. Σύμφωνα με βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, η Ολυμπιακή, η Δ.Ε.Η. και ορισμένες τράπεζες έχουν ήδη προδεί σε προσλήψεις υπαλλήλων ορισμένου χρόνου. Εφόσον οι προσλήψεις αυτές γίνονται με γνώση, αν όχι και με προτροπή των αρμόδιων υπουργών, είναι φανερό ότι οι βουλευτές του κυβερνητικού κόμματος αισθάνονται παραγκωνισμένοι στο παιχνίδι της αύξησης των πελατειακών επιρροών. Για τους ίδιους και τους ψηφοφόρους τους θα ισχύσει η νέα διαδικασία των προσλήψεων μέσω του Α.Σ.Ε.Π., ενώ για τους υπουργούς και τους διοικητές υπάρχει ήδη η δυνατότητα πρόσκαιρων προσλήψεων προτού αρχίσει να λειτουργεί το όργανο αυτό. Ο Ν. 2190/1994, όπως και οι περισσότεροι προγενέστεροί του νόμοι (με εξαίρεση τους -πολύ καλύτερους- νόμους του ΠΑΣΟΚ 1388/1983 για το Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και 1599/1986 για τις σχέσεις κράτους - πολιτών και μερικά το Ν. 1943/1991 της Νέας Δημοκρατίας), σιωπά σε ό,τι αφορά δύο μεγάλα θέματα της ελληνικής διοίκησης, δηλαδή την έλλειψη επαγγελματισμού των υπαλλήλων και τη συνακόλουθη κακή ποιότητα «εκροής» υπηρεσιών από τη διοίκηση στους πολίτες. Η προσοχή του νομοθέτη, τόσο επί Νέας Δημοκρατίας όσο και επί ΠΑΣΟΚ, ήταν και είναι κατεξοχήν στραμμένη στην αναπαραγωγή των πελατειακών σχέσεων μεταξύ πολιτικής εξουσίας και κοινωνίας των πολιτών και των κατεστημένων σχέσεων μεταξύ πολιτικής εξουσίας και υπαλληλίας στο εσωτερικό της δημόσιας διοίκησης. Αντίθετα, η βελτίωση της απόδοσης δημοσίων υπαλλήλων και η εξυπηρέτηση των πολιτών, στο βαθμό που επηρεάζονται από νομοθετικές ρυθμίσεις, έχουν απασχολήσει το νομοθέτη πολύ σπανιότερα.

Εντρυφώντας κανείς στο νέο νόμο για τη δημόσια διοίκηση και τους μαιάνδρους της εφαρμογής του έχει την αίσθηση ότι παρακολουθεί μια χιλιοπαιγμένη ταινία. Μια κινηματογραφική απεικόνιση των διοικητικών μεταρρυθμίσεων θα ξεκινούσε από τους ψιθύρους μεταξύ κυβερνητικών στελεχών και δημοσίων υπαλλήλων στους διαδρόμους και τα γραφεία των κεντρικών υπουργείων της Αθήνας γύρω από τα παραπάνω θέματα, δηλαδή κυρίως τις προσλήψεις υπαλλήλων και τις μεταβολές της υπηρεσιακής τους κατάστασης. Οι ψιθύροι, που θα αποτυπώνονταν σε συμβιβαστικά νομοσχέδια, θα έδιναν τη σειρά τους σε φωνές αλληλοκατηγορούμενων εκπροσώπων της συμπολίτευσης και της αντιπολίτευσης από τα έδρανα της Βουλής και σε κραυγές απολυμένων της ΔΕΗ. Τέλος, θα υπήρχαν μακρές σιωπές σχετικά με το παραμελημένο θέμα της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται σε καθημερινή βάση από τη διοίκηση προς τους πολίτες.

* Ο Δημήτρης Α. Σωτηρόπουλος είναι ειδικός επιστήμονας στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Δημόσιας Διοίκησης του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Ο αλβανικός παράγων στη Βαλκανική

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΕΛΕΝΗ ΚΑΡΑΝΤΖΟΛΑ

Στην κρίση που έχει ξεσπάσει στην πρώην Ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας, έχει αποφευχθεί μέχρι στιγμής η εμπλοκή των γειτονικών βαλκανικών χωρών. Στην πραγματικότητα, πάντως, τα συμφέροντα, βλέψεις και διεκδικήσεις των βαλκανικών λαών, αλλά και των Μεγάλων Δυνάμεων, παραμένουν σε μεγάλο βαθμό αντιμαχόμενα, ενώ νέα στοιχεία τριβής αναφύονται. Η μόνη λοιπόν ικανοποιητική εξήγηση για τη διατήρηση αυτής της εύθραστης ισορροπίας φαίνεται να είναι ο φόβος απέναντι στις εντελώς ανεξέλεγκτες συνέπειες που θα είχε η γενίκευση της σύρραξης στη Βαλκανική και η πιθανή επέκτασή της στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης.

Η πορεία των μελλοντικών εξελίξεων, πάντως, θα εξαρτηθεί κατά πολύ από τις διαστάσεις που θα πάρει η κρίση στο νότιο τμήμα της πρώην Γιουγκοσλαβίας όπου, σε σύγκριση με τον πόλεμο που μαινεται στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη, επικρατεί σχετική ηρεμία. Κεντρική θέση στο μωσαϊκό των λαών που κατοικούν στην περιοχή αυτή κατέχουν οι Αλβανοί: Με 1,6 - 2,2 εκατ. Αλβανούς στη σερβική επαρχία του Κοσσυφοπεδίου, 400.000 - 800.000 στη FYROM και 40.000 στο Μαυροβούνιο, τα Τίρανα νιώθουν ότι η μοίρα της περιοχής αυτής τους αφορά.

Τι διεκδικούν οι Αλβανοί σήμερα; Τα αιτήματά τους, που διαμορφώνονται με βάση το συσχετισμό δυνάμεων στην κάθε περιοχή, μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: Να αναγνωρισθεί το Κοσσυφοπέδιο ως ανεξάρτητο και κυρίαρχο κράτος. Στη FYROM, να αναγνωρισθεί ο αλβανικός λαός ως ισότιμος λαός με τους «Μακεδόνες» (και όχι ως μειονότητα), κατά το πρότυπο σύστασης της τριεθνικής Δημοκρατίας της Βοσνίας - Ερζεγοβίνης το 1945. Τέλος, να εξασφαλισθεί καθεστώς πολιτικής και εδαφικής αυτονομίας για τους Αλβανούς στις άλλες περιοχές της Σερβίας.

Τα σχέδια αυτά προσκρούουν στις πάγιες θέσεις των Σέρβων αλλά και της ηγεσίας της FYROM. Ερχονται επίσης σε αντίθεση με τις ως τώρα επιλογές της Κοινότητας και των ΗΠΑ να αναγνωρίζουν την ανεξαρτησία των συστατικών μερών της πρώην Ομοσπονδίας της Γιουγκοσλαβίας, εξασφαλίζοντας συγχρόνως δικαιώματα μειονοτήτων στα άλλα εθνικά σύνολα.

Τι θα προκύψει όταν αυτοί οι διαφορετικοί πολιτικοί σχεδιασμοί αναμετρηθούν στην προσπάθεια διαμόρφωσης μιας νέας ισορροπίας στην περιοχή; Σε αυτό το ερώτημα αποσκοπεί να δώσει μια πρώτη απάντηση το αφιέρωμα του **ΑΝΤΙ** που ακολουθεί.

ΟΙ ΔΙΜΕΡΕΙΣ ΜΟΝΟΛΟΓΟΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΑΛΒΑΝΙΚΟΥ ΔΙΑ

Αν δεχθούμε ως αληθές το αξίωμα του Ρεϋμόν Αρόν ότι κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου «ο πόλεμος ήταν απίθανος αλλά η ειρήνη αδύνατη» (la guerre improbable, la paix impossible), τότε δεν είναι λιγότερο αληθές ότι στα μεταψυχροπολεμικά Βαλκάνια η ειρήνη είναι περισσότερο δυνατή αλλά οι αντιπαραθέσεις δεν έγιναν λιγότερο πιθανές. Η Ευρώπη στο σύνολό της ξεπέρασε τον Ψυχρό Πόλεμο, αλλά στα Βαλκάνια ζούμε σε ένα διπλωματικό περιβάλλον πριν από αυτόν. Οι ελληνοαλβανικές σχέσεις ειδικότερα παραμένουν σε ένα πλαίσιο ιδιότυπου και γεωγραφικά περιορισμένου Ψυχρού Πολέμου, που δεν γνώρισε ουσιαστική ύφεση παρά τις προσφορές της ελληνικής πλευράς από το 1987 και εντεύθεν (1).

Τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα η Αθήνα στις σχέσεις της με τα Τίρανα μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο μιας grosso modo τυπολογίας διαφορών που περιστρέφεται γύρω από δύο κύριους άξονες: τη διαφορά για την ελληνική μειονότητα στην Αλβανία και την παρουσία μιας πολυπληθούς αλβανικής παρουσίας οικονομικών μεταναστών στον ελληνικό χώρο. Οι δύο αυτές διαφορές δεν θα παρουσίαζαν καμία ιδιαίτερη δυσκολία προσέγγισης εάν δεν ελάμβαναν χώρα σε μια περιοχή όπου τα σύνορα δεν είναι γενικά ασφαλή, τα ανθρώπινα δικαιώματα γίνονται δύσκολα σεβαστά και σημειώνονται παρεμβάσεις πλησιόχωρων ή μη κρατών που διεκδικούν «ιστορικά δικαιώματα».

Η δυσκολία εξεύρεσης γενικά αποδεκτών λύσεων που θα επέτρεπε την άρση του αδιεξόδου, θα πρέπει να αναζητηθεί στα desiderata των Μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης, όταν αποφάσιζαν τη δημιουργία της ανεξάρτητης Αλβανίας. Η δημιουργία αυτής της τελευταίας δεν ήταν τόσο το αποτέλεσμα της αφύπνισης μιας εθνικής συνείδησης μετά τη Διάσκεψη του Βερολίνου (1878) (2), αλλά η πρακτική εφαρμογή της πολιτικής της Αυστροουγγαρίας να αποκόψει τους Σέρβους από την Αδριατική και της Ιταλίας να ελέγξει αυτό το χώρο και να διεισδύσει ανατολικά (3).

Το ασύμπτωτο γεωγραφικών συνόρων και εθνοτικών κατανομών ως αποτέλεσμα ενός αυθαίρετου γεωπολιτικού σχεδιασμού κατέστησε μεγάλο τμήμα του ελληνικού πληθυσμού αλβανούς υπηκόους, σε ένα γεωγραφικό χώρο όπου πλειοψηφεί ο ελληνισμός. Αναπόφευκτα, η ελληνική πολιτική

Οι συνθήκες διαβίωσης αλλά και το σημερινό μέγεθος της ελληνικής μειονότητας αποτελούν το σημαντικότερο σημείο τριβής στις ελληνοαλβανικές σχέσεις.

στην προσπάθειά της να προστατεύσει θεμελιώδη δικαιώματα της μειονότητας, δεν μπορούσε παρά να αντιδρά έντονα σε κάθε παραβίασή τους, πράγμα που αντίστοιχα δημιουργούσε στην αντίπερα όχθη αισθήματα άμεσου κινδύνου ξένης παρέμβασης που χαρακτήριζαν όλη την περίοδο της μονοκρατορίας του Εμβέρ Χότζα, από το 1944 έως το 1985 (4), και ανήγαγαν την Ελλάδα ως έναν από τους κυριότερους κινδύνους για την αλβανική εδαφική ακεραιότητα. Το βεβαρημένο παρελθόν στις σχέσεις των δύο χωρών — που δεν έτυχαν επίσημης νομιμοποίησης παρά στα 1971, όταν αποκατεστάθησαν οι διπλωματικές σχέσεις — συνετέλεσε ώστε ο διάλογος που έχει εγκαινιαστεί να στηρίζεται περισσότερο στο θυμικό και την αμοιβαία καχυποψία, παρά στα δεδομένα της σύγχρονης μετα-ψυχροπολεμικής εποχής.

ΑΛΒΑΝΙΑ: ΜΙΑ TERRA INCOGNITA Ή ΜΙΑ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΕΛΛΑΔΑ;

Οι συνθήκες διαβίωσης αλλά και το σημερινό μέγεθος της ελληνικής μειονότητας αποτελούν το σημαντικότερο σημείο τριβής στις ελληνοαλβανικές σχέσεις. Η τελευταία απογραφή που έγινε από τις αλβανικές αρχές το 1989 — σε χρόνο δηλαδή που η πολιτική καταπίεση δεν είχε χάσει πολλά πράγματα από τα σταλινικά κληροδοτήματα των περασμένων δεκαετιών — μείωσε τον αριθμό της στις 58.000, ή κατά 2% του συνολικού αλβανικού πληθυσμού των 3 εκ. κατοίκων (5). Η απογραφή αυτή ακολουθεί τη συνταγή των προηγούμενων του 1961 και 1955, όπου η ελληνική μειονότητα με τρόπους ταχυδακτυλουργικούς περιοριζόταν στο 2,4% και 2,54% του συνολικού πληθυσμού αντίστοιχα (6).

Δυστυχώς, όμως, για την αλβανική πλευρά η καινοφανής πρακτική των πολυκομματικών εκλογών απεκάλυψε τη λαθρόχειρη

μείωση αριθμών. Στις εκλογές της 22ας Μαρτίου 1992, η Ένωση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα - κόμμα χωρίς έντονη μειονοτική απόχρωση, προκειμένου να ξεπεραστεί η απαγόρευση συμμετοχής της Ομόνοιας στις εκλογές — κέρδισε το 3% των ψήφων. Το γεγονός αυτό δημιούργησε (για πρώτη ίσως φορά στο διεθνή χώρο) την αίσθηση ότι η ελληνική μειονότητα αντιπροσωπεύει πολύ σημαντικότερους αριθμούς (7). Κα αυτό διότι στο εκλογικό αποτέλεσμα δεν αποτυπώνονται τα μέλη της μειονότητας που δεν ενομιμοποιούνται να ψηφίσουν ή που δεν μπόρεσαν να προσέλθουν στις κάλπες. Επίσης δεν αντιπροσωπεύει αυτούς που (ίσως είναι το σημαντικότερο ποσοστό) βρίσκονται προσωρινά στην Ελλάδα (8).

Τα Τίρανα θεωρούν ότι και αυτός ακόμη ο αριθμός των 58.000 που προέκυψε από την απογραφή του 1989 είναι σήμερα μικρότερος του πραγματικού, λόγω της πρόσκαιρης εξόδου μεγάλου αριθμού ελληνογενών

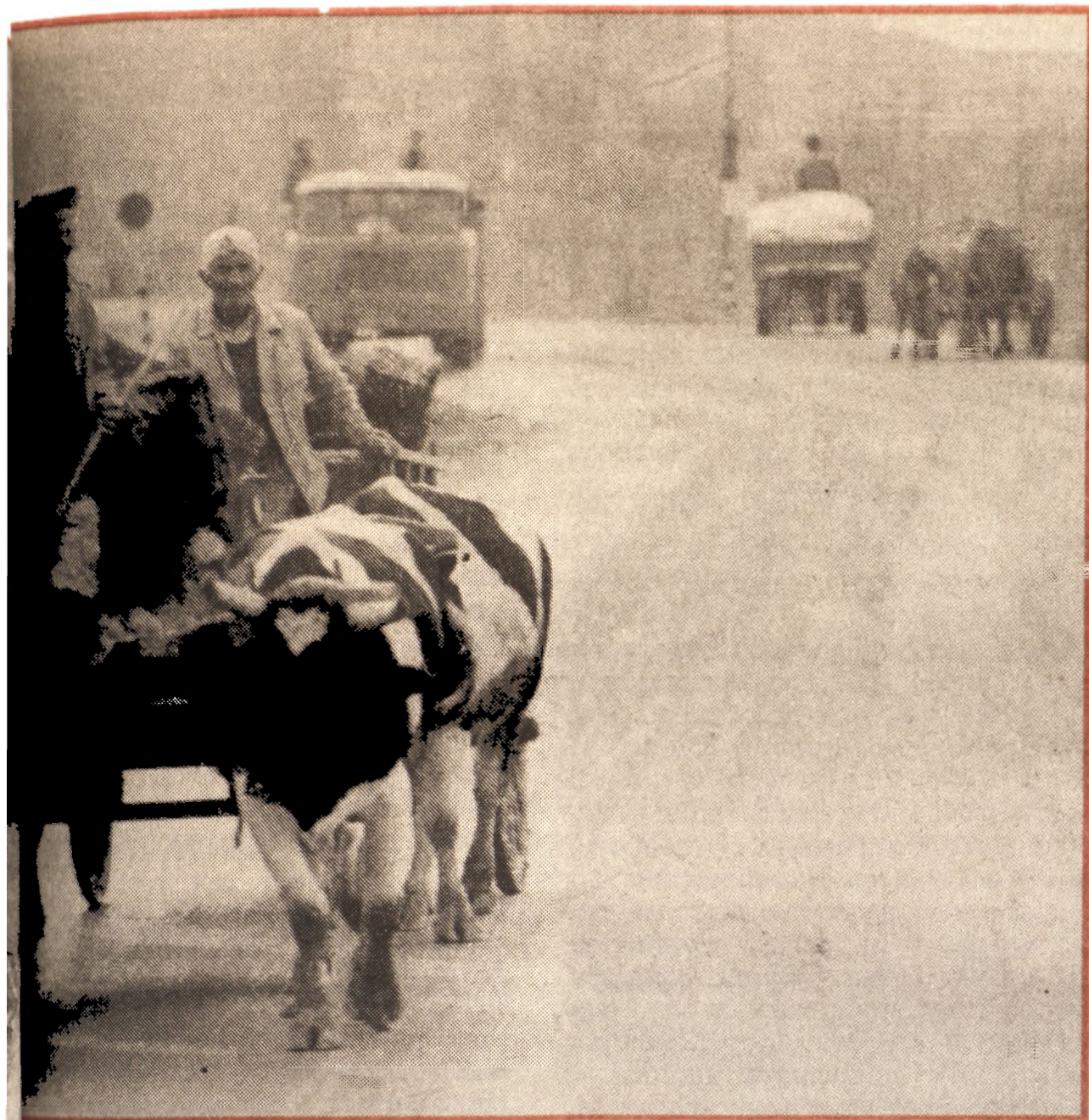

ΜΙΑ ΕΝΔΟΣΚΟΠΗΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΙΠΑΛΟΤΗΤΑΣ

του Δρος

Γιάννη Σ. Νικολάου

ΓΟΥ

ρος τη χώρα μας. Η άποψη αυτή, όμως, υφίσταται της πραγματικότητας γιατί δεν διακρίνει μεταξύ μόνιμης κατοικίας και διαμονής. Τα μέλη της μειονότητας που βρίσκονται στην Ελλάδα διαμένουν προσωρινά σ' αυτή· η μόνιμη κατοικία τους βρίσκεται στις αλβανικές περιοχές απ' όπου προέρχονται. Καμία προσωρινή διαμονή στο εξωτερικό δεν μπορεί να τους αφαιρέσει την ιθαγένεια και, κατά συνέπεια, την ιδιότητα του μέλους της μειονότητας.

Το καθεστώς Μπερίσα θα πρέπει να λάβει υπόψη του ότι σε μια ενδεχόμενη νέα απογραφή του ελληνικού στοιχείου, με διεθνείς γυψώσεις και επιτήρηση, δεν μπορεί να παγορεύσει την επιστροφή των προσκαίως διαμενόντων στο εξωτερικό ελληνικής καταγωγής αλβανών πολιτών. Και όχι μόνον υπό. Αν λάβουμε υπόψη μας τις εργασίες της Διάσκεψης για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΔΑΣΕ), έτσι όπως αυτές διαμορφώθηκαν μετά τη Χάρτα των

Παρισίων (Νοέμβριος 1990), ο μειονοτικός δεν ετεροκαθορίζεται από το κράτος ή από άλλη διεθνή αρχή. Αυτοκαθορίζεται ελεύθερα ως μειονοτικός, και κανείς δεν μπορεί να τον υποχρεώσει σε αλλαγή εθνότητας συνείδησης. Έτσι, κανείς δεν μπορεί να απαγορεύσει ακόμη και στον ακραιφνή και αμιγή αλβανό πολίτη να αυτοκαθοριστεί ως μειονοτικός εάν γι' αυτόν η απόκτηση της βίζας και η είσοδος στην Ελλάδα αποτελούν υπέρτερα αγαθά από την επιβεβαίωση των σημερινών απογραφικών στατιστικών.

Θα πρέπει να αποδεχτούμε ότι, σήμερα, η Αλβανία δεν έχει πολλές δυνατότητες ούτε ισχυρά κίνητρα για την καταπίεση του ελληνικού στοιχείου. Η επιθυμία της, πρώτον, να προσεγγίσει την Ενωμένη Ευρώπη και να ευεργετηθεί από την άρτι αποκαλυφθείσα, περιορισμένης όμως οικονομικής απόδοσης, αμερικανική γαλαντομία της αφαιρεί τη δυνατότητα να στραφεί σε παλιές και

προσφιλείς τακτικές. Κατά δεύτερο λόγο, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων απέναντι στον ελληνισμό της Αλβανίας αποτελεί εύσημο που τα Τίρανα θέλουν να χρησιμοποιήσουν στην προσπάθειά τους να πείσουν τη διεθνή κοινότητα να συνδράμει τα παράλληλα αιτήματα των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου και της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο Έγνατος Αρμυστής της ΔΑΣΕ για τις μειονότητες, Max van der Stoep, επισκέφθηκε την Αλβανία δύο φορές το 1993 και διαβεβαιώθηκε από την κυβέρνηση ότι η μειονότητα θα απολαμβάνει όλων των δικαιωμάτων που εμπεριέχονται στα επίσημα κείμενα της ΔΑΣΕ (9). Γίνεται έτσι σαφές ότι ένα κράτος του οποίου το ήμισυ της συνολικής εθνικής παρουσίας βρίσκεται στο εξωτερικό και μάλιστα στην άμεση εξωτερική περίμετρό του (Κόσοβο - Σκόπια), δεν έχει άλλη επιλογή από τον σεβασμό των θεμελιωδών τουλάχιστον ελευθεριών των μειονοτήτων.

Το πρόβλημα των Τσάμηδων, το οποίο προσπαθεί να ανακινήσει η αλβανική πλευρά, έχει μάλλον ιστορική αξία, παρά πραγματική υπόσταση. Η αυθαίρετη γεωγραφική διαίρεση της Ηπείρου κατά τη χάραξη των συνόρων του αλβανικού κράτους διήρесе και την Τσαμουριά, αφήνοντας εκείθεν των συνόρων το τμήμα της που αποτελείται από τους νομούς Δελβίνου και Αγ. Σαράντα και εντεύθεν από το νομό Θεσπρωτίας (10). Μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο συγκροτούσαν μια συμπαγή μουσουλμανική ομάδα στο ελληνικό έδαφος, η οποία δεν κατέστη δυνατό να υπαχθεί στη συνθήκη ανταλλαγής πληθυσμών του 1923, παρ' όλο που το κριτήριο της αναγκαστικής μετοικεσίας ήταν τότε η θρησκεία. Όμως η συνεργασία τους με τους Ιταλούς και Γερμανούς κατακτητές έστρεψε εναντίον τους τους αντάρτες του ΕΔΕΣ, οι οποίοι επωφελούμενοι από την αποχώρηση των Γερμανών τους υποχρέωσαν να αναζητήσουν καταφύγιο στην Αλβανία. Στον ελληνικό χώρο, το σύνολο των Τσάμηδων δεν ξεπερνούσε τα 500 άτομα το 1951. Γίνεται αντιληπτό ότι το διαρκώς επαναφερόμενο αίτημα της αποκατάστασής τους είναι ίσως από τα ελάχιστα αιτήματα συνδρομής μιας μικρής μερίδας ανθρώπων, των οποίων η δήμευση της περιουσίας θα ήταν — στο αμέσως μετά τον πόλεμο χρονικό διάστημα — η μικρότερη ίσως ποινή για τη συμμετοχή ή τη συνέργειά τους στα μη υποκείμενα σε παραγραφή εγκλήματα της ναζιστικής κατοχής.

Το ίδιο όμως αντιφατικό είναι και το αίτημα του προέδρου Μπερίσα, που διατυπώθηκε προς τον γεν. γραμματέα των Ην. Εθνών Μπούτρος Μπούτρος Γκάλι, με το οποίο ζητείται η βοήθεια του ΟΗΕ ώστε να σταματήσουν οι απελάσεις προς την Αλβανία των συμπατριωτών του που διέσχισαν παράνομα τα σύνορα της Αλβανίας, και επί-

σης παράνομα διαβιούν στον ελληνικό χώρο. Και όλα αυτά διότι, σύμφωνα πάντα με την επιστολή Μπερίσα, οι απελάσεις (που, σημειωτέον, αποτελούν πάγια διεθνή πρακτική εναντίον των παρανόμως εισερχομένων στα σύνορα οποιουδήποτε κράτους) «διευρύνουν την κρίση στη Βαλκανική» (11). *Η αλβανική πολιτική φαίνεται πως δεν έχει σήμερα άλλη διέξοδο από τη λαθρόχειρη μείωση των αριθμών και την εξίσωση ανόμοιων καταστάσεων ώστε να αποφύγει αυτό που φοβάται περισσότερο: την de facto ελληνοποίηση του νότιου τμήματος της χώρας, ως αποτέλεσμα της λειτουργίας μιας ευρείας ζώνης δραχμής και της παρουσίας του ελληνορθόδοξου στοιχείου. Αυτός είναι και ο λόγος της άρνησης λειτουργίας των δύο προξενείων στους Αγ. Σαράντα και την Κορυτσά, που θα επικουρούσαν το έργο της πρεσβείας στα Τίρανα και του προξενείου στο Αργυρόκαστρο.*

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΕΪΑ ΣΤΗ ΝΕΑ ΟΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ: Η ΑΝΑΣΥΝΤΑΞΗ ΤΗΣ ΟΡΘΟΔΟΞΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Η θρησκεία έπαιζε πάντοτε πρωτεύοντα και καθοριστικό ρόλο στις σχέσεις της Ελλάδας με το αλβανικό κράτος. Μολονότι πριν από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου η Αλβανία θα μπορούσε να θεωρηθεί στην πλειοψηφία της μουσουλμανικό κράτος (70% ήσαν μουσουλμάνοι, 17% ορθόδοξοι και 10% ρωμαιοκαθολικοί) (12), η για πολλές δεκαετίες έλλειψη μιας συνεκτικής θρησκευτικής φιλολογίας δημιούργησε ένα κενό, μια δογματική terra nullius. Το κενό αυτό καλύφθηκε και συνεχίζει να καλύπτεται από τις παράλληλες — και όχι σπάνια αντίπαλες προσπάθειες — των ηγέτων των τριών περισσότερο διαδεδομένων δογμάτων.

Υπό το καθεστώς του Χότζα, κάθε θρησκευτική / λατρευτική δραστηριότητα απαγορεύτηκε το 1967. Η απαγόρευση αυτή εγκρίθηκε από το πέμπτο συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος που κήρυξε ταυτόχρονα και το μεγαλύτερο σύγχρονο θρησκευτικό διωγμό επί ευρωπαϊκού εδάφους. Η κατάργηση, όμως, της θρησκείας συμπαρέσυρε σε πλήρη ακυρότητα και τον καταστατικό χάρτη της Ορθόδοξης Εκκλησίας της Αλβανίας του 1929 — αλλά και κάθε μεταγενέστερο —, οι οποίοι μεταξύ των άλλων όριζαν ότι «ο αρχιεπίσκοπος, οι επίσκοποι, οι κατά τόπους αρχιερατικοί επίτροποι (...) δέον να είναι εξ αίματος και γλώσσας Αλβανοί και να κέκτνυνται αλβανικόν υπηκοότητα». Επομένως, μή υπάρχοντος καταστατικού χάρτη, η εκλογή των ηγέτων της ανασυντασσόμενης του Θεού Εκκλησίας δεν μπορούσε παρά να διέπεται από το Κανονικό Δίκαιο.

Η εκλογή του Πατριαρχικού Εξάρχου Επισκόπου Ανδρούσης **Αναστασίου Γιαννουλάτου** στον αρχιεπισκοπικό θρόνο με ομόφωνη απόφαση της Ιεράς Συνόδου του Οικου-

μενικού Πατριαρχείου (Ιούνιος 1992) ήταν μία από τις πιο ευτυχείς στιγμές και επιτυχείς ενέργειες της ορθόδοξης Εκκλησίας, γιατί στο πρόσωπό του συγκεντρώνονται δύο μεγάλης σημασίας προτερήματα: Πρώτον, η καθολική αποδοχή του ποιμνίου και, δεύτερον, η σταδιακή αλλά σταθερή αποδοχή του έργου του από την αλβανική κυβέρνηση (13), που αποτελεί ίσως το πρώτο δείγμα σύμπτωσης απόψεων στους ελληνοαλβανικούς μονολόγους. Ταυτόχρονα όμως σηματοδοτεί και μία εναλλακτική προοπτική μιας νέας γέφυρας διαλόγου και μείωσης της έντασης εάν ο πολιτικός διάλογος αποβεί άκαρπος.

Το γεγονός ότι ο Αρχιεπίσκοπος Τιράνων και πάσης Αλβανίας είναι ελληνικής καταγωγής, δεν θα πρέπει να θεωρείται γεγονός πρωτόφαντο και στοιχείο που περιορίζει την αλβανική κυριαρχία ή παραβλάπτει τα εξωτερικά σύμβολα της αλβανικής ανεξαρτησίας. Μια τέτοια άποψη θα παραγνώριζε το γεγονός ότι ο Πάπας είναι πολωνικής καταγωγής, ο Αρχιεπίσκοπος Αμερικής ελληνικής, ο Οικουμενικός Πατριάρχης στην Κωνσταντινούπολη επίσης ελληνικής. Θα αντιστρατευόταν, επίσης, το δικαίωμα του ποιμνίου να έχει πνευματικούς ηγέτες της προτίμησής του.

Δεν θα πρέπει να υποτιμηθεί το γεγονός ότι ένα μεγάλο μέρος της δυσπιστίας στις ελληνοαλβανικές σχέσεις οφείλεται στην ιδιότυπη σχέση του τριγώνου Αθήνας - Τιράνων - Άγκυρας. Κάθε σύσφιξη των σχέσεων των δύο τελευταίων προκαλεί ανησυχία στην Αθήνα και ανάλογες αντιδράσεις. Η παραχώρηση του δικαιώματος λειτουργίας ιδιωτικού μουσουλμανικού σχολείου στο κέντρο των Τιράνων δεν συνοδεύτηκε από ανάλογο δικαίωμα προς την ελληνική πλευρά, δίδοντας την εντύπωση ότι η Τουρκία χαίρει στην Αλβανία μιας οιονεί ρήτρας ενός μάλλον ευνοούμενου κράτους. Η ίδρυση ιδιωτικών μειονοτικών σχολείων δεν θα έλυne βεβαίως το πρόβλημα της εκπαίδευσης ούτε αποτελεί την καλύτερη προσφορά στην μειονότητα. Όμως, απέναντι στην πρακτική της κατάργησης ελληνικών σχολείων στο Αργυρόκαστρο, τους Αγ. Σαράντα και το Δέλβινο, για τις οποίες δεν υπήρξε επίσημη δικαιολόγηση από την αλβανική πλευρά (14), το μουσουλμανικό λύκειο των Τιράνων αποτελεί μνημείο άνισης μεταχείρισης.

Ο πόλεμος στην πρώην Γιουγκοσλαβία αποτελεί ιδιαίτερα επιβαρυντικό παράγοντα στις σχέσεις των δύο χωρών. Για τα Τίρανα, οι φιλικές σχέσεις της Ελλάδας με τη Σερβία είναι αρκετή απόδειξη κακών προθέσεων. Η προσφορά του λιμανιού του Δυρραχίου για τη διευκόλυνση του εμπορίου της Πρώην Γιουγκοσλαβικής Δημοκρατίας της Μακεδονίας, μετά την επιβολή των ελληνικών αντιμέτρων, θεωρείται αντίστοιχα στη χώρα μας επαρκής απόδειξη κακών προθέσεων από πλευράς Αλβανίας. Το ίδιο ισχύει και για τη συμβολή στην κατασκευή

της παρα-Εγνατίας, που θα ενώνει την Ελλάδα με την Τουρκία μέσω Αλβανίας, ΠΓΔ και Βουλγαρίας, παρακάμπτοντας τον ελληνικό χώρο.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο διαλόγου, οι δυνατότητες της ελληνικής διπλωματίας να επιχειρήσει βραχυπρόθεσμα και ουσιαστικά αποτελέσματα είναι εξαιρετικά περιορισμένες κυρίως γιατί αυτή η ίδια έχει εξαντλήσει δυναμικότητά της στη μάχη του ονόματος δημιουργώντας ιδεολογήματα (nomi nuda tenemus) από τα οποία αποκομίζονται κλιμακούμενες διπλωματικές αποτυχίες (15). Η αποφυγή ενεργειών που στηρίζονται στο θυμικό μάλλον παρά σε σαφή και ρεαλιστικό υπολογισμό και η αποκύρυνση των προστράτειων συνδρόμων στην εξωτερική πολιτική (16) δεν μπορούν παρά ωφελήσουν τον ελληνοισμό στο σύνολό του.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Heinz - Juergen Axt, *Greece's Foreign Policy and Europe: Missed Chances and New Challenges*, Nomos, Baden - Baden, 1992, σ. 107.
2. Stavro Skendi, *The Albanian National Awakening, 1878-1912*, Princeton University Press, 1967.
3. Αρετή Τούντα Φεργάδη, *Θέματα Ελληνικής Διπλωματικής Ιστορίας (1912-1934)*, Παρατηρητής, Αθήνα, σ. 52.
4. Robert Austin, *Albanian - Greek relations: The Confrontation continues*, RFE/RL, Research Report, vol. 2, No 33, 20 August 1993, σ. 31.
5. Louis Zanga, «Census of Albania and its Minor Groups», *RAD Background Report 142*, Albania, Radio Free Europe Research, 8 August 1989.
6. Hugh Poulton, *The Balkans: Minorities and State in Conflict*, London, Minority Rights Group, 1991, 195.
7. Robert Austin, Kjell Engelbrekt, Duncan Perry, «Albania's Greek Minority», RFE/RL, Research Report, vol. 3, No 11, 18 March 1994, σ. 20.
8. Για μια εκτενή και σε βάθος εξέταση όλων των παραμέτρων και των δεδομένων που αφορούν στο θέμα της μειονότητας βλ.: *Ο Ελληνοισμός της Αλβανίας*, Θ. Βερέμης, Θ. Κουλουμπής, Η. Νικολακόπουλος (επιμ.), ΕΛΙΑΜΕΠ, Απρίλιος 1994.
9. R. Austin, K. Engelbrekt, D. Perry, ό.π., σ. 21.
10. Τα στοιχεία για τους Τσαμπαδές έχουν ληφθεί από τη συμβολή του Λ. Καλλιβεράκη στο: *Ο Ελληνοισμός της Αλβανίας*, ό.π., σσ. 15-16.
11. R. Austin, ό.π., σ. 34.
12. H. Poulton, ό.π., σ. 193.
13. «... Albanian officials later confirmed that Yanulatos was performing his duties well...», σύμφωνα με τους R. Austin, K. Engelbrekt and D. Perry, ό.π., σ. 21.
14. Ibid, σ. 22.
15. Βλ. Γιάννης Νικολάου, «Εθνικισμός και ένοπλες επιχειρήσεις στον ευρωπαϊκό χώρο - Μερικά συμπεράσματα από τη βοσνιακή κρίση», *Αντί*, 18 Φεβρουαρίου 1994, σσ. 22 - 24.
16. Ο Ηρόστρατος πυρπόλησε το 356 π.Χ. το ναύπηλο της Εφεσείου Αρτέμιδος για ένα και μόνο λόγο: να παραμείνει το άσπιο όνομά του στην ιστορία. Και την παράδοση, τη νύχτα της πυρπόλησης ήρθε να διακόψει ο Αλέξανδρος, βασιλιάς της Μακεδονίας βλ. Marcel Schwob, *Φανταστικοί βίοι*, Εκδόσεις Άγρα, 1984, σ. 35.

ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΑΛΒΑΝΩΝ ΤΟΥ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟΥ

Οι περιορισμένες τις ελευθερίες τους πολιτικής έκφρασης λόγω της επιδείνωσης τα τελευταία χρόνια των σχέσεων με το Βελιγράδι, οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου διατηρούν, εντούτοις, ένα δραστήριο Κέντρο Πληροφόρησης που ενημερώνει σε καθημερινή βάση τη διεθνή κοινή γνώμη. Το Κέντρο αυτό έγινε πρωτοβουλία του αρχηγού του Δημοκρατικού Συνδέσμου και προέδρου της αυτοδιοικούμενης «Δημοκρατίας του Κοσόβου», Ιμπραχίμ Τζιγκόβα, και αναδημοσιεύονται συχνά αποσπάσματα της αλβανόφωνης εφημερίδας Bujku.

Χαρακτηριστικοί είναι οι τίτλοι που περιγράφουν τη σερβική καταπίεση και, ταυτόχρονα, δηλωτικοί του αντισερβικού μένους των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου. Σταχυολογούμε: «Μαθητής γυμνασίου ξυλοκοπείται από τη σερβική αστυνομία», «Σχολικό κτίριο μετατρέπεται σε πολυκατοικία για Σέρβους», «Μητέρες κρατείται όμηρος αντί του υιού της», «Βία των σερβικών κατά αλβανικού σχολείου», «Δύο αλβανοί καθηγητές κρατούνται», «20 ημέρες άδεια για επίσκεψη στην Αλβανία», «Η σερβική αστυνομία εμποδίζει την "Ποιητική Αντίσταση '93"».

Κρίνεται επίσης μέσα από την αρθρογραφία ένας υποκείμενος ανθελληνισμός και αντιρωσισμός, καθώς Έλληνες και Ρώσοι αντιμετωπίζονται ως σύμμαχοι με τους Σέρβους στη συγκρότηση του αντιαλβανικού μετώπου. Η ελευθερία του πνεύματος αυ-

τού είναι τα δύο αποσπάσματα που παρατίθενται στη συνέχεια:

«ΤΟ ΑΝΤΙ - ΑΛΒΑΝΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΤΟΥ ΜΗΤΣΟΤΑΚΗ»

«Η Ελλάδα προσπαθεί να γίνει το κέντρο λήψης αποφάσεων στα Βαλκάνια με σταθερή γραμμή ενίσχυσης των Σέρβων. Ο πρωθυπουργός Μητσοτάκης αποτελεί την κινήτρια δύναμη στην εγκληματική πολιτική των Σέρβων στην πρώην Γιουγκοσλαβία και συγκεκριμένα στο Κοσσυφοπέδιο, στο Σαντζάκι, στη Βοσνία και στη FYROM. Όσον αφορά τη FYROM, ο Μητσοτάκης και ο Μιλόσεβιτς ακολουθούν την ίδια πολιτική. Ο Μητσοτάκης προσπαθεί να αποσταθεροποιήσει τη FYROM και την Αλβανία και σχετικό παράδειγμα είναι η καμπάνια εναντίον των αλβανών μεταναστών.

Η δήλωση του Μητσοτάκη ότι τα σύνορα των βαλκανικών χωρών πρέπει να παραμείνουν αμετάβλητα και ότι η Ελλάδα ζητάει τα ίδια δικαιώματα για την ελληνική μειονότητα στην Αλβανία με αυτά που ζητάει η Αλβανία για τη δική της μειονότητα στο Κοσσυφοπέδιο, δείχνει ακριβώς τα εθνικιστικά αισθήματα της Ελλάδας.

Ο Μητσοτάκης φαίνεται να ξεχνάει ότι η ενιαία Γιουγκοσλαβία δεν υπάρχει πια και ότι ένα από τα συστατικά της μέρη ήταν και το Κοσσυφοπέδιο. Επομένως, το Κοσσυφοπέδιο έχει το δικαίωμα να βλέπει το μέλλον του όπως τα

υπόλοιπα ομόσπονδα κράτη.

Δύο εκατομμύρια Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου δεν αποτελούν μειονότητα, αλλά μάλλον πλειονότητα και δεν μπορεί να παραλληλισθεί με τις κάποιες εκατοντάδες χιλιάδες Ελλήνων στην Αλβανία. Η μοίρα των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου δεν μπορεί να αποφασισθεί ούτε από το Βελιγράδι ούτε από την Αθήνα ούτε από τα Τίρανα.

Η ελληνική πολιτική πρέπει να ασχοληθεί με τη διαδικασία δημοκρατικοποίησης στην Αλβανία και τη διεθνοποίηση του θέματος του Κοσσυφοπεδίου, την κατάσταση των Αλβανών στη FYROM, την άρση των φυλετικών διακρίσεων κατά των Αλβανών στα Βαλκάνια και την Ευρώπη, καθώς επίσης και των μειονοτήτων των Τούρκων, Μακεδόνων, Αλβανών, κ.λπ., που σύμφωνα με εκτιμήσεις φθάνει το 20% του ελληνικού πληθυσμού»

Άρθρο της αλβανόφωνης εφημερίδας του Κοσσυφοπεδίου Bujku στις 16.7.93

«Ο ΤΣΟΥΡΚΙΝ ΣΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ»

«Η επίσκεψη του Τσούρκιν στο Κοσσυφοπέδιο είχε ως άμεσο αποτέλεσμα να αυξήσουν οι Σέρβοι την καταπίεση των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου ήδη την επόμενη μέρα της αναχώρησής του. Οι δηλώσεις του υπέρ των Σέρβων και η προσπάθειά του να νομιμοποιήσει το ρόλο του Μιλόσεβιτς στο Κοσσυφοπέδιο, χωρίς να αναφερθεί καθόλου στη συστηματική καταπίεση των τελευταίων χρόνων (γε-

γονός που έχει τονισθεί με έμφαση από διεθνείς οργανισμούς ανθρωπίνων δικαιωμάτων και από πολλές κυβερνήσεις και κοινοβούλια), έδωσαν το έναυσμα να κανητοποιηθεί ο μηχανισμός κρατικής βίας στο Κοσσυφοπέδιο.

Μετά τη δήλωση του Τσούρκιν ότι οι καταγγελίες για βιαιοπραγίες εναντίον των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου είναι αναληθείς, δήλωση η οποία προφανώς δείχνει ποια είναι η επίσημη θέση της Ρωσίας στα όσα συμβαίνουν στο Κοσσυφοπέδιο, μπορούμε να πούμε ότι η πολιτική της Ρωσίας προς την πρώην Γιουγκοσλαβία γίνεται πρόβλημα - για να μην πούμε διπλωματική φάρσα.

Θα θέλαμε να σκεφτόμαστε ότι η δήλωση του ρώσου διπλωμάτη ήταν μια «στιγμαία εντύπωση», αποτέλεσμα της τερατώδους προπαγάνδας των Σέρβων, και ότι δεν αποτελεί σταθερή θέση της σημερινής ρωσικής διπλωματίας. Γνωρίζουμε τους ιστορικούς δεσμούς και τις συμπάθειες που τρέφει η Ρωσία προς τους Σέρβους και αυτό είναι ένα θέμα που πρέπει να πάρει υπόψη της η ίδια η ρωσική διπλωματία. Εντούτοις, φαίνεται ότι παρά τις αλλαγές που έγιναν στα Βαλκάνια και την Ευρώπη, η στάση της ρωσικής διπλωματίας στα Βαλκάνια, και ιδιαίτερα προς τους Αλβανούς, παραμένει η ίδια με τη διπλωματία της τσαρικής και κομμουνιστικής Ρωσίας.

Το να υποστηρίξεις τη σερβική καταπιεστική πολιτική στο Κοσσυφοπέδιο δεν είναι μόνο ηθικό ζήτημα· σημαίνει υποστήριξη μιας επεκτατικής πολιτικής του πιο ακραίου σοσιαλ-εθνικισμού με κίνδυνο επέκτασης του πολέμου στον ευρύτερο χώρο των Βαλκανίων».

2.6.93.

Νίκος
Παπαδόπουλος

ΟΙ ΕΚΤΟΣ ΑΛΒΑΝΙΑΣ ΑΛΒΑΝΟΙ

ΑΠΟ ΟΛΑ ΤΑ ΜΕΤΩΠΑ,
ΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ
ΕΙΝΑΙ Η ΠΙΟ ΠΙΘΑΝΗ
ΕΣΤΙΑ ΑΝΑΦΛΕΞΗΣ
ΚΑΙ ΠΥΡΟΔΟΤΗΣΗΣ
ΜΙΑΣ ΓΕΝΙΚΟΤΕΡΗΣ
ΒΑΛΚΑΝΙΚΗΣ ΠΟΛΕΜΙ-
ΚΗΣ ΕΜΠΛΟΚΗΣ.

της Ελένης Καραντζόλα

Οπως είχε αποκαλύψει το **ΑΝΤΙ**, στο τεύχος 178 (22 Μαΐου 1981), το σενάριο της νατοϊκής άσκησης με την κωδική ονομασία WINTEX - CIMEX 81 που διεξήχθη στις 9-20 Μαρτίου 1981, άρχιζε με την εξέγερση των Αλβανών στο Κοσσυφοπέδιο, η οποία οδηγούσε σε σύρραξη Αλβανίας - Γιουγκοσλαβίας. Μπροστά στον κίνδυνο επικράτησης των υπέρτερων γιουγκοσλαβικών δυνάμεων, η Αλβανία έκανε έκκληση στις δυνάμεις του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Με την εισβολή των δυνάμεων αυτών στη Γιουγκοσλαβία, εμπλέκονται και οι ατλαντικές δυνάμεις στην αναπτυσσόμενη σύρραξη.

Η επιλογή του Κοσσυφοπεδίου από τις νατοϊκές υπηρεσίες ως εστίας ανάφλεξης στην άσκηση WINTEX - CIMEX 81 δεν ήταν εντελώς τυχαία, όπως άλλωστε φάνηκε και από το εκτενές ρεπορτάζ που δημοσίευσε στην *International Herald Tribune*, την άνοιξη του 1981, ο πάντα καλά πληροφορημένος Σ. Σουλτσμπέργκερ για τις ελληνοσερβο-αλβανικές σχέσεις. Δύο λόγοι συνηγορούσαν σε αυτή την επιλογή. Πρώτον, η ιδιάζουσα θέση της Γιουγκοσλαβίας μεταξύ Δύσης και Ανατολής. Δεύτερον, οι διαθέσεις του πληθυσμού της περιοχής, δηλαδή η «κόντρα» των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου με τους Σέρβους.

Σήμερα, το σκηνικό στην περιοχή έχει ανατραπεί πλήρως, καθώς η ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας δεν υφίσταται

Στο Κοσσυφοπέδιο, η σύγκρουση μεταξύ Σέρβων και Αλβανών υποβόσκει ...

πλέον ως τέτοια — και μάλιστα η διάλυσή της δεν προήλθε από την Ανατολή αλλά από τη Δύση. Ομοίως, η στρατιωτική επέμβαση, αν γίνει, δεν θα προέλθει από την Ανατολή αλλά από τη Δύση· οι *ερυθροί* δεν είναι πλέον οι Σοβιετικοί αλλά οι Σέρβοι του Μιλόσεβιτς.

ΣΕΡΒΟΙ, ΑΛΒΑΝΟΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΗΛΟ ΤΗΣ ΕΡΙΔΟΣ

Αντιθέτως, οι τεταμένες σχέσεις μεταξύ Σέρβων και Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου, το δεύτερο δεδομένο του προβλήματος, παραμένουν ως είχαν. Για την ακρίβεια, βρίσκονται στο σημείο μηδέν, αφού από την κατάργηση της αυτονομίας του Κοσσυφοπεδίου, το 1989, επικρατεί κατάσταση ανταρτοπολέμου ανάμεσα στη σερβική αστυνομία και τους μέχρι στιγμής άοπλους Κοσο-

βάρους.

Η αλήθεια είναι ότι Σέρβοι και Αλβανοί υπήρξαν πάντοτε αντίπαλοι· επί τουρκοκρατίας είτε κατά τη διάρκεια των παγκοσμίων πολέμων, με το της έριδος την περιοχή του Κοσσυφοπεδίου. Η «φαντασματική εικόνα που έχει ο ένας λαός για τον άλλο» είναι εύγλωττη και, ασφαλώς, πρέπει να αφθεί υπόψη για την κατανόηση του προβλήματος. Για τους Σέρβους, οι Αλβανοί είναι οι *βοσκοί* που κατέβηκαν τα βουνά στα τέλη του 16ου αιώνα· φανατικοί *ισλαμιστές* που κατέσφαξαν τα μνημεία και τις τοιχογραφίες των ορθόδοξων εκκλησιών· οι *προγόντοι* των Τούρκων που κρατούσαν πόστα. Οι Αλβανοί από τη μεριά πιστεύουν ότι οι Σέρβοι είναι *ρεβιστές* λόγω *ζήλειας*. Κατά τον *Ισάκ Κανταρέ*, αυτό το αίσθημα *ζήλειας* να γενικευμένο: Ζήλεια για την αλληλυριτική καταγωγή των Αλβανών και για το γεγονός ότι κατείχαν τα τερα αξιώματα επί τουρκοκρατίας.

σης της αρχής της αυτοδιάθεσης. Στην περίπτωση του Κοσσυφοπεδίου, όμως, δεν πρόκειται απλώς για μια ψυχολογικής φύσης άρνηση εδαφικού «ακρωτηριασμού» προς όφελος άλλων εθνοτήτων. Η περιοχή αυτή είναι ζωτικής σημασίας για τη σερβική οικονομία, η οποία από το Μεσαίωνα στηρίχτηκε στην ανάπτυξη μιας σημαντικής μεταλλουργικής παράδοσης. Έχοντας στη διάθεσή τους περισσότερο από 60% του ορυκτού πλούτου της Ομοσπονδίας, οι Σέρβοι δημιούργησαν μεγάλα βιομηχανικά συγκροτήματα (με χαμηλή ωστόσο παραγωγικότητα): το 50% των αποθεμάτων λιγνίτη και μεγάλες ποσότητες άλλων ορυκτών βρίσκονται στο Κοσσυφοπέδιο. Ωστόσο, πρέπει να γίνει σαφές ότι ο πιο σημαντικός λόγος για τον οποίο οι Σέρβοι αποδίδουν τόση σημασία στο Κοσσυφοπέδιο είναι συμβολικής τάξης. Η περιοχή αυτή, που υπήρξε λίκνο του σερβικού λαού, συμπυκνώνει την άδικη μεταχείριση του σερβικού στοιχείου από το τιτοϊκό καθεστώς. Οι Σέρβοι πιστεύουν ότι η ιστορία γράφτηκε ερήμην τους: Εξασθενημένοι από τους δύο πολέμους, στον καθέναν από τους οποίους είχαν 1,6 εκατ. νεκρούς, δηλαδή συνολικά το 1/3 του πληθυσμού τους, δεν μπόρεσαν να αντιδράσουν στην πολιτική αποδυνάμωσης των Σέρβων του Τίτο.

ΟΙ ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΔΕΛΦΩΝ ΑΛΒΑΝΩΝ

Για να επιστρέψουμε στην αλβανική πλευρά, η προσέγγιση των Τιράνων με τους αδελφούς τους στην πρώην Γιουγκοσλαβία είναι σχετικά πρόσφατη. Οι εξελίξεις στο Κοσσυφοπέδιο αποτελούν συχνά το πρώτο θέμα στο δελτίο ειδήσεων του μοναδικού καναλιού της αλβανικής τηλεόρασης, καθώς και στις ειδικές εκπομπές πάνω στην ιστορία της περιοχής και στα δικαιώματα του ανθρώπου και του έθνους. Κάθε βδομάδα, στο πλαίσιο ενός προγράμματος για το αλβανικό φολκλόρ, Κοσοβάροι με παραδοσιακές στολές χορεύουν και τραγουδούν. Το γενικό πνεύμα σε όλες αυτές τις εκπομπές είναι το εξής: «Αγαπάμε τους Κοσοβάρους γιατί έχουμε το ίδιο αίμα και είναι εκεί η γη μας, η

αλβανική γη». Όσο τα πράγματα είναι ήρεμα, οι Αλβανοί έχουν άλλα προβλήματα στο κεφάλι: την ανεργία, τον πληθωρισμό, την αναμόρφωση της χώρας. Με το που η τηλεόραση όμως αναφερθεί σε κάποιο νέο περιστατικό με τους Σέρβους, τα αίματα ανάβουν.

Το ενδιαφέρον των Τιράνων για τους Αλβανούς του Κοσσυφοπεδίου εκδηλώνεται και με κινήσεις συμβολικού χαρακτήρα. Από τις 19 Ιουλίου 1992, παραχωρήθηκε με ειδικό ψήφισμα το δικαίωμα διπλής υπηκοότητας σε όλους τους Αλβανούς που ζουν εκτός συνόρων. Στους επίσημους εορτασμούς στα Τίρανα καλείται πλέον ο πρόεδρος της αυτοανακηρυγμένης «Δημοκρατίας του Κοσόβου» **Ιμπραχίμ Ρουγκόβα**, καθώς και εκπρόσωπος των Αλβανών στη FYROM.

Ωστόσο, οι σχέσεις των Αλβανών στο Κοσσυφοπέδιο με τους Αλβανούς της Αλβανίας δεν είναι τόσο απλές και ειδυλλιακές όσο φαίνονται. Στο παρελθόν, όλα τους χώριζαν: Οι Κοσοβάροι ήταν ιδιοκτήτες της γης τους, ασκούσαν ελεύθερα τη θρησκεία τους και είχαν τη δυνατότητα να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό. Δεν ήταν λοιπόν τόσο πρόθυμοι να ζήσουν υπό το σταλινικό καθεστώς των Τιράνων. Αλλά και αντίστροφα, η αλβανική εξουσία δεν επιθυμούσε να προσαρτηθεί το Κοσσυφοπέδιο στην Αλβανία. Όπως έχει εύστοχα σημειωθεί, για τους κομμουνιστές της «χώρας των αετών» το Κοσσυφοπέδιο αντιπροσώπευε ακριβώς μιαν Αλβανία που δεν ήθελαν να συναντήσουν: παραδοσιακή στα ήθη της και μοντέρνα στον τρόπο κατανάλωσης.

Τα τελευταία χρόνια, ναι μεν τα δεδομένα του προβλήματος άλλαξαν -το ιδιόρρυθμο κομμουνιστικό καθεστώς της Αλβανίας είναι πια παρελθόν και η πολιτική του Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς για το Κοσσυφοπέδιο βρίσκεται στον αντίποδα της στάσης του στρατάρχη Τίτο-, οι βασικές αντιθέσεις όμως μεταξύ Αλβανών και Κοσοβάρων παρέμειναν. Οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου, μαζί με τους Αλβανούς του Βορρά της Αλβανίας, ως Γκέγκηδες, αντιτίθενται, από φυλετικής απόψεως, στους Τόσκηδες του αλβανικού Νότου με έναν τρόπο που είναι άγνωστος στη δική μας, λ.χ., πολιτική ιστορία. Οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου, αν και προέρχονται από την πιο φτωχή περιοχή της πρώην Γιουγκο-

Αν όμως το ενδιαφέρον των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου να αποκτήσουν καθεστώς πολιτικής αυτονομίας ή ακόμη και να συγχωνευθούν με τη Μπέρνα-Γαρίδα θεωρείται περίπου αυτονόητο, η λυσσαλέα επιμονή των Σέρβων να κρατήσουν υπό τον έλεγχό τους μια περιοχή όπου δεν αντιπροσωπεύουν πλέον παρά το 10% του πληθυσμού φαίνεται κάπως παράλογη -τουλάχιστον στα μάτια εκείνων που δεν γνωρίζουν την ιστορία της περιοχής. Ας σημειώσουμε επιπλέον ότι στη στάση αυτή συμπίπτουν όλα τα σερβικά πολιτικά όργανα, ακόμη και αυτά που ασκούν ανοητή αντιπολίτευση στον **Σλόμπονταν Μιλόσεβιτς**.

Η στάση των Σέρβων θα μπορούσε αρχικά να συνδεθεί με την πάγια τακτική των κρατών να αρνούνται να αναγνωρίσουν ως «λαούς» μειονοτικά σύλλα του πληθυσμού τους, επικαλούμενα επιχειρήματα περί σεβασμού της εδαφικής ακεραιότητας και της εθνικής ενότητας ή περί της πολιτικής φύ-

ΑΛΒΑΝΙΑ- ΣΕΡΒΙΑ: Αιώνες ανταγωνισμού

Σέρβοι και Αλβανοί ερίζουν για το Κοσσυφοπέδιο, όχι μόνο στη σύγχρονη πολιτική ιστορία αλλά από την αρχή της εμφάνισης των δύο λαών στη Βαλκανική.

Θεωρείται γενικά αποδεκτό ότι το Κοσσυφοπέδιο ήταν σερβική περιοχή από τον 7ο αιώνα, κατά τον οποίο έγιναν οι μεγάλες μεταναστεύσεις των Σλάβων του Νότου. Οι Σλάβοι, στην πλειοψηφία τους γεωργοί, εγκαταστάθηκαν στις πεδιάδες, αφήνοντας στα βουνά της Αλβανίας τους πληθυσμούς που βρίσκονταν εκεί. Το θέμα της ακριβούς χρονικής άφιξης των δύο λαών στη Βαλκανική αποτελεί αντικείμενο ενός αδυσώπητου πολέμου μεταξύ των ιστορικών, και ευρύτερα των διανοούμενων, των εκατέρωθεν πλευρών, που συχνά εγγίζει τα όρια της υστερίας. Έτσι, για παράδειγμα, προκειμένου οι Σέρβοι να αντικρούσουν τον ισχυρισμό των Αλβανών ότι οι Αλβανοί βρίσκονταν ήδη εγκατεστημένοι στη Βαλκανική πριν από τη δική τους άφιξη, επικαλούνται το γεγονός ότι ο Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος στο βιβλίο του για τους λαούς της αυτοκρατορίας του (10ος αι.) δεν αναφέρει τους Αλβανούς. Τοποθετούν, κατά συνέπεια, την άφιξη των Αλβανών στη Βαλκανική τον 11ο αιώνα. Ή, προκειμένου να αντικρούσουν τον ισχυρισμό των Αλβανών ότι, μαζί με τους Έλληνες, είναι οι αρχαιότεροι κάτοικοι της χερσονήσου, γνήσιοι απόγονοι των Ιλλυρίων, σέρβοι διανοούμενοι, όπως ο αντικομμουνιστής Βουκ Ντράσκοβιτς, ακολουθούν τις εικασίες των σοβιετικών ιστορικών, σύμφωνα με τους οποίους οι Αλβανοί προέρχονται από την περιοχή του σημερινού Αζερμπαϊτζάν· θεωρούν δε ότι έφτασαν στη Βαλκανική στα τέλη του 10ου αι., όταν κάποιοι απ' αυτούς εξισλαμίστηκαν και συνάντησαν τα αραβικά στρατεύματα που κατευθύνονταν εναντίον του Βυζαντίου.

Πέρα όμως από την ανεκδοτολογική αυτή διαμάχη, γεγονός παραμένει ότι η ιστορία της περιοχής που σήμερα καλύπτει την επαρχία του Κοσσυφοπεδίου είναι άρρηκτα δεμένη με την ιστορία των Σέρβων. Αλλωστε, ο τόπος βρίσκεται σε ρεβερβάνς μνημείων. Τα διάφορα έγγραφα της εποχής δείχνουν ότι στα τέλη του 12ου αι., όταν ο Ντουσάν ανακηρύχτηκε «Αυτοκράτορας των Σέρβων, των Ελλήνων και των Αλβανών», οι περιοχές του Κοσσυφοπεδίου και των Μετοχίων ήταν πληθυσμιακά ομοιογενείς. Η δημιουργία της εθνικής σερβικής Ορθόδοξης Εκκλησίας, το 1219, συνέβαλε αποφασιστικά στην ανάπτυξη της περιοχής και στην καθιέρωσή της ως οικονομικού, πολιτιστικού και θρησκευτικού κέντρου.

Η μάχη του Κοσσυφοπεδίου στις 15 Ιουνίου 1389, κατά την οποία οι Σέρβοι ηττήθηκαν από τους Οθωμανούς, σήμανε την απαρχή της αλλαγής της ανθρωπογεωγραφίας της περιοχής. Μεταξύ 16ου και 18ου αιώνα παρατηρούνται δύο αντίστροφες κινήσεις πληθυσμών: μαζικές μεταναστεύσεις των Σέρβων προς Βορρά στις «κράινες» και εγκατάσταση ορεισίβιων εξισλαμισμένων Αλβανών στις πεδιάδες του Κοσσυφοπεδίου. Το σημείο αυτό της Βαλκανικής είχε στρατηγική σημασία για τους Οθωμανούς, γιατί ήταν το υποχρεωτικό πέρασμα των στρατιωτικών τους σχηματισμών προς την Αυστρία.

Από το 1878 ως την αρχή του Α' Βαλκανικού πολέμου, μπροστά στην αυξανόμενη αδυναμία των Οθωμανών, δημιουργείται η «Μεγάλη Αλβανία». Συστηματικές πιέσεις ασκούνται στους Σέρβους: σε 150 χιλιάδες υπολογίζονται οι Σέρβοι που έφυγαν τότε από την περιοχή του Κοσσυφοπεδίου και των μετοχίων, δηλαδή στο 1/4 του εκεί σερβικού πληθυσμού. Με τη λήξη του πολέμου, η περιοχή περνά στους Σέρβους, οι οποίοι μεταξύ 1920 και 1940 προσπαθούν να εξισορροπήσουν την κατ' αυτούς αλλοιωμένη ανθρωπογεωγραφία της περιοχής. Και τα δύο μέσα που χρησιμοποιούν, η αγροτική μεταρρύθμιση και ο εποικισμός, αποτυγχάνουν. Οι Σέρβοι που φτάνουν στην περιοχή δεν ξεπερνούν τις 60.000.

Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου πολέμου, το μεγαλύτερο μέρος της σημερινής επαρχίας του Κοσσυφοπεδίου προσαρτάται στη «Μεγάλη Αλβανία», που αποτελεί ιταλικό προτεκτοράτο. Καινούργιοι διωγμοί των Σέρβων της περιοχής (100.000 σε σύνολο 800.000 κατοίκων), με παράλληλη άφιξη Αλβανών (100.000 μεταξύ 1941 - 1945), η οποία συνεχίζεται έως το 1948, οπότε επήλθε η ρήξη μεταξύ Χότζα και Τίτο. Αργότερα, κι άλλοι Αλβανοί φτάνουν στο Κοσσυφοπέδιο, όμως, πλέον, ως πολιτικοί πρόσφυγες.

Τέλος, μεταξύ 1971 - 1981, όπου πραγματοποιήθηκαν απογραφές του πληθυσμού, 50.000 Σέρβοι, δηλαδή περίπου το 1/4 των εναπομεινάντων, εγκατέλειψαν το Κοσσυφοπέδιο.

σλαβίας, σε σύγκριση με τους ομογενείς τους στην Αλβανία είναι πλούσιοι. Είναι αυτοί που άνοιξαν στα Τίρανα τα πρώτα ιδιωτικά εστιατόρια, σε τιμές σχεδόν ευρωπαϊκές, άρα απλοσίαστε για τον μέσο αλβανικό μισθό. Το αποτέλεσμα ήταν πολλοί Αλβανοί να τους κατηγορήσουν για την «κατακτητική» συμπεριφορά τους σε μια χώρα από την οποία ήταν αποκομμένοι πάνω από 4 χρόνια.

ΑΛΒΑΝΟΙ ΤΗΣ FYROM Ή «ΜΑΚΕΔΟΝΕΣ»;

Τα πολιτικά σχέδια των Αλβανών της FYROM, καθώς και οι σχέσεις τους με την ηγεσία των Σκοπίων και την Αλβανία, τίθενται σε διαφορετική βάση. Ο αριθμός τους κυμαίνεται, ανάλογα με τις πηγές, στο 21-40% του πληθυσμού. Από εδαφική άποψη, βρίσκονται συγκεντρωμένοι στο δυτικό τμήμα της FYROM, με κέντρο το Τέτοβο, όπου αποτελούν το 70% έως 75% του συνολικού πληθυσμού.

Η πολιτική εξουσία στα Σκόπια διακηρύχει ότι «η αλβανική μειονότητα είναι το μεγάλο πρόβλημα της Δημοκρατίας». Τα Σκόπια έχουν μεγαλύτερο αλβανικό πληθυσμό από ό,τι η Πρίστινα, τα Τίρανα, ενώ τα γύρω χωριά είναι αμιγώς αλβανικά (βλ. το τεύχος 496 της ΑΝΤΙ).

Στις αιτιάσεις των Αλβανών ότι δεν υπάρχει δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην αλβανική γλώσσα ή ότι καθυστερήσει αδικαιολόγητα η σύσταση των κών συμβουλίων μετά τις πρώτες ελεύθερες εκλογές, οι αρχές των Σκοπίων αντιτείνουν ότι «ο αλβανικός πληθυσμός στη Μακεδονία έχει ακριβώς ίσα δικαιώματα με αυτά του σλαβικού πληθυσμού» (ομιλία του αντιπροέδρου της FYROM, Μπλαζ Ριστόβσκι, στη γαλλική Εθνοσυνέλευση). Στο αίτημα δε των Αλβανών να αντιμετωπισθούν όχι η μειονότητα αλλά ως ισότιμος λαός, θέση των Σκοπίων είναι καθαρή: δε δέχονται σε καμία περίπτωση να τεθεί θέμα πολιτικής αυτονομίας της αλβανικής (ή οποιασδήποτε άλλης) μειονότητας, με το σκεπτικό ότι αυτό είναι το συμφέρον των Αλβανών και των «Μακεδόνων» της FYROM.

Επιπλέον, σε μια προσπάθεια αντιπορισμού, τα Σκόπια έθεσαν το θέμα της «μικρής» «μακεδονικής» μειονότητας στην Αλβανία και ζήτησαν να διασφαλιστούν τα δικαιώματά της. Το θέ-

ια αυτό εμφανίζεται πλέον μόνιμα την ατζέντα των συναντήσεων Γκλικόρφ - Μπερίσα.

ΤΙ ΜΕΛΛΕΙ ΓΕΝΕΣΘΑΙ

Με δεδομένο το πλαίσιο που έχουν υιοθετήσει μέχρι στιγμής η Ευρωπαϊκή Ένωση και οι διεθνείς οργανισμοί για τις χώρες της πρώην Γιουγκοσλαβίας, δεν υπάρχουν πολλά περιθώρια ικανοποίησης των διεκδικήσεων των Αλβανών στο Κοσσυφοπέδιο και στη ΥΡΟΜ. Σύμφωνα με τις ως τώρα αποστάσεις, αναγνωρίζεται η ανεξαρτησία των συστατικών μερών της ομοσπονδίας, ενώ αποκτούν το καθεστώς εθνικής μειονότητας τα λοιπά πληθυσμιακά ύπολα. Το Κοσσυφοπέδιο, παρά τους χυρισμούς της αλβανικής πλευράς, δεν απέκτησε ποτέ την υπόσταση Δημοκρατίας στην πρώην Γιουγκοσλαβία, πολύ λιγότερο η δυτική περιοχή της ΥΡΟΜ.

Από την άλλη, είναι γεγονός ότι η ανθρωπογεωγραφία των περιοχών είναι να γεωπολιτικό δεδομένο εν εξελίξει, που συχνά αγνοείται. Ένας λαός που είναι μειοψηφία σε μια συγκεκριμένη περιοχή δεν νιώθει απλώς ότι απειλείται ή πείναι θύμα της ιστορίας· έχει δικαιώματα πάνω στη γη που κατοικεί.

Το ζήτημα των Αλβανών της πρώην Γιουγκοσλαβίας θέτει επομένως και το πρόβλημα κατά πόσον η εσπευσμένη

Οι Αλβανοί του Κοσσυφοπεδίου ζητούν πολιτική αυτονομία ως ενδιάμεσο στάδιο για τη συγκώνευσή τους με την Αλβανία. Όμως, οι εκεί συν- θήκες ζωής παραμένουν αποκαρδιωτικές...

απόφαση των Μεγάλων Δυνάμεων να αναγνωρίσουν τα διοικητικά όρια της ομοσπονδίας ως νέα εθνικά σύνορα υπήρξε ορθή. Ειδικά όταν όλοι γνωρίζουμε ότι τα διοικητικά αυτά όρια σχεδιάστηκαν χωρίς την προσφυγή στη λαϊκή ετυμηγορία, από τον ηγέτη ενός μοναδικού κόμματος, την επομένη ενός εμφυλίου πολέμου και μιας διεθνούς σύγκρουσης. Δεν θα έπρεπε οι ειδικοί νομικοί σε θέματα διεθνούς δικαίου να προβληματιστούν περισσότερο; Δεν θα έπρεπε πριν από την αναγνώριση των νέων κρατών να διεξαχθεί μια διεθνής διάσκεψη για το ζήτημα αυτό;

Το γεγονός ότι καμία από τις εμπόλεμες δυνάμεις της πρώην Γιουγκοσλαβίας δεν έχει θέσει ανοιχτά θέμα αλλα-

γής των συνόρων δεν πρέπει να εκπλήσσει. Η στάση αυτή φαίνεται λίγο - πολύ αυτονόητη για την πληθυσμιακά ομοιογενή Σλοβενία ή ακόμη και για την Κροατία, που στηρίζει κατά πολύ την πολιτική της στη Βοσνία - Ερζεγοβίνη στις καλές της σχέσεις με τους Μουσουλμάνους. Όσον αφορά τη Σερβία, με τις εδαφικά συμπαγείς σερβικές μειονότητες στην Κράινα και στη Σλαβονία, για τη σιωπή αυτή ευθύνεται ασφαλώς ο φόβος μήπως αυτόματα τεθεί θέμα αυτονομίας του Κοσσυφοπεδίου.

Πάντως, πριν βιαστούμε να υποστηρίξουμε την αναγνώριση της αυτο - ανακηρυγμένης «Δημοκρατίας του Κοσόβου», πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι δεν μπορεί να χρησιμοποιήσουμε δύο μέτρα και δύο σταθμά: Με άλλα λόγια, δεν μπορεί κάποιος να υποστηρίζει το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση των Αλβανών του Κοσσυφοπεδίου, που ανήκει στην πρώην γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Σερβίας, και να αρνείται το δικαίωμα στην αυτοδιάθεση των Σέρβων της Κράινας και της Σλαβονίας, που ανήκει στην πρώην γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Κροατίας.

Αν θέλουμε να θέσουμε θέμα αυτοδιάθεσης των κατά τόπους μειοψηφιών, θα πρέπει να τεθεί συνολικά για όλους τους λαούς της πρώην Γιουγκοσλαβίας και να συνδεθεί, επιπλέον, με το εδαφικό. Επιβάλλει, δηλαδή, ριζική αλλαγή πλεύσης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις ΗΠΑ και, ενδεχομένως, διεύρυνση του ισχύοντος διεθνούς δικαίου, που από το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου έως σήμερα ρυθμίζει τα θέματα αυτά.

Από την άλλη, πρέπει να έχουμε επίγνωση των δυσκολιών που εμπεριέχει ένα τέτοιο εγχείρημα. Μια γενική εφαρμογή της θέσης της αυτοδιάθεσης — με το δικαίωμα σε δημιουργία κράτους — όλων των εθνικών μειονοτήτων στο γιουγκοσλαβικό χώρο (ή κατ' επέκταση στην πρώην ΕΣΣΔ), δεν αποκλείεται να οδηγήσει σε αποσταθεροποίηση και σε κατάσταση αναρχίας. Μόνο η ανάπτυξη ενός ευρύτερου προβληματισμού γύρω απ' τα θέματα αυτά, θα επιτρέψει να αντιμετωπιστεί η κρίση δίκαια αλλά και αποτελεσματικά και να επέλθει μια νέα περίοδος ισορροπίας στην περιοχή.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

1968: Άνοιξη της Πράγας. Εισβολή στην Τσεχοσλοβακία.

1984: Θάνατος του Εμβέρ Χότζα

1985: Άνοδος του Γκορμπατσώφ στην εξουσία.

1989

4 Ιουνίου: Νίκη της «Αλληλεγγύης» στην Πολωνία.

9 Νοεμ.: Πτώση του τείχους του Βερολίνου.

21 Δεκ.: Πτώση του Τσαουσέσκου

1990

2 Αυγ.: Εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ.

3 Νοεμ.: Επανένωση Δυτικής και Ανατολικής Γερμανίας.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΗ ΠΟΥΓΚΟΣΛΑΒΙΑ

1971: «Κροατικές Άνοιξη».

1974: Νέο Σύνταγμα της Ομοσπονδίας.

1980: Θάνατος του Τίτο.

1986: Ο Μιλόσεβιτς πρόεδρος της Ένωσης Κομμουνιστών στη Σερβία. Memorandum της Ακαδημίας Επιστημών της Σερβίας.

Ιαν.: Δημιουργία κομμάτων στη Σλοβενία.

19 Ιαν.: Κυβέρνηση Μάρκοβιτς.

Μάιος: Δημιουργία κομμάτων στην Κροατία.

1 Ιαν.: Οικονομική μεταρρύθμιση. Τελευταίο συνέδριο της Ένωσης Γιουγκοσλάβων Κομμουνιστών.

8-12 Απρ.: Εκλογές στη Σλοβενία.

22 Απρ.-7 Μαΐου: Εκλογές στην Κροατία.

2 Σεπ.: Οι Σέρβοι της Κροατίας ψηφίζουν υπέρ της αυτονομίας τους. Πρώτα επεισόδια στο Κνιν.

Νοέμ.-Δεκ.: Εκλογές στις πρώην Δημοκρατίες της Βοσνίας, της Μακεδονίας, της Σερβίας και του Μαυροβουνίου.

ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΣΤΟ ΚΟΣΣΥΦΟΠΕΔΙΟ

1968: Φοιτητικές κινητοποιήσεις. Δημιουργία στην Πρίστινα του πρώτου αυτόνομου αλβανόφωνου πανεπιστημίου της Γιουγκοσλαβίας.

1974: Αυτονομία του Κοσσυφοπέδιου.

1981: Νέες ταραχές, που εκτείνονται σε όλες τις περιοχές της Γιουγκοσλαβίας όπου κατοικούν Αλβανοί.

1982: Σέρβοι κληρικοί κάνουν έκκληση για την υπεράσπιση του σερβικού λαού και των σερβικών τόπων λατρείας στο Κοσσυφοπέδιο.

1987: Συγκέντρωση των Σέρβων στο Κοσσυφοπέδιο.

Φεβρ.: Κατάργηση του καθεστώτος αυτονομίας του Κοσσυφοπέδιου (και της Βοϊβοδίνας) ύστερα από τροποίηση του Συντάγματος του 1974.

28 Ιουν.: Ενα εκατομμύριο Σέρβοι συγκεντρώνονται κοντά στην Πρίστινα για τον εορτασμό τω 600 χρόνων από την ιστορική μάχη μεταξύ Σέρβων και Οθωμανών στο Κόσοβο.

24 Ιαν.: Κατάπνιξη των διαδηλώσεων των Κοσοβάρων.

1 Μαρτ.: Επιβολή κατάστασης εκτάκτου ανάγκης.

26 Ιουν.: Η σερβική Εθνοσυνέλευση καταργεί τους πολιτικούς θεσμούς του Κοσσυφοπέδιου, δηλ. την κυβέρνηση και το Κοινοβούλιο.

2 Ιουλ.: Μυστική συγκέντρωση των αλβανών βουλευτών στο Νότο της χώρας, όπου κηρύσσουν την απόσχιση του Κοσσυφοπέδιου από τη Σερβία.

Σεπ.: Κοσοβάρροι συγκροτούν την «Εθνοσυνέλευση της Δημοκρατίας του Κοσσυφοπέδιου» με έδρα το Ζάγκρεμπ.

1991

3 Μαρτ.: Τέλος του Πολέμου του Κόλπου.

Μαρτ-Απρίλ.: Πρώτες ελεύθερες εκλογές στην Αλβανία.

19 Αυγ.: Πραξικόπημα στη Μόσχα

25 Δεκ.: Διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης.

28 Φεβρ.: Η Κράινα κηρύσσει την απόσχισή της από την Κροατία.

Μάρτιος: Απαρχή σερβο-κροατικών επεισοδίων.

26 Ιουν.: Ανεξαρτησία της Σλοβενίας και της Κροατίας.

27 Ιουν.: Επέμβαση του ομοσπονδιακού στρατού στη Σλοβενία.

8 Σεπτ.: Δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία στην Πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας.

25 Σεπτ.: Ο ΟΗΕ αποφασίζει την επιβολή εμπάργκο στην αποστολή όπλων.

18 Δεκ.: Ευρωπαϊκή απόφαση για σταδιακή και υπό όρους αναγνώριση της ανεξαρτησίας των Δημοκρατιών της πρώην Γιουγκοσλαβίας.

15 Ιαν.: Αναγνώριση της ανεξαρτησίας Σλοβενίας και Κροατίας.

29 Φεβρ.: Δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία στη Βοσνία.

Απρίλιος: Αίρεται η κατάσταση εκτάκτου ανάγκης και απελευθερώνονται διάφοροι πολιτικοί κρατούμενοι, μεταξύ των οποίων και ο Αντέμ Ντεμάσι, βραβείο Ζαχάρωφ 1991, μετέπειτα πρόεδρος του Συμβουλίου για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα του Κοσσυφοπεδίου.

Αύγουστος: Απόλυση 6 000 αλβανών εκπαιδευτικών.

26 Σεπτ.: Δημοψήφισμα για την ανεξαρτησία του Κοσσυφοπεδίου, το οποίο δεν αναγνωρίζουν οι Σέρβοι.

19 Οκτ.: Η εκτός νόμου κυβέρνηση ανακηρύσσει το Κοσσυφοπέδιο «Κυρίαρχο και Ανεξάρτητο Κράτος».

αρχές Μαΐου: Σέρβοι στρατιωτικοί αρχίζουν να κάνουν αισθητή την παρουσία τους.

24 Μαΐου: Διοργανώνονται παράνομες εκλογές, στις οποίες συμμετέχουν 6 κόμματα που διεκδικούν την ψήφο 900 000 εγγεγραμμένων ψηφοφόρων για 100 έδρες.

8 Αυγ.: Το σερβικό κοινοβούλιο ψηφίζει «πρόγραμμα εποικισμού του Κοσσυφοπεδίου με την εγκατάσταση Σέρβων και Μαυροβουνίων».

1992

Απρ.: Ο Σαλί Μπερίσα εκλέγεται πρόεδρος της Αλβανίας.

Βιασμός ίσον βία – και όχι σεξ

της Αλίκης Τσιλιχρήστου

Η σεξουαλικο - ποιημένη βία ήταν ένα από τα κεντρικά θέματα πάνω στα οποία εστίασε ο φεμινισμός της εποχής μας την έρευνά του και τις αποκαλύψεις του. Κύρια σημεία της φεμινιστικής άποψης: βιασμός ίσον βία κι όχι σεξ. βιασμός, η βία κατά της γυναίκας. Βιασμός, έκφραση της αρσενικής σεξουαλικότητας σε κατάσταση ανισότητας των δύο φύλων, οι κοινωνικές επιταγές της οποίας ορίζουν όλες τις γυναίκες. Η σεξουαλικότητα ως μια κοινωνική σφαίρα της ανδρικής βίας, της οποίας το διά καταναγκασμού σεξ, προς παραδειγματισμό... Βιασμός, μια τρομοκρατία, ειδικά απευθυνόμενη προς τις γυναίκες σαν διεκδίκηση κατοχής τους και κυριότητας. Βιασμός σαν εκβιασμός προς συμμόρφωση. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όπως πολέμους π.χ. Βοσνία, νωρίτερα Κύπρος κ.λπ., μια τρομοκρατία κατευθυνόμενη και προς τους «κυρίους» των γυναικών... Μετά το κλασικό ογκώδες διβλίο της Σούζαν Μπραουνμίλλερ περί βιασμού, μια από τις πιο αξιοσημείωτες θεωρητικές συμβολές, πάνω στο θέμα, είναι η εργασία της Κάθριν Α. Μακκίννον, από το πανεπιστήμιο της Μιννεσώτας, «Φεμινισμός, Μαρξισμός, μέθοδος και Κράτος»¹ σε θέσεις της οποίας αναφέρομαι παρακάτω, κατ' επιλογήν και σ' ελεύθερη απόδοση.

Σεξουαλικότητα και βία, γράφει η Μακκίννον, συμπορεύτηκαν για μακρό χρονικό διάστημα, στο νόμο. Τα κατάλοιπα ενός τέτοιου πνεύματος στη νομοθεσία που υποκρύπτουν την πραγματικότητα της βίας για τις γυναίκες, το μαρτυρούν. Η ανδρική οπτική, διαποτισμένη από το πρίσμα της κοινωνικής θέσης του φύλου τους, έχει επιβληθεί στον κόσμο ως ο μόνος τρόπος αντίληψής του. Αντιδρώντας, ο φεμινισμός, κατά του ανδροκεντρικού ολοκληρωτισμού, πίσω από το δικό του προσδιορισμό των πραγμάτων που μας αφορούν και τον κόσμο, διεκδικεί να συμβάλλει στη διαμόρφωση μιας πιο συνολικής άποψης. Καταγγέλλοντας όχι μόνον τη μονομέρεια αλλά και συμπληρώνοντας τα κενά, με την περιγραφή της πραγματικότητας όπως αυτή γίνεται αντιληπτή ή βιώσιμη από τις γυναίκες. Εκεί π.χ. όπου το νομικό κατεστημένο έβλεπε συνουσία στο βιασμό, η γυναίκα από την πλευρά του θύματος, τη φωνή του οποίου κάνει γνωστή ο φεμινισμός, βλέπει βιασμό... στη «συνουσία». «Αυτός που εξαναγκάζει άλλον σε συνουσία ή παρόμοια σεξουαλική πράξη, μέσω βίας ή απειλής που για τον απειληθέντα σημαίνει ή εμφανίζεται ως άμεσος κίνδυνος, δικάζεται για βιασμό σε φυλάκιση κ.λπ.»² ορίζει, για παράδειγμα, ένας από τους πιο σύγχρονους και λιγότερο

ανδροκεντρικούς νόμους, ο σχετικός νόμος της Σουηδίας. Κατά τις φεμινίστριες, όμως, νομικούς, που παίρνουν ως αφετηρία τους το δίκαιο και την οπτική γωνία του θύματος, δεν υπάρχει καμιά συνουσία που λέει ο νόμος ή παρόμοια ερωτική πράξη υπό απειλή και βία... Το μόνον που υπάρχει, όπως θάλεγε η Κ.Α. Μακκίννον, είναι βία σε σεξουαλική μορφή...

Τι δεν είναι βία στο σεξ

Αντί να ρωτάμε λοιπόν τι συνιστά βία στο βιασμό, θα 'ταν καλύτερα να ορίσουμε τι δεν είναι βία στο σεξ. Ίσως για να προσδιορίσουμε, λέει, τι το λάθος στο βιασμό, θα ήταν αποδοτικότερο να εξηγήσουμε τι το καλό, τι το σωστό στον έρωτα. Ενδεχομένως, γράφει, ν' αποδείχτηκε δύσκολο να αρθρωθεί το κακό του βιασμού, γιατί η αφετηρία προσδιορισμού του στάθηκε η διαφορά του από τη συνουσία. Μια διάκριση... δυσδιάκριτη και για γυναίκες ακόμη... αν έχουν βιώσει το σεξ υπό όρους μόνον ανδρικής μονοκρατορίας... Στο νόμο διαχωρίζεται ο βιασμός από τη συνουσία, στη βάση της απουσίας συγκατάθεσης της γυναίκας και της αγνότητας της άρνησής της, από το δράστη. Τι εννοεί όμως το νομικό κατεστημένο μιλώντας για συναίνεση της γυναίκας και πώς την

βλέπει να δηλώνεται... ή ν' αποσπάται αυτή υπό συνθήκες ανισότητας; Ποια είναι τα πραγματικά όρια, μεταξύ του τι πραγματικά η γυναίκα θέλει και του τι την αντιλαμβάνεται ο άνδρας να θέλει... Ο βιασμός είναι ένα έγκλημα σεξουαλικό που δεν γίνεται αντιληπτό ως έγκλημα, όσο θα οριζόταν σαν σεξουαλικό, για κείνο το είδος των ανδρών αλλά... και γυναικών που είναι διαπαιδαγυγμένες σε έναν τύπο συμπεριφοράς που αγνοεί τη θέληση της γυναίκας... στον έρωτα. Γι' αυτό και τεράστια η σημασία του νόμου. Για να έχουμε, κατά το νόμο, το έγκλημα του βιασμού απαιτείται εγκληματική πρόθεση. Μια γυναίκα, κατά συνέπεια χάνει τη δίκη, γιατί αμφισβητείται η εγκληματική πρόθεση ή γιατί αδυνατεί εκείνη να αποδείξει την απουσία της συναίνεσης κι αυτό συμβαίνει συχνά σε βιασμούς απ' πρώην ή νυν εραστές ή συζύγους, τότε δε συνέδη και τίποτα, κατά το νομικό κατεστημένο, το παραβιαστικό... Τίποτα το τραυματικό, το προσβλητικό... Τότε «της έχουν κάνει απλώς σεξ...». Δεν είναι λίγοι οι επίδοξοι βιαστές που νομιμοποιούνται έτσι να θεωρούν ότι οι γυναίκες θέλουν να διάζονται και ότι υποκρίνονται καταγγέλλοντας, αφού ο βιασμός αναγνωρίζεται ως είδος σεξ, γράφει η Κ.Α. Μακκίννον. Στρατηγική επιδίωξης του βιαστή ν' αγνοεί και ν' αποσιωπεί την απουσία θέλησης, από πλευράς του θύματος. Και επειδή ο δράστης δεν αντιλήφθηκε πως η γυναίκα δεν ήθελε... εκείνη δε διάστηκε, κατά το νομικό κατεστημένο. «Είχε απλώς σεξ». Το σεξ από μόνον του δε συνιστά αδίκημα. Οι γυναίκες καθημερινά συναινούν στο σεξ. Το σεξ κάνει τις γυναίκες, γυναίκες. Κι οι γυναίκες δεν είναι παρά για το σεξ... Αν εκείνος δεν έχει σαφή αντίληψη του γεγονότος ότι τη διάζει... εκείνη δεν διάζεται κάνει σεξ... Αν δεν αντιλαμβάνεται ότι εκείνη δεν θέλει, πάλι της κάνει σεξ. Αυτό σηματοδοτεί... η κατεστημένη έννοια περί δικαίου, υπό συνθήκες ανισότητας των δύο φύλων, των κοινωνιών μας.

Προστασία

Είναι η αντίληψη του άνδρα για τα πράγματα που δίνει το μέτρο του αντικειμενικού για την «πραγματικότητά» μας. Γι' αυτό το να προσδιοριστεί η βία ως βία κι όχι σεξ ήταν

θέμα στρατηγικής σημασίας για τις συνειδη-
τές γυναίκες. Ορίζοντας το διασμό σε ανδρι-
κούς φυλετικούς όρους, το νομικό πρόβλημα
μετατρέπεται σε πρόβλημα του θύματος. Εί-
ναι ο νόμος που κατακυρώνει, σε τελευταία
ανάλυση, το επίπεδο αποδεκτής βίας, ξεκι-
νώντας βέβαια από κάποια κοινωνικά στά-
τα, τα οποία ορίζονται σαν η «φυσιολογι-
κή ανδρική συμπεριφορά», περί το σεξ.
Όταν το δικαστήριο, λοιπόν, βρίσκει μη
κανονιστικά μεγάλη... την άσκηση βίας,
την υπόθεση διασμού... αποδέχεται εμμέ-
τως ότι το σεξ υπό τη νόμιμη και συνήθη
μορφή του συνεπάγεται σωρεία βίας και κα-
ταναγκασμών... Αυτό δείχνει ο τρόπος με
τον οποίο ειδικά στοιχεία γίνονται αντιλη-
πτά και ερμηνεύσιμα. Θυμόμαστε την ερμη-
νεία του σχετικού νόμου, από γυναίκα αντι-
επισαγγελέα, η οποία, προκειμένου να κα-
ταγγείλει την κατηγορία του διασμού κατά
του νοσοκόμου διαστή, απαιτούσε... σαφή
αντίσταση της γριούλας ασθενούς από το
φορέιο της; Δεν είναι μόνον οι κατάδικτοι
διαστές, όπως γράφει η αμερικανίδα νομι-
κός - που πιστεύουν ότι το μόνον που τους
διαφοροποιεί απ' ότι πολλοί άνδρες συνή-
θως κάνουν... είναι το γεγονός ότι τούτοι
έχουν συλληφθεί. Φαντάζει, όντως, αν όχι
ψευδής, τουλάχιστον υπερβολική η κα-

ταγγελία για εγκληματική πράξη... δια-
σμού... γράφει η Κ.Α. Μακκίννον, γι' αυ-
τούς που τα γεγονότα που τους καταμαρτυ-
ρούν... περιγράφουν σεξ. Αυτό φαίνεται
πως πολλοί - πολλές το έχουν διώσει σαν...
σεξ. Δεν είναι τυχαία η απόφαση της ελλήνι-
δας αντεπισαγγελέως...

Η Κ.Α. Μακκίννον και μαζί μ' αυτή πολ-
λές άλλες συνειδητές γυναίκες βλέπουν έτσι
την ανάγκη πολιτειακής προστασίας της γυ-
ναίκας από τη σεξουαλική βία, συνδυασμένη
και παράλληλη με την ανάγκη υπεράσπισης
του δικαιώματός της στη σεξουαλικότητά
της, όπως εκείνη το προσδιορίζει και το
διώνει, πιστεύοντας ότι τα καλύτερα προλη-
πτικά μέτρα κατά της σεξουαλικής εγκλημα-
τικότητας είναι η κοινωνικοποίηση των νέων
στην έννοια του σεβασμού του δικαιώματος
αυτοδιάθεσης του κάθε ανθρώπου. Πι-
στεύοντας ότι η καλύτερη προφύλαξη είναι
να γίνεται αντιληπτός ο έρωτας, το σεξ σαν
δίωμα αμοιβαίας χαράς. Κι όταν το δικαίω-
μα της αυτοδιάθεσης της γυναίκας γίνεται
αντιληπτό από την πολιτεία και τους νομι-
κούς και... αντεπισαγγελείς της, τότε δεν θα
χρειάζεται να παίρνει τέτοιες τεράστιες δρα-
ματικές διαστάσεις το ζήτημα απόδειξης του
διασμού, ιδιαίτερα στο γάμο. Γιατί το θέμα

της συναίνεσης της γυναίκας, γράφει η Μακ-
κίννον, είναι άνευ νοήματος όσο θα επικρα-
τεί η αντίληψη ότι το σεξ είναι κάτι που το
κάνουν οι άνδρες στις γυναίκες... Και τι
ειδικό βάρος έχει ότι ορίζεται ως συγκατά-
θεση της γυναίκας, σε συνθήκες ανισότητας,
όταν η γυναίκα κοινωνικοποιείται στην πα-
θητική αποδοχή... Ένα είδος συναίνεσης
εξάλλου μπορεί να αποσπάσει ο δράστης
υπό το κράτος του φόβου και της απειλής για
διασμό σε πιο οδυνηρή μορφή του... Συναί-
νεση σε διασμό από φόβο για μεγαλύτερο
διασμό... Συναίνεση σαν μια εκδοχή των
πραγμάτων της παρούσας βίας. Ε, όχι, γρά-
φει η αμερικανίδα νομικός, κανένας διασμός
δεν μπορεί να μεταβληθεί σε έρωτα γιατί
αποσπάστηκε διά του καταναγκασμού η συ-
γκατάθεση του θύματος. Και δεν μιλούμε
βέβαια για τις ψυχοπαθολογικές περιπτώ-
σεις που ερωτοποιούν τη βία ως δίδυμο της
αυτοταπεινωτικής τους υποτακτικότητας.

Ο ρόλος των νομικών

Είναι ευθύνη, γι' αυτό, ιδιαίτερα των νομι-
κών να αναρωτηθούν για τα επίπεδα αποδε-
κτής βίας και της «νόρμας φυσιολογικότη-
τας» που σηματοδοτούν... οι δικαστηριακές
τους πρακτικές... Ποιανού το συμφέρον εξυ-
πηρετείται πιστεύοντας ότι δεν είναι και τό-
σο τραυματικό ή προσβλητικό να εισβάλει
στο κορμί σου αγνοώντας τα δικά σου συναι-
σθήματα κάποιος που δεν σου είναι άγνω-
στος και που του εμπιστεύτηκες κάποτε το
κορμί σου σε μια αυταπάτη αμοιβαιότητας;
Τίποτα δεν προσβάλλει και δεν τραυματίζει
περισσότερο, έχει δείξει η έρευνα, όσο ο
διασμός ενός οικείου. Το γεγονός ότι η έγγα-
μη σχέση σηματοδοτεί ως δεδομένο τη γυναι-
κεία συγκατάθεση κι άρα δεν λογίζεται και
τόσο διασμός, ο διασμός εντός του γάμου...
δεν δείχνει παρά την παράδοση μιας άτυπα
θεσμοθετημένης αναντίρρησης βίας σε βάρος
της έγγαμης γυναίκας... Η άνθρωπος -πα-
ρακαλώ το «δαίμονα» να αφήσει το «η» στη
θέση του- είχε το μικρότερο έλεγχο στην
σεξουαλικότητά της από όλα τα θηλυκά της
γης... Γιατί μόνον το αρσενικό του ανθρώ-
που επιδίδεται σε διασμούς και καταναγκα-
σμούς κάθε είδους.

Ο διασμός, λοιπόν, πράξη άνδρα. Το να
έχεις διαστεί δίωμα γυναίκας. Το να λογίζε-
σαι διάσιμο... είδος είναι όμως μια θέση
κοινωνική και όχι βιολογική... άρα ανατρέ-
ψιμη. Είναι θέμα πρωταρχικά των ίδιων των
γυναικών να πάψει να αποτελεί προσδιορι-
στικό του γυναικείου γένους. Γένους κι όχι
φύλου για να υποδηλώνεται σαν μη βιολογι-
κή παρά κοινωνική η μορφοποίηση της ανι-
σότητας. Είναι θέμα, λοιπόν, των γυναικών
να στρατευθούν επιτέλους και για την υπό-
θεσή τους, ώστε να πάψει να προσδιορίζει η
σεξιστική διαστροφή των άλλων το τι μπορεί
να σημαίνει να είσαι γυναίκα...

1. Journal of women in culture and society
2. Svensk Cagbestammelse BrB 6:1

■ Ο θάνατος του βραζιλιάνου πιλότου της F1 **Άιρτον Σένα** ήταν το σημαντικότερο γεγονός του δεκαπενθημέρου στα αθλητικά πράγματα. Με την ευκαιρία, δεν ήταν λίγοι εκείνοι που σκέφθηκαν πως οι αγώνες ταχύτητας με αυτοκίνητο **ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ**, αλλά συναγωνισμός των εταιρειών με στόχο ποια θα ετοιμάσει το δυναμικότερο μοτέρ, τις ανθεκτικότερες ανταρτήσεις κ.λπ. Το αγωνιστικό αυτοκίνητο είναι πάθος, είναι θέαμα, είναι ίλιγγος, είναι παρατεταμένος κίνδυνος, αλλά όχι αθλητισμός...

■ Όπως δεν είναι αθλητισμός η... σιδηροσφαίριση. Αν δεν αντιληφθήκατε περί τίνος πρόκειται, δεν έχετε παρά να προσέξετε την ανακοίνωση που ακολουθεί (την έστειλε η «Αθλητική Ένωση Σιδηροσφαίρισης» προς τη Γενική Γραμματεία Αθλητισμού, τις αθλητικές υπηρεσίες δήμων και κοινοτήτων και ΜΜΕ):

«Σας γνωστοποιούμε ότι με την 1149/93 απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών και με α.α. 19007/93 λειτουργεί σαν νόμιμος αθλητικός όμιλος η πρώτη «Αθηναϊκή Λέσχη Σιδηροσφαίρισης», η οποία στην πρώτη της Γ.Σ. εξέλεξε διοίκηση, η οποία κλπ.».

■ Και πιο κάτω:

«Θεωρούμε ότι η Σιδηροσφαίριση είναι ένα ελληνογενές άθλημα που ξεκίνησε 600 χρόνια π.Χ. και οφείλουμε να το επαναπατρίσουμε και να το διαδώσουμε στον τόπο του, κλπ.».

Αν δεν καταλάβατε περί τίνος ακριβώς πρόκειται, να πούμε λοιπόν, ότι πρόκειται για το πασιγνωστο «μπόουλινγκ», το οποίο οι θιασώτες τους προσπαθούν να το καταχωρίσουν στα αθλήματα, φαίνεται ότι έκαναν το πρώτο βήμα και τώρα στόχος είναι η δημιουργία Ομοσπονδίας (η οποία θα πάρει σάρκα και οστά αν «πληθύνουν» οι σύλλογοι).

■ Επειδή στην Ελλάδα «όλα μπορεί να συμβούν», ας είμαστε έτοιμοι να πληρώσουμε με τους φόρους μας και τις ανάγκες της σιδηροσφαίρισης. Με το που θα γίνει το «άθλημα» δεκτό από τη ΓΓΑ, θέλουμε δεν θέλουμε, θα ενταχθεί στην επιχορήγηση. Καλά να πάθουμε.

■ Δύο πρώην διάσημοι ποδοσφαιριστές από την αλλοδαπή, ο κύριος **Χάουαρντ Κένταλ** (Άγγλος) και ο κύριος **Άρι Χάαν** (Ολλανδός), δέχτηκαν προτάσεις από ελληνικούς ποδοσφαιρικούς συλλόγους και ήταν αδύνατο να αρνηθούν τη συνεργασία τους. Τα χρήματα που ζήτησαν και πέτυχαν να εισπράξουν ξεπερνούν μηνιαία αποζημίωση τριών εκατομμυρίων δραχμών. Η Ξάνθη, ομάδα ακριτικής –άρα ευαίσθητης– περιοχής, επέλεξε τον Κένταλ μόνο και μόνο για να αποκτήσει η ομάδα της ευρωπαϊκό κλίμα! Στόχος, βεβαίως, η έξοδος στην Ευρώπη. Ελπίζουμε του χρόνου τέτοιο καιρό να μην υπάρξει κίνδυνος υποβιβασμού. Άλλωστε, πέρυσι, η **Παναχαϊκή** είχε ανοίξει το δρόμο, εμπιστεύθηκε τον Ολλανδό **Ρομπ Γιάκομπς** και υποβιβάστηκε!

■ Η ηγεσία της Ξάνθης φαίνεται ότι επιμένει. Πριν από δύο χρόνια είχε προσπαθήσει πάλι με ολλανδό τεχνικό (**Χενκ Χάουδερτ**) και θα είχε σοβαρά προβλήματα αν δεν προλάβαινε να τον απομακρύνει. Ο Άρι Χάαν υπήρξε σπουδαίος ποδοσφαιριστής, αγωνίστηκε σε δύο Μουντιάλ, ωστόσο είναι εντελώς δύσκολο να επιτύχει στον ΠΑΟΚ Θεσσαλονίκης. Μια ομάδα –σήμερα– που χρειάζεται καλούς ποδοσφαιριστές, ηρεμία και στη συνέχεια «όνομα» στον πάγκο. Ο Θεός να βάλει το χέρι του (και όχι οι απαιτητικοί οπαδοί της Τούμπας, διότι τότε θα έχουμε δράματα...).

■ Η κόντρα του υφυπουργού αθλητισμού **Γ. Λιάνη** και του προέδρου

της ΕΠΟ **Κ. Τριβέλλα** για το «πάνω χέρι» στην Ομοσπονδία συνεχίστηκε και ενδέχεται να πάρει διαστάσεις διεθνούς ρεζιλέματος: όλα μαθαίνονται στην ΟΥΕΦΑ. Η διαφορά των δύο ανδρών βρίσκεται στις ημερομηνίες εκλογών της Ομοσπονδίας. Ο Τριβέλλας τις θέλει πριν από το Μουντιάλ (για να δγει η δική του παράταξη ενισχυμένη), ο Λιάνης «αργότερα», προφανώς για να είναι έτοιμη η «διάδοχος κατάσταση». Ελπίζουμε πως δεν θα υπάρξουν επεμβάσεις που θα φέρουν στη μνήμη γεγονότα τα οποία συνέβαιναν πριν από 25 χρόνια...

■ Μια πολύ καλή προσφορά στο αναγνωστικό του κοινό ενεργοποίησε το περιοδικό **Σπορ και Σκορ**, με επτά 32σέλιδα που αφορούν στην ιστορία του Παγκοσμίου Κυπέλλου. Στο τέλος, τα ένθετα θα ανταλλάγουν με τον τόμο, χωρίς να χρειαστεί να καταφύγουν σε... κοπή και συλλογή κουπονιών οι αναγνώστες. Είναι μια ουσιαστική προσφορά, εν αντιθέσει με το (νέο) μηνιαίο αθλητικό περιοδικό το οποίο δημιούργησε η ΕΠΑΕ, δηλαδή η διοίκηση του επαγγελματικού ποδοσφαίρου. Ξεφυλλίζοντας το πρώτο τεύχος (Απρίλιος), μελαγχολείς. Και αναρωτιέσαι «γιατί εκδόθηκε;». Το περιοδικό στηρίζεται στην καταχώρηση φωτογραφιών όλων σχεδόν των μελών του Δ.Σ. της ΕΠΑΕ, με, πραγματικά, καλές φωτογραφίες, καλοτυπωμένες...

Γιώργος Αρκουλήs

Επιμέλεια: Βασίλης Καπετανγιάννης

ΝΟΤΙΟΣ ΑΦΡΙΚΗ: ΚΑΛΗ ΕΛΠΙΔΑ

Οπως προβλεπόταν, το Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσο του Νέλσον Μαντέλα κατήγαγε θριαμβευτική νίκη στις πρώτες ελεύθερες, δημοκρατικές και πολυφυλετικές εκλογές στη χώρα του πρώην θεσμοθετημένου ρατσισμού. Παρά τα μικροπροβλήματα, γεγονός είναι ότι η μαύρη πλειοψηφία της χώρας νομιμοποιείται πλέον εσωτερικά και διεθνώς να κυβερνήσει τη χώρα με πολιτικούς θεσμούς που διασφαλίζουν τη δημοκρατική εκπροσώπηση, την έννομη τάξη και τα βασικά πολιτικά και ατομικά δικαιώματα για όλους.

Η κυβέρνηση εθνικής ενότητας έχει να αντιμετωπίσει τεράστια προβλήματα, μετά τους πανηγυρικούς εορτασμούς για την εγκατάσταση του νέου προέδρου, του Νέλσον Μαντέλα, με την παρουσία τώσων αρχηγών κρατών, πρωθυπουργών ή άλλων επισήμων απ' όλα τα κράτη του κόσμου.

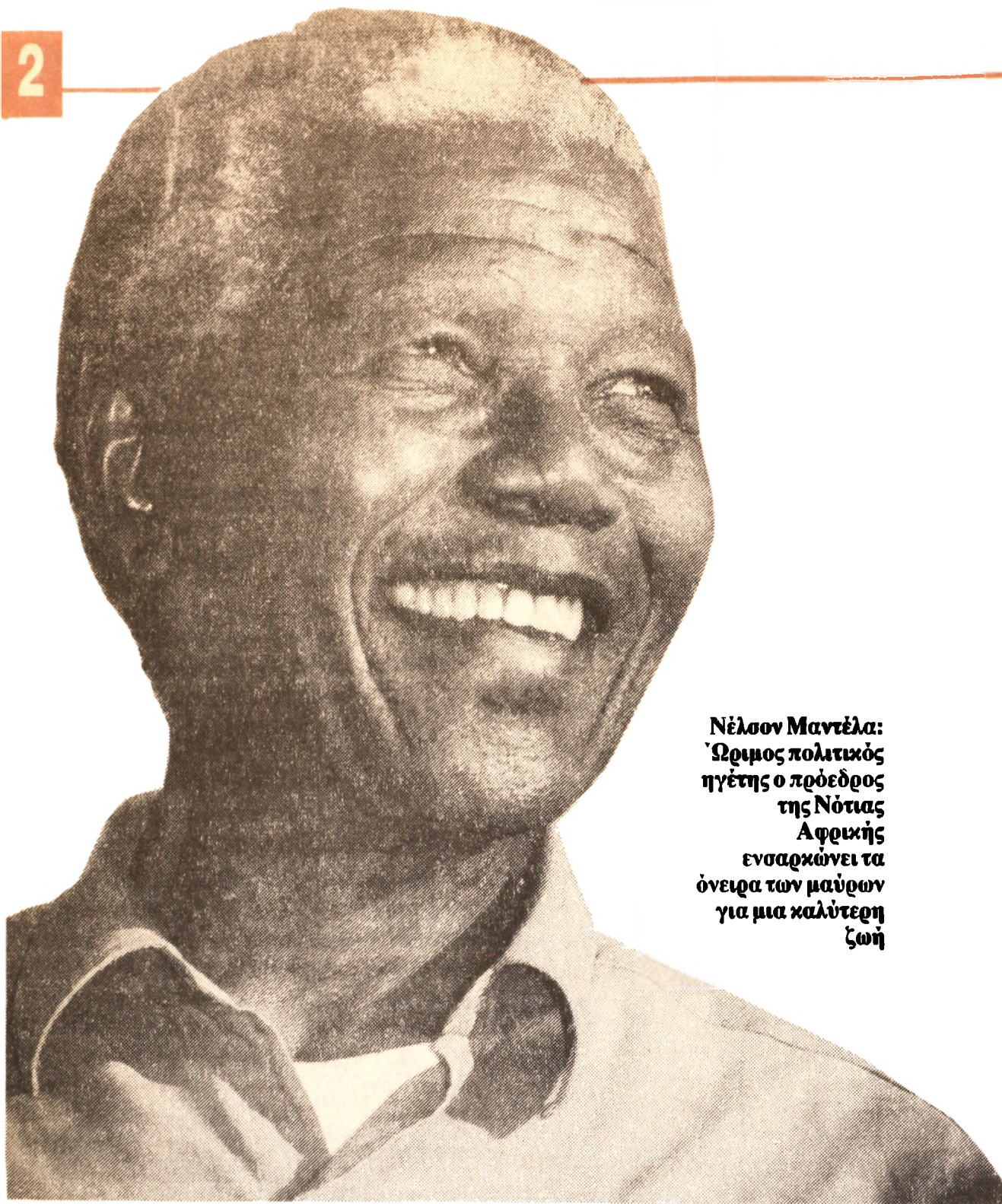
Τόσο ως προς τη σύνθεση της κυβέρνησης όσο και ως προς τη χάραξη του κυβερνητικού προγράμματος, ο Νέλσον Μαντέλα έδειξε ήδη τα χαρίσματά του ως ώριμος πολιτικός ηγέτης που θέλει να οδηγήσει τη χώρα με σταθερά και μικρά βήματα μακριά από το παρελθόν της, προς την πρόοδο και τη βελτίωση της θέσης των «κολασμένων», της μαύρης πλειοψηφίας. Οι φυλετικές τριβές και διαμάχες δεν πρόκειται δέβαια να εξαφανιστούν διά μαγείας ούτε οι αντιθέσεις μεταξύ των μαύρων φυλών ούτε, ακόμη, οι πολιτικές αντιθέσεις που υπάρχουν μέσα στο Κογκρέσο. Η παρουσία, όμως, του Μαντέλα στο πηδάλιο της χώρας αποτελεί εγγύηση ότι οι διαφορές αυτές μπορούν πάντα να εξομαλύνονται με πολιτικές διευθετήσεις που δεν θα κινδυνεύουν να διαλύσουν τον κρατικό και κοινωνικό ιστό. Το πενταετούς διάρκειας μεταβατικό σύνταγμα είναι αρκετά συγκεντρωτικό ώστε να συγκρατηθούν φυγόκεντρες τάσεις, ενώ η συμμετοχή όλων των κομμάτων στην κυβέρνηση με το ανάλογο μερίδιο εξου-

σίας μπορεί να συγκρατήσει και να συμφιλιώσει σ' ένα βαθμό τις πολιτικές αντιθέσεις.

Η δοκιμασία, όμως, εντοπίζεται στον τομέα της οικονομίας, τη στιγμή μάλιστα που οι δίκαιες προσδοκίες της μαύρης πλειοψηφίας αναζητούν δικαίωση ή θα αναζητήσουν ριζοσπαστικότερη πολιτική έκφραση στο βαθμό που η δικαίωση αυτή δεν θα είναι άμεσα ορατή. Τα περιθώρια για βελτίωση της θέσης των μαύρων είναι περιορισμένα και τα μέσα λιγοστά. Όμως 18 εκ. μαύρων έχουν εισόδημα λιγότερο από 220 δολ. το μήνα, ο μισός μαύρος πληθυσμός είναι αναλφάβητος, το μισό εργατικό δυναμικό άνεργο. Η εθνική οικονομία πρέπει να αναπτύσσεται με ρυθμό 3,5% ετησίως για να αντιμετωπιστεί κάπως η ανεργία, ενώ ο σημερινός ρυθμός κυμαίνεται μεταξύ 2% και 3%. Το πρόγραμμα του Μαντέλα προβλέπει επενδύσεις 11 δισ. δολ. για τη δημιουργία 2,5 εκατ. απασχολήσεων σε δημόσια έργα, την ηλεκτροδότηση 2,5 εκατ. κατοικιών, την παροχή νερού σε 1 εκατ. νοικοκυριά, την ελεύθερη και υποχρεωτική παιδεία, τη βελτίωση της περιθαλψής στις πιο φτωχές περιοχές.

Από την επιτυχία του προγράμματος θα εξαρτηθεί και η εμπιστοσύνη των εκατομμυρίων μαύρων που έσπευσαν στις κάλπες για να ανοίξουν μια νέα σελίδα στην ιστορία της χώρας. Και κατά συνέπεια, η χρηματοδότηση του προγράμματος και η εφαρμογή του εξαρτώνται από την οικονομική πολιτική ανάπτυξης, τη συγκράτηση του πληθωρισμού και του εξωτερικού χρέους. Και βασικό κλειδί σ' αυτή την προοπτική, πέρα από την αναμενόμενη ξένη βοήθεια, είναι η ίδια η εμπιστοσύνη των λευκών που ελέγχουν την οικονομία της χώρας στο νέο σύστημα, η πεποίθηση ότι μπορούν μαζί με τους μαύρους να οικοδομήσουν μια νέα χώρα, πάνω σε νέες αρχές και σε νέα πολιτική κουλτούρα. Η λευκή μειοψηφία έχει συμφέρον να συμβάλει στην ανόρθωση της χώρας και στη δημιουργία μιας νέας Νότιας Αφρικής.

**Η λευκή μειοψηφία
έχει συμφέρον να
συμβάλει στη
δημιουργία μιας νέας
Νότιας Αφρικής**

Νέλσον Μαντέλα:
Ήρως πολιτικός
ηγέτης ο πρόεδρος
της Νότιας
Αφρικής
ενσαρκώνει τα
όνειρα των μαύρων
για μια καλύτερη
ζωή

Η δικαίωση ενός αγώνα

της Κατερίνας Καρύγιαννη

Οι εκλογές στη Ν. Αφρική, στις 26, 27, 28 και 29 του Απριλίου σήμαναν το τέλος της πολιτικής κυριαρχίας της λευκής μειοψηφίας. Το τελευταίο προπύργιο, στην Αφρική, του λευκού απολυταρχισμού γκρεμιζόταν την ώρα που ο Νέλσον Μαντέλα και οι οπαδοί του σιγοψιθύριζαν, το βράδυ της νίκης, τον εθνικό ύμνο. Η κυριαρχία όμως του λευκού κεφαλαίου έχει πολλά ψωμιά ακόμα να φάει και ο μαύρος πληθυσμός της Νότιας Αφρικής θα χρειαστεί πολλή - πολλή υπομονή ώσπου να δει τα όνειρά του για ένα σπίτι και μια δουλειά να γίνονται πραγματικότητα.

Η νίκη του Εθνικού Αφρικανικού Κογκρέσου ήταν δέδαιη. Τα πανηγύρια, όμως, δεν άρχισαν παρά με την ανακοίνωση των πρώτων συγκεντρωτικών αποτελεσμάτων το βράδυ της Δευτέρας, στις 2 του Μάη. Ο πρόεδρος της χώρας Φρεντερίκ ντε Κλερκ παραδέχτηκε την ήττα του κόμματός του και καλωσόρισε τον Νέλσον Μαντέλα στο νέο του αξίωμα. Ο ηγέτης του Εθνικού Αφρικανικού Κογκρέσου, ο μεγάλος και αδιαμαρτύρητος νικητής των πρώτων ελεύθερων εκλογών, ο αγωνιστής που έμεινε στη φυλακή 27 ολόκληρα χρόνια και που περίμενε πολύ περισσότερο για να ψηφίσει πρώτη φορά στα 76 του, τη Δευτέρα το βράδυ ακολούθησε τους οπαδούς του στο χορό και τραγούδι και κάλεσε τους πολιτικούς αντιπάλους του να συμμετάσχουν όλοι στην κβέρνηση εθνικής ενότητας. Την ίδια ώρα από το Σοβέτο, το παλιό γκέτο των μαύρων ως το Κέιπ Τάουν, την Πραιτώρια και Γιοχάνεσμπουργκ, ο μαύρος πληθυσμός πανηγύριζε τη μεγάλη νίκη, τη δημοκρατία, τη ελευθερία, τη δικαίωση του αγώνα.

Τις ατέλειωτες ουρές των Νοτιοαφρικανών που περίμεναν υπομονετικά έξω από εκλογικά κέντρα, τις ζητωκραυγές αυτές που έριχναν την ψήφο τους στην κάλπη, πείσμα αυτών που δήλωναν ότι δεν θα τ σταματήσουν οι δομιστικές επιθέσεις, το τρελό χορό του αιδεσιμότατου Ντέσμον Του του έξω από το εκλογικό του κέντρο, την εκπληκτική στιγμή της υποστολής της σημαίας με τα σύμβολα του απαρχαίνι, το μεθυστικούς πανηγυρισμούς των εκατοντάδων χιλιάδων μαύρων τη νύχτα της Δευτέρας και την κραυγή του Μαντέλα «Επιβήτορες, ελεύθεροι», όσοι τα είδαμε θα τα κρήσουμε ως μια υπόμνηση ζωής, αναπνοής και ελευθερίας.

Χτύπημα στο απαρχαίνι

Στις 6 του Μάη, η ανεξάρτητη επιτροπή εκλογών ανακοίνωσε τα τελικά αποτελέσματα. Το Εθνικό Αφρικανικό Κογκρέσο πήρε το 62,6% των ψήφων και 252 έδρες στο 400μελές κοινοβούλιο, αλλά έχασε την πλειοψηφία των 2/3 των εδρών που θα επέτρεπε να προχωρήσει από μόνο του στη διαμόρφωση και υπερψήφιση του νέου στήταγματος της χώρας. Ο ίδιος ο Νέλσον Μαντέλα δήλωσε ότι τώρα που δεν πήραν την απόλυτη πλειοψηφία του 66,7% αισθάνεται καλύτερα. Η δική του πρόθεση είναι να περπατήσουν όλοι μαζί στη δημιουργία της νέας Αφρικής. Το Εθνικό Κόμμα του Φρεντερίκ Ντε Κλερκ συγκέντρωσε το 20,4% των ψήφων και 82 έδρες. Στην τρίτη θέση ακολου-

Αριστερά: Ο τελευταίος λευκός πρόεδρος, ντε Κλερκ, που συνέβαλε στην αυγή μιας νέας Νότιας Αφρικής δηλώνει: «Νιώθω ένα αίσθημα επίτευξης». Στο κέντρο: Παλαιά φρουρά: Ακροδεξιοί λευκοί ζητούν δικό τους «καθαρό» φυλετικό κράτος. Δεξιά: Πολεμιστές της φυλής των Ζουλού θέλουν να διαφυλάξουν όσο περισσότερη αυτονομία μπορούν

το κόμμα Ινκάθα των Ζουλού με 10,5% και 43 έδρες, ενώ ο ακροδεξιός σχηματισμός «Μέτωπο Ελευθερίας» πήρε 2,1% και 9 έδρες. Το κόμμα του Μαντέλα κυριάρχησε στις 7 από τις 9 επαρχίες της χώρας. Το Ινκάθα πήρε την περιουχία Κουαζούλου και το Εθνικό Κόμμα το Δυτικό Ακρωτήριο. Την επομένη των εκλογών άρχισε να διαμορφώνεται το κυβερνητικό σχήμα και στις 10 Μάη, μέσα σε πανηγυρική τελετή, ο Νέλσον Μαντέλα ανέλαβε και επίσημα το αξίωμα του προέδρου της Νότιας Αφρικής.

Το πολιτικό απαρτχάιντ έπεσε και δεν ήταν δυνατό να γίνει αλλιώς. Ο ρεαλισμός των υποστηρικτών του, τους έκανε να συναισθάνονται γιατί ήταν σαφές ότι το απαρτχάιντ δεν πήγαινε άλλο μέσα στην παρούσα οικονομική πραγματικότητα, όπως ήταν σαφές ότι είναι προτιμότερο να κερδίσεις μέρος, απώ, της εξουσίας, παρά να ανατραπείς από τους αντιπάλους σου και να μην έχεις καμιά πρόσβαση σ' αυτήν.

Το απαρτχάιντ, ωστόσο, ζει. Ζει και βασίζεται σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής. Από το να έχεις ένα κεραμίδι πάνω στο κεφάλι σου και μια δουλειά μέχρι την εκπαίδευση και την υγεία. Δυστυχώς, προς το παρόν, λευκοί και μαύροι εξισώθηκαν μόνο μπροστά στις κάλπες. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά ότι 12 εκ. άνθρωποι δεν έχουν τρέξιμο νερό, 23 εκ. δεν έχουν ρεύμα, 1 στα 20 παιδιά των μαύρων πεθαίνουν πριν να ξεπεράσουν τα πέντε χρόνια τους, 6 εκ. είναι άνεργοι, 10 εκ. είναι τεχνικά ανειδίκευτοι και μια ολόκληρη γενιά που θρέφτηκε με το

σύνθημα «Η ελευθερία πριν από τη μόρφωση» και αγωνίστηκε στις δεκαετίες του '70 και του '80, έχει μείνει αμόρφωτη και αδύναμη να διεκδικήσει μερίδιο στο νέο καταμερισμό εργασίας.

Μεγάλες προσδοκίες

Οι άνθρωποι αυτοί δεν μπορεί παρά να έχουν προσδοκίες -και μάλιστα μεγάλες. Ο Νέλσον Μαντέλα υποσχέθηκε στέγη και δουλειά στους εκατοντάδες χιλιάδες απελπισμένους. Παρόλο που ο ίδιος και το κόμμα του είναι για τους Νοτιοαφρικανούς η προσω-

ποποίηση της ελευθερίας, ωστόσο η κυβέρνηση του θα κριθεί περισσότερο από την επιτυχία της οικονομικής του πολιτικής. Πράγμα όχι και τόσο εύκολο. Η ύφεση της δεκαετίας το '80 ήταν καθοριστική και μέχρι πρόσφατα μη αναστρέψιμη. Η διαρροή κεφαλαίων προς το εξωτερικό έφτασε από το 1985 τα 10 δισ. δολ. Η οικονομική ανάπτυξη φλέγεται μονίμως τα τελευταία χρόνια με το 0% και μόνο φέτος αναμένεται να φτάσει το 2,5%.

Η βιωσιμότητα της οικονομίας οφειλόταν σε μεγάλο βαθμό στους δασμούς στα εισαγό-

ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΠΡΩΤΩΝ ΕΛΕΥΘΕΡΩΝ ΕΚΛΟΓΩΝ

Κόμματα	Ποσοστό %	Έδρες
ΕΘΝΙΚΟ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΟ ΚΟΜΜΑ	62,6	252
ΕΘΝΙΚΟ ΚΟΜΜΑ	20,3	82
ΙΝΚΑΘΑ	10,5	43
ΜΕΤΩΠΟ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ (ακροδεξιό)	2,1	9
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ (κόμμα των αντι - απαρτχάιντ Λευκών)	1,7	7
ΠΑΝΑΦΡΙΚΑΝΙΚΟ ΚΟΓΚΡΕΣΟ (ριζοσπαστικό κόμμα μαύρων)	1,2	5
ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΚΟΜΜΑ	0,4	2

μενα προϊόντα που έφταναν συχνά το 110% και η παραγωγικότητα μειώθηκε δραστικά εξαιτίας της αδυναμίας προσαρμογής στη νέα τεχνολογία και εξαιτίας του μεγάλου αριθμού ανειδίκευτων εργατών.

Το μεγαλύτερο πρόβλημα για τον Νέλσον Μαντέλα θα είναι να ισορροπήσει ανάμεσα στις υποσχέσεις που έδωσε στους οπαδούς του για μερίδιο στη δουλειά, την υγεία και τη μόρφωση (12 δισ. δολ. για κοινωνικές παροχές) και στις υποσχέσεις που έδωσε στην επιχειρηματική κοινότητα, στη συντριπτική της πλειοψηφία λευκή, ότι δεν θα θιγούν άμεσα τα συμφέροντά της.

Όπως θα πρέπει να ισορροπήσει ανάμεσα στις πρακτικές του προστατευτισμού της οικονομίας και στους κανόνες της ελεύθερης αγοράς έτσι όπως θα υπαγορεύονται αυτοί από το ΔΝΤ (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο) και τη Διεθνή Τράπεζα.

Η πτώση του υπαρκτού σοσιαλισμού αποθάρρυνε σαφώς τη μαρξιστική αντίληψη της οικονομίας που είχε διαμορφωθεί μέσα στο Εθνικό Αφρικανικό Κογκρέσο και ο Νέλσον Μαντέλα καθυσήχασε το ντόπιο κεφάλαιο

αλλά και τους ξένους επενδυτές με τη διαβεβαίωση ότι η ιδέα της κρατικοποίησης έχει εγκαταλειφθεί από καιρό.

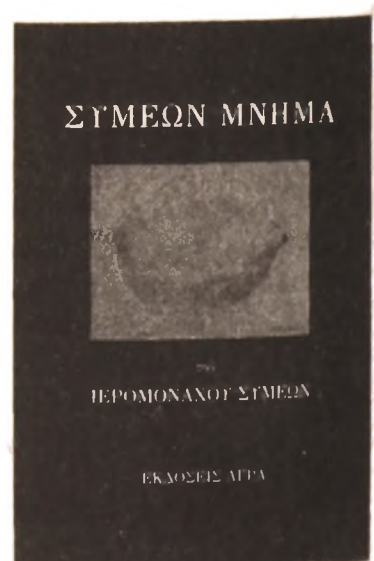
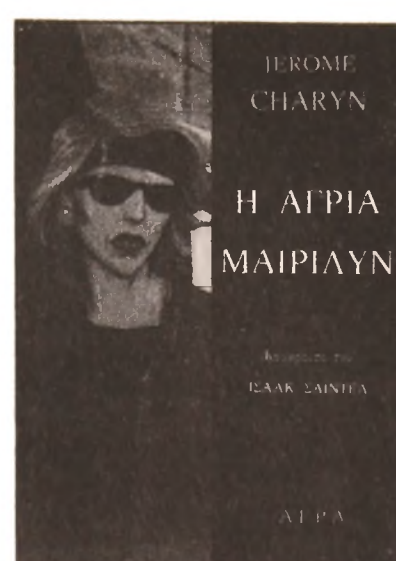
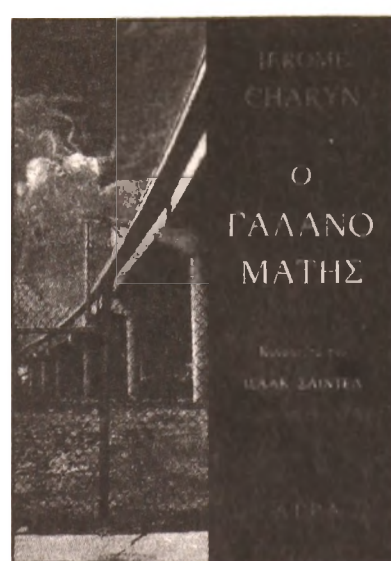
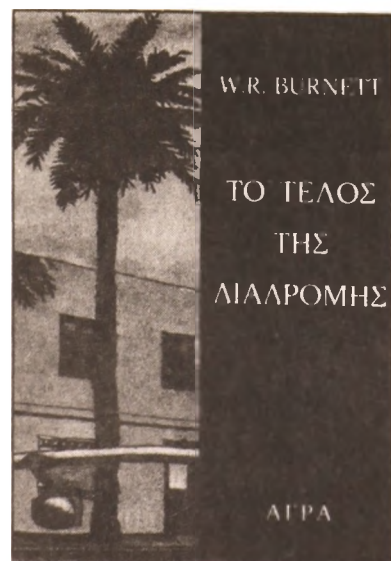
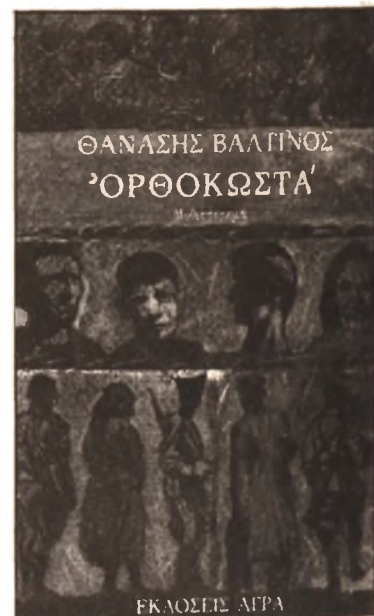
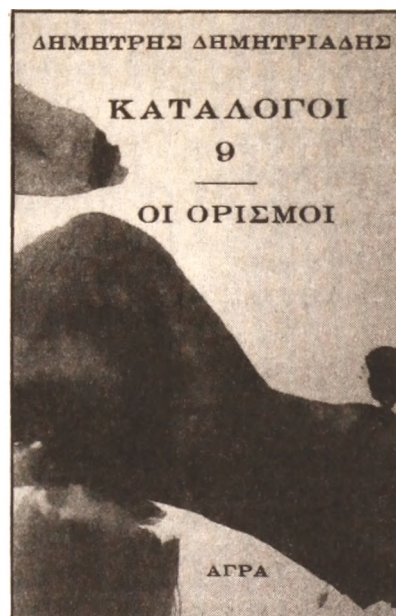
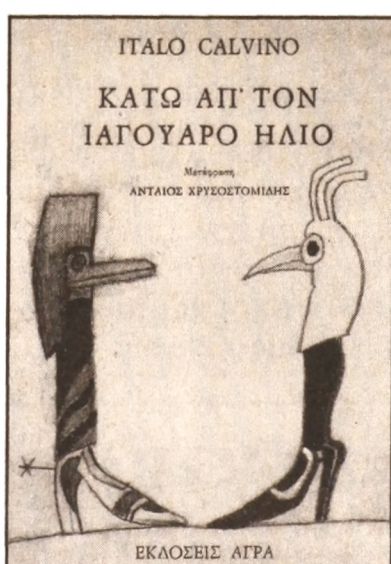
Το εγχείρημα, ωστόσο, μπορεί και να πετύχει. Τα πρώτα θετικά σημάδια φάνηκαν στο χρηματιστήριο του Γιοχάνεσμπουργκ μετά την αναγγελία των αποτελεσμάτων των εκλογών. Η άνοδος του Νέλσον Μαντέλα στο προεδρικό αξίωμα της χώρας συνοδεύτηκε από υποσχέσεις οικονομικής βοήθειας από Ευρώπη, Ιαπωνία και Αμερική. Ο Μπιλ Κλίντον ανακοίνωσε ότι η αμερικανική οικονομική βοήθεια θα φτάνει τα 200 εκ. δολ. το χρόνο. Συνολικά, η ξένη οικονομική στήριξη υπολογίζεται να φτάσει τα 2 δισ. δολ. το χρόνο, ενώ τώρα δεν ξεπερνά τα 500 εκ. δολ. Σαφής είναι και η αναθέρμανση του ενδιαφέροντος των ξένων επενδυτών. Η Μακ Ντόναλντς, η Κόκα Κόλα και άλλες αμερικανικές εταιρείες είναι έτοιμες να επISTRÉψουν (είχαν αποχωρήσει τη δεκαετία του '80). Το πιο ελπιδοφόρο όμως για το μέλλον της Ν. Αφρικής είναι η πολιτική της συναίνεσης που από την πρώτη στιγμή εγκαινίασε ο Νέλσον Μαντέλα, καλώντας

τους πολιτικούς του αντιπάλους να συνεργαστούν για να χτίσουν μαζί τη νέα Αφρική. Και ευτυχώς, η εξαγγελία δεν έμεινε σε λόγια. Ο ηγέτης του Εθνικού Κόμματος Φρεντερίκ ντε Κλερκ αναλαμβάνει δεύτερο αντιπρόεδρος της χώρας, ο υπουργός Οικονομικών της προηγούμενης κυβέρνησης μένει στη θέση του, ο στρατηγός Κονσταντίν Βιλγιόεν του ακροδεξιού Μετώπου Ελευθερίας φλερτάρει με τη θέση του υπουργού Άμυνας και παρ' όλο που αρχικά είχε οριστεί πλαφόν 5% για τη συμμετοχή των κομμάτων στην κυβέρνηση, τελικά έγιναν δεκτά και κόμματα με μικρότερα ποσοστά. Δείγματα και αυτά της ηθικής δικαίωσης του αγώνα του Εθνικού Αφρικανικού Κογκρέσου και του Νέλσον Μαντέλα, προσωπικά.

Οι πρώτες ελεύθερες πολυφυλετικές εκλογές του Απριλίου στη Νότιο Αφρική δικαιώσαν τον πόθο ενός ολόκληρου λαού και τα επτά δεκαετίες αγώνα του για την ελευθερία. Θα χρειαστεί, όμως, ο λαός αυτός να δείξει πολύ μεγάλη υπομονή, ώσπου να δικαιωθούν και οι προσδοκίες του για μια καλύτερη ζωή.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΓΡΑ

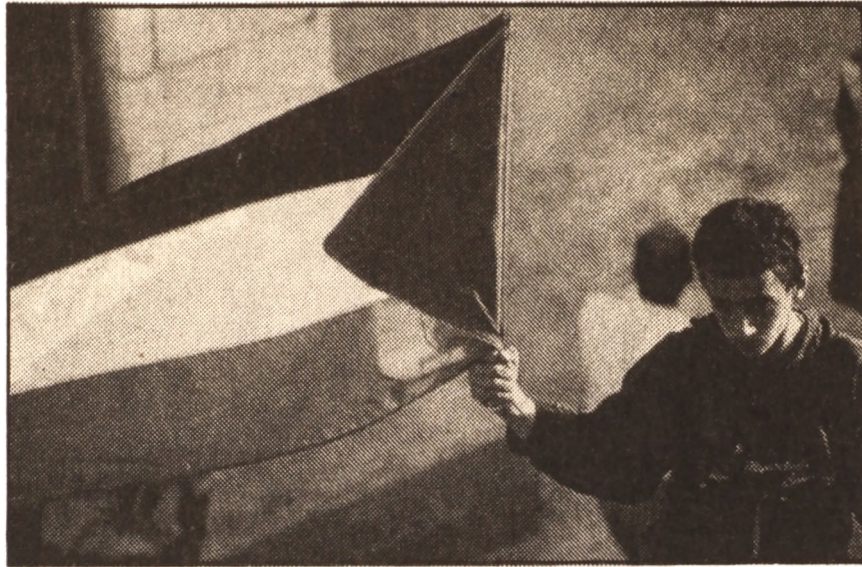
Η ανεξαρτησία θέλει δουλειά πολλή

Η ιστορική συμφωνία μεταξύ Ισραηλινών και Παλαιστινίων στις 4 του Μάη είναι το πρώτο λιθαράκι για τη γενικότερη ειρήνευση στη Μέση Ανατολή. Αν και η δυναμική της ειρήνευσης υπάρχει και οδηγεί τα πράγματα, το νέο παλαιστινιακό κράτος θα χρειαστεί πολλή δουλειά και για να ορθοποδήσει και για να φτάσει την ανεξαρτησία.

Χρειάστηκαν επτάμηνες σκληρές διαβουλεύσεις και η πίεση των Ηνωμένων Πολιτειών και στο προσκήνιο και στο παρασκήνιο ώπου οι δύο πλευρές να συναινέσουν και να υπογράψουν την ιστορική συμφωνία αυτονομίας της Λωρίδας της Γάζας και της Ιερριχού. Ακόμα και την ώρα της υπογραφής της συμφωνίας γίναμε όλοι μάρτυρες διαβουλεύσεων της τελευταίας στιγμής. Ο Γιάσερ Αραφάτ αρνήθηκε την τελευταία στιγμή να υπογράψει το έγγραφο που αφορούσε την έκταση της περιοχής γύρω από την Ιερριχό. Η τελετή διακόπηκε για λίγα λεπτά, αλλά τέλος καλό όλα καλά. Έπειτα από 27 χρόνια εθνικού αγώνα, ο παλαιστινιακός λαός δικαιώνεται με μια συμφωνία που δεν μπορεί παρά να είναι η απαρχή μιας τελικής συμφωνίας που θα οδηγήσει στην πλήρη ανεξαρτησία των Παλαιστινίων και στην αποχώρηση των εβραίων εποίκων.

Προς το παρόν αυτονομείται η Λωρίδα της Γάζας και η Ιερριχό με συνολική έκταση 425 τετρ. χιλιομέτρων που ισοδυναμούν μόλις με το 10% της συνολικής έκτασης των κατεχομένων από το Ισραήλ εδαφών. Και προβλέπεται μεταξύ των άλλων:

- Η αποχώρηση των ισραηλινών στρατευμάτων μέσα σε τρεις εβδομάδες από την υπογραφή της συμφωνίας.
- Η ανάληψη της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας στην περιοχή από 24μελή επιτροπή Παλαιστινίων.
- Να διατηρήσει το Ισραήλ τον έλεγχο στους εποίκισμούς των Εβραίων και στη στρατιωτική βάση κατά μήκος των συνόρων με την Αίγυπτο. Όπως και την ευθύνη για τα θέματα εθνικής ασφάλειας Ισραηλινοί και Παλαιστίνιοι θα περιπολούν από κοινού τα εδάφη μέσω των οποίων θα διακινούνται οι Παλαιστίνιοι από τη Γάζα στην Ιερριχό και αντίστροφα.
- Να αναπτύξουν οι Παλαιστίνιοι μέσα στις επόμενες ημέρες ισχυρή αστυνομική δύναμη 2.000 ανδρών.
- Να απελευθερωθούν σε πρώτη φάση 5.000 Παλαιστίνιοι κρατούμενοι.
- Να επαναπατριστούν οι Παλαιστίνιοι που εκτοπίστηκαν το '67.
- Να αναπτυχθεί στην περιοχή ομάδα 400

Η σημαία της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης θα κυματίζει πλέον στη Λωρίδα της Γάζας και την Ιερριχό

Διεθνών Παρατηρητών που έχει προσδιοριστεί ακριβώς η δράση τους.

Οι διαπραγματεύσεις

Ωστόσο, οι διαπραγματεύσεις συνεχίζονται για τα εξής τρία θέματα: την έκταση της αυτονομούμενης περιοχής γύρω από την Ιερριχό, την τοποθέτηση ή όχι παλαιστινίου αξιωματικού στη γέφυρα στα σύνορα με την Ιορδανία και τέλος τα μέτρα ασφαλείας στο πέρασμα Ραφάχ προς την Αίγυπτο.

Σε δύο χρόνια θα αρχίσουν οι διαπραγματεύσεις για την οριστική διευθέτηση του παλαιστινιακού ζητήματος και μάλλον οι προοπτικές δεν είναι τόσο κακές, πολύ περισσότερο τώρα που η ειρήνευση στη Μέση Ανατολή έχει αποκτήσει τη δική της δυναμική. Μια δυναμική που διαμορφώνεται από την αλλαγή της πολιτικής του Ισραήλ στο θέμα των εβραίων εποίκων που σταδιακά μετατρέπονται σε φορτίο -κυρίως οικονομικό για το εβραϊκό κράτος, αλλά και από την ανάγκη προώθησης του αραβοϊσραηλινού διαλόγου. Θέμα ζωτικό μιας και ο θεματοφύλακας των ΗΠΑ στην περιοχή δεν μπορεί να μην συνδιαλέγεται με τα κράτη της περιοχής.

Δυσχέρειες

Το νέο παλαιστινιακό κράτος όμως, ή, καλύτερα, η ηγεσία του νέου παλαιστινιακού κράτους, με μεγάλη δυσκολία θα αντεπεξέλθει στις προσδοκίες του παλαιστινιακού

λαού. Στο μυαλό πολλών Παλαιστινίων η εξεύρεση δουλειάς, η απόκτηση στέγης και γενικά ένα καλύτερο βιωτικό επίπεδο είναι άμεσα συνδεδεμένο με την αποχώρηση των Ισραηλινών. Τα πράγματα δεν θα είναι εύκολα. Τα οικονομικά του νέου κράτους θα είναι πενιχρά, ενώ είναι σαφές ότι θα χρειαστούν τουλάχιστον 120 δισ. δολ. για τα πρώτα του έξοδα. Προς το παρόν η ηγεσία της Οργάνωσης για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης δεν έχει κατορθώσει να στήσει ένα διοικητικό μηχανισμό, γεγονός που έχει να κάνει κυρίως με το συγκεντρωτισμό του Γιάσερ Αραφάτ. Αδυναμία έδειξε η παλαιστινιακή πλευρά και στην άμεση ανάπτυξη των αστυνομικών της στην αυτονομούμενη περιοχή. Στη Λωρίδα της Γάζας ζουν σήμερα περίπου 1.000.000 και οι μισοί από αυτούς δεν έχουν δουλειά, αλλά ούτε και πολλά περιθώρια εξαιτίας της παντελούς σχεδόν έλλειψης του μεταποιητικού τομέα. Στην Ιερριχό υπάρχει ανάγκη μέσα στους επόμενους μήνες να χτιστούν 3.000 σπίτια για να στεγάσουν τους αξιωματούχους της PLO (Οργάνωση για την Απελευθέρωση της Παλαιστίνης), τους αστυνομικούς με τις οικογένειές τους και αυτούς που θα επιστρέψουν από την εξορία.

Ο παλαιστινιακός λαός είναι βέβαιο ότι θα στηρίξει την ηγεσία του και θα της δώσει μια πολύ μεγάλη περίοδο χάριτος, αλλά είναι εξίσου βέβαιο ότι οι προσδοκίες του θα δοκιμαστούν πολύ σκληρά μέσα στους επόμενους μήνες, ενώ ο εξτρεμισμός θα περιμένει στη γωνιά τους δυσσχεσμένους.

Κατερίνα Καρύγιαννη

Η Ιταλία δεν παίρνει μάθημα δημοκρατίας από κανέναν, τόνισε ο πρόεδρος της ιταλικής δημοκρατίας Σκάλφαρο μετά την απόφαση του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου εναντίον της συμμετοχής των νεοφασιστών στη νέα ιταλική κυβέρνηση. Λίγες μέρες πιο πριν, οι ιταλοί ευρωβουλευτές της Λέγκα του Βορρά και των ριζοσπαστών χαρακτηρίστηκαν ανεπιθύμητοι από τις κοινοβουλευτικές ομάδες που ανήκαν.

Η διεθνής απομόνωση της Ιταλίας αποτελεί το καινούργιο στοιχείο της ευρωπαϊκής πολιτικής. Στη Γερμανία, την Αγγλία και την Ουγγαρία τα συντηρητικά κόμματα συρρικνώνονται, ενώ στην Ιταλία οι νεοφασίστες και οι ρατσιστές ετοιμάζονται να σχηματίσουν μια κυβέρνηση με την υποστήριξη των εκπροσώπων του διομηχανικού και χρηματιστηριακού κόσμου που αντιπροσωπεύονται από τον Μπερλουσκόνι και το Χρηματιστήριο του Μιλάνου.

Ξεπερνώντας ακόμη και το συντηρητισμό της καθολικής εκκλησίας, ο Μπερλουσκόνι ετοιμάζεται να δημιουργήσει ένα υπουργείο Οικογένειας, που θα έχει ως στόχο του την υπεράσπιση των απαρχαιωμένων δογμάτων ενός μεσαιωνικού οικογενειακού θεσμού που δεν έχει καμιά σχέση με τις σύγχρονες

Η εγγονή του Μουσολίνι σε φασιστικό χαιρετισμό. Η εκλογή της και η πολιτική της συμπεριφορά σηματοδοτούν τις αλλαγές στη ζωή της Ιταλίας

ευρωπαϊκές κοινωνίες. Το υπουργείο Αποδημίων, το οποίο αποτελεί έναν ακόμη από τους νεωτερισμούς του Μπερλουσκόνι, θα

το αναλάβουν οι νεοφασίστες του Φίνι υποψήφιο τον Τρεμαλιά, που ζήτησε ταίρια την επαναδιαπραγμάτευση των σιρών ανάμεσα στην Ιταλία, τη Σλοβενία και την Κροατία. Στόχος του υπουργείου θα είναι η υπεράσπιση των συμφερόντων των ιταλικών κοινοτήτων, τόσο των μεταναστών όσο και των ιταλικών εθνικών μειονοτήτων στη Σλοβενία και την Κροατία. Στο τρίπτυχο Πατρίς, Θρησκεία, Οικογένεια ετοιμάζεται να προστεθεί και η Μοναρχία. Για τη προφορά στην ιστορία της ιταλικής δημοκρατίας σε μια παρέλαση 60 χιλιάδων στρατιωτών παρευρέθηκε ένα μέλος της πρώην βασιλικής οικογένειας, του οποίου η παρουσία αναγγέλθηκε με το χαρακτηριστικό επιφώνημα: η Αυτού Μεγαλειότης ο Δούκας Αμεντέο των Σαβόια. Η παλινόρθωση της ιταλικής μοναρχίας ίσως άρχισε από Γένοβα την Κυριακή 8 Μαΐου 1994.

Το οικονομικό και επενδυτικό κατεστημένο έδωσε αμέσως το «πράσινο φως» στον Μπερλουσκόνι. Το Χρηματιστήριο του Λάνου γνωρίζει μια νέα άνοδο, κλείνει καθημερινά τις τιμές των μετοχών σε ρεκόρ. Όλα τα σημαντικά οικονομικά

Σε ποια Ευρώπη πάει ο Μπερλουσκόνι;

του Αργύρη Παναγόπουλου

Η δημοκρατική Ευρώπη απομονώνει τους νεοφασίστες και τους μοναρχικούς του Φίνι, τους ξενόφοβους και τους ρατσιστές του Μπόσι και τους επιχειρηματίες και τους manager της «Φόρτσα Ιτάλια». Στα Βαλκάνια και τη Μεσόγειο μέσα από δραματικές πολιτικές μηχανορραφίες ετοιμάζεται να εμφανιστεί ένας καινούργιος παράγοντας αστάθειας: η κυβέρνηση του καβαλιέρ Μπερλουσκόνι

υπουργεία της νέας κυβέρνησης θα τα αναλάβουν οι ίδιοι άνθρωποι που μέχρι χθες διηύθυναν τις διάφορες επιχειρήσεις του Μπερλουσκόνι. Η ιδιωτική επιχείρηση για πρώτη φορά στην ιστορία ετοιμάζεται να μεταβληθεί σε ένα ανεξέλεγκτο καθεστώς.

Το υπουργείο Εσωτερικών

Η νέα κυβέρνηση γεννιέται όμως μέσα από έναν συμβιβασμό που ίσως να έχει απρόβλεπτες συνέπειες. Το Υπουργείο Εσωτερικών αποτελεί το δυσκολότερο πρόβλημα ανάμεσα στον Μπερλουσκόνι, τον Μπόσι και τον Σκάλφαρο.

Ο Μπερλουσκόνι είχε δηλώσει στην αρχή ότι θα αναλάβει και το υπουργείο Εσωτερικών, προκαλώντας τις έντονες ανησυχίες τόσο των Προγκρεσίστι και των καθολικών όσο και του Μπόσι. Όταν η Λέγκα ζήτησε το Υπουργείο, αμέσως τόσο ο Μπερλουσκόνι όσο και οι στενοί κύκλοι του προέδρου της δημοκρατίας αντέδρασαν. Ο πρώην διευθυντής των πολιτικών μυστικών υπηρεσιών διατάσσεται αυτές τις μέρες για κατάχρηση. Όταν είχε συλληφθεί, είχε δηλώσει ότι ένα μέρος από τους πόρους των υπηρεσιών πήγαινε στους υπουργούς των Εσωτερικών, άλλους από τους οποίους είναι και ο πρόεδρος της δημοκρατίας Σκάλφαρο, ο οποίος έκανε πάντα για να αποφύγει κάθε δυνατή ανάμιξη με το σκάνδαλο. Ο Σκάλφαρο, για να αποδεχθεί στην κυβέρνηση τη συμμετοχή της Εθνικής Συμμαχίας του Φίνι, φαίνεται ότι ήγησε εγγυήσεις από τον Μπερλουσκόνι για το Υπουργείο των Εσωτερικών, από το οποίο εξαρτώνται ουσιαστικά όλες οι δικαστικές ρείνες στα αρχεία των μυστικών υπηρεσιών και οι οποίες δεν μπορούν να προβλεφθούν με την παρουσία ενός υπουργού της Λέγκα στο Βορρά. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι ο Μπόσι και ο ίδιος ο Ντι Πιέτρο, ο εισαγγελέας σύμβολο εναντίον της διαφθοράς, αρνήθηκε να αναλάβει το υπουργείο των Εσωτερικών.

Τη στιγμή που η Δεξιά ετοιμάζεται να επεράσει και τα τελευταία εμπόδια προς την εξουσία, η αριστερή συμμαχία των Προγκρεσίστι αρχίζει να διερωτάται για την ήττα της, ενώ τα κόμματα που την απαρτίζουν ετοιμάζονται να κατεβούν αυτόνομα στις ευρωεκλογές.

Η Αριστερά ανασυντάσσεται

Ο Μάσιμο ντ' Αλέμα με ένα μακροσκελές άρθρο του στην *Ουνιτά* (8/5) άνοιξε ουσιαστικά την προσυνεδριακή συζήτηση μέσα στο ΔΚΑ. Ο ντ' Αλέμα, ο οποίος εμφανίζεται μαζί με τον Βελτρόνι, το διευθυντή της *Ουνιτά*, σαν πιθανότερος διάδοχος του Οκέ-

το, άφησε ένα σαφές μήνυμα τόσο προς την ηγεσία του ΔΚΑ όσο και προς τα υπόλοιπα κόμματα του αριστερού συνασπισμού, δηλώνοντας ότι θα υποστηρίξει τον Οκέτο και ότι αρνείται να συμμετάσχει στα υποτιθέμενα παιχνίδια εξουσίας μέσα στο ΔΚΑ.

Ο ντ' Αλέμα αποτελεί το πρώτο ηγετικό στέλεχος του ΔΚΑ που προσπάθησε να κάνει μια ανάλυση της εκλογικής ήττας. Για τον ντ' Αλέμα η κατάκτηση των κεντρικών ψηφοφόρων δεν μπορεί να επιτευχθεί με τη διάλυση της Αριστεράς, την καταστροφή ή τη μεταμόρφωση του ΔΚΑ. Σε αντίθεση, όμως, με τον Οκέτο αποφεύγει να μιλήσει για τη δημιουργία μιας ομοσπονδίας των κομμάτων που συμμετείχαν στην Αριστερή Συμμαχία, ισχυριζόμενος ότι η ανανέωση της Αριστεράς από μόνη της δεν είναι αρκετή για να την οδηγήσει στο μέλλον στην κυβέρνηση. Το πρόβλημα αφορά όλη την ευρωπαϊκή Αριστερά και την κρίση την οποία περνά το κάθε εθνικό welfare και η οποία οδηγεί σε εξαφάνιση το κάθε εθνικό κράτος, όπως το είχαμε γνωρίσει. Από την κρίση και τη διάλυση του welfare, οι δυνάμεις της Αριστεράς και του Κέντρου άντεξαν σε πολλές περιοχές του υπανάπτυκτου Νότου, ενώ η επιτυχία της Δεξιάς δεν οφείλεται μόνο στην τηλεόραση, μα σε μια οργανική σχέση με την κοινωνία, τόσο διαμέσου των παραδοσιακών μορφών όσο και διαμέσου των νέων μορφών του κόμματος επιχείρησης που εκφράστηκε έντονα στη Βόρεια Ιταλία. Η συμμαχία των δυνάμεων της Αριστεράς με τις δυνάμεις του Κέντρου μπορεί να επιτευχθεί μέσα από μια αντιπολίτευση μόνο στο πεδίο της δημοκρατικής μεταρρύθμισης της ιταλικής κοινωνίας.

Ο Μπερτινότι, ο γραμματέας της Κομμουνιστικής Επανίδρυσης, φαίνεται ότι έχει ιδέες πολύ πιο ξεκάθαρες τόσο από την ηγεσία του ΔΚΑ όσο και από τα σκληροπυρηνικά στελέχη του κόμματός του. Για τον Μπερτινότι, πρώην εργατικό συνδικαλιστικό στέλεχος της μεγαλύτερης ιταλικής εργατικής ομοσπονδίας GCIL και των δημοκρατικών κομμουνιστών του ΔΚΑ, η Ευρώπη έχει ανάγκη κάποιες ισχυρές ιδέες που να ξεπερνούν τόσο τη Δεξιά όσο και τις αποτυχίες της σοσιαλδημοκρατίας. Η σημερινή Ευρώπη οικοδομείται, για τον Μπερτινότι, μέσα από έναν συμβιβασμό του αμερικανικού και του γιαπωνέζικου μοντέλου, βασιζόμενη στη μόνη υποαπασχόληση και το τέλος των πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, των δικαιωμάτων που δίνουν ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο στην πολιτική και κοινωνική υπόσταση του πολίτη. Απέναντι στις πολιτισμικές αλλαγές που προτείνει η Δεξιά, η Αριστερά θα πρέπει να προτείνει την επικλούμενη στην Ιταλία «δημοκρατία των μεγάλων χώρων», η οποία θα διεκδικεί την εβδο-

μάδα των 35 ωρών σαν μεγάλη κοινωνική και πολιτισμική αλλαγή και όχι σαν κάποιο συνδικαλιστικό αίτημα και η οποία θα τροφοδοτείται από όλα τα πολιτικά αντικείμενα που σήμερα δέχονται τα χτυπήματα «αποδιοργάνωσης της εργασίας» και του κατακερματισμού των δυνάμεών της.

Την ίδια στιγμή που το ΔΚΑ και η Επανίδρυση έχουν αρχίσει να ξεπερνούν το εκλογικό αποτέλεσμα, οι άλλες δυνάμεις της συμμαχίας των Προγκρεσίστι αντιμετωπίζουν σοβαρά υπαρκτά προβλήματα. Οι Πράσινοι και η Ρέτε προσπαθούν να πιέσουν το ΔΚΑ στην κατεύθυνση της δημιουργίας ενός ενιαίου κόμματος.

Το βαρόμετρο των ευρωεκλογών

Οι ευρωεκλογές θα αποτελέσουν το βαρόμετρο με το οποίο τόσο ο Μπερλουσκόνι όσο και οι Προγκρεσίστι θα προσπαθήσουν να καθορίσουν το πεδίο σύγκρουσής τους. Ταυτόχρονα με τις ευρωεκλογές θα διενεργηθούν σε αρκετές πόλεις και οι δημοτικές εκλογές, στις οποίες η Λέγκα του Βορρά θα κατεβεί μόνη της.

Η εικόνα του Μπερλουσκόνι μέσα από τις διαπραγματεύσεις για το σχηματισμό της κυβέρνησης άρχισε να φθείρεται, ενώ οι έντονες ανησυχίες και οι καταδίκες της αμερικανικής και ευρωπαϊκής κοινής γνώμης για το ιταλικό εκλογικό αποτέλεσμα φαίνεται ότι αρχίζουν να προβληματίζουν πολλούς ψηφοφόρους. Η εισαγγελία του Μιλάνου αποφάσισε να συνεχίσει τις έρευνες εναντίον στενών συνεργατών του Μπερλουσκόνι για πλαστούς προϋπολογισμούς και δωροδοκίες.

Στις 25 Απριλίου, ημέρα της ιταλικής εθνικής επετείου της Απελευθέρωσης, περισσότερα από 500 χιλιάδες άτομα κάτω από μια ραγδαία βροχή διαδήλωναν στο Μιλάνο την πίστη τους στο σύνταγμα και τους δημοκρατικούς θεσμούς, ενώ λίγες μέρες αργότερα αμερικανοί δημοσιογράφοι ανακάλυπταν στην Αργεντινή έναν από τους αξιωματικούς των SS που ευθύνονται για την εκτέλεση 335 αθώων ομήρων στη Ρώμη, αναγκάζοντας τον Μπερλουσκόνι, τον Φίνι και τον Μπόσι να κρατήσουν μια απόλυτη σιωπή μπροστά σε μια από τις μεγαλύτερες τραγωδίες της κατοχής της Ιταλίας από τους Γερμανούς, αναβιώνοντας τα αντιφασιστικά αισθήματα της δημοκρατικής Ιταλίας. Ακόμη και ο καγκελάριος Κολ, περνώντας από το Βατικανό, άσκησε την κριτική του εναντίον της παρουσίας των νεοφασιστών στην κυβερνητική πλειοψηφία. Σε ποια Ευρώπη σκέφτεται να οδηγήσει την Ιταλία ο Μπερλουσκόνι;

Μιλάνο, 9 Μαΐου '94

■ ΟΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΤΟΥ ΜΠΕΡΛΟΥ- ΣΚΟΝΙ

Ουδέποτε είχαν εκλεγεί τόσες πολλές γυναίκες στην ιταλική βουλή, 93 το σύνολο, σε σχέση με τις 51 της προηγούμενης βουλής. Ωστόσο, οι περισσότερες ανήκουν στον πολιτικό χώρο της Δεξιάς. Μετά την εγγονή του Μουσολίνι, Αλεξάνδρα, περιδόνητη γίνεται και η 31χρονη ρωμαιοκαθολική Ειρήνη Πιδέτι, που κατέλαβε τη θέση της προέδρου της Βουλής. Τέτοιες είναι οι πολιτικές της απόψεις, ώστε ο ίδιο ο αρχηγός της Λέγκα του Βορρά, Ουμπέρτο Μπόσι, από το κόμμα του οποίου προέρχεται η Πιδέτι τη χαρακτηρίζει ως «χομεινίστρια». Μέσα σε λίγες εβδομάδες, η Πιδέτι έγινε η μασκώτ της Νέας Ιταλικής Δεξιάς. «Νέοι άνδρες» αλλά και «νέες γυναίκες» στην ιταλική πολιτική σκηνή. Ωστόσο, μία από τις βουλευτίνες του Μπερλουσκόνι, η Τιζιάννα Παρέντι, 44 ετών, δικαστίνα στην επιχείρηση «καθαρά χέρια», αποτόλμησε να κατηγορήσει τον Μπερλουσκόνι για αυταρχικό στυλ και να υποστηρίξει ότι δεν πρέπει κανείς να αποκλείσει την περίπτωση διείσδυσης της Μαφίας στις πολιτικές λέσχες της Forza Italia, του νεοπαγούς κόμματος του Μπερλουσκόνι.

Εξάλλου, ο δρόμος του μεγιστάνα των ΜΜΕ δεν φαίνεται να είναι στρωμένος με ρόδα, καθώς ο σύμμαχός του Μπόσι αντιμετωπίζει κατηγορίες για παράνομη χρηματοδότηση της Λέγκα και συγκεκριμένα από τη διαδόχη πλέον εταιρεία Φερούτζι. Και επιπλέον, ο Νο 3 στην επιχειρηματική αυτοκρατορία του Μπερλουσκόνι, ο Μαρσέλο ντελ Ούτρι, αντιμετωπίζει κι αυτός σειρά κατηγοριών.

Πολλά σκάνδαλα αναμένονται να δγουν στην επιφάνεια κι είναι βέβαιο ότι ο κ. Μπερλουσκόνι δεν θα έχει καθόλου ήσυχο ύπνο.

■ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

Θαυμαστές αλλά και φανατικοί πολέμιοι του Henry Kissinger, ασφαλώς θα συμφωνήσουν ότι το νέο ογκώδες βιβλίο του *Diplomacy* (Διπλωματία), εκ 512 σελίδων, αποτελεί μια από τις σπάνιες συμβολές στη συζήτηση για τις δυνάμεις που διαμορφώνουν τη διπλωματία. Έργο που τον τοποθετεί ανάμεσα στους πιο σημαντικούς στοχαστές για τη φάση της διπλωματίας στον αιώνα μας και που βασίζεται σε δυο έννοιες - κλειδιά: το εθνικό συμφέρον και την ισορροπία ισχύος. Ο Kissinger υποστηρίζει ότι για την κατανόηση της διπλωματίας οφείλουμε να μελετήσουμε τις διπλωματικές καντρίλιες που άρχισαν πριν από 350 χρόνια στην Ευρώπη, όταν ο καρδινάλιος Ρισελιέ ανέπτυξε την έννοια του εθνικού συμφέροντος, ενώ προσπαθούσε να εμποδίσει την αναδίωξη της Αγίας Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, που θεωρούσε απειλή για την ασφάλεια της Γαλλίας, παρά το ομόδοξον της θρησκευτικής πίστης. Από τότε το εθνικό συμφέρον έπαιξε να ταυτίζεται με ηθικές ή άλλες αξίες. Μετέπειτα, κατά το 18ο αιώνα, η διπλωματία της ισορροπίας ισχύος ασκήθηκε με έξοχο τρόπο από ένα νησιωτικό κράτος, τη Μεγάλη Βρετανία, που τα συμφέροντά της υπαγόρευαν συγκεκριμένη διατήρηση ισορροπιών μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών.

Ο Kissinger συγκαταλέγεται στη ρεαλιστική σχολή σκέψης κατά την οποία το εθνικό συμφέρον σταθμίζεται ψυχρά και η επιδίωξή του εφαρμόζεται εξίσου ψυχρά, χωρίς ηθικά ή άλλα προβλήματα. Η διδακτορική του διατριβή άλλωστε, που δημοσιεύτηκε το 1957 αφορούσε τον Metternich και τον Castlereagh (A word Restored). Είναι φυσικό ότι όσοι δικαίως αντιτάχτηκαν στην αμερικανική πολιτική στο Βιετνάμ, να βλέπουν τον Kis-

singer ως πρωταρχικά υπεύθυνο, όπως και όλη την αμερικανική εξωτερική πολιτική της εποχής εκείνης. Αυτό σε τίποτα όμως δε μειώνει την αξία του βιβλίου του, όπου η απογύμνωση της διπλωματίας από τα διάφορα πέπλα της είναι ίσως χρησιμότερη στη μεταψυχροπολεμική εποχή κατά την οποία έχουν κατεδαφιστεί και όλα τα ηθικά και ιδεολογικά προσχήματα.

■ ΔΙΑΔΟΧΟΙ

Η κούρσα της διαδοχής για την αντικατάσταση του προέδρου της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Jaques Delors που υπηρετεί στη θέση αυτή για μια ολόκληρη δεκαετία, έχει ήδη αρχίσει. Τα ευρωπαϊκά ΜΜΕ προβάλλουν, κατά περίπτωση, τους τρεις υποψήφιους διαδόχους του Delors, τον πρώην ολλανδό πρωθυπουργό Rund Lubbers, το βέλγο πρωθυπουργό Jean Luc Dehaene και το βρετανό επίτροπο Sir Leon Brittan.

Η απόφαση θα ληφθεί στη Σύνοδο Κορυφής στην Κέρκυρα, η δε πενταετής θητεία του νέου προέδρου θα αρχίσει από τις 7 Ιανουαρίου 1995.

Η αποχώρηση του Delors αφήνει ένα εμφανές κενό, καθώς ο ίδιος είχε ένα συγκεκριμένο πολιτικό υπόβαθρο,

ρεαλιστικό όραμα για την Ευρώπη και ικανότητα προσαρμογής στο πιο δύσκολο, ίσως και σκληρό πολιτικό, και οικονομικό πόστο του κόσμου.

Σήμερα, όποιος και να 'ναι ο διάδοχος, βέβαιο είναι ότι θα έχει να αντιμετωπίσει πολλές καταιγίδες, πολιτικές και οικονομικές, καθώς η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση πριν καν κλείσει χρόνο από την εφαρμογή της Συνθήκης του Μάαστριχτ, διευρύνεται και επιδιώκει να διευρυνθεί περαιτέρω, χωρίς ακόμη να έχει αποκλείσει την απαιτούμενη πολιτική, οικονομική και θεσμική εμβάθυνση. Το πολιτικό και οικονομικό υπόβαθρο και των τριών υποψηφίων, παρά τις διαφορές, δεν είναι και τόσο διαφορετικό. Οι απόψεις τους και οι προσεγγίσεις τους σε ακανθώδη και σημερινά φλέγοντα θέματα της Ένωσης, όπως η ανεργία, δεν απέχουν πολύ. Και κατά συνέπεια, η επιλογή, προϊόν φυσικά «διαβουλεύσεων» και συμφωνιών μεταξύ των ισχυρών κρατών - μελών της Ένωσης, ίσως να μην έχει και τόση μεγάλη σημασία από την άποψη των γενικών κατευθύνσεων.

Το ερώτημα είναι αν ο Νότος και τα μικρά κράτη της Ένωσης μπορούν να έχουν κάποια επίδραση και να διασφαλίσουν ορισμένα «κεκτημένα».

Στο Ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας, ένα νέο έθνος γεννήθηκε, φέρνοντας για πρώτη φορά στην ιστορία της Νότιας Αφρικής την πολιτική ισορροπία μεταξύ των διαφόρων φυλών. Η νέα σημαία του κράτους με έξι χρώματα, συμβολίζει το λαό της χώρας αυτής - όπου για 46 χρόνια «άνθισε» η πολιτική των φυλετικών διακρίσεων - το αίμα του, τη γη του, το χρυσάφι του, τον ουρανό του και την ειρήνη. Νέα ιστορική εποχή για μια νέα χώρα, μ' έναν εμπνευσμένο και ικανό ηγέτη, τον Νέλσον Μαντέλα, που ευτύχησε να οδηγήσει τη χώρα και τους μαύρους σε μια νέα ιστορική αυγή.

ΠΕΡΙ ΞΕΝΥΧΤΙΟΥ

• Επανερχεται στο θέμα του ξενυχτιού, με αφορμή τη συνέντευξη Κωστή Παπαγιώργη στο ΑΝΤΙ (τχ. 548), ο αναγνώστης μας, που επιστολή του δημοσιεύσαμε και στο προηγούμενο τεύχος.

Κύριε διευθυντά

Για δεύτερη φορά μένω κατά-πληκτος από το περιοδικό σας, μ' όλη αυτή την παράφορη υμνολογία προς τους ξενύχτηδες και τους μέθυσους και όλη την αθλιότητα που συνεπάγεται η αχαλίνωτη παρωδία της νύχτας. Εσείς δεν μιλάτε για προοδευτισμό ούτε για σουρεαλισμό, αλλά για μια γενικότερη απασία της νυχτερινής ζωής, συμπεριλαμβανομένων όλων των αθλιών και λούμπεν στοιχείων που αποτελούν την πλειοψηφία των γελωτών και αλλοτριωτικών συνειρμών στα μπαρ, στα σκυλάδικα και αλλού. Μα είναι δυνατόν να ισοπεδώνετε έτσι τα πράγματα;

Τι σχέση έχει το άρθρο του Κ.

Παπαγιώργη που δημοσιεύσατε με το αξιόλογο βιβλίο του *Περί μέθης* που είναι και ένα καλό μάθημα σ' όσους πιστεύουν στα «θαυματοργά» αποτελέσματα των ναρκωτικών; Εδώ ο άνθρωπος ξεφεύγει τελείως από τα φιλοσοφικά αξιώματα του βιβλίου του και ως άλλος εαυτός αναιρεί το ίδιο του το βιβλίο.

Τι σχέση έχει ο γραφικός μέθυσος, όπου περιγράφεται στο βιβλίο, με τους σκυλάδες, τους καψούρηδες και τους βλαχοκασιμπό της άθλιας πλέον νυχτερινής Αθήνας; Όστε έτσι, κ. Παπαγιώργη, για να μην σας χαλάσουμε το ξενύχτι σας, να ισοπεδωθούν όλα; Μήπως αυτή η κραιπάλη οδηγεί σε κάποια διέξοδο από τη συντηρητική καταπίεση; Μήπως ευνοεί τον ερωτισμό; Και οι εργαζόμενοι; Είναι υποχρεωμένοι να ανέχονται τα δίτσια των Νεοελλήνων μέχρι πρωίας;

Πάνος Κριάς

μουσικός
Σπάρτη

ΞΑΝΑ, ΟΔΥΣΣΕΙΑ

• Οδύσσειας συνέχεια, με το ΑΝΤΙ να διεκπεραιώνει την αλληλογραφία των αντιδίκων. Η σκυτάλη στον εκδότη του Κάλβου, Γ.Α. Χατζόπουλο.

Αγαπητό Αντί,

Ομολογώ πως αισθάνομαι καταχραστής τόσο της δικής σου δημοσιογραφικής και δημοκρατικής διαθεσιμότητας όσο και της υπομονής και της ανεκτικότητας των αναγνωστών σου. Διότι θα μπαφιάσατε από τη -γαρνιρισμένη με μικροεκπλήξεις είναι η αλήθεια- τούρτα της δημόσιας διέλκυστίνδας ανάμεσα σε μένα και τα πρόσωπα της αυλής της κ. Ζορμπά, για τις άτοπες επιλογές του τέως αναπληρωτή ΥΠ.ΠΟ. κ. Θ. Μικρούτσικου. Αλλά θα ζητήσω να μου επιτρέψετε ένα μικρό «κλείσιμο», που λέγανε και οι παλαίμαχοι ινστρουχτορες, με το οπτικώς απαραίτητο «κερασάκι» (της τούρτας...), αφού, έτσι κι αλλιώς, «το κακό τρίτωσε»...

1. Στον έκπληκτο και «αυτόκλητο» επιστολογράφο και «επικοινωνιολόγο» κ. Δ. Μπασαντή, έχω να πω ότι με ικανοποίησε με την επιδεκτικότητα του γεγονότος, που δημοσιοποίησα ευρύτερα σε προηγούμενο κείμενό μου, για την οικονομική σχέση ανάμεσα στο ΥΠ.ΠΟ., τον ίδιο και, βέβαια, τις εκδόσεις Οδυσσέας για τη συγκεκριμένη (1994) έκδοση του βιβλίου του. Του συνιστώ, πάντως, να είναι προσεχτικότερος και να ρίξει το «τουπέ» της αυτοπροβολής και της ευκαιριακής ρεκλάμας, κι ας μη μας αναγκάσει να γίνουμε κριτικοί του διάσημου «πονήματός» του, μη μας υποχρεώσει να πάρουμε τις «ανάποδες» στροφές - γιατί, τότε, ίσως δε θα προλαβαίνει να το ξαναμαζεύει από τα βιβλιοπωλεία ο ίδιος ή να του ζητούν πίσω τα λεφτά οι χορηγοί του...

2. Στην «αλγεινώς εντυπωσιασθείσα» κ. Μ. Μαυρομάτη (από το «Παγκράτι») θέλω να εκφράσω τον έπαινο και τη συμπάθειά μου για την «πιθανολογική» συνηγορία της και για την ευγνώμονα συμπαράστασή της στις ατυχίες της αγαπητής της «συμβούλου», αλλά ας μην είναι τόσο πρόχειρος μάρτυρας για θέματα που δεν μπορεί να γνωρίζει, όπως το ζήτημα της διαχείρισης των 32 εκατομμυρίων δρχ. από τη φίλη της «συντονίστρια» κ. Ζορμπά και τον συνεταιίρο αυτής, τότε γραμματέα του ΣΕΚΒ, κ. Τρ. Μυλωνόπουλο. Ιδού, λοιπόν, τι συνέβη; «Για τα σεμινάρια με τη Γενική Γραμμα-

τεία Ισότητας και για την οικονομική διαχείριση (των 32 εκατ. δρχ.) δεν υπήρξε καμιά σχετική απόφαση στα πρακτικά του Δ. Συμβουλίου πριν την πραγματοποίηση ή την ανάθεση των εργασιών». (Έκθεση της Εξελεγκτικής Επιτροπής του ΣΕΚΒ, Πρακτικό 10.02.1993). Ο νοών νοείτω. Αλβανιστί: γκέκε;...

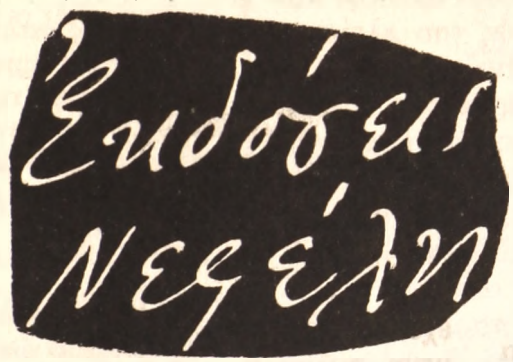
3. Στη «γενναιόδωρη», «πολιτισμένη» και (ανωτέρου) «επιπέδου» σύμβουλο του υπουργού μηδαμινούτσικης θητείας (αφού πιθανολογείται ότι τούτος αναλαμβάνει «οσονούπω» το Υπ. Εθνικής Άμυνας...) πρέπει να επαναλάβω ότι -δυστυχώς και πολλοί άλλοι- υστερούμε πολύ σε επίπεδο και ακόμη δεν εξελιχθήκαμε τόσο, ώστε, με την πρόεπουσα άνεση, να φτύνουμε μέσα και να ξαναπίνουμε νερό από το ίδιο δοχείο, (δικό μας το νερό, δικό μας και το σάλιο, θα μου πείτε...) για να εκφραστούμε μεταφορικώς και ολίγον τι πιπεράτα για την μοιραία ταύτην υστέρησή μας... Κατά τα άλλα, «Σε θαυμάζω μετά φρίκης, καλλονή ουρανομήκης...», που λέει ο ποιητής, ο οποίος δεν κατάλαβε ακόμη, ο τάλας, πόσο μάταια επιμένει όταν βεβαιώνει πως η ζωή, τελικώς, μόνο αισθητικά δικαιώνεται...

Ευχαριστώντας και πάλι για τη φιλοξενία
Γιώργος Α. Χατζόπουλος

ΜΑΤΑΙΟΤΗΣ ΜΑΤΑΙΟΛΗΤΩΝ!

Από τον αναγνώστη μας,
λογοτέχνη, Βασίλη Καραδίτη
πήραμε την επιστολή που
ακολουθεί.

Στις 22 Απριλίου έγινε στο χώρο του Ιδρύματος Γουλανδρή - Χορν μια μεταθανάτια εκδήλωση για τον πρόωρα χαμένο θεσσαλονικιό πεζογράφο μας, Τόλη Καζαντζή. Για το έργο και την προσωπικότητα του αλησμόνητου συγγραφέα (τουλάχιστον για όσους τον γνώρισαν από κοντά) μίλησαν εκτεταμένα και με καίριες αναφορές οι φίλοι και συνάδελφοί του λογοτέχνης Χριστόφορος Μηλιώνης, Σπύρος Τσακνιάς και Αλέξανδρος Αργυρίου (μια θερμή, κριτική αποτίμηση της πεζογραφικής προσφοράς του Τόλη Καζαντζή, επιχειρεί στην *Καθημερινή* της 26.4.1994 ο Παντ. Μπουκάλας). Η εκδήλωση, μετά πάροδο διετίας από το θάνατο του Καζαντζή, είχε

Εξιδόσεις
Νεφέλη

Εένη λογοτεχνία

ΕΛΣΑ ΜΟΡΑΝΤΕ

Ημερολόγιο 1938

(ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΟΝΕΙΡΩΝ)

Μόλις Κυκλοφόρησε

...Πρωθοῦν τό έλληνικό βιβλίο

Ασκληπιοῦ 6, Αθήνα 106 80. Τηλ.: 3607744

Όλα τα βιβλία
ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΥ
από την Νεφέλη

ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟΝ ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΚΛΕΦΤΗ
ΠΤΩΜΑΤΑ, ΠΤΩΜΑΤΑ, ΠΤΩΜΑΤΑ...

ΚΑΛΙΑΡΝΤΑ
ΤΗΣ ΦΥΛΑΚΗΣ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΔΩΔΕΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΑΚΙΑ
ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΑΛΑΤΙΝΗ ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ
Ο ΜΥΣΤΑΞ

Ο ΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΚΑΦΕΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
ΤΟ ΑΓΙΟ ΧΑΣΙΣΑΚΙ

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΒΕΡΟΛΙΝΟΥ
ΤΑ ΜΙΚΡΑ ΡΕΜΠΕΤΙΚΑ
ΨΕΙΡΟΛΟΓΙΑ

ΤΟ ΜΠΟΥΡΔΕΛΟ
ΙΩΑΝΝΟΥ ΑΠΟΚΑΛΥΨΙΣ
ΑΡΕΤΙΝΟΥ, ΤΑ ΑΚΟΛΑΣΤΑ ΣΟΝΕΤΑ
(Εικονογράφηση Κώστας Τσόκλης)

ΤΟΠΟΡ
Η ΦΟΥΣΤΑΝΕΛΛΑ
ΠΟΤΕ ΚΑΙ ΤΙΠΟΤΑ

Μόλις κυκλοφόρησαν
Η ΕΘΝΙΚΗ ΦΑΣΟΥΛΑΔΑ
ΠΟΙΗΜΑΤΑ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΕΦΕΛΗ

ΑΣΚΛΗΠΙΟΥ 6, ΑΘΗΝΑ 106 80 - ΤΗΛ. 3639962

προγραμματισθεί από την Εταιρία Ελλήνων Συγγραφέων (της οποίας ήταν ιδρυτικό μέλος ο μακαρίτης) και από κοινού με τον εκδοτικό οίκο Νεφέλη (επ' ευκαιρία της κυκλοφορίας των τελευταίων διηγημάτων του συγγραφέα με τον τίτλο «Ματαιότης ματαιοτήτων»). Οι σχετικές προσκλήσεις είχαν αποσταλεί εγκαίρως από την Εταιρία σ' όλα τα μέλη της που εγγίζουν, αν δεν υπερβαίνουν, τους διακόσιους είκοσι λογοτέχνες (κατά τεκμήριο από τους πιο αξιόλογους του φιλολογικού κόσμου της χώρας).

Δεν θα σχολιάσω εδώ το γεγονός της απουσίας από την εκδήλωση του συντριπτικού αριθμού των μελών της Εταιρίας, μεταξύ των οποίων, πλην ελαχίστων τιμητικών εξαιρέσεων, όλοι οι συνάδελφοι πεζογράφοι του μεταστάντος. Στο τέλος τέλος δικαίωμά τους ήταν να τιμήσουν με την παρουσία τους, ή όχι, τη μνήμη ενός άξιου εργάτη της τέχνης (είναι πιθανόν ορισμένοι από αυτούς να αγνοούν μέχρι σήμερα το έργο του Καζαντζή, συμβαίνουν κι αυτά τα παράδοξα στις συντεχνίες των λογοτεχνών εν Ελλάδι). Εκείνο που κακίζω όμως και καταγγέλλω, ως μέλος της Εταιρίας (κι όχι μόνο), σαν δείγμα μοναδικής απρέπειας και έλλειψης στοιχειώδους σοβαρότητας, είναι η απουσία από την παραπάνω εκδήλωση του πλείστου των μελών του Διοικητικού Συμβουλίου της Εταιρίας και προπάντων του προέδρου της (κατά σύμπτωση παλιού πεζογράφου και γνώστη, υποθέτω, του πεζογραφικού έργου του Καζαντζή). Συνέτρεξαν για όλους αυτούς ανυπερβλήτα κωλύματα παρουσίας ή λησμόνησαν πριν την ώρα του ένα μνημόσυνο, του οποίου, δεδαίως, ήταν οι ίδιοι (εξ εθισμού ή εκ καθήκοντος, έστω) οι άμεσοι οργανωτές του; Εκτός κι αν η συγκεκριμένη αδράνεια εντάσσεται στη γενικότερη, χρόνια ραστώνη της Εταιρίας, για την οποία οι πολλαπλές διαμαρτυρίες άλλων μελών στο παρελθόν.

Το φαινόμενο σχολιάστηκε δυσμενέστατα από αρκετούς παρισταμένους (κι άσχετους με τις πρακτικές και τα πρόσωπα της εταιρίας) και δημιουργεί, πιστεύω, ένα τεράστιο θέμα ηθικής τάξης και δεοντολογίας για το, υποτιθέμενο, υψηλό επίπεδο και κύρος της Εταιρίας. Το χειρότερο απ' όλα ήταν όταν κάποιος ακροατής μάς υπενθύμισε πικρόχολα ότι το δρόμο της οργανωμένης εκδήλωσης συνέπεσε -προς άλλη ατυχίαν του τιμώμενου συγγραφέα-

με τον τελικό του Πανερωπαϊκό Πρωταθλήματος Μπόσκεϊ μετά Ολυμπιακού - Μπανταλόν. Έτσι, υπέθεσαν ευλόγως κάποι άλλοι ακροατές ότι η απουσία τι καταστατικών εκπροσώπων της Εταιρίας μπορεί να προκλήθη από την ανυπόφορη αγωνία και καθήλωσή τους στην καρέκλα, όψει της εκδάσεως του «ιστοικού» για τη χώρα μας αγώνα (έχουμε δα πνευματικές ανησυχίες και μόνο)!

Ωστόσο, εγώ και ορισμένοι από τους παραστάτες, μέλη και μη της Εταιρίας, που αγνοήσαμε -ως έδει, φαίνεται- το υψίστης εθνικής σημασίας αθλητικό συμβάν, περιμένουμε από τους εκπροσώπους της Εταιρίας, που έλαμψαν διά της απουσίας των, να μας εξηγήσουν τη σχετική απορία. Αν μη αλλο, ας μη μας τρώει κι αυτή η αμφιβολία!

Με τιμή
Βασίλης Καραβίτης

ERRATA

★ Παρά τις κατά καιρούς διακηρυγμένες μας προσπάθειες για μείωση των τυπογραφικών λαθών, στο προηγούμενο ιδιαίτερο τεύχος μας, δεν καταφέραμε να είμαστε συνεπείς στις διακηρύξεις μας. Έτσι:

□ Στα αποσπάσματα συνεντεύξεων του Τζων Καϊήτς «χάθηκε» το όνομα του ανθρώπου που επέλεξε και επιμελήθηκε τα κείμενα: ήταν ο καλός μας συνεργάτης Χαράλαμπος Γρίδας.

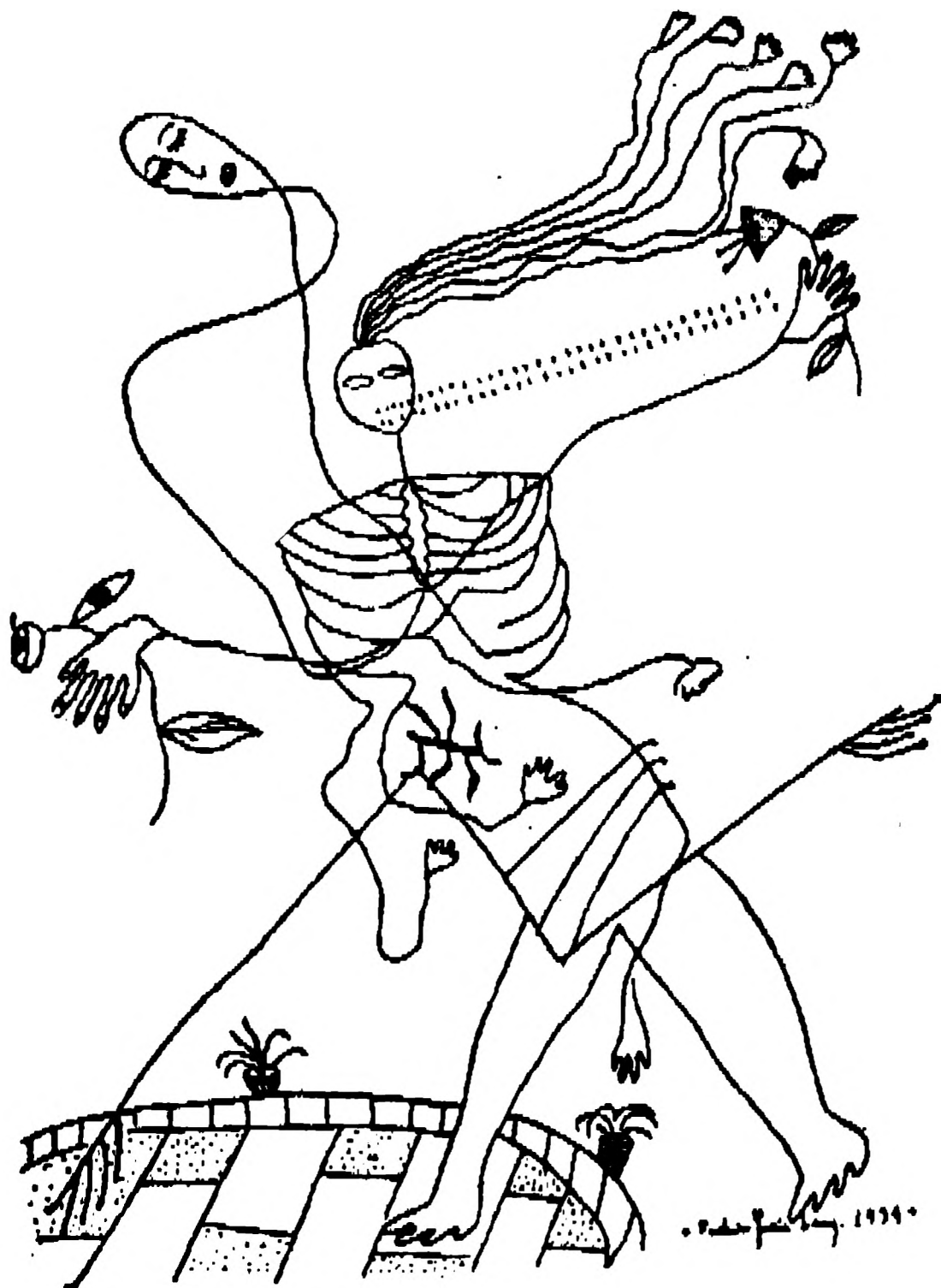
□ Στο κείμενο για την αντιστασιακή λογοτεχνία της επταετίας υπέγραφε ο καθηγητής Γιάννης Βασιλακάκος.

□ Στη δεύτερη σελίδα με τη συνέντευξη του ζαϊρινού πεζογράφου Κάμα Καμάντα στη Λίνα Λυχναρά, μεπερδεύτηκαν οι στήλες. Το κείμενο διαβάζεται αλλιώς δεξιά προς τ' αριστερά - όπως Ταλμούδ!

- Τέλος, μια σειρά από παρανοήσεις, λάθη στίξης και λιγότερο σοβαρά λάθη έκαναν δυσχερή την ανάγνωση άλλων κειμένων. Επαφίεμεθα στην ανοχή των αναγνωστών μας και οφόμεθα...

Η έκθεση βιβλίου στο πεδίο του Αρεως, που φέτος γίνεται με περισσότερη επιμέλεια από μέρους των διοργανωτών και με μεγαλύτερο ενδιαφέρον γι' αυτή από τα μέσα ενημέρωσης, είναι μια καλή ευκαιρία όχι μόνο για να υπενθυμίζουμε τη σημασία που έχει το διάβασμα στους μεταμοντέρνους καιρούς που ζούμε, αλλά και να ξαναθέτουμε επί τάπητος το πρόβλημα που αντιμετωπίζει ο κλάδος του βιβλίου και η αντιμετώπισή του από την πολιτεία. Το βιβλίο δεν είναι μόνο ένα εμπορικό προϊόν αλλά, πρώτα, είναι πολιτιστικό αγαθό. Πότε επιτέλους θα το καταλάβουν και οι κρατικοί ιθύνοντες και θα το αγκαλιάσουν με τη φροντίδα και το ενδιαφέρον τους;

Φ. Γ. ΛΟΡΚΑ: ΘΑΝΑΤΟΣ, ΣΧΕΔΙΟ, 1934

ΚΑΙ ΤΑ ΛΟΙΠΑ ΘΡΗΝΟΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΥΡΤΟΝ ΣΕΝΑ ΝΤΑ ΣΙΛΒΑ

«Ας μας συγχωρέσει ο Λόρκα που δανειζόμαστε το θρήνο που έγραψε για τον Ιγνάθιο Σαντσέθ Μεχίας, τον ταυρομάχο φίλο του που πληγώθηκε θανάσιμα στην αρένα... Αλλά τι πιο ταιριαστό θα έβρισκε κανείς για να μιλήσει για τον Άυρτον Σένα ντα Σίλβα, τον οδηγό της Φόρμουλα 1, που χάθηκε τόσο τραγικά στην πίστα της Ιμολα στον Άγιο Μαρίνο». Στην τελευταία σελίδα γράφει ο Νίκος Βρατσάνος.

ΝΤΟΡΤ

Μιλώ για το θέατρο σήμαινε, για τον Μπερνάρ Ντορτ, που πέθανε στις 5 Μαΐου, «μιλώ για μια σειρά ανταλλαγών ανάμεσα σ' ένα κείμενο και σ' ένα θέαμα αλλά κι ανάμεσα σ' ένα θέατρο και σε μια κοινωνία. Γράφει η Δηώ Καγγελάρη. ΣΕΛ. 50

ΔΙΑΜΑΝΤΗΣ

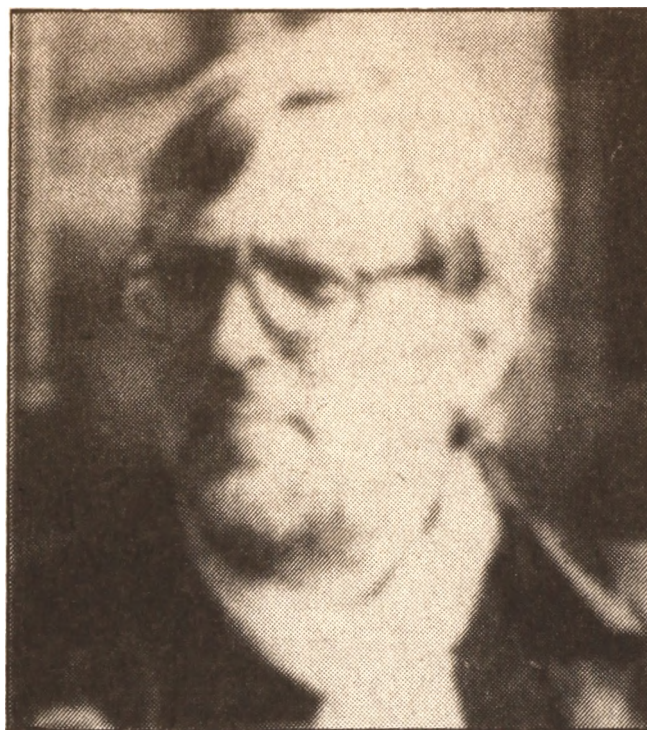
Ο κύπριος ζωγράφος Αδαμάντιος Διαμαντής, που έφυγε πλήρης ημερών, στέκεται ουσιαστικά ο πρώτος δάσκαλος της κυπριακής ζωγραφικής. Για το έργο του και την προσφορά του στην κυπριακή τέχνη γράφει ο Αλέξανδρος Ξύδης. ΣΕΛ. 51

ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

«Σιωπή τρομακτική του στερεώματος / μην πουν δεν έκαμα το χρέος, / απόφυγα την αναμέτρηση μαζί σου». Ο Αλέξης Ζήρας γράφει για τον Ανέστη Ευαγγέλου, τον ποιητή από τη Θεσσαλονίκη, που έφυγε το Πάσχα. ΣΕΛ. 52

Αναζητώντας το διάλογο θεάτρου και κοινωνίας

«Μιλώ για το θέατρο» σήμαινε για τον Μπερνάρ Ντορτ, που «έφυγε» στις 5 Μαΐου στα εξηταπέντε του χρόνια, «μιλώ για μια σειρά ανταλλαγών ανάμεσα σ' ένα κείμενο και σ' ένα θέαμα, ανάμεσα σε μερικούς ηθοποιούς και σ' ένα σκηνοθέτη, ανάμεσα σε μια σκηνή και σε μια πλατεία, ανάμεσα σ' ένα θέατρο και σε μία κοινωνία». Αρνούμενος να θεωρήσει το θέατρο απλό καταναλωτικό αγαθό ή ανεξιχνίαστο μυστήριο «μίλησε» για «το μεγάλο θεατρικό παιχνίδι».

Μπερνάρ Ντορτ

Βιλάρ, αμέσως μετά το Φεστιβάλ.

Ωστόσο, με τον καιρό αποδείχτηκε ότι μπορούσε να συμφωνεί με το θέατρο στην υπηρεσία του μεγάλου κοινού που πρέσβευε ο Βιλάρ, όχι όμως και με το ξεπερασμένο λεξιλόγιό του περί αισθητικής.

Στις θεατρικές κριτικές του στο *Εξπρές*, από το 1953 ως το 1955, και –κυρίως– στο περίφημο «*Théâtre Populaire*» («Λαϊκό Θέατρο»), την επιθεώρηση που ίδρυσε το 1953 με το φίλο του Ρολάν Μπαρτ, ο Ντορτ πρόβαλε τις αρχές ενός θεάτρου υψηλών αισθητικών προδιαγραφών, που θα συνέδεε τη «μοίρα» του με τη μοίρα του κοινού και που προϋπέθετε μια «άλλη» στάση θεατών και κριτικών. Η συντακτική ομάδα του «*Théâtre Populaire*» απέρριπτε τόσο την εσπευστική κριτική που αρκείται να εκθειάζει «το αιώνιο, αμετάβλητο κάλλος» όσο και την κοινωνιολογική που έβλεπε το θέατρο μόνον ως «απλό μέσο επέμβασης στην κοινωνική πάλη». Το αίτημά τους υλοποιήθηκε στις παραστάσεις που έδωσε το Μπερλίνερ Ανσάμπλ το 1954 στο Παρίσι: «ένα θέατρο ριζωμένο σε μια ουσιαστική θεατρικότητα και ανοιχτό στην κοινωνία του σήμερα». Η επαφή με τον Μπρεχτ υπήρξε καταλυτική για τον Ντορτ και τους συνεργάτες του. Μπαρτ και Ντορτ γίνονται ο στόχος του αντιμπρεχτικού Ιονέσκο και του εμπνέουν τα μπουφόνικα πρόσωπα του έργου «*Το αυτοσχεδίασμα της Άλμα*».

Το 1960 εκδόθηκε η –αξεπέραστη μέχρι σήμερα– μελέτη του Ντορτ «*Ανάγνωση του Μπρεχτ*», που έτυχε θερμής υποδοχής από την κριτική: «απαραίτητο για την κατανόηση του Μπρεχτ, αυτό το δοκίμιο μάς παραπέμπει στις πηγές». (Στην Ελλάδα εκυκλοφόρησε το 1975 από τις εκδόσεις Κέδρος σε μετάφραση Άννας Φραγκουδάκη και με επιμέλεια Νικηφόρου Παπανδρέου). Δύο χρόνια αργότερα υποστή-

ριξε και μια λαμπρή διατριβή για τον Μπρεχτ.

Η γνωριμία του με την μπρεχτική θεωρία και πράξη έπαιξε καθοριστικό ρόλο στις αρχές της «αισθητικής της παράστασης» που ανέπτυξε Ντορτ ως κριτικός, δοκιμογράφος, θεατρολόγος και και καθηγητής, «εγγράφοντας» το πειρασσιακό γεγονός μέσα σε μια «ιστορική κοινωνιολογική και αισθητική προοπτική».

Γιατί ο Μπερνάρ Ντορτ υπήρξε κριτικός της ουσιαστικής έννοια του όρου, «ραβδόσκιπος» και «πυξίδα» της εποχής του κι ως πρωτόμυσε να δηλώνει «δοκιμογράφος». Σάρκαί, δέβαια τους επαγγελματίες θεατρικούς «δογμαστές κρασιών» που διατείνονταν ότι «Μπαρρώ '47 είναι πολύ καλός, αλλά ο Μπαρρώ '57 είναι κακιά χρονιά»...

Για τον Ντορτ «κριτικός» θα μπορούσε να είναι «εκείνος που θα μάθει στο θεατή την τέχνη του θεατή», αλλά κι εκείνος που θα είναι «μέσα και έξω από την παράσταση, όπως ο «dramaturg» των γερμανικών θεάτρων ή ο «litera director» των αγγλικών.

Την τέχνη του ξεχωριστού θεατή δίδαξε Ντορτ «μέσα κι έξω» από το θέατρο: στα άρθρα του στο *Théâtre Populaire*, στη *Monde*, στο *Théâtre de l'Europe*, στα βιβλία του, στις μεταφράσεις του και στα μαθήματα που έδινε στην πανεπιστήμιο και στο Κονσερβατοάρι. Ως σύμβουλος δραματολογίου επί τέσσερα χρόνια στο Εθνικό Θέατρο του Στρασβούργου, ηθοποιός για λίγο στους «*Μαθητευόμενους μαγούς*» του Αντουάν Βιτέζ στην Αβινιόν και στην «*Όπως σας αρέσει*», σε σκηνοθεσία Μαρ Φρανσουά, ως θεατής στα θέατρα όλης της Ευρώπης.

Ίσως και ως διευθυντής θεάτρου και θεαμάτων στο υπουργείο Πολιτισμού το 1988, όταν αποδέχτηκε την πρόσκληση του Ζακ Λαγκ «*θρωμίζοντας τα χέρια του*». «Εμπειρία σύντομη –έναν χρόνο– και επίπονη. Ο Μπερνάρ Ντορτ δεν είχε κλίση στην εξουσία. Είχε, αντιθέτως, στη διδασκαλία», σημειώνει η *Chantal Meyer Plantureux* στη *Monde* «και όλοι όσοι είχαν την τύχη να παρακολουθήσουν τα μαθήματά του διατηρούν την ανάμνηση ενός εξαιρετικού δασκάλου. Εύρισκε μια αυθεντική ευχαρίστηση στο να διδάσκει, στο να μοιράζεται τις γνώσεις του. Και πολύ συχνά τα μαθήματά του προεκτείνονταν το βράδυ στο φουαγιέ του θεάτρου. Για τους παλιούς φοιτητές του, για όλους αυτούς που τον γνώρισαν, η μυρωδιά από το Toscani, το πούρο του, θα κυματίζει ακόμη για πολύ καιρό στα διαλείμματα των παραστάσεων».

Αξέχαστος και για τους έλληνες φοιτητές της θεατρολογίας που είχαμε την τύχη να υπάρξουν με μαθητές του.

Δηώ Καγγελάρη

Ο δάσκαλος της κυπριακής ζωγραφικής

του Αλέξανδρου Ξύδη

Πέθανε πλήρης ημερών ο
κύριος ζωγράφος
Αδαμάντιος Διαμαντής,
καλλιτέχνης που θεωρείται
σημαντικός επειδή η
ζωγραφική του
χαρακτηρίζεται από τη
διαπλοκή της με το τοπίο και
τους ανθρώπους της
Κύπρου, χωρίς ποτέ να
παρασυρθεί σε
αισθηματισμούς ή
γραφικότητες. Για τον
Διαμαντή και το έργο του
γράφει ο συνεργάτης μας
Αλέξανδρος Ξύδης.

Στο καφενείο του χωριού, 1951. Λάδι σε καμβά, 1951. Κρατική Πινακοθήκη, Λευκωσία

Ο Αδαμάντιος Διαμαντής στέκεται ουσιαστικά ο πρώτος «δάσκαλος» της νεαρής κυπριακής ζωγραφικής, που δεν αριθμεί ούτε ενός αιώνα ζωή. Μαθητής του πρώτου επώνυμου, αλλά σχεδόν άγνωστου ως τις μέρες μας ζωγράφου της Κύπρου Ιωάννη Κισσονέργη (1889-1963) τελείωσε τις σπουδές του στην Αγγλία, στο Βασιλικό Κολλέγιο των Τεχνών του Λονδίνου. Εκεί ανέπτυξε το μεγάλο ταλέντο του στην αντικειμενική υπόδοση του περιβάλλοντος κόσμου, κατά τα αγγλικά πρότυπα των πρώτων μετα-ιμπρεσιονιστικών δεκαετιών του 20ού αιώνα. Το έμαθε όμως όλο το υπόλοιπο της ζωής του όχι στην απόδοση του ποιουδήποτε περιβάλλοντος κόσμου, αλλά συγκεκριμένων κυπριακών τόπων και ανθρώπων. Έτσι, ο αντικειμενισμός του δεν αποτελεί πυρήν καταγραφή ενός κόσμου τυχαίου, που θα τον διάλεγε σαν διαφορετικό θέμα μιας ζωγραφικής άσκησης, αλλά δοκιμή ερμηνείας και μετάδοσης του έντονου διώματος μιας στενά προσωπικής σχέσης με το πολύ συγκεκριμένο θέμα της κυπριακής ουσίας, όπου έχει τις ρίζες του. Όσο ζωντανή και θερμή και να έχει κάνει την εμπλοκή της ζωγραφικής του με το τοπίο και τους ανθρώπους της Κύπρου, ουδέποτε αφέθηκε να παρασυρθεί σε αισθηματισμούς ή γραφικότητες.

Όπως έχει συγκεντρώσει στο Μουσείο Λαϊκής Τέχνης της Λευκωσίας που ίδρυσε και διεύθυνε ό,τι πιο όμορφο χρειασίδι και στολίδι έχει φτιάξει τους τελευταίους αιώνες ο κυπριακός λαός, με τον ίδιο τρόπο ο Διαμαντής έχει αποτυπώσει με το πινέλο και τα χρώματά του τις κινήσεις, τις εκφράσεις του χωρικού στις καθημερινές στιγμές της δουλειάς και της σκόλης του. Τον απεικονίζει όχι με τη διάθεση του ζωγράφου ή τουριστικής γραφικότητας. Τον επενδύει με το κύρος και την αυθεντία ενός ανθρώπινου τύπου στον οποίο συμπτυκνώνεται

όλη η ουσία του πιο γνήσιου κυπριακού λαού, του «Κόσμου της Κύπρου» όπως ονομάζει από μια φράση του φίλου του Γιώργου Σεφέρη τη μεγάλη του σύνθεση (17,5 μέτρα μήκος X 1,75 ύψους) του 1972 που βρίσκεται σήμερα στη Θεσσαλονίκη. Είναι ένας κόσμος που άρχισε ν' αλλοιώνεται με τον «εκσυγχρονισμό» της Κύπρου και που χάθηκε, αλίμονο, τελειωτικά το 1974.

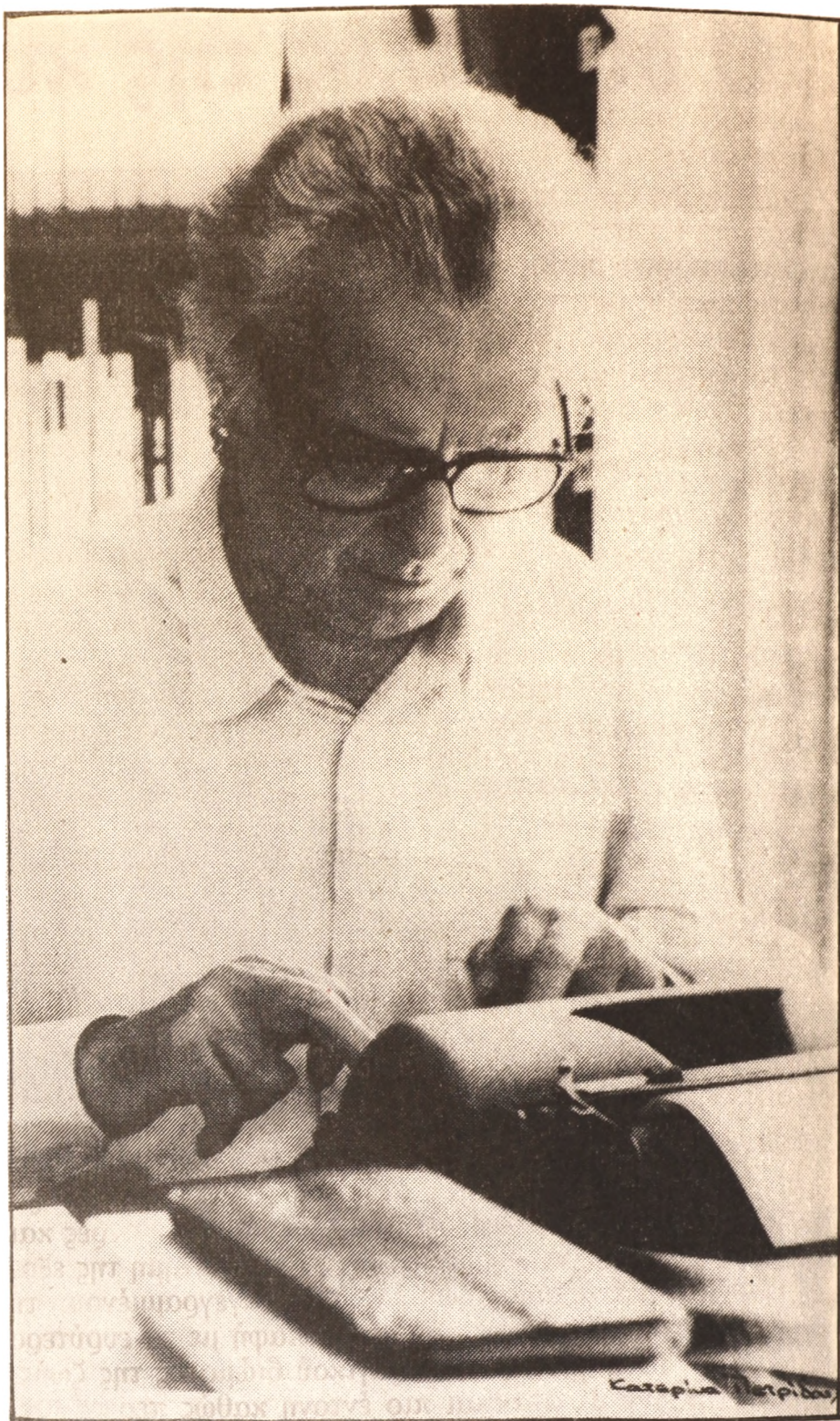
Όταν πρωτογνώρισα τον Διαμαντή το 1966, και γίναμε φίλοι, αυτό που μ' εντυπωσίασε πιο πολύ ήταν ακριβώς η αφοσίωσή του στους ανθρώπους και τους τόπους του νησιού του. Τους λάτρευε και τους υπηρετούσε, σαν ένας κοσμικός άγιος με το φωτοστέφανο των κατάλευκων μαλλιών του ν' ανεμίζουν. Όπως γράφει ο ίδιος το 1964 «... η ζωγραφική στάθηκε η κύρια απασχόλησή μου και η Κύπρος – τα χωριά της οι άνθρωποί της – το κύριο ενδιαφέρον μου... Προσωπικά θα μείνω πιστός στον κόσμο μου όσο υπάρχει, όσο θα μένει αληθινός και ζωντανός, όσο θα εξακολουθεί να εμπνέει το σεβασμό μου... για μένα στάθηκε μια αστείρευτη πηγή έμπνευσης». Δεν έμοιαζε μόνη του απασχόληση να ήταν η τέχνη του, αλλά η μελέτη κι εμβάθυνση στις κυπριακές ρίζες του κι η αποκάλυψη τους με καινούργιους φίλους, όσους ένιωθε ότι ήθελαν κι αυτοί να κοινωνήσουν με το νησί και με τους ανθρώπους του. Η περιοδεία μας στο νησί, ολόκληρο όπως ήταν τότε, με τον Διαμαντή ως οδηγό θα μου μείνει αλησμόνητη.

Ισως έφυγε στην ώρα του ο Διαμαντής, αφού τον αποχαιρέτησε η Κύπρος που αγάπησε. Του έλειψαν μόνο έξι χρόνια για να κλείσει τον αιώνα. Το έργο του όμως δεν έχει ανάγκη από άλλο χρόνο για να επιβληθεί. Έχει κερδίσει κιόλας τη θέση του πολύ ψηλά στο στερέωμα της κυπριακής τέχνης.

Αθήνα, 8 Μαΐου 1994

Η διαύγεια και το πάθος στην ποίηση του Ανέστη Ευαγγέλου

Το Πάσχα έφυγε ο Ανέστης Ευαγγέλου (1937 - 1994)· ποιητής, πεζογράφος, δοκιμιογράφος της Θεσσαλονίκης. Το ANTI θα επιχειρήσει μελλοντικά, σε αφιέρωμα, μια πλήρη παρουσίαση για τον άνθρωπο και το έργο του. Ελάχιστη τιμή, η μελέτη του Αλέξη Ζήρα που δημοσιεύουμε σήμερα.

Τα τελευταία χρόνια ολοένα και περισσότερο προβάλλει απαιτητικό το αίτημα μιας επανεκτίμησης της ποιητικής μας παράδοσης. Ποια είναι τα αίτια αυτής της ερωτηματικής μας στάσης απέναντι σε ό,τι θεωρούσαμε κατοχυρωμένο στον χρόνο, ή, αντίθετα, καταδικασμένο στην αφάνεια; Μια σειρά από απαντήσεις θα μπορούσαν να δοθούν εδωπέρα, όπως ότι δεν είχε μικρή συμβολή η κρίση της μοντερνιστικής αισθητικής, καθώς και η αμφισβήτηση των αξιολογικών της κριτηρίων. Και ακόμα, ότι η επανεξέταση της σημασίας του ρομαντισμού, όχι μόνο μας φώτισε μια πλούσια ποιητική παράδοση, αυτήν του 19ου αι., αλλά μας έδειξε ταυτόχρονα ότι αν ξεφύγουμε από τις αγκυλώσεις που μας επέβαλε η δήθεν ελευθε-

ροφροσύνη του ελεύθερου στίχου, θα μπορούσαμε να οδηγηθούμε ενδεχομένως σ' ένα πολύ ενδιαφέρον ερώτημα, σχετικά με την εξέλιξη της ποίησής μας από τον μεσοπόλεμο και δώθε: Μήπως η απηνής καταδίωξη των μετρικών αναλογιών, όπως και η επί χρόνια προάσπιση της σκοτεινής ποιητικής έκφρασης, είχε ως αποτέλεσμα την παραγωγή ενός επιτηδευμένου ή άκρως εξεζητημένου λόγου; Ή, διαφορετικά, μήπως ο υπερβάλλον ζήλος για την τεχνική οδήγησε στην ατροφία της μόνης σχέσης που μπορεί να διατηρήσει σε ζωτική θερμοκρασία την ποίηση: της σχέσης συναισθήματος και γλώσσας;

Απορίες σαν κι αυτές μου προέκυψαν, καθώς ξαναδιάβασα τις μέρες αυτές το έργο ενός ποιητή, ταγμένου από την αρχική του εμφάνιση στην υπεράσπιση αυτής της σχέσης, του Ανέστη Ευαγγέλου. Μέσα στην πλημμύρα μιας ποιητικής παραγωγής (τουλάχιστον από το 1955 και έπειτα, όταν ο Ανέστης πρωτοπαρουσιάστηκε στα γράμματα), που συνωστιζόταν κάτω από τα σφαιρικά ή τα γενικώς ειπείν υπερρεαλιστικά πρότυπα, η δική του ποίηση, όπως και ορισμένων άλλων μεταπολεμικών μας, εμφανιζόταν εξαρχής με μια μοναδική καθαρότητα στη διατύπωσή της.

Το κριτικό αυτό κείμενο αποτελεί μέρος μιας ευρύτερης επισκόπησης του έργου του ποιητή Ανέστη Ευαγγέλου (1937-1994). Ένα άλλο μέρος διαβάστηκε σε εκδήλωση που πραγματοποιήθηκε στη Θεσσαλονίκη, στο Βαφοπούλειο Πνευματικό Κέντρο, την Παρασκευή 6 Μαΐου, με τον τίτλο: «Ανέστης Ευαγγέλου: περιγραφή του τραγικού βιώματος της ζωής». Ποιήματα διάβασε ο πεζογράφος Κώστας Λαχάς.

Ποιος μπορούσε λοιπόν να φανταστεί
τη βίαιη έξωση από το προγονικό σπίτι
με τα παλιά έπιπλα πεταμένα στους δρόμους, σπασμένα,
όταν ακόμα το παιδί αμέριμνα έπαιζε
τους πρώτους μήνες του καλοκαιριού.
Κι όμως ο Θεός το ήξερε: το σπέρμα του κακού
υπήρχε από τότε ακόμα, αθόρυβα, μυστικά
απεργάζονταν το πεπρωμένο μου.

διαβάζουμε στην πρώτη συλλογή του, «Περιγραφή εξώσεως»
(1960). Η διαύγεια δεν είναι η μοναδική ιδιότητα που ξεχωρίζει
από τότε στο έργο του. Διαφαίνεται ακόμα αυτή η πολύ χαρακτη-
ριστική τακτική διερεύνησης ενός ιδιόμορφου πάθους, για τη
ζωή και συνάμα για το θάνατο, μιας διερεύνησης που θα αποτε-
λέσει σ' όλες τις κατοπινές συλλογές ποιημάτων, αλλά και στα
λίγα πεζά του, έναν βασικό άξονα εξακτίνωσης των θεμάτων του.
Η προσπάθεια εντοπισμού και καταγγελίας του κακού, ενός
κακού που μπορεί να εμφανίζεται με την οντολογική ή με την
κοινωνιστική του μορφή, είτε ως δύναμη που φθείρει και εξευτε-
λίζει τον άνθρωπο σαν προπατορικό, αθεράπευτο αμάρτημα είτε
ως δύναμη που προκαλεί βία, αδικία, καταπίεση στην καθημερι-
νή ζωή, θα αποδεί μόνιμη μέριμνά του. Και χωρίς, σ' αυτή την
προσπάθεια εξοστρακισμού του κακού, να διαφέρει από αρκε-
τούς συγχρόνους του ποιητές -λ.χ. τον λίγο νεώτερό του Αλέξη
Τραϊανό ή τον συνομήλικό του Τάσο Ρούσσο- εντούτοις διαθέτει
μια επιπλέον αποκλίνουσα ιδιότητα: τον τρόπο να είναι άμεσα
μεταδόσιμα αυτά που γράφει. Κάτι που έχει πολύ μεγάλη σχέση
όχι μόνο με τη διαμόρφωση και τη δομή της ποιητικής του
γλώσσας, αλλά και με το συναισθηματικό της φορτίο, με τη
συγκίνηση που διεγείρει ο λόγος του μέσα μας.

Η ικανότητα ενός ποιητή, ιδιαίτερα στη μεταπολεμική περίο-
δο, να είναι σαφής, κυριολεκτικός, άμεσος και ταυτόχρονα να
μεταδίδει ένα σημαντικό μέρος των όσων στοιχειώνουν τη δη-
μιουργική του φαντασία, αξίζει νομίζω κάπως περισσότερο την
προσοχή μας. Και γιατί είναι κάτι προς το οποίο στράφηκαν
αρκετοί κριτικοί του έργου του Ευαγγέλου, από το ξεκίνημά του
κυόλας, αλλά και γιατί θρυσκόμαστε μπροστά σ' ένα έργο που
κατόρθωσε στη σύντομη σχετικά πορεία του -τριάντα τέσσερα
χρόνια- να χτίσει μια ιδιότυπη μυθολογία, με βασικότερες και
μόνιμες σταθερές της: τη διαρκή υπόμνηση και μνήμη της εξο-
ρίας, την ανεξάλπητη αίσθηση του προδιαγεγραμμένου, τη
διαρκώς τραυματική εμπειρία από την επαφή με το ευρύτερο
περιβάλλον, την απόγευση ενός τραγικού διώματος της ζωής,
απόγευση που γίνεται όλο και πιο έντονη καθώς περνούν τα
χρόνια και πληθαίνουν οι τόποι εξορίας του ποιητή.

Καθώς μέσα στο χρόνο προχωρείς και βλέπεις
μέρα τη μέρα να πληθαίνουν τα ερείπια [...]
καταλαβαίνεις ολοένα πιο πολύ, διδάσκεσαι,
πως μόνο εσύ τον ορίζεις το χώρο σου:
είναι δικά σου τούτα τα ερείπια [...]

Τώρα που βλέπεις καθαρά, που ξέρεις επιτέλους
πως από πουθενά βοήθεια δεν μπορείς να περιμένεις.

επανέρχεται στο ίδιο μοτίβο, στην «Περιγραφή εξώσεως», για
να μην εγκαταλείψει ουσιαστικά ποτέ αυτό τον κόσμο ερειπίων,
ακόμα και στις συλλογές του με την πιο ένθερμη πολιτική στάση,
στην «Αφαίμαξη» (1971), για παράδειγμα, ή, πιο πρόσφατα, στην
«Απογύμνωση» (1979).

Δεν χρειάζεται, άλλωστε, να ζητηθούν περισσότερα τεκμήρια
αυτής της βιοθεωρητικής αντίληψης -που φαίνεται να έχει σχη-
ματίσει από πολύ νωρίς- από τους ίδιους τους τίτλους των
συλλογών του. Δείχνουν απερίφραστα το φρόνημα ζωής που
έτρεφε ένας *deracine*, ένας ξεριζωμένος· ίσως όχι από έναν τόπο
πραγματικό, όσο από έναν τόπο ονειρώδη: από μια παιδική
ηλικία όπου αισθάνεται πρώιμα το ψύχος του θανάτου, από μια
ζωή στην οποία δεν μπόρεσε ποτέ του να βουλευτεί, από μια

κοινωνία που διακυβερνάται από τις δυνάμεις της βίας, της
εξόντωσης, της αδικίας. Υπάρχει σ' όλη τη διαδρομή του έργου
του μια διάχυτη νοσταλγία για ένα κομμάτι του παρελθόντος, για
μια κατάσταση φευγαλέας ευτυχίας που κάποτε ήταν μέσα της·
όμως είναι αμφίβολο αν αυτή η κατάσταση αντιπροσωπεύει την
αναγωγή του ποιητή σ' ένα όραμα επίγειου παραδείσου ή σε μια
πρωτεϊκή και αρχετυπική συνθήκη, όπου δεν έχουν ακόμα επι-
λοχωρήσει οι αντιφάσεις, οι αμφιβολίες, οι απορίες:

[...] Θεέ μου, κάνε με πιο απλόν
[...] δώσε ένα τέλος στο τυραννισμένο αυτό μυαλό-
κι ύστερα πάρε κάνε με από την αρχή,
γέννησέ με ξανά όπως δε μ' έκαμεν η μάνα μου,
κάνε με απλόν και μονοκόμματο
όπως κομμένον άγριο δρόχο σε φαράγγι.

Μολονότι οι επικλήσεις σε μια θεία οντότητα, σε ένα υπερκεί-
μενο ον, είναι πυκνοσπαρμένες σε όλο το ποιητικό έργο του
Ανέστη Ευαγγέλου, καλύπτοντας έναν ακόμα μεγαλύτερο χώρο
στις δύο τελευταίες συλλογές του, «Η επίσκεψη» (1987) και «Το
χιόνι και η ερήμωση» (1994) άλλο τόσο είναι αλήθεια ότι ο
ποιητής κράτησε μια αμφίλογη στάση απέναντι στα όρια των
δυνατοτήτων μιας μεταφυσικής δύναμης. Γεγονός είναι ότι επι-
καλείται τη βοήθειά της για προβλήματα και αδιέξοδα που έχουν
να κάνουν απολύτως με την παρουσία του ανθρώπου μέσα στον
κόσμο και εξάλλου, όπως διαβάζουμε στη δεύτερη κατά χρονολο-
γική σειρά συλλογή του, «Ακόμα και σ' Αυτόν, όπου συχνά στο
παρελθόν, / σαν τελευταία ελπίδα, είχε προσφύγει / δεν έχει πια
καμιά εμπιστοσύνη - / άλλωστε είχε κωφεύσει συστηματικά».
(«Μέθοδος αναπνοής», 1966). Για να κρατήσει αυτό το δίβουλο
φρόνημα ως το τέλος, αποτυπώνοντάς το στα τελευταία του
ποιήματα, όπου αξίζει να πούμε ότι η θεογνωσία εμφανίζεται
περισσότερο από ποτέ άλλοτε γειωμένη σ' ένα τραγικό στην
κυριολεξία δίωμα της ύπαρξης. Γιατί αν στα προηγούμενα χρό-
νια και στις προηγούμενες συλλογές, η επίκληση του θείου είναι
σύμφυτη με την εναγώνια αναζήτηση του άλλου και την ελπίδα
θεραπείας του κοινωνικού κακού, στα ποιήματα «Το χιόνι και η
ερήμωση», η ύπαρξη εμφανίζεται εντελώς απογυμνωμένη, θρεμ-
μένη από ένα αίσθημα οριακής απελπισίας. Και αν το όραμα του
θανάτου, προηγουμένως, το τροφοδοτούσε η μέχρι παραφοράς
οξυμένη αντίληψη της μοναξιάς, της αδυναμίας να δρεθεί μια
κοινή γλώσσα μεταξύ των ανθρώπων, τώρα δεν χρειάζονται
συμβολικές ή παραβολικές μεταμφιέσεις του διώματος: ο θάνα-
τος είναι ήδη εγκατεστημένος στη ζωή του ποιητή.

Μωρέ όχι μόνο αποθανείν
όχι μόνο θέλω
αλλά και πάραυτα
και εκλιπαρώ αποθανείν,
και όχι γιατί γέρασα τάχα
και χαλεπόν το γήρας και άλλα τέτοια
[...] αλλά γιατί
το σώμα είναι φτωχό και δεν αντέχει
έλιωσε πια
και η ψυχή-α, η ψυχή-κι αυτή ανθρώπινη είναι
και κάποτε λυγίζει
κι έχει, με τα λιανά χεράκια της
υψώσει ήδη
λευκή σημαία.

(«Το γοργόν και χάριν έχει»)

Ποιήματα σαν κι αυτό, μας διδάσκουν στην πράξη ότι η
κυριολεξία δεν είναι ένα φαινόμενο που οπωσδήποτε κάνει δύ-
σκαμπτη τη ροή του λόγου. Πολύ περισσότερο, μάλιστα όταν η
κυριολεξία έρχεται ως ολοκλήρωση ενός απεσταγμένου νοήμα-
τος, ενός αισθήματος για τη ζωή και το θάνατο που έχει φτάσει
στο σημείο να ισορροπεί ανάμεσα στην ειρωνεία, στον σαρκασμό,

Εργογραφία Ανέστη Ευαγγέλου

ΠΟΙΗΣΗ:

Περιγραφή εξώσεως (1960), Μέθοδος αναπνοής (1966), Αφαίμαξη '66-'70 (1971), Τα ποιήματα 1956-1970 (1974), Το διάλειμμα (1976), Τα χάι - κái (1978), Απογύμνωση (1979), Η επίσκεψη και άλλα ποιήματα (1987), Τα ποιήματα 1956-1986 (1988), Το χιόνι και η ερήμωση (1994).

ΠΕΖΟΓΡΑΦΙΑ:

Το ξενοδοχείο και το σπίτι (1966), Το ξενοδοχείο και το σπίτι και άλλα πεζά (1985).

ΚΡΙΤΙΚΗ:

Ανάγνωση και γραφή (1981), Εννέα εκδοχές για την ποίηση και την ποιητική (1990).

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ:

Η δεύτερη μεταπολεμική γενιά 1950-1970 (1994).

στην εγκαρτέρηση και στην απόλυτη οδύνη. Και η κυριολεξία, ασφαλώς δεν είναι ένα καινούργιο στοιχείο για τον αναγνώστη του έργου του Ανέστη Ευαγγέλου. Υπάρχει εξαρχής σ' αυτό, έστω και αν συντελεί στις πρώτες συλλογές στη χαλάρωση της νοηματικής πυκνότητας. Γιατί εκείνο που ενδιέφερε πάντοτε τον ποιητή και που σ' αυτό τύχαινε να θυσιάσει τη μορφολογική τελείωση του στίχου είναι πάνω απ' όλα η ουσία, αυτό που θέλει με κάθε τρόπο να μεταδώσει ως άποψη ή ως στάση ζωής. Και ως προς αυτό ακριβώς, δηλαδή τη συνεχή καλλιέργεια μιας ποίησης ουσίας, θα πρέπει να έχουμε υπόψη μας ότι το κυριολεκτικά ουσιώδες βρίσκεται στον πυρήνα του έργου μιας ευάριθμης ομάδας συνομήλικων ή αρχαιότερων του Ευαγγέλου βορειοελλαδιτών ποιητών, όπως ο Γ.Ξ. Στογιαννίδης, ο Ντίνος Χριστιανόπουλος, ο Πρόδρομος Μάρκογλου, ο Τόλης Νικηφόρου.

Ανεμπόδιστος εντοπισμός της ουσίας σημαίνει, εκτός των άλλων, αμεσότητα και ευθυβολία στη μετάδοση εκείνου που θέλει να πει ο ποιητής. Από την «Περιγραφή εξώσεως», ακόμα, αρχίζει να αναπτύσσει, αδέβαια και συγκεχυμένα στην αρχή, με όλο και μεγαλύτερη περίσκεψη έπειτα, μια ποιητική τεχνική που θα μπορούσα να την ονομάσω διαλεκτική, αν δεν κινδύνευα να τη δω να παρερμηνεύεται. Διαλεκτική την εννοώ με την εξής έννοια: ότι χρησιμοποιεί το γνωστό σχήμα θέση - αντίθεση, είτε στήνοντας έναν υποθετικό διάλογο μεταξύ μιας περσόνας, ενός *alter ego* του ποιητή και ενός προσώπου που ανήκε στα προσφιλή άτομα του οικογενειακού περιβάλλοντός του συνήθως, ο πατέρας, η μητέρα, ο πεθαμένος μικρός αδελφός του. Είτε σκηνοθετώντας έναν μονόλογο με ένθετα διαλογικά στοιχεία και απευθύνοντάς τον, ως επίκληση, πρόσκληση, πρόκληση σε μια δύναμη συστατική της διοθεωρητικής του αντίληψης για τον κόσμο: στο θεό, στον θάνατο, στον έρωτα, στην ποίηση. Όπως, στα αντίστοιχα αποσπάσματα που ακολουθούν:

Σιωπή τρομακτική του στερεώματος
μην πουν δεν έκαμα το χρέος,
απόφυγα την αναμέτρηση μαζί σου. [...]

(«Απογύμνωση»)

Να μην ξαναγυρίσεις γρήγορα.
Κοίτα να πας σε άλλες γειτονιές
σε άλλα βουνά και σ' άλλες θάλασσες—
Θα βρεις κι εκεί αρτιμελή, ανίδεια σώματα
για να τα μακελέψεις

με το κατάμαυρο φτερό σου να μαυρίσεις
κι άλλες ψυχές— [...]

(«Το χιόνι και η ερήμωση»)

[...] Έλα να σε φιλήσω, βούλα της άνοιξης,
σώμα ανάερο της αυγής,
αγάπη—
πρώτη φορά τρελαίνονται τα λόγια μου,
κι όλα αυτά τα παράξενα συμβαίνουνε
πρώτη φορά.

(«Το διάλειμμα»)

Όμως τις νύχτες
έρχομαι εγώ και τα ποτίζω με αίμα
ανοίγω όλες τις φλέβες μου να πιούν
να μεγαλώσουν τα πικρά μου δέντρα
ν' ανθίσουν τα φαρμακωμένα τους λουλούδια
και στα κλαδιά
την πλέον απόκρυφη ώρα της νυχτός
τ' ακρωτηριασμένα μου πουλιά να κελαηδήσουν.

(«Αφαίμαξη»)

Υπάρχουν όμως αρκετά ποιήματα, τουλάχιστον στα βιβλία του Ευαγγέλου που δημοσιεύτηκαν στο διάστημα 1966-1987 και που αποκλίνουν από τις προηγούμενες περιπτώσεις, αν και ο πυρήνας τους είναι ομοούσιος. Πρόκειται για εκείνα που εκφράζουν καθαρότερα την πολιτική στάση του ποιητή απέναντι στα κρατούντα ήθη ή απέναντι στις επιβαλλόμενες μορφές κοινωνικής οργάνωσης, προς τις οποίες αισθάνεται ξένος. Η συχνή υπόμνηση του πανδοχείου στις παλαιότερες συλλογές του, ως τόπου καταφυγής αυτών που νιώθουν ξεριζωμένοι και μετέωροι, αλλά και του ξενοδοχείου που αντίστροφα, στην «Επίσκεψη» (1987), γίνεται ο απρόσωπος και αδιάφορος κόσμος, δεν έχει τις μεταφυσικές προεκτάσεις της οντολογίας του Ρίλκε, όπως ορισμένοι κριτικοί έχουν επισημάνει. Ή, τουλάχιστον, δεν έχει μόνο μεταφυσικές προεκτάσεις.

Δεν είναι τυχαίο, ασφαλώς, που σε πολλά ποιήματά του αυτής της περιόδου αποτελείται σε μια συλλογική κοινότητα, προβάλλοντας για σκηνικό της ποιητικής πράξης ένα δημόσιο γεγονός (λ.χ. το ποίημα «Ωραία που λάμπει» από τη συλλογή «Απογύμνωση») ή προεκτείνοντας το όνομα ενός πλοίου («M/S Νικόλο Βαπτσάρωφ») στη θέση ενός συμβόλου για τη χρεωκοπία των ιδεών. Αν αποφασίζει ο Ανέστης Ευαγγέλου μια πρόσκαιρη προσχώρηση στην επικράτεια των πολιτικών οραμάτων, αυτό δεν γίνεται επειδή ανατράπηκε η ως τώρα διοθεωρητική του αντίληψη για τον κόσμο. Εξακολουθεί όπως πάντα να θεωρεί τη ζωή του σφραγισμένη εξαρχής από ένα εγγενές κακό, από ένα πεπρωμένο που είναι αναπόφευκτο· όμως αυτό δεν σημαίνει ότι η ύπαρξη του ανθρώπου είναι καταδικασμένη να δέχεται τη ρυπαρότητα των κοινωνικών συμβάσεων. Ο άνθρωπος είναι μεν καταδικασμένος να είναι μόνος, αλλά είναι στον ίδιο βαθμό καταδικασμένος να μην αρκείται στη μοναξιά του. «Οι φίλοι», «οι σύντροφοι», «τ' αδέρφια», επιφωνήματα που έρχονται να διεκδικήσουν από το ψύχος του κόσμου την αόριστη ανάμνηση ενός χαμένου παραδείσου, ανταποκρίνονται σε ένα κατακάθι κοινών αισθημάτων:

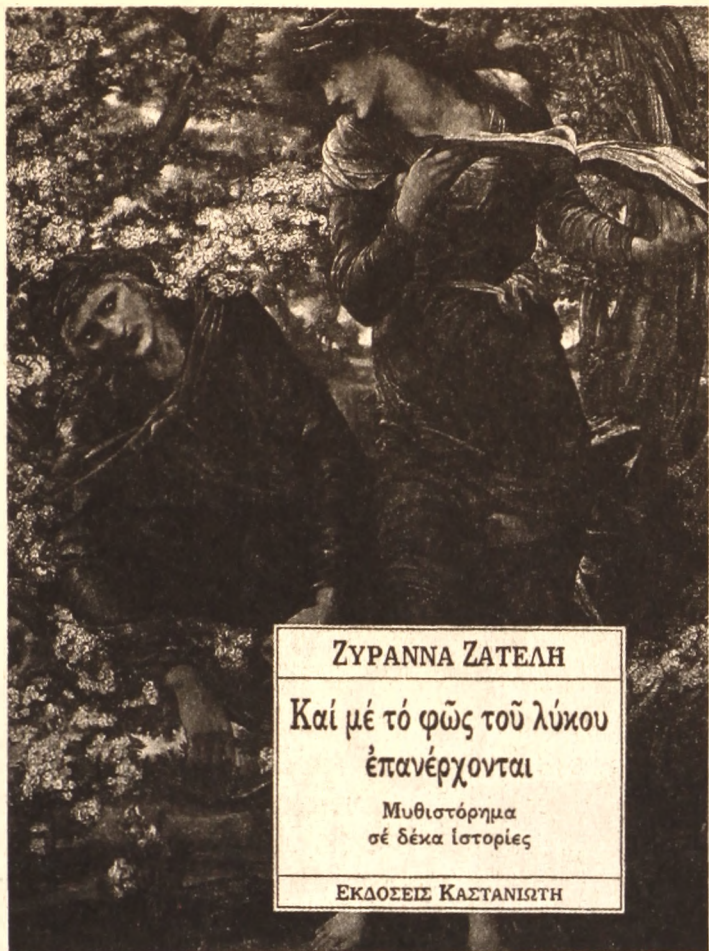
Άγνωστε φίλε του τωρινού ή του μελλούμενου καιρού
... πάρε προσεκτικά και ζέστανε τούτες τις λέξεις
σε φιλικό σκοτάδι.

Τα μεθυσμένα λόγια των ποιητών
κρύνουν πάντα μέσα στις σελίδες των βιβλίων
κι αδιόρθωτα ονειρεύονται αποδράσεις.

(«Απογύμνωση»)

Αλέξης Ζήρας

ΚΥΚΛΟΦΟΡΟΥΝ

ΖΥΡΑΝΝΑ ΖΑΤΕΛΗ
Καί μέ τό φῶς τοῦ λύκου
ἐπανερχονται
Μυθιστόρημα
σέ δέκα ἱστορίες
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΖΥΡΑΝΝΑ ΖΑΤΕΛΗ
Και με το φως του λύκου επανέρχονται
Μυθιστόρημα σε δέκα ιστορίες
ΛΩΔΕΚΑΤΗ ΕΚΔΟΣΗ

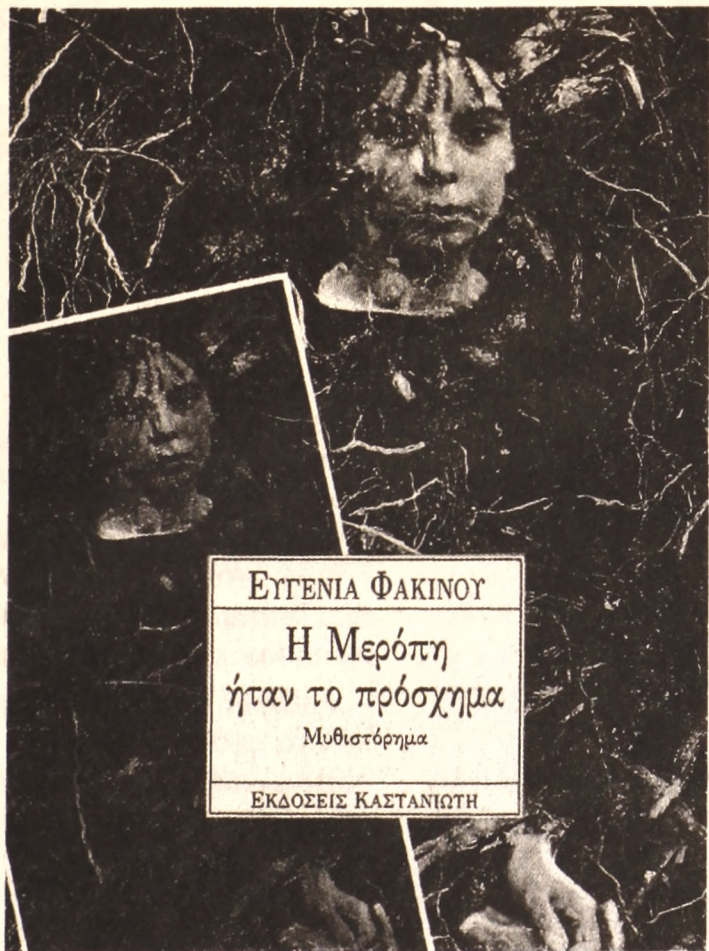

Τατιάνα Γκρίτση-Μιλλιέξ

Τό ἀλώνι
τῆς Ἑκάτης
Διηγήματα

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΤΑΤΙΑΝΑ ΓΚΡΙΤΣΗ-ΜΙΛΛΙΞ
Το αλώνι της Εκάτης
Μυθιστόρημα

ΕΥΓΕΝΙΑ ΦΑΚΙΝΟΥ
Ἡ Μερόπη
ἦταν τό πρόσχημα
Μυθιστόρημα
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΕΥΓΕΝΙΑ ΦΑΚΙΝΟΥ
Η Μερόπη ήταν το πρόσχημα
Μυθιστόρημα

ΙΩΑΝΝΑ ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ
Χαμόγελο
στο Χάρο
Μυθιστόρημα
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

ΙΩΑΝΝΑ ΚΑΡΑΤΖΑΦΕΡΗ
Χαμόγελο στο Χάρο
Μυθιστόρημα

ΑΠΟ ΤΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΑΣΤΑΝΙΩΤΗ

Η ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΚΔΟΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΣΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Ξεκίνημα χωρίς θεμέλια

της Σοφίας Παλαμιώτη*

Οι βιβλιοθήκες, η μία μετά την άλλη, ξεκινάνε τη μηχανογραφική καταλογογράφηση των συλλογών τους. Άλλες δημιουργούν δικό τους πρόγραμμα και άλλες υιοθετούν το ΑΒΕΚΤ (Σύστημα Αυτοματοποίησης Βιβλιοθηκών Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης).

■ **Ποια πραγματικότητα όμως επικρατεί στις βιβλιοθήκες μας;**

– Ο υπεύθυνος μιας βιβλιοθήκης που θα χρησιμοποιήσει το πρόγραμμα του ΕΚΤ θα εγγράψει όπως ξέρει και όπως μπορεί τις συλλογές της. Πρέπει όμως εδώ να επισημανθεί ότι μεγάλο ποσοστό των υπευθύνων των βιβλιοθηκών δεν έχει υποστεί κάποια εκπαίδευση και ότι οι απόφοιτοι¹ των σχολών Βιβλιοθηκονομίας μόνο σε μικρό ποσοστό έχουν εξειδικευτεί θεωρητικά στον αυτοματισμό και ακόμα λιγότεροι στην πράξη.

■ **Ποιες θα είναι οι αναμενόμενες συνέπειες;**

– Θα δαπανηθούν τεράστια ποσά για την αγορά μηχανημάτων και ακριβοπληρωμένες ώρες για την παραγωγή προϊόντος μιας χρήσεως, αφού η μηχανοργάνωση δεν θα δώσει τη δυνατότητα στις βιβλιοθήκες να επικοινωνούν με κανέναν και με τίποτα.

■ **Τι προσδοκούμε;**

– Όπως θα αναφέρω παρακάτω, η καταλο-

*Η κ. Σοφία Παλαμιώτη είναι βιβλιοθηκάριος. Οργάνωσε τη βιβλιοθήκη της Ελληνοαμερικανικής Ενώσεως στην Αθήνα, όπου και εργάστηκε επί σειρά ετών. Αργότερα οργάνωσε και διηύθυνε τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Καλλιθέας, συνέβαλε δε αποφασιστικά στην επί νέων σύγχρονων βάσεων αναδιοργάνωση της Κεντρικής Βιβλιοθήκης του Δήμου Αθηναίων. Διετέλεσε Γ. Γραμματέας της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκαρίων. Έχει γράψει πολλά άρθρα για τις βιβλιοθήκες – που εδημοσιεύθηκαν σε εφημερίδες και περιοδικά – και είναι συγγραφέας ενός ανέκδοτου ακόμη – λόγω ελλείψεως εκδότη – βιβλίου για την Οργάνωση και Διοίκηση των Λαϊκών Βιβλιοθηκών.

γογράφηση ή η μηχανογραφική καταλογογράφηση γίνεται:

α. Για να γνωρίσουμε, ίσως να ανακαλύψουμε, την εκδοτική μας παραγωγή και να εντοπίσουμε σε ποιες βιβλιοθήκες περιέχεται τι και ποιος.

β. Για να φέρουμε στην επιφάνεια όλα τα θέματα που αφορούν στην οικονομία, στην παιδεία, στην τέχνη, στον πολιτισμό και ειδικότερα για να διευκολύνουμε εν γένει την έρευνα και τη μελέτη τους.

γ. Για να διασυνδεθούν οι βιβλιοθήκες μεταξύ τους σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, έτσι ώστε να καλύπτουν σε τεράστιο φάσμα γνώσεων κάθε κατηγορία γνώσης και με τη μικρότερη δυνατή δαπάνη.

δ. Για την πληρέστερη, ταχύτερη και τεκμηριωμένη ενημέρωση του πολίτη – χρήστη στον Αιώνα της Πληροφόρησης² η μόνη ελπίδα να επιδιώσει στον ευρύτερο ευρωπαϊκό περίγυρο ο έλληνας επαγγελματίας, ο επι-

στήμονας, ο τεχνικός, ο εργάτης, τελικά ο απλός πολίτης.

■ **Ποια η ανταπόκριση των ιθυνόντων στις προσδοκίες μας;**

– Απλώς, το πρόγραμμα του ΕΚΤ είναι άλλο ένα φιάσκο εις βάρος του φορολογούμενου πολίτη², όπως και όλες οι επίσημες εξαγγελίες που έχουν γίνει έως τώρα στο θέμα αυτό. Μας ταΐζουν με φούμαρα και μάλιστα με τις ευλογίες των υπευθύνων υπουργών, των πρωτάνεων και των «πολυμοχθύντων» καθηγητών των ΑΕΙ, των προέδρων των ιδρυμάτων, των δημάρχων, των υπευθύνων των μεγάλων βιβλιοθηκών, των εκδοτών, της Ένωσης Ελλήνων Βιβλιοθηκαρίων. Δηλαδή όλων όσοι παίρνουν τις αποφάσεις για την παιδεία μας και όλων όσοι εξ αυτών χρησιμοποιούν το χρήμα μας καταχραστικά.

Καταληκτικό συμπέρασμα είναι ότι ο πολίτης, λόγω της αδιαφορίας περί της τύχης του στον ανταγωνιστικό μας κόσμο συρρι-

κνώνεται πνευματικά, μαραινείται ηθικά και η απογοήτευση τον οδηγεί -και αυτόν- στην αδιαφορία. Απομονώνεται, περιθωριοποιείται, με μόνιμο σύντροφο τις εικόνες της εμπορικής Τ.Υ. Τι κι αν λέμε «εν αρχή ην ο λόγος». Μακάριοι οι ελπίζοντες και μεταξύ τους κι εγώ.

■ Καιρός λοιπόν να εισηγηθούμε το θέμα ως πρόβλημα προς επίλυση.

- Πιστεύω πως επιδίωξη κάθε βιβλιοθήκης είναι να εγγράψει τα βιβλιογραφικά στοιχεία κάθε μονάδας (βιβλία, περιοδικά, εφημερίδες, οπτικοακουστικό υλικό), τη συλλογή της, σε Η.Υ.³. Στη συνέχεια, μέσω μιας κεντρικής τράπεζας δεδομένων, να διασυνδεθεί με άλλες βιβλιοθήκες, κέντρα έρευνας και οργανισμούς, για ανταλλαγή πληροφορησης και δανεισμού.

Είναι γνωστό πως ο Η.Υ. είναι ένα μηχάνημα που λιγοστεύει το φόρτο εργασίας και παράλληλα περιέχει, ταχύτατα, στοιχεία επί του θέματος για το οποίο έχει προγραμματιστεί. Στην περίπτωση των βιβλιοθηκών, ο Η.Υ. παρέχει βιβλιογραφικά στοιχεία επί όλων των βιβλίων και του μη - βιβλιακού υλικού της συλλογής τους. Η διαδικασία αυτή, όπως είναι φυσικό, μειώνει δραστικά το κόστος της βιβλιογραφικής παραγωγής κάθε μονάδας. Αν, π.χ., το έργο του Κ. Τσουκαλά *Εξάρτηση και αναπαραγωγή...* καταλογογραφηθεί από μια βιβλιοθήκη και η κύρια αναγραφή εισαχθεί σε κεντρική τράπεζα δεδομένων, οι άλλες βιβλιοθήκες θα την ανασύρουν έτοιμη.

Από το παραπάνω παράδειγμα είναι φανερό πως η εφάπαξ επεξεργασία μιας μονάδας μειώνει όχι μόνο το κόστος αλλά και τις ανθρωποώρες ως εξής: Πλήρης επεξεργασία του έργου του Τσουκαλά: 3 ώρες (κατά μέσον όρο) X 3.500 δρχ. = 7.500 δρχ. Το ίδιο βιβλίο αν το καταλογογραφούσαν 100 βιβλιοθήκες, 750.000 δρχ. και 300 ώρες, 500 βιβλιοθήκες αντιστοίχως 7.500.000 δρχ. και 1.500 ώρες, κ.ο.κ., για ένα βιβλίο - ασχέτως αξίας περιεχομένου. Τα χρήματα και ο χρόνος που θα εξοικονομούσαμε θα διατίθεντο για την περαιτέρω επιμόρφωση και εξειδίκευση του προσωπικού και για την εξυπηρέτηση του πολίτη - χρήστη.

Όλα αυτά ακούγονται ιδανικά ωραία και πράγματι θα ήταν αξιοθαύμαστο έργο και επιτέλους μια αφετηρία για την οργάνωση των βιβλιοθηκών αν το οποιοδήποτε πρόγραμμα (software) βασιζόταν σε ορισμένα δεδομένα. Ο Η.Υ. ως παμφάγο μηχάνημα μόλις μπει σε λειτουργία έχει ανάγκη να υπερσιτισθεί με άφθονο και έτοιμο υλικό. Άλλως, σε λίγο καιρό αποσύρεται λόγω παρωχημένης τεχνολογίας, δίχως να παραδώσει έργο στον αντικαταστάτη του.

Δυστυχώς για μας, αναφορικά με τους Η.Υ., δεν είναι αποτελεσματική η προχειρότητα και η λύση του γόνατος η τόσο οικεία στον τόπο μας. Και όπως δεν διαθέτουμε το υλικό, δηλαδή κανόνες για την τροφοδοσία του και τυποποιημένη γλώσσα⁴ για να επι-

κοινωνούν οι Η.Υ. μεταξύ τους, θα πρέπει να μεταπηδήσουμε από την εκτύπωση προγράμματος σε άλλη αφετηριακή γραμμή. Έτσι, όσον αφορά στις βιβλιοθήκες, οι κανόνες και η γλώσσα θα πρέπει να είναι αποτέλεσμα επεξεργασίας που θα γίνει από επιτροπή βιβλιοθηκariών και άλλων ειδικών επιστημόνων στα τρία θεμελιώδη εργαλεία από τα οποία και εξαρτάται απόλυτα η επιτυχία του προγράμματος:

1. *Κανόνες καταλογογράφησης* με παραδείγματα από την ελληνική εκδοτική παραγωγή όλων των εποχών (συμπεριλαμβανομένων και των χειρογράφων)⁵, βάσει των οποίων θα επιτευχθεί ομοιόμορφη βιβλιογραφική επεξεργασία από όλες τις βιβλιοθήκες της χώρας.

2. *Γενικό αρχείο θεματικών καταλόγων* (Authority file of subject headings) για την αναζήτηση και ανεύρεση οποιουδήποτε θέματος υπό τον αυτόν όρο· όρος κοινός που θα ισχύει για όλες τις βιβλιοθήκες.

3. *Κανόνες ταξινόμησης* για την ανεύρεση και ανάκληση οποιουδήποτε συγγραφέα, θέματος ή υλικού και τη διάθεσή του σε ελάχιστο χρόνο στον αιτούντα. Σχεδόν καμιά από τις βιβλιοθήκες μας, σήμερα, δεν διαθέτει ούτε χρησιμοποιεί κανόνες ταξινόμησης σε συστηματική βάση.

Τελικά ο επιμένων δεν νικά πάντοτε. Απόδειξη πως ενώ γράφω τις απόψεις μου εδώ και περίπου τριάντα χρόνια, δεν παρέσυρα ποτέ κανένα σε συναινετικό λόγο ή αντίλογο. Και ό,τι λέω θα παρέμενε μάλλον «φωνή βοώντος εν τη ερήμω» αν σε παράλληλη γραμμή δεν μονολογούσε και ο ποιητής και συνάδελφος Στέφανος Μπεκατώρος.

1. *Οι περισσότεροι παραμένουν άνεργοι.* Αν όλοι οι απόφοιτοι από το 1980 και πέρα είχαν στελεχώσει τις βιβλιοθήκες ανά την επικράτεια και είχαν εξειδικευθεί σε όλους τους τομείς της επιστήμης της Βιβλιοθηκονομίας, σήμερα θα μιλούσαμε σε άλλο επίπεδο και με άλλους όρους για την εξέλιξη των βιβλιοθηκών.

2. Το ΕΚΤ (πρώην ΥΕΕΤ) δημιουργήθηκε για να συντονίσει το Εθνικό Σύστημα Πληροφόρησης. Οριοθετήθηκε από τον πρώτο σύμβουλο της Unesco, Κ. Andrews, που εκλήθη από την κρατική αρχή (1972) και από άλλους πολλούς από τότε έως τον J.P. Clavel που προσεκλήθη από τον Α. Τρίτη το 1992. Είναι αξιοθαύμαστη η ικανότητα των κυβερνήσεών μας να επιλέγουν τα μετριότερα και πλέον ανεύθυνα (ή τρωκτικά;) άτομα και να τα τοποθετούν σε θέσεις - κλειδιά, ακόμα και στον κατ' εξοχήν σημαντικό τομέα της Πληροφόρησης.

3. Ηλεκτρονικός υπολογιστής.

4. Φυσικά δεν αναφέρομαι στην ειδική γλώσσα (Basic, Pascal κ.ά.) για τη γραφή των εντολών ενός προγράμματος, αλλά στην τυποποίηση των στοιχείων των πληροφοριών που δέχεται ο Η.Υ. προς επεξεργασία. Την τυποποίηση αυτή μάς την παρέχει η Βιβλιοθηκονομία.

5. 30.000 χειρόγραφα κατάσπαρτα, σχεδόν ακατάγραφα, άραγε σε πόσες ιδιωτικές συλλογές διαχέονται και με το αζημίωτο; Ποιος ελέγχει ποιόν;

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

Γιώργου Δημ. Κοντογιώργη

Πολιτικό σύστημα και πολιτική

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΠΕΤΡΟΥ ΠΙΖΑΝΙΑ

Ο ΜΑΡΞΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΣΟΣΙΑΛΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Σχετικά με την κοινωνική θεωρία και το πολιτικό κόμμα
(η ο μαρξισμός που γνωρίσαμε)

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΥΤΥΠΟ

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ:
ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ • ΚΟΙΝΟΠΡΑΞΙΑ
ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΒΙΒΛΙΩΝ ΕΠΕ
ΖΑΛΟΓΓΟΥ 6 • 106 78 ΑΘΗΝΑ •
ΤΗΛ: 3645133 • FAX: 3607878

ΜΟΥΣΙΚΗ ΣΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΧΙΛΙΕΤΙΑΣ

Προσανατολισμένοι συχνά, προς μια μόνο πηγή παροχής πολιτιστικών αγαθών, «μαγεμένοι» από το φωταγωγημένο και το πομπώδες, αφήνουμε να περνούν «απαρατήρητες» από δίπλα μας κάποιες άλλες, άκρως ενδιαφέρουσες εκδηλώσεις.

Ανάμεσά τους, ένας ιδιαίτερα σημαντικός και άξιος προσοχής κύκλος συναυλιών που διοργανώνεται από το Ινστιτούτο Goethe σε συνεργασία με την Ένωση Ελλήνων Μουσουργών και –αν και– υπό την αιγίδα του υπουργείου Πολιτισμού – υποτονικά φωτισμένος.

«MILLENIUM - Μουσική στο τέλος της χιλιετίας».

Μια προσεγμένη επιλογή και παρουσίαση των πολυποίκιλων μουσικών ιδιωμάτων και τάσεων του αιώνα μας, μια ευρεία παρουσίαση των πρωτοποριακών μορφών της μουσικής δημιουργίας του «τέλους της χιλιετίας».

Έργα και συνθέτες που μορφοποίησαν (και δημιούργησαν) αυτό που ονομάζουμε σύγχρονη μουσική. Τζ. Καίητζ, Ε. Βαρέζ, Π. Μπουλέζ, ντ. Σνέμπελ, Ν. Σκαλκώτας, Γ. Χρήστου. Συνθέτες που υπήρξαν σταθμοί στη μουσική πορεία του αιώνα μας, και που το έργο τους αντανakλά τις αναζητήσεις και τους πειραματισμούς του.

Μια σειρά συναυλιών που επιχειρεί να κάνει γνωστή και να πρωτοπαρουσιάσει κάποιες φορές μια μουσική που, η επικοινωνία της με το κοινό, παραμένει ουσιαστικά υποτυπώδης και ευκαιριακή. Πόσο μάλλον η κατανόηση και η εκτίμησή της, ή και η αποδοχή ακόμα, κάποιων «ακροτήτων» της. (Αρκεί να αναλογιστούμε το ποσοστό συμμετοχής της, στα μουσικά δρώμενα του τόπου μας).

Έργα για μικρά ορχηστρικά σύνολα και σολίστ που παρουσιάστηκαν από το «ελληνικό συγκρότημα σύγχρονης μουσικής» και το «Ensemble 13» με τη συμμετοχή πολλών νέων καλλιτεχνών. Θα 'ταν άσκοπο να παραθέσουμε, εδώ, ένα κατάλογο των έργων και των ερμηνευτών τους ή να επιχειρήσουμε κάποιες μεμονωμένες κριτικές για τις συναυλίες που προηγήθηκαν. Υπήρξαν και εξαίσιες και αδιάφορες στιγμές. Σε γενικές γραμμές όμως το επίπεδο των ερμηνειών θα το χαρακτηρίζαμε καλό.

Εν αναμονή, λοιπόν, της ολοκλήρωσης του 4ου αυτού κύκλου, με την 5η συναυλία της «μουσικής στο τέλος της χιλιετίας» στις 19 Μαΐου στο Ινστιτούτο Goethe, με έργα των: Δ. Αγραφιώτη, Γ. Πυλαρινού, Στ. Δημήτρηφ, Β. Κίλμαϊερ, Α. Ζολιβέ και Γκ. Σούλερ. Ν.Μ.

ΚΥΚΛΟΣ «ΑΝΔΡΟΜΑΧΗ» ΣΤΟ ΜΕΓΑΡΟ

Το Μέγαρο Μουσικής Αθηνών έχει καθιερώσει τη θεματική αφιέρωση του τελευταίου κύκλου των εκδηλώσεων της κάθε χρονιάς, σε ένα πρόσωπο της ελληνικής μυθολογίας.

Μετά την εκδικητική «Ηλέκτρα» και την αινιγματική ωραία «Ελένη», φέτος έχει σειρά η «Ανδρομάχη» σύμβολο συζυγικής αγάπης και μητρικής αφοσίωσης, το ευγενέστερο θύμα της άλωσης της Τροίας.

Οι εκδηλώσεις του *Τρωικού Κύκλου*: *Ανδρομάχη* θα ξεκινήσουν στις 24 Μαΐου και θα ολοκληρωθούν στις 15 Ιουνίου. Περιλαμβάνονται συζητήσεις στρογγυλής τραπέζης, θεατρικές παραστάσεις με την τραγωδία του Ευριπίδη «Ανδρομάχη» σε σκηνοθεσία Ζακ Λασάλ –συμπαγωγή του Ο.Μ.Μ.Α. με το Διεθνές Φεστιβάλ της Αθηνών–, η παρουσίαση της όπερας του Εκτόρ Μπερλιόζ «Οι Τρώες», σε μορφή κοντσερτάντε, καθώς και η συναυλία της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών με έργα σχετικά με το θέμα του Κύκλου.

★ Το στρογγυλό τραπέζι με θέμα την *Ανδρομάχη στη Λογοτεχνία* ανοίγει τον κύκλο των εκδηλώσεων, την Τρίτη 24 Μαΐου.

★ Η τραγωδία του Ευριπίδη «Ανδρομάχη» είναι η μεγάλη παραγωγή του Οργανισμού Μεγάρου Μουσικής που γίνεται σε συνεργασία με το Διεθνές Φεστιβάλ της Αθηνών. Ανεβαίνει σε τέσσερις παραστάσεις στην Αίθουσα Φίλων της Μουσικής (28, 29, 30, 31.5.94) στη γαλλική γλώσσα, σε σκηνοθεσία του διευθυντή της Κομεντί Φρανσαίζ, Ζ. Λασάλ, και σκηνικά – κοστούμεια Ρούντι Σμπουνγκί. Την πρωτότυπη μουσική για το όπερα, μετά από παραγγελία του Ο.Μ.Μ.Α., έγραψε ο Έλληνας συνθέτης Γιώργος Καραγιάννης. Τους βασικούς ρόλους θα ερμηνεύσουν οι Christine Gagnieux, η Sophie Daull, Marianne Basler και ο Francois Chattot. Η παραγωγή αυτή μετά το Μέγαρο Μουσικής, παρουσιαστεί στο πλαίσιο του Φεστιβάλ της Αθηνών από τις 8 ως τις 16 Ιουλίου. Θα ακολουθήσουν και άλλες εκδηλώσεις.

Μακέτα σκηνικού, από την «Ανδρομάχη» του Ευριπίδη, όπως θα παρουσιασθεί στο Μέγαρο Μουσικής, στα τέλη του μήνα.

ART ATHINA 2 '92

Στο Εκθεσιακό Κέντρο Αθηνών (Κηφισίας 124) και με τίτλο «Art Athina 2, 94», ο Πανελλήνιος Σύνδεσμος Αιθουσών Τέχνης οργανώνει ως τις 15 Μαΐου, για δεύτερη συνεχή χρονιά, τη «Συνάντηση Σύγχρονης Τέχνης». Πρόκειται για την ελληνική Foire αιθουσών τέχνης που καθιερώθηκε πλέον ως ετήσιος θεσμός.

Πολιτιστικός ή εμπορικός είναι ο κύριος χαρακτήρας της εκδήλωσης; Βοηθάει, και σε ποιο βαθμό, στον εξορθολογισμό της ελληνικής αγοράς τέχνης και στην επικοινωνία της νεότερης τέχνης με τους συλλέκτες και το ευρύτερο κοινό; Απαντήσεις ζητήστε μόνοι σας, μόνες σας, στην ίδια την έκθεση.

ΠΡΟΚΗΡΥΞΗ

Η Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών προκηρύσσει μία θέση ΔΕΠ βαθμίδας Αναπληρωτή καθηγητή με γνωστικό αντικείμενο τη «Ζωγραφική».

Τελευταία προθεσμία υποβολής υποψηφιοτήτων 20.6.1994.

Πληροφορίες: Γραφείο προσωπικού Α.Σ.Κ.Τ., Πατησίων 12, Αθήνα τηλ.: 3626704 ώρες 12.00 - 2.00 μ.μ.

ΠΑΡΙΣΙ

«Πολεοκτονία Σερράγεβο»

Εικόνες από τα συντρίμια της πολιορκημένης πόλης τους συγκέντρωσαν σε μια έκθεση πέντε αρχιτέκτονες από το Σερράγεβο. Αν η εξολόθρευση ενός λαού ονομάζεται πολεοκτονία, αυτό που συμβαίνει στο Σερράγεβο εδώ και δύο χρόνια μπορεί κάλλιστα να ονομαστεί πολεοκτονία.

«Πολεοκτονία Σερράγεβο»: φωτογραφίες και διαφάνειες που τράβηξαν οι ίδιοι ανάμεσα στους βομβαρδισμούς. Ο «μεγαλοπρεπής» σκελετός της Εθνικής και Πανεπιστημιακής Βιβλιοθήκης, πρώην δημαρχείο που χτίστηκε το 1896· το διάτρητο από τις οβίδες Κοινοβούλιο της Δημοκρατίας της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης, που οικοδομήθηκε από το 1974 ως το 1978· ο ερειπωμένος «νέος» σιδηροδρομικός σταθμός, το γαλλικό νοσοκομείο, τα γραφεία της εφημερίδας *Oslobodjenje*, τα ανώνυμα σπίτια. Χτυπημένα και τα καλύτερα κτίσματα, η κλειστή αγορά (1561) ή το Λευκό Τζαμί (1536) δείχνουν πόσο να αντιστέκονται ακόμη...

Δεν μπορέσαμε να σώσουμε το ανατολινοστίουτο», λέει ο Borislav Curic, ένας από τους πέντε διοργανωτές της έκθεσης. Όμως, περιείχε διακόσιες χιλιάδες χειρόγραφα μοναδικά στον κόσμο. Το να είσαι αρχιτέκτονας σε μια βομβαρδισμένη πόλη είναι ακόμη πιο σκληρό γιατί ξέρεις περισσότερα για τις πέτρες που πέφτουν».

Ο κατάλογος έγινε από τους πέντε αρχιτέκτονες με το χέρι, «μεταξύ δύο διακοπών του πνεύματος», πριν αφήσουν τη χώρα τους τον ερασμένο Μάρτιο.

Η έκθεση «Πολεοκτονία Σερράγεβο» που ανακοινώθηκε στο Μπορντώ, μετά το Κέιπ Ζώρζ Πομπιντού στο Μπομπούρ, θα διεξαχθεί στο Μόναχο, στο Βερολίνο, στην Βιέννη. Πότε θα τη δούμε και στην Ελλάδα;

ΠΑΡΙΣΙ

Οι «φευγαλέες» εικόνες του Ιμπρεσιονισμού

Οι κατακτήσεις του ανθρώπινου πνεύματος ήταν ακόμη νωπές και το ηρωικό στοιχείο κυρίαρχο στην ανθρωποκεντρική επίσημη τέχνη, όταν γύρω στα 1860 μια ομάδα νεαρών ζωγράφων τοποθετούσε ξανά το καβάλτο στη φύση, θέλοντας να αιχμαλωτίσει την εντύπωση που αφήνει η αίσθηση του καθαρού χρώματος κάτω από την επήρεια του ηλιακού φωτός.

Τα «φευγαλέα» τοπία που έπλασαν με μικρές ξεχωριστές πινελιές, διαλύοντας την ακαδημαϊκή φόρμα μέσα στο φως, έρχονταν σε ανοιχτή ρήξη με την επίσημη, πιστή στο ναπολεόντειο κράτος, τέχνη. Οι διακεκριμένοι κριτικοί της εποχής τους χτύπησαν αμείλικτα. Κι ήταν ένας απ' αυτούς, εκείνος που το 1874 αντικρίζοντας το έργο του Κλωντ Μονέ «Ιμπρεσιόν, ανατέλλων ήλιος» και προσπαθώντας να δείξει τον αποτροπιασμό του, τους προσέδωσε το χαρακτηρισμό με τον οποίο καθιερώθηκαν διεθνώς. Ιμπρεσιονιστές, αισθηματίες.

Οι Κλωντ Μονέ, Καμίλ Πισσαρό, Άλφρεντ Σίςλεϋ, Ογκύστ Ρενουάρ, Φρεντερίκ Μπατοίλ σχημάτισαν το σκληρό πυρήνα του κινήματος.

Στο παρισινό Γκραν Παλαί εκτίθενται μέχρι τις 8 Αυγούστου 179 ζωγραφικά έργα και σχέδια από την πρώιμη φάση του ιμπρεσιονισμού, φέρνοντας στο φως όλες του τις αντιφάσεις αλλά και κυρίως την πορεία που χάραξαν με τις παλλόμενες χρωματικές κηλίδες, ανοίγοντας νέους ορίζοντες στη σύγχρονη ζωγραφική.

Η περιήγηση στον κόσμο των ηλιοπότιστων «τοπίων» ξεκινά από τις απαρχές της «χρωματικής επανάστασης», τον Ντελα-

Κλωντ Μονέ, Πορτραίτο της κυρίας Λουί - Γιοσάκιμ Γκωντιμπέρ (1868), Λάδι, μουσείο του Ορσαί

κρουά και τον Κορό και αποκαλύπτει στο πλατύ κοινό έργα που επί χρόνια βρίσκονταν κρυμμένα σε ιδιωτικές συλλογές ανά τον κόσμο, λιγότερο γνωστών εκπροσώπων του κινήματος.

Περισσότερα, όμως, στο επόμενο τεύχος.

ΑΜΒΟΥΡΓΟ

Το γυμνό ρεαλισμός

Η απεικόνιση του γυμνού ανθρώπινου σώματος είχε παραλειφθεί από το πολιτιστικό πρόγραμμα του υπαρκτού σοσιαλισμού της πρώην Λαϊκής Δημοκρατίας της Γερμανίας συνώνυμο του κολάσιμου αποκυήματος της νοσηρής φαντασίας της αστικής τάξης, της προνογραφίας.

Μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '70 (οπότε και διοργανώθηκε η πρώτη επίσημη έκθεση φωτογραφίας με θέμα «Το γυμνό και η φύση») λίγοι επαγγελματίες φωτογράφοι είχαν τη δυνατότητα να ξεγλιστρούν μέσα από τις σκοπέλους των παραγράφων της σοσιαλιστικής ηθικής» και να δημοσιεύουν

το έργο τους σε μερικά, μετρημένα στα δάχτυλα του ενός χεριού, περιοδικά.

Οι τιμές των άλμπουμ με γυμνά ήταν έτσι προορισμένες για τους λίγους, μια και μέχρι την πτώση του τείχους δεν έπεφταν κάτω από την τσουχτερή τιμή των 500 μάρκων. Όσοι από τους πολίτες της Ανατολικής Γερμανίας αρνούσαν να εγκλωβίσουν το «σωματικό εγώ» στις προδιαγεγραμμένες από το κράτος αρχές κατέφευγαν στις προσωπικές τους ικανότητες: Προσεγγίζοντας με το φακό το κορμί προσώπων αγαπημένων και οικείων, του ερωτικού συντρόφου, του παιδιού, των φίλων στο σπίτι, στην παραλία, τον κήπο.

Το έργο αυτών των ερασιτεχνών «εραστών του γυμνού» εκτίθεται στο Μουσείο Ερωτικής Τέχνης του Αμβούργου. Μια μητέρα που κοιτά τρυφερά την κόρη της, η συν-

τροφιά κάποιων νέων πάνω σ' ένα βράχο, η γυναίκα γυμνή μπροστά στον καθρέφτη του σπιτιού της, κάτω από το ντους μέσα στη μπανιέρα ο άντρας, ως νέος δισκοβόλος στον κήπο, ένα ζευγάρι καθώς χτίζει το σπίτι του με τη γυναίκα γυμνόστηθη, χωρίς την επιβεβλημένη «προστατευτική στολή εργασίας». Το γυμνό ως σύμβολο της ατομικής ελευθερίας. Αφελείς, συχνά αδέξιες σκιαγραφήσεις ενός αισθησιασμού δροσερού, των οποίων η εκφραστική δύναμη συνίσταται σ' αυτήν ακριβώς την έλλειψη τεχνικής τελειότητας και χρηστικής αξίας.

Η «Γυμνή Ρεπουμπλικ» πριν υποπέσει στον παροξυσμό του πορνό και της απαστράπτουσας εμπορικότητας του τυποποιημένου ιδεώδους της επιθυμίας και της ομορφιάς, που επήλθε μετά το άνοιγμα των συνόρων.

ΔΥΟ ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ

(ή πως γράφεται η Ιστορία)

Με τον περιεργο τρόπο που καμιά φορά συμπίπτουν διάφορα γεγονότα στην Ελλάδα (εκεί που κατά κανόνα δεν συμβαίνει τίποτα για μεγάλα χρονικά διαστήματα), συνέπεσαν δύο εκδηλώσεις ταυτόχρονα στην Αθήνα, για τους Δ. και Σ. Αντωνακάκη και για τον Α. Κωνσταντινίδη.

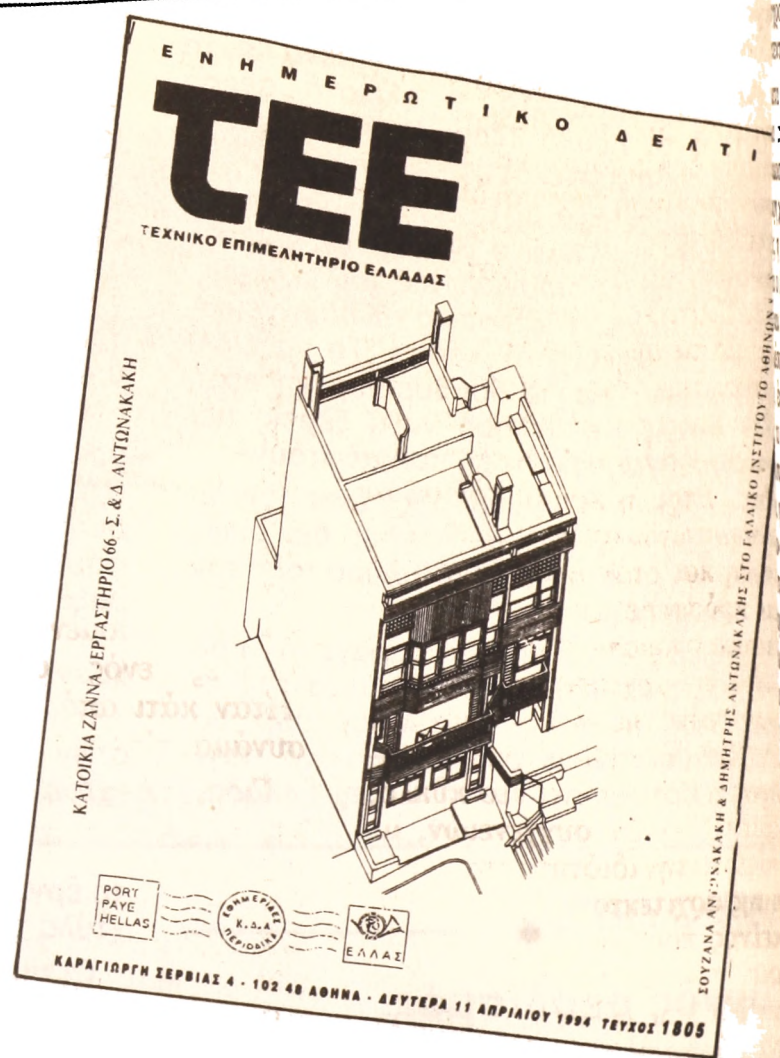
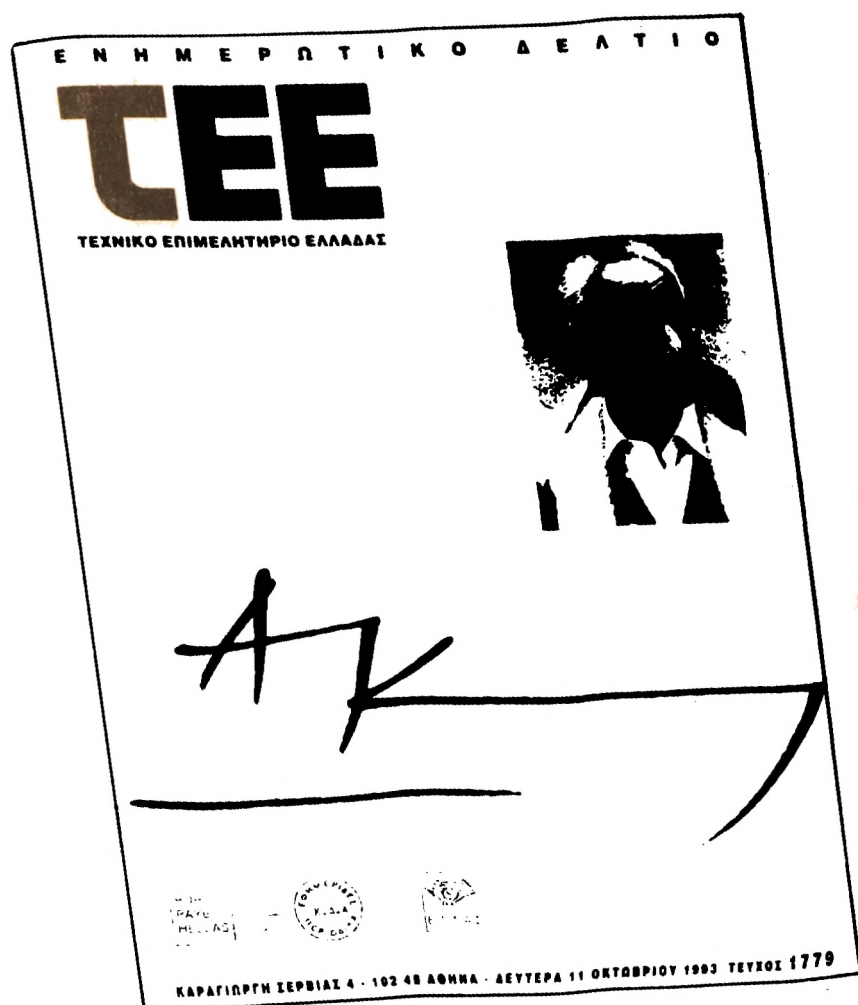
Η ΠΡΩΤΗ ήταν μια διπλή εκδήλωση, στις 8 και στις 15 Απρίλη, στο Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών, που συμβάδιζε με έκθεση του έργου των δύο αρχιτεκτόνων (8-22 του μηνός) και με δύο κύκλους ομιλιών. Με αυτή την εκδήλωση έκλεινε ο κύκλος των τριών παρουσιάσεων που οργάνωσαν τα Αρχιτεκτονικά Θέματα μέσα σε δύο χρόνια (Α. Τομπάζης το 1993 - Τ. και Δ. Μπίρης και Δ. και Σ. Αντωνακάκη το 1994), παράλληλα με τη δημοσίευση των αντίστοιχων αφιερωμάτων στο περιοδικό, με συντονιστή τον Π. Τουρνικιώτη.

Η δεύτερη εκδήλωση ήταν η ομιλία του Δημήτρη Κωνσταντινίδη για τον πατέρα του, σε αμφιθέατρο της Αρχιτεκτονικής ΕΜΠ στις 13 Απρίλη, οργανωμένη από τον Τομέα «Αρχιτεκτονικής Γλώσσας και Επικοινωνίας» (υπεύθυνος, Α. Κούρκουλας). Αυτή ήταν η δεύτερη αναφορά στον Κωνσταντινίδη

που έγινε στο Πολυτεχνείο, αν συνυπολογιστεί η ομιλία που είχε δώσει νωρίτερα, στις 3 Φεβρουαρίου, η Ελ. Φεσσά - Εμμανουήλ με το ίδιο θέμα στο πλαίσιο των Μαθημάτων Εμβάθυνσης Ιστορίας Αρχιτεκτονικής.

Μια σύμπτωση, λοιπόν, που μοιραία οδηγεί σε συσχετισμούς, ιδίως όταν κανείς έχει υπόψη του ό,τι έχει προηγηθεί. Δηλαδή, τη δημοσίευση ενός σημαντικού για την επιρροή του κειμένου των Αλ. Τζώνη και L. Lefainre για τους Δημήτρη και Σουζάνα Αντωνακάκη το 1981 στα Αρχιτεκτονικά θέματα (που ενσωματώθηκε το 1985 στην έκδοση του οίκου Rizzoli για το Εργαστήριο 66). Εκεί προτεινόταν μια ξεκάθαρη «συνέχεια» στην ελληνική αρχιτεκτονική, από τον Πικιώνη (εκφραστή της «πορείας») και τον Κωνσταντινίδη (εκφραστή του «κανάδου») ως το Εργαστήριο 66. Η πρόταση γενεαλογίας αυτή είχε τότε προκαλέσει την έντονη αντίδραση του Α. Κωνσταντινίδη, που αρνήθηκε οποιασδήποτε μορφής συνύπαρξη με το Εργαστήριο 66 (πρόταση έκθεσης έργου από το ΤΕΕ, 1984-85).

Στο μεταξύ, όμως, είχε κυκλοφορήσει το 1980 και το βιβλίο του K. Frampton για την «κριτική ιστορία» της μοντέρνας αρχιτεκτονικής, που μεταφράστηκε στα ελληνικά το 1987, επαναφέροντας τη σύζευξη Πικιώνη, Κωνσταντινίδη και των Αντωνακάκη - συνδέοντάς την με ένα ευρύτερο διεθνές φαινόμενο, εκείνο του «κριτικού τοπικισμού». Για αυτό το φαινόμενο γράφτηκαν (και ακούστηκαν emphaticά στις εκδηλώσεις για τους Αντωνακάκη) πολλά και διάφορα. Ο ίδιος μάλιστα ο Α.

Τα εξώφυλλα του Δελτίου του ΤΕΕ, τα αφιερωμένα στις εκδηλώσεις: πάνω, εκδήλωση για τον Άρη Κωνσταντινίδη· κάτω, η εκδήλωση για τη Σ. και τον Δ. Αντωνακάκη

Τζώνης, που συμμετείχε στις εκδηλώσεις στο Γαλλικό Ινστιτούτο, διαβεβαίωσε το ακροατήριο ότι ο όρος θα είναι για αρκετά ακόμη χρόνια μαζί μας.

Από την άλλη μεριά, ο ίδιος ο Α. Κωνσταντινίδης, με την άρνησή του να «μοιραστεί» με άλλους την ελληνική έκθεση στην

Μπιενάλε Βενετίας το 1991 και με δύο απανωτές αυτοβιογραφικές εκδόσεις πριν από το θάνατό του (1992, 1993) αρνήθηκε οποιδήποτε συνάφεια με τους Πικιώνη και Αντωνακάκη. Έτσι το θέμα παρέμεινε ανοιχτό.

Την πρώτη μέρα των εκδηλώ

σεων για τους Σ. και Δ. Αντωνάκη, η υπόθεση πήρε μια αναπάντεχη εξέλιξη. Το κοινό που παρευρέθηκε στο Γαλλικό Ινστιτούτο άκουσε έναν συγκινημένο Δημήτρη Αντωνάκη να εκφράζει την οφειλή του στον άλλοτε δάσκαλό του στο Πολυτεχνείο J. Spreyer και ανακάλυψε ότι η τόσο ωραία στημένη έκθεση του έργου των Αντωνάκη ήταν αντίστοιχα αφιερωμένη στη μνήμη του. Παρ' όλο που τη δεύτερη μέρα των εκδηλώσεων, στις 15 Απρίλη, οι τόσο άξιοι ομιλητές της διεθνούς συνάντησης αναφέρθηκαν λιγότερο ή περισσότερο αφηρημένα για το έργο των Αντωνάκη, και μόνο η υπόμνηση από τον Ζ. Κοτιώνη της σύζευξης με τον Spreyer άρκεσε για να αφήσει πάλι το γενικότερο ερώτημα να αιωρείται: ποιες είναι επιτέλους οι επιρροές στο έργο του σύγχρονου, επώνυμου Έλληνα αρχιτέκτονα;

Αλλά, κατά περιεργή σύμπτωση, μια αντίστοιχη απάντηση δοκίμασαν να προτείνουν, σε μικρή χρονική διαφορά μεταξύ τους, η Ε. Φεσσά - Εμμανουήλ και ο Δ. Κωνσταντινίδης. Γιατί και εκείνοι, ο καθένας με τα μέσα του και με τον τρόπο του, έκριναν ότι αυτό ήταν ίσως το μέγιστο ζήτημα που αφορά στον Α. Κωνσταντινίδη. Έτσι, η πρώτη τόνισε το «ασύμπτωτο» ανάμεσα στον Πικιώνη και στον Κωνσταντινίδη και πρόσφερε μια σειρά από σεβάσματα ονόματα της σύγχρονης διεθνούς αρχιτεκτονικής, όλα ερασιμμένα μέσα από κείμενα του Κωνσταντινίδη, ενώ ο δεύτερος πρόσθεσε ένα νέο κύκλο, πάντα διεθνών συγγενειών, με γνώμονα την ιδιότητα της «ανώνυμης αρχιτεκτονικής», δηλαδή εκείνης που εδράζεται σε κάποια τοπική παράδοση. Και στις δύο περιπτώσεις, η (επώνυμη) ελληνική πλευρά των επιδράσεων θεωρήθηκε χωρίς περαιοφές ανύπαρκτη.

Μια τέτοια «απόρριψη» συμφωνεί, σε πρώτη ματιά, με τα όσα γράφει ο ίδιος ο Α. Κωνσταντινίδης σε διάφορα κείμενά του, όπου προτιμά να συνδεθεί άμεσα και αποκλειστικά με τη διαδικασία (και μόνο) της «ανώνυμης» αρχιτεκτονικής στην Ελλάδα. Έτσι, τα «δοχεία ζωής» του μένουν ουσιαστικά χωρίς εκλεκτικές συγγένειες,

χωρίς σημείο επαφής με την «ιστορία». Το ενδιαφέρον, μάλιστα, ήταν πως στη συζήτηση που επακολούθησε, σχεδόν κανείς δεν αναφέρθηκε στο πόσο πειστική είναι μια τέτοια άποψη. Το κοινό, στην πλειοψηφία του μουνδιασμένο με τον τρόπο με τον οποίο δοκίμασε να «ξεκαθαρίσει τα πράγματα» ο Δ. Κωνσταντινίδης, αντέδρασε σε άλλο επίπεδο. Προσπάθησε, δηλαδή, το κοινό να ξεδιαλύνει αν ήταν πράγματι αναγκαίο να απορριφθούν με συνοπτικές διαδικασίες ο Πικιώνης, ο Ζενέτος, οι Αντωνάκη, ώστε να αναδειχθεί έτσι (και μόνο έτσι) η αξία του Κωνσταντινίδη.

Οπότε, νά 'μαστε πάλι, με το πρόβλημα ακόμα «άλυτο», με διάφορες πλευρές να διεκδικούν μερικές ή ολικές, δογματικές ή υπαινικτικές, απαντήσεις. Ελπίζουμε τουλάχιστον -και αυτό δεν είναι λίγο- ότι συνειδητοποιήθηκε (σε όσους σκέφτονται αφαντίστα) η ύπαρξη του προβλήματος. Το ότι είναι επίσης απίστευτα πολύπλοκο, ότι δεν επιδέχεται σχηματικές ή μαγικές λύσεις, το ότι θα είναι πάντα ζωντανό και θα επιδέχεται ποικίλες ερμηνείες. Ίσως το κυριότερο: ότι η Ελλάδα (και η αρχιτεκτονική της) δεν ήταν ποτέ (και ούτε φυσικά πρόκειται να είναι) το αποκομμένο νησί που οραματίστηκαν μερικοί - αποκομμένο είτε από τον ιστορικό είτε από το γεωγραφικό του περίγυρο. Ούτε καν είναι κάτι διασπασμένο στις άπειρες νησίδες ενός αρχιπελάγους. Ήταν κάτι από όλα αυτά και συνάμα, τίποτα.

Γιατί, όπως και να το κάνουμε, κάπως έτσι καταγράφεται η πηχτή ύλη της ιστορίας: παλινδρομικά, βασανιστικά, μέσα από συχνά σκοτεινές και όχι πάντα ξεκαθαρισμένες διαδρομές - ακόμα και μέσα από ενδιαφέρουσες (κάποτε) αυθαιρεσίες. Την ίδια στιγμή, η αρχιτεκτονική γύρω μας «χτίζεται». Μας καλεί να τη δεχτούμε, να τη διώσουμε, έτσι όπως αναδύεται μέσα από το χώμα, μέσα από τα σχέδια. Πρόσκληση (και πρόσκληση) στην οποία δεν θα πρέπει να μείνουμε ποτέ αδιάφοροι. Δεν λέω, καλά είναι τα γενεαλογικά δέντρα, αλλά συχνά δεν μας λένε τίποτα για το χαρκτηρά κάποιου προσώπου...

Δημήτρης Φιλίππιδης

ΚΛΑΣΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΙΟΤΗΤΑΣ

Σειρά: ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΤΡΑΓΙΚΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ

ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ
ΤΡΑΓΙΚΟΙ ΠΟΙΗΤΕΣ

ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ ΟΙΔΙΠΟΥΣ ΕΠΙ ΚΟΛΩΝΩ

ΑΡΧΑΙΟ ΚΕΙΜΕΝΟ - ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΕΡΜΗΝΕΥΤΙΚΑ ΣΧΟΛΙΑ
ΑΛΞ. ΑΘ. Μπαλκας

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ

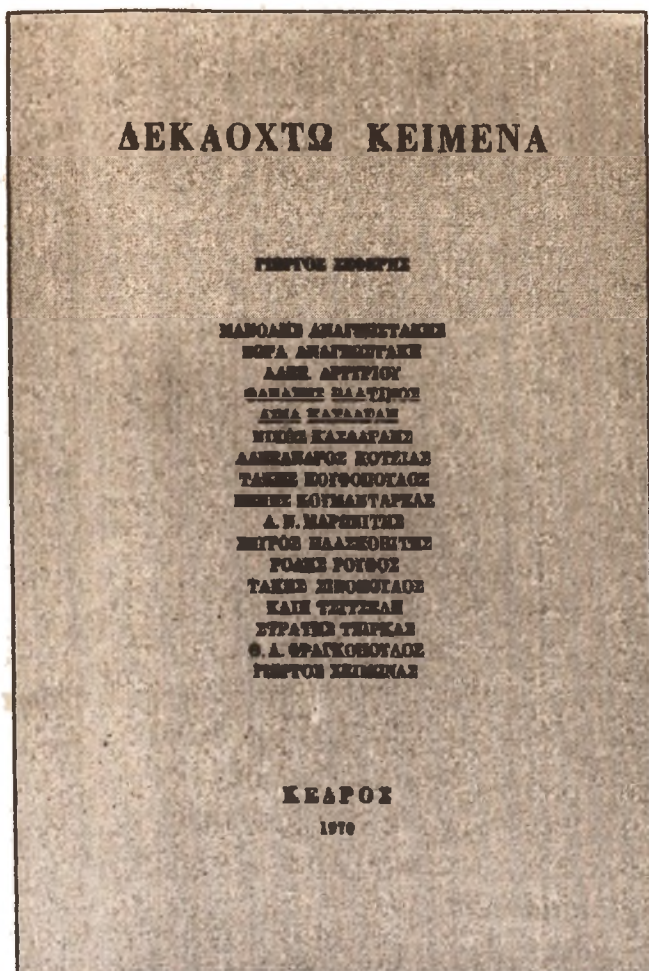
ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΔΗΜ. Ν. ΠΑΠΑΔΗΜΑ
Ιπποκράτους 8, Τηλ.: 36.27.318

Κ Ε Δ Ρ Ο Σ

ΔΕΚΑΟΧΤΩ ΚΕΙΜΕΝΑ

Ένα βιβλίο σταθμός
στήν Ιστορία του Κέδρου.
Κυκλοφορεί σέ αναμνηστική έκδοση

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ
ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ
ΝΟΡΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗ
ΑΛΕΞ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ
ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ
ΛΙΝΑ ΚΑΣΔΑΓΛΗ
ΝΙΚΟΣ ΚΑΣΔΑΓΛΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΟΤΖΙΑΣ
ΤΑΚΗΣ ΚΟΥΦΟΠΟΥΛΟΣ
ΜΕΝΗΣ ΚΟΥΜΑΝΤΑΡΕΑΣ
Δ.Ν. ΜΑΡΩΝΙΤΗΣ
ΣΠΥΡΟΣ ΠΛΑΣΚΟΒΙΤΗΣ
ΡΟΔΗΣ ΡΟΥΦΟΣ
ΤΑΚΗΣ ΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΚΑΙΗ ΤΣΙΤΣΕΛΗ
ΣΤΡΑΤΗΣ ΤΣΙΡΚΑΣ
Θ.Δ. ΦΡΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Μέ τή συμπλήρωση 40 χρόνων από τήν ίδρυσή του, ὁ ΚΕΔΡΟΣ ἀνατύπωσε καί κυκλοφορεῖ, σέ πανομοιότυπη ἔκδοση, τόν τόμο τῶν *Δεκαοχτώ Κειμένων* πού ἔχει ἀπό χρόνια ἐξαντληθεῖ. Τιμή στούς πρωτεργάτες του, σ' αὐτούς πού τόλμησαν ὁμαδικά καί ἐπώνυμως νά δηλώσουν τήν ἀντίθεσή τους στή δικτατορία, λύνοντας τήν σιωπή τους, ὕστερα ἀπ' τήν ἄρση τῆς προληπτικῆς λογοκρισίας.

Τά *Δεκαοχτώ Κείμενα*, ὅπου λόγος καί πράξη γίνονται ἓνα, σηματοδοτοῦν μιά κορυφαία στιγμή ἀδελφοσύνης καί ἀλληλεγγύης μπροστά σέ ἀπτούς κινδύνους καί δέν μπορεῖ παρά νά εἶναι ἀναφορά γιά τίς νεώτερες γενιές ὅταν, ἀπροκάλυπτα ἢ μέ τρόπους «ἐκσυγχρονισμένους», ὑπονομεύεται ἡ ἐλευθερία.

40 ΧΡΟΝΙΑ

Βιβλία εκλαϊκευμένης επιστήμης αλλά και για τα νέα δεδομένα που ανοίγει στη σκέψη η πρόοδος της τεχνολογίας

Η αντικουλτούρα του παγκόσμιου χωριού

Παγκλάς Ρασκόφ: **CYBERIA**, οδηγός επιβίωσης στον κυβερνοχώρο.

Μετάφραση: Αίλη Ιωαννίδου, εκδόσεις Νέα Σύνορα - Α. Λιβάνη, 1993

Το βιβλίο αυτό του Ρασκόφ άρ-
σε να συζητείται αρκετά και
τη χώρα μας, όπου εκδόθηκε
έσα σε ελάχιστο χρονικό διά-
στημα και τείνει ήδη να γίνει η
βίβλος για πολλούς θιασώτες
της κυβερνοκουλτούρας. Πρό-
κειται για ένα εγχειρίδιο (ή
δηγό, όπως λέει και ο υπότι-
τλος του) για τους αμήτους ή
τους λίγο μυημένους στον κυ-
βερνοχώρο. Η «Κυβερία» (στα
αγγλικά η λέξη Cyberia αποτε-
λεί ηχητικό παιχνίδι με το
Cyberia=Σιβηρία), όπως πιστεύ-
ει ο συγγραφέας, αποτελεί χώ-
ρο με δικές του διαστάσεις, στη
ρήνη του οποίου θα βρεθεί πολύ
ύψος η ανθρωπότητα. Ο
αναγνώστης που θα κάνει σερφ-
νισμούς στις σελίδες της με τη σανίδα
του μυαλού του, θα γνωρίσει τη
υπατότητα ενσωμάτωσης στην
παγκόσμια συνείδηση, θα δια-
τάσει για την εικονική πραγμα-
τικότητα (VR), την κατασκευα-
σμένη πραγματικότητα, τους
χάκερς, τα φράκταλς, τα μορφο-
γενετικά πεδία, τα «έξυπνα»
φάρμακα και άλλα πολλά, που
παναλαμβάνουν σαν καραμέ-
λες οι σέρφερς του κυβερνοχώ-
ρου.

Συνεπώς, έχουμε μπροστά μας
ένα μέσο που θα μας δια φωτίσει
σχετικά με τον κυβερνοχώρο,
την υλική και μη υπόστασή του
αλλά και το έμφυχο υλικό που
τον κατοικεί. Μαθαίνει κανείς,
μεταξύ άλλων, και πολλά ενδια-
φέροντα που ίσως πολλοί αγνο-
ούν, όπως τα σχετικά με τη χρη-

ση παραισθησιογόνων ουσιών
που κάνουν πολλοί από τους νέ-
ους κυβερνομάγους. Γι' αυτό
και οι περισσότερες αμερικανι-
κές ε-ταιρείες πληροφορικής
όπως αυτές της Σίλικον Βάλλεϋ
της Καλιφόρνιας, προκειμένου
να κάνουν νέες προσλήψεις αλ-
λά και να διατηρήσουν ταυτό-
χρονα ένα «υγιές» επαγγελμα-
τικό προφίλ, υποβάλλουν τις νέ-
ες διάνοιες σε υποχρεωτικά τε-
στ ούρων. Η σχέση των ουσιών
αυτών με τον κυβερνοχώρο δι-
καιολογείται μέσα στις σελίδες
του βιβλίου, από την ανάγκη
υπέρβασης των φυσιολογικών
ορίων του μυαλού. Με αυτόν
τον τρόπο, ο κυβερνοχρήστης
θα ενσωματωθεί στο νέο δια-
στασιακό χώρο.

Οδηγούμαστε σε μια κουλτού-
ρα που παραπέμπει συχνά στην
αντικουλτούρα της δεκαετίας
του '60, μόνο που σε μία άκρη,
μέσα στο κοινόβιο, προσθέστε
και ένα μόντεμ για καλύτερη
πρόσβαση στο Παγκόσμιο Χω-
ριό. Ο υπολογιστής, το δίκτυο
και το μόντεμ μετατρέπονται,
με τη βοήθεια της φαντασίας,
από όργανα ελέγχου σε όργανα
αντίστασης κατά του συνεχώς
ισχυρότερου Συστήματος. Στην
Αμερική υπάρχει ήδη ο όρος
«έγκλημα πληροφορικής» και
πολλά νέα παιδιά - χάκερς, που
τα έχουν διαπράξει, ήδη αντι-
μετωπίζουν ποινές φυλάκισης.
Η Κυβερία, αποτελεί τη Βίβλο
και για αυτή τη διάσταση του
κυβερνοχώρου.

Μέσα από τις σελίδες της Κυ-
βερίας ο κυβερνοχώρος παρου-
σιάζεται απαλλαγμένος από το
όποιο τεχνοκρατικό του περί-
βλημα -όχι πως δεν το χρειαζε-
ται αλλά, για μια κατηγορία αν-
θρώπων, αποτελεί ένα είδος

αυταπόδεικτης γλώσσας ή συ-
νόλου εργαλείων που συνα-
ντούν το λόγο ύπαρξής τους
στη συνείδηση. Μπορεί να
πληροφορηθεί κανείς για τους
κλάδους της επιστήμης που,
αυτόματα σχεδόν, ενσωματώ-
θηκαν στην κουλτούρα της Κυ-
βερίας, όπως τα μαθηματικά
του χάους και των φράκταλς
του Μπενουά Μάντελμπροτ,
τα μορφογενετικά πεδία του
Ρούμπερτ Σέλντρεϊκ, ή για τον
τρόπο που η Γαία του Τζέιμς
Λάβλοκ εμπνέει όλη την ιδέα
του Παγκόσμιου Χωριού. Δεν
δίνονται όμως γνώσεις σε πο-
σότητα που θα λύσουν τις πολ-
λές απορίες. Όπως και δεν
υπάρχει εκτενής βιβλιογραφία
για όποιον θέλει να ανατρέξει
σε κάποιες πηγές, παρά μόνο
περιστασιακές αναφορές σε
λίγα βιβλία και (κυρίως) συνε-
ντεύξεις σε περιοδικά όπως το
Mondo 2000. Αντίθετα, πολύς
χώρος αφιερώνεται στον πνευ-
ματικό και πνευματιστικό πε-
ρίγυρο της κυβερνοκουλτού-
ρας, στα ψυχεδελικά και τα «έ-
ξυπνα» φάρμακα, τις νεοπαγα-
νιστικές θεοσοφίες και τη μου-
σική χάους και όλη αυτή η πε-
ριήγηση γίνεται με μορφή
οδοιπορικού ή επί μέρους συ-
νεντεύξεων. Ακόμη και η θεω-
ρία της Γαίας παρουσιάζεται
με το παγανιστικό της περίβλη-
μα που εδώ και χρόνια πασχί-
ζει να αποποιηθεί ο Λάβλοκ.
Έτσι, ίσως, απομακρύνονται
οι πλέον θετικιστές από τους
κυβερνοναύτες, ενώ στα μάτια
των υπολοίπων παρουσιάζεται
μια συγκροτημένη αντικουλ-
τούρα, ανάλογη με αυτή που
είχε παρουσιαστεί στη δεκαε-
τία του '60 (πρβλ. και το περισ-
σότερο σοβαροφανές βιβλίο

Πρόσωπο είναι η Ανώνυμη
Κύπρια (εκδ. Δωδώνη,
1994): ένας τόμος όπου η
Κύπρια συγγραφέας Ήβη
Μελεάγρου έχει
συγκεντρώσει κείμενα που
αποτελούν την προσωπική
της μαρτυρία για την πορεία
του Κυπριακού Ελληνισμού,
από την εγκαθίδρυση της
Κυπριακής Δημοκρατίας
(1960), σχεδόν ως τις μέρες
μας (1992). Κείμενα ομιλιών
και άρθρων της που
παρακολουθούν τις
πολιτικές, πολιτιστικές και
κοινωνικές εξελίξεις στην
Κύπρο και, παράλληλα,
συμβάλλουν στον αγώνα
επιβίωσης του ελληνισμού.

Ρωπογραφία λογοτεχνική...

Στον τρόπο που έχουμε να
βιώνουμε τα πράγματα, η
ψυχή μας γεύεται τριών
ειδών απολαύσεις: εκείνες
τις οποίες ανασύρει από τα
βάθη της ίδιας της ύπαρξής
της· άλλες που εκπηγάζουν
απ' την ένωσή της με το
κορμί· και άλλες, τέλος, οι
οποίες εδράζονται στις έξεις
και στις προκαταλήψεις που
της έχουν προσδώσει
ορισμένοι θεσμοί, ορισμένα
έθιμα, ορισμένες συνήθειες:
Montesquieu, *Περί
καλαισθησίας*, εκδ. printa,
μετάφραση, εισαγωγή,
σχόλια: Αλέξανδρος Βέλιος,
Αθήνα 1993.

Τότε ήταν που άρχισα να
βλέπω. Βαθιά να βλέπω, σε
μια δίστομη όραση
θητεύοντας. Το πίσω απ' την
εικόνα, το έξω, κι ό,τι οι θεοί
είχανε τάξει της σκιάς. Τα
δέντρα, απ' τις ρίζες και
κάτω μονάχα, εξόριστος πια
όπως ήμουν από την ήπειρο
του φαινομένου, του απλώς
και αμέσως καλού. Το χρόνο
ποτάμι να βλέπω και

μονάχος εγώ να μπορώ,
 εντυχία απαίσια περιούσιο
 άλγος, δυο φορές στα ίδια
 νερά του να μπω, τα
 μελλούμενα να 'ναι από
 πριν παρελθόντα.
 Σκοτεινόβιος πορεύτηκα
 και στους άλλους το φως
 μου εδάνειζα, και συχνά μ'
 αποστρέφονταν. Κι ως τον
 Άδη κατέβηκα, των θεών
 και του είναι μου. Και
 τρομάζω ακόμα να πω
 ποιος πιο άγριος ήταν.
 Παντελής Μπουκάλας, *Ο*
Μάντης (εκδ. Άγρα,
 Αθήνα 1994).

Υπογραμμίζω σταθερά την
 παρουσία και σημασία των
 περιοδικών - παλαιότερων
 και νεότερων: *Η λέξη*, με
 ενδιαφέρον αφιέρωμα στον
 Στρατή Μυριβήλη (τχ. 120,
 Μάρτης-Απριλίου
 1994)· *Παρένθεση*,
 περιοδική έκδοση Τεχνών
 & Γραμμάτων (τχ. 8, 1994)
 με έμφαση -και μάλιστα
 δηκτική!- στα εικαστικά
 πράγματα του τόπου·
Πόρφυρας, τριμηνιαίο
 λογοτεχνικό περιοδικό που
 εκδίδεται στην Κέρκυρα
 (τχ. 67-68, Νοέμβρης 1993-
 Μάρτης 1994)· *Ρόπτρο* του
 Βόλου, δίμηνη έκδοση για
 τα Γράμματα, τις Επιστήμες
 και τις Τέχνες (τχ. 7,
 Ιανουάριος- Φεβρουάριος
 1994) με έμφαση στη
 λογοτεχνία· *Σύναξη*,
 τριμηνιαία έκδοση σπουδής
 στην Ορθοδοξία (τχ. 49,
 Ιανουάριος-Μάρτιος 1994).

Φιλάει το πεύκο τον αέρα /
 φυσάει η ζωή μου για τα
 ωραία // πόνεσα πριν να σ'
 αγαπώ / πλατύ ουρανέ φως
 βουερό // Φύλλο της πιο
 ψηλής κορφής / ριγιάς στ'
 αντάμωμα της γης // Ομίχλη
 πριν απ' τη βροχή

του Λουίς Ραθιονέρο
Underground, εκδ. Οδυσσέας).

Τέλος, τεχνικά προβλήματα
 στην έκδοση αυτή υπάρχουν,
 όπως και σε μεγάλο μέρος ανά-
 λογων μεταφρασμένων εκδόσε-
 ων τεχνικού ή επιστημονικού
 δοκιμιακού χαρακτήρα. Όπως,
 για παράδειγμα, η έλλειψη ευ-
 ρετηρίου στο τέλος, κάτι που
 υπάρχει σε κάθε βιβλίο - εγχει-
 ρίδιο, ή ένας πληρέστερος πίνα-

κας περιεχομένων (λείπουν οι
 επιμέρους τίτλοι κεφαλαίων -
 παραγράφων) ή, τέλος, κάποιο
 ελληνοαγγλικό γλωσσάρι όρων.
 Ειδικά, ένα βιβλίο - εγχειρίδιο
 όπως αυτό, χρειάζεται απαραί-
 τητα το αλφαβητικό ευρετήριο,
 καθώς και το γλωσσάρι, που θα
 μας βγάλει από την πολύσημη
 Βαβέλ των ελληνόγλωσσων ό-
 ρων και τους ήδη πολιτογραφη-
 μένους αγγλικούς. Εδώ ίσως έ-

χει πολλά να πει κανείς για τ
 γενικό πρόβλημα που προκ
 πτει με τα βιβλία (και περιοδ
 κά) αυτού του είδους, όπου κ
 θε συντάκτης, συγγραφέας ή μ
 ταφραστής χρησιμοποιεί εύλ
 για τη δική του λέξη για να απ
 δώσει δύσκολα αποδιδόμενε
 έννοιες, όπως interface, inte
 active, fractals και πολλές άλλ
 ακόμη.

Α.Μα

Γιατί τα χέρια μας είναι συμμετρικά;

Jean Jacques: Το Μόριο στον
καθρέφτη.
Εκδόσεις Κάτοπτρο, 1993.
Μετάφραση: Κωνσταντίνος
Γεωργουλής

Εδώ έχουμε μια υπεύθυνη έκδο-
 ση σε τεχνικό και νοηματικό
 επίπεδο που ενδιαφέρει όσους
 ασχολούνται γενικότερα με την
 επιστήμη. Το βιβλίο αυτό μας
 μιλά για τα οργανικά μόρια που
 χαρακτηρίζονται σαν *μη επιθέ-*
σιμα ζεύγη γεωμετρικών μορ-
φών, με άλλα λόγια *χειρόμορ-*
φα. Το βιβλίο αυτό, γραμμένο
 από έναν επιφανή χημικό, εν-
 διαφέρει πρώτιστα τους χημι-
 κούς, αλλά επίσης και όσους σα-
 γηνεύονται από τη συμμετρία ή,
 καλύτερα, την έλλειψή της στη
 φύση.

Η *χειρομορφία* είναι ένα από
 τα πιο σημαντικά και συνήθη
 φαινόμενα της φύσης. Το φαι-
 νόμενο ονομάστηκε έτσι από τη
 «συμμετρικότητα» που διέπει τα
 ανθρώπινα χέρια, χωρίς να
 μπορούμε να τα ταυτίσουμε με
 απλή επίθεση του ενός πάνω
 στο άλλο. Είναι, με άλλα λόγια,
 μία σχέση αντικειμένου - ειδώ-
 λου μέσα από τον καθρέφτη.
 Πολλές φυσικές ουσίες (οργα-
 νικά μόρια) παρουσιάζουν αυτή
 την ιδιότητα, υπάρχουν δηλαδή
 σε δυαδικά ζεύγη μορφών που
 κατέχουν θέση αντικειμένου -
 ειδώλου. Πολλές από αυτές τις
 ουσίες έχουν σημασία για τους

ζωντανούς οργανισμούς καθώς
 δρουν εκλεκτικά σε συγκεκρι-
 μένο περιβάλλον, γεγονός που
 δικαιολογείται από τη διαφορε-
 τική συμπεριφορά της μιας μορ-
 φής σε σχέση με την άλλη.
 Όπως π.χ. η *ασπαρτάμη* (το
 γλυκαντικό *Nutrasweet*) που οι
 υποδοχείς της γεύσης μας την
 αναγνωρίζουν ως «γλυκιά» λό-
 γω ακριβώς της δυσσυμετρίας
 της.

Ο Jean Jacques, διευθυντής του
 επιστημονικού κέντρου CNRS
 της Γαλλίας, δικαιολογεί την εμ-
 μονή του στο ζήτημα της χειρο-
 μορφίας (και την επιστημονική
 του εξειδίκευση), αποδίδοντας
 τη σπουδαιότητα των μορίων
 αυτών στη γεωμετρική διαπί-
 στωση της καλύτερης πληρότη-
 τας του χώρου από δυσσυμετρι-
 κά σχήματα και μορφές. Η συ-
 νέχεια δίνεται με ιστορική ιε-
 ράρχηση, μέσα από την ανακά-
 λυψη και τη χρησιμοποίηση των
 ανάλογων χημικών ενώσεων
 πρώτα από τον Λουί Παστέρ,
 μέχρι τη σημασία των ενώσεων
 αυτών στη σύγχρονη φαρμακο-
 λογία, τη μοριακή βιολογία και
 γενετική και, τέλος, μέχρι το
 αναπόφευκτο ερώτημα για την
 προέλευση της δυσσυμετρίας
 στη φύση.

Στο χώρο ειδικά της φαρμακο-
 λογίας η χρήση δυσσυμετρικών
 ουσιών αποτελεί ουσιώδες ζή-
 τημα, επειδή συχνά (και εσφαλ-
 μένα) διατίθενται στο εμπόριο

σαν *ρακεμικό μείγμα* (δηλαδή
 ισομοριακό μείγμα των δύο χει-
 ρόμορφων μορίων), ενώ είναι
 γνωστό ότι μόνο η μία από τι
 δύο μορφές έχει την απαιτούμε-
 νη δράση, ενώ η άλλη συχνά δη-
 μιουργεί παρενέργειες.

Είναι, συνεπώς, σημαντική η
 συμβολή του βιβλίου αυτού στ
 γνώση μας επ' αυτού του επιπέ-
 δου, στην κατανόηση της ζωής
 εν γένει αλλά και στην ιστορική
 σκιαγράφηση γεγονότων κα-
 προσωπικοτήτων όπως ο Πα-
 στέρ, ο λόρδος Κέλβιν και ο Λι
 Μπελ.

Το Μόριο στον Καθρέφτη διατί-
 θεται από τη σειρά «Ορίζοντες
 της Επιστήμης» που εκδίδεται
 παράλληλα στη Γαλλία, την
 Αγγλία και τις ΗΠΑ. Είναι μια
 φροντισμένη έκδοση μικρού
 σχήματος, που στις τελευταίες
 της σελίδες διαθέτει συνοπτική
 βιβλιογραφία, αλφαβητικό ευ-
 ρετήριο και σημειώσεις του με-
 ταφραστή για την επιλογή ορι-
 σμένων λέξεων (συχνά νεολογι-
 σμών) για την απόδοση των ξε-
 νόγλωσσων όρων, το νόημά
 τους και τη χρήση τους. (Εντύ-
 πωση που προκάλεσε η χρήση
 του νεολογισμού «δυασμός»
 προς αντικατάσταση του «δια-
 χωρισμός», κατ' αντιστοιχία του
 «dedoublement» προς αντικα-
 τάσταση του «separation» στο
 γαλλικό κείμενο).

Α.Μπ.

Το πολύπλοκο φαινόμενο της ζωής

Freeman Dyson: Προελεύσεις της ζωής.

Μετάφραση: Α. Τσουκαλάκης, εκδ. Τροχαλία, 1993

Πόσοι από μας δεν διερωτηθήκαμε για το φαινόμενο της ζωής και δεν κάναμε την ερώτηση «πώς δημιουργήθηκε η ζωή στη γη;» ή, πάλι, την ταυτόσημη «γιατί η ζωή είναι τόσο πολύπλοκη;».

Ο Freeman Dyson, επιφανής φυσικός στο Ινστιτούτο Σπουδών του Πρίνστον των ΗΠΑ, αποφάσισε το 1985 να δώσει μια σειρά διαλέξεων στον ίδιο χώρο που, σαράντα χρόνια νωρίτερα, ο μεγάλος φυσικός Schroedinger, έχοντας τα ίδια ερωτήματα στο μυαλό, πρότεινε στους βιολόγους να ασχοληθούν με τη μοριακή δομή του κάθε γονιδίου. Γνωρίζουμε σήμερα ότι οι προτάσεις εκείνες ήταν καταλυτικές για την κατανόηση της ζωής.

Το σύντομο αυτό βιβλίο, στην ουσία, αποτελεί ανατύπωση των διαλέξεων του Dyson, στις οποίες αναπτύσσονται κάποια επιχειρήματα σχετικά με τις υπάρχουσες θεωρίες για την εμφάνιση της ζωής στον πλανήτη. Κι η διατύπωση γίνεται από κάποιον που, χωρίς να έχει άμεση σχέση με την έρευνα στη βιοχημεία και τη μοριακή βιολογία, αποδεικνύει ότι έχει την πρόθεση να επηρεάσει τη σύγχρονη σκέψη περί του κεφαλαιώδους αυτού ζητήματος. Κάτι τέτοιο δεν πρέπει να ξενίζει, αφού την υπόθεση της προέλευσης της ζωής επηρέασαν συχνά με τις προτάσεις τους, μέχρι σήμερα, άνθρωποι από διαφορετικές επιστήμες, που εν γένει καθόρισαν τους διάφορους πόλους στις θεωρίες για την προέλευση της ζωής. Είναι φανερό, βέβαια, ότι ένα τέτοιο βιβλίο απευθύνεται πρώτιστα στους βιολόγους.

Όμως, πρόσβαση σε αυτό έχουν και όσοι από τις άλλες επιστήμες ενδιαφέρονται για το κεφαλαιώδες ζήτημα της προέλευσης της ζωής.

Ξεφυλλίζοντας ένα βιβλίο βιοχημείας ή κυτταρικής βιολογίας, θα διαπιστώσουμε την παντοδυναμία της θεωρίας του Eigen, επιφανούς βιοχημικού, μέσα από μια σχεδόν καθολική λατρεία της αντιγραφής των νουκλεϊκών οξέων (DNA και RNA). Στο βιβλίο όμως αυτό αναπτύσσονται σε συντομία κάποιες προτάσεις επιφανών ανθρώπων, όπως του χημικού Schroedinger, του μαθηματικού Von Neumann, των βιοχημικών Orgel και Eigen, της βιολόγου Lynn Margoulis, και του γενετιστή Kimura. Παράλληλα, εκτίθενται και οι προτάσεις των τριών μεγαλύτερων θεωρητικών της προέλευσης, του Oparin (σύμφωνα με τον οποίο αρχικά υπήρχαν τα κύτταρα με μόνη την αναπαραγωγική δυνατότητα και ικανά να μεταβολίζονται), του Eigen (που δέχεται ως κεφαλαιώδη την πρωταρχική ύπαρξη των νουκλεϊκών οξέων και την αντιγραφή ως βασική ιδιότητα των αρχικών κυττάρων) και του Cairns - Smith (που παρουσίασε μία εναλλακτική θεωρία η οποία βασίζεται στο ρόλο των αργιλικών αλάτων).

Ο συγγραφέας εξετάζει σοβαρά όλες τις απόψεις, για να συνδεθεί τελικά περισσότερο με τη φιλοσοφική θέση της Margoulis (που όμως δεν παρέχει καμία απόδειξη και, συνεπώς, δεν αποτελεί σοβαρή επιστημονική παραδοχή) και με τη στατιστική προσέγγιση του Kimura, ώστε να δείξει τελικά την προτίμησή του στη διπλή προέλευση της ζωής.

Το RNA είναι, συνεπώς, καθοριστικό μέσα από τη δράση του

σαν παράσιτο (που αργότερα εξελίχθηκε σε συμβιώτη) των πρωτόγονων κυττάρων. Με άλλα λόγια, ο Dyson συνδυάζει την παλαιότερη θεωρία του Oparin, που ονομάζει πρώτη προέλευση (και την οποία στη συνέχεια επιχειρεί να ερμηνεύσει ποσοτικά με ένα δικό του μαθηματικό μοντέλο), με εκείνη του Eigen, που ονομάζει δεύτερη προέλευση. Κατά τη Διπλή Προέλευση, η ζωή άρχισε δύο φορές, μία με απουσία της αντιγραφικής ικανότητας (και μόνο με την αναπαραγωγική ικανότητα των κυττάρων που στερούνταν γενετικού υλικού) και άλλη μία φορά, με την ενσωμάτωση του RNA σαν παράσιτο των κυττάρων. Γι' αυτό, άλλωστε, και ο πληθυντικός στον τίτλο του βιβλίου.

Η επιτυχία των πειραμάτων με την αντιγραφή είχαν σαγηνεύσει πολλούς πειραματικούς και θεωρητικούς επιστήμονες, τόσο ώστε να παραμεριστεί η σημασία του μεταβολισμού, που σύμφωνα με τον συγγραφέα ήταν κεφαλαιώδης για την πρώτη προέλευση της ζωής. Έτσι, ο Dyson τονίζει, παράλληλα, την αναγκαιότητα για την κατανόηση της προέλευσης του μεταβολισμού και, συγκεκριμένα, να ερευνηθεί η πληθυσμιακή δομή των μορίων στα ομοιοστατικά συστήματα.

Ίσως είναι νωρίς ακόμα να διαπιστώσουμε την απήχηση των λεγομένων του Dyson στις τάξεις των βιολόγων και των βιοχημικών, όμως οι διαλέξεις του προσφέρουν ένα παράθυρο στην αντίληψή μας και προετοιμάζουν όλους εμάς ενόψει μιας ενδεχόμενης απάντησης στο ερώτημα «γιατί είναι τόσο πολύπλοκο το φαινόμενο της ζωής;».

Άκης Μπογιατζής

/ Τώρα σε βλέπω και τυφλή
// Σμίγει η βροχούλα ωκεανό
/ εγώ 'χω έρωτα καλό.
Γιούλη Ριτσώνη, Τα
περάσματα, Αθήνα 1993.

Χυμώδης ο λόγος του Τόλη Καζαντζή και η απουσία του μεγάλη από τα γράμματά μας. Τώρα πάλι κοντά μας με το βιβλίο του Ματαιότης ματαιοτήτων και άλλα διηγήματα, εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1994.

«Ψεύτικος κόσμος, μονολόγησε πάλι ο Σεραφείμ με φωνή που 'χε ανάγλυφο, θαρρείς, τον πόνο επάνω της» κι η Ιφιγένεια, ψόφια για σεγκόντο μια ζωή, - Αχ, ντουινιά ψεύτη και χάρε κλέφτη, είπε για να πει κάτι κι αυτή, κι όλοι μας συμμαζευτήκαμε επάνω στις καρέκλες μας για να περάσει εκείνος ο αρχικόρακας, ο εργολάβος κηδειών, ο χοντρο-Ζαφειράκης. Κι αυτό το κρασοβάρελο αφού έριξε μια ματιά γύρω του, δήθεν θλιμμένη, μα κατά βάθος επαγγελματική κι είδε πως όλα "βαίνουνουν καλώς", όπως συνήθιζε να λέει, ο στούρνος, πήγε με άκρα επισημότητα και ζηλευτόν αέρα να συλλυπηθεί το φουκαρά το θείο μου...

Ωστόσο, δεν μπορώ να ισχυριστώ για τον εαυτό μου ότι συμμεριζόμουν αυτό το γενικό, βαρύ πένθος, αφού ο νους μου κλωθογύριζε επίμονα σε εκείνα τα ανεπανάληπτα караγκιοζιλίκια της θείας μου και ιδίως εκείνες τις απερίγραπτες Πέμπτες της».

ο Χαρτοκόπτης

Θρήνος για τον 'Αυρτον Σένα ντα Σίλβα

«Σκόρπισε ο αέρας τα μπαμπάκια
στις πέντε η ώρα το απόγευμα
και απλώθηκε το οξυζενέ στο κρύσταλλο και στο νίκελ
στις πέντε η ώρα το απόγευμα»

Ας μας συγχωρέσει ο Φεδερίκο Γκαρθία Λόρκα που δανειζόμαστε το θρήνο που έγραψε για τον Ιγνάθιο Σαντσέθ Μεχίας, το φίλο του ταυρομάχο που πληγώθηκε θανάσιμα στην αρένα Μανθανάρες της Μαδρίτης τον Αύγουστο του 1934. Αλλά τι πιο ταιριαστό θα έβρισκε κανείς για να μιλήσει για τον 'Αυρτον Σένα ντα Σίλβα, τον οδηγό της Φόρμουλα 1 που χάθηκε τόσο τραγικά την Πρωτομαγιά στην πίστα της 'Ιμολα στον 'Αγιο Μαρίνο.

«'Όταν κρύος ιδρώτας τον έλουσε
στις πέντε η ώρα το απόγευμα
'Όταν η αρένα δάφτηκε με ιώδιο
στις πέντε η ώρα το απόγευμα
Ο θάνατος έβαλε τα αυγά του μέσα στην πληγή
στις πέντε η ώρα το απόγευμα ακριδώς»

Οι εικόνες από την έξοδο του αυτοκινήτου από την πίστα και τη σφοδρή σύγκρουση με τον προστατευτικό τοίχο έκαναν τον γύρο του Κόσμου, και η είδηση για το θάνατο ενός από τους καλύτερους οδηγούς επαναλήφθηκε σε κάθε δελτίο ειδήσεων.

Ο θρήνος, όμως, δεν είναι γι' αυτό. Ο θρήνος είναι για το ότι ο Σένα ήταν ίσως ο τελευταίος του είδους του. Του είδους των οδηγών που στους αγώνες δεν έβαζαν μόνο το ταλέντο, την καλή φυσική κατάσταση και τη σωστή στρατηγική, αλλά που κατέθεταν κι ένα κομμάτι της ψυχής τους. Που άφηναν χώρο και για λίγο πάθος, για λίγο θυμό, για αυθόρμητα ξεσπάσματα, για καλές και κακές στιγμές, για μικρόψυχα λάθη και ανεπανάληπτους ηρωισμούς.

«Τα σκαλιά ανεβαίνει ο Ιγνάθιο,
αλλά με τον θάνατο στους ώμους του.
Ψάχνει να βρει την αυγή,
αλλά η αυγή δεν θα 'ρθει»

Ο Σένα δεν είχε πια να αποδεικνύει την αξία του. Τα τρία παγκόσμια πρωταθλήματα στην ηλικία των 34 ετών, ήταν ικανοί μάρτυρες γι' αυτό. Ο Σένα, όπως και ο Σαντσέθ, είχε ως στόχο να κερδίσει στο στοίχημα που ο ίδιος έβαζε, στην πρόκληση που ο ίδιος έθετε κάθε φορά. Κι αυτή η υπέρβαση του εαυτού του, τον διαφοροποιούσε από τον υπόλοιπο κόσμο της Φόρμουλα 1. Έναν κόσμο τόσο «ευπρεπή» και τόσο «πολιτικά σωστό», όπου η νίκη έρχεται ως αποτέλεσμα της λογικής ανάλυσης των παραμέτρων...

Και ο θρήνος για τον Σένα, είναι θρήνος για έναν ήρωα μιας χώρας που έχει απεγνωσμένα ανάγκη από ήρωες. Στη Βραζιλία του υπέρογκου εξωτερικού χρέους και του καλπάζοντος πληθωρισμού, στη Βραζιλία της υπέρμετρης αστικοποίησης, στη Βραζιλία που βρίσκεται στο στόχαστρο της διεθνούς κοινής γνώμης λόγω των αντιοικολογικών αναπτυξιακών «επιλογών» της, ο Σένα, όπως και ο Πελέ μερικές δεκαετίες πριν, υπήρξε ο επίγειος θεός που έφερε την πράσινη σημαία με τον κίτρινο ρόμβο και το γαλάζιο πλανήτη σε εκατομμύρια τηλεοπτικούς δέκτες σ' όλον τον κόσμο και την έκανε πάλι σεβαστή.

Ας τελειώσουμε με λίγους ακόμη στίχους του ανδαλουσιανού ποιητή. Τα τοπωνύμια και τα ονόματα ας είναι συμβολικά:
Ω, άσπρε τοίχε της Ισπανίας.
Ω, μαύρε ταύρε του καϋμού.
Ω, σκληρό του Ιγνάθιο αίμα.

Ω, αηδόνι μέσα από τις φλέβες του.
'Όχι
Δεν θέλω να το δω.

ΑΠΟ ΤΟΝ
ΝΙΚΟ
ΒΡΑΤΣΑΝΟ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΑΠΑΝΤΑ

ΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ο Α' ΤΟΜΟΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΕΛΦΙΝΙ

ΘΕΜΙΣΤΟΚΛΕΟΥΣ 23-25, ΑΘΗΝΑ

Τηλ.: 36 30 955, Fax : 64 50 764

P A P A S T R A T O S

C L A S S I C

L I G H T S

ΠΙΣΣΑ : 7 χγρ

ΝΙΚΟΤΙΝΗ : 0,6 χγρ

Το δικό μας ελαφρύ

